МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

«МОЛОДЬ, НАУКА, БІЗНЕС»

01-02 жовтня 2025 року,
м. Миколаїв, Україна

Миколаїв
2025
Міністерство освіти і науки України

Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України
Миколаївський національний аграрний університет
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Національний університет «Одеська політехніка»
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Уманський національний університет
Полтавський державний аграрний університет

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

«МОЛОДЬ, НАУКА, БІЗНЕС»

01-02 жовтня 2025 року,
м. Миколаїв, Україна

Миколаїв
2025

УДК 657-024.11:658.1
О-16

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол №2 від 27.10.2025 р.)

Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр.студ.інтернет-конф., 01-02 жовтня 2025 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2025. 522 с.

Голова оргкомітету:

Шебанін В'ячеслав Сергійович – доктор технічних наук, професор, академік НААН, в.о. ректора Миколаївського національного аграрного університету.

Заступник голови оргкомітету:

Дробітько Антоніна Вікторівна – докторка сільськогосподарських наук, професорка, проректорка з наукової роботи Миколаївського національного аграрного університету.

Організаційний комітет конференції:

Андрусів Уляна Ярославівна – кандидатка економічних наук, доцентка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування, фінансів, банківської справи та страхування Івано-Франківського технічного університету нафти і газу;

Біліченко Олександр Степанович – кандидат економічних наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету;

Волощук Лідія Олександрівна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри обліку, аналізу і аудиту Національного університету «Одеська політехніка»;

Довгаль Олена Валеріївна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри українознавства та суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету;

Дубініна Марина Вікторівна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету;

Канцедал Наталія Анатоліївна – кандидатка економічних наук, доцентка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету;

Мельник Людмила Юріївна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування Уманського національного університету;

Павлова Галина Євгеніївна – докторка економічних наук, професорка, декан факультету обліку і фінансів Дніпровського державного аграрно-економічного університету;

Петришина Дар'я Анатоліївна – здобувачка освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування» зі спеціальності 071 Облік і оподаткування першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, студентський декан обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету;

Потриваєва Наталя Володимирівна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка науково-дослідного відділу Миколаївського національного аграрного університету;

Сіренко Наталя Миколаївна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування Миколаївського національного аграрного університету;

Слінчак Світлана Василівна – начальник відділу професіоналізації департаменту державних закупівель та конкурентної політики Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України;

Шарата Наталія Григорівна – докторка педагогічних наук, професорка, проректорка з науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації Миколаївського національного аграрного університету.

У збірнику наведено матеріали Всеукраїнської студентської інтернет-конференції «Молодь, наука, бізнес», де викладено результати наукових досліджень здобувачів вищої освіти. Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2025

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Секція 1. Соціально-економічний розвиток держав світу.

Секція 2. Інноваційні рішення та процеси у сферах й галузях економіки.

Секція 3. Розвиток сфер діяльності за сучасних технологій, штучний інтелект.

Секція 4. Бізнес-ідеї та новітні технології у галузях економіки.

Секція 5. Інтеграція освіти, науки і бізнесу – вимоги сучасного світу.

Секція 6. Трансформаційні процеси, розвиток аграрного сектора та сільських територій.

Секція 7. Облік, аудит і оподаткування: сучасні тенденції та виклики.

Секція 8. Публічні закупівлі як простір ефективної співпраці держави і бізнесу.

Секція 9. Національна безпека держави. Продовольча, інформаційна, енергетична та екологічна безпека територій та регіонів світу.

Секція 10. Інтелектуальна власність. Інтелектуальний капітал: вплив на економічне зростання, суспільство, споживання.

Секція 11. Глобалізм та глобальне партнерство.

Секція 12. Студентське самоврядування та ініціативи молоді у розвитку науки та бізнес-середовища.

Секція 13. Створення новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції для потреб держави. Європейська інтеграція.

Секція 14. Психологічні аспекти розвитку сучасності.

Секція 15. Історія України: минуле та сучасність.

Секція 1. Соціально-економічний розвиток держав світу

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

ЖУКОВ Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У тезах розглянуто вплив міжнародних кредитно-розрахункових операцій на конкурентоспроможність банківського сектору України*

Ключові слова: *міжнародні кредитно-розрахункові операції, валютні операції, конкурентоспроможність, банки з іноземним капіталом, банківський сектор України.*

У сучасних умовах інтенсивної глобалізації економічних відносин банки з іноземним капіталом та національні установи вимушені активно використовувати інструменти міжнародних кредитно-розрахункових операцій, щоб залишатись конкурентоспроможними [1]. Зовнішньоекономічні контракти, міжнародна торгівля, інвестиційні проєкти, участь у глобальних платіжних системах і валютних ринках створюють значні можливості, але й зумовлюють ризики, пов’язані з курсами валют, строками платежів, регуляторними бар’єрами та капітальними вимогами. Банки, які використовують іноземну валюту, відкривають акредитиви, підтверджують платежі, управляють валютним ризиком можуть запропонувати клієнтам ширший спектр послуг, нижчі витрати транзакцій, більш вигідні умови обслуговування, що сприяє зростанню їхнього ринкового реноме та долі на ринку [1]. Проте недостатня нормативно-правова база, обмежена інфраструктура, складності у взаємодії з міжнародними платіжними системами і високі витрати верифікації все ще стримують потенціал банківського сектору [2].

Міжнародні операції охоплюють такі категорії, як акредитиви, інкасо, міжнародні перекази, гарантії, валютні операції і форвардні/хеджувальні контракти [1]. Ці інструменти дозволяють банкам брати участь у міжнародній торгівлі, сприяють підвищенню ліквідності, зменшенню ризиків для бізнес-клієнтів, покращенню іміджу як надійного партнера. Конкурентоспроможність банківського сектору України залежить від здатності швидко і безпечно

обслуговувати такі операції, мінімізувати витрати, забезпечувати фінансову стабільність та довіру вкладників і іноземних партнерів [3].

Практичні підходи полягають у застосуванні сучасних технологій обробки платежів, автоматизації процесів KYC/AML, використанні цифрових платіжних систем, інтеграції із міжнародними платіжними інфраструктурами (наприклад, SWIFT та інші), а також побудові систем управління валютним і кредитним ризиками. У випадку банків з іноземним капіталом додатковим стимулом є використання міжнародного досвіду, стандартизованих процедур, можливість залучення капіталу і партнерства з міжнародними фінансовими організаціями.

Банки, які успішно впроваджують ці операції, досягають вищих показників зростання активів, стабільнішої прибутковості та кращої репутації на ринку фінансових послуг. Частка банків з іноземним капіталом у загальному обсязі міжнародних розрахунків зростає, що свідчить про їхню конкурентну перевагу у технологічності, сервіс-орієнтованості та відповідності стандартам [3]. Водночас існують такі бар'єри як валютна нестабільність, регуляторні обмеження, затримки у банківських процедурах, відсутність довіри серед клієнтів у частині міжнародних операцій, а також потреба у підвищенні кваліфікації персоналу [2].

Отже, фактором підвищення конкурентних переваг банків є міжнародні кредитно-розрахункові операції, які підвищують якість обслуговування, зменшують транзакційні витрати, поліпшують імідж та доступ до міжнародного капіталу. Вважаємо, що для посилення конкурентоспроможності необхідна інтеграція технічних та нормативних інновацій, зростання ефективності операцій, розвиток платіжної інфраструктури.

Література:

1. Подплєтній В. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. Кременчук : Кременчуцький національний технічний університет, 2018. URL : https://dspace.kntu.kr.ua/items/e31d7d38-6654-4d01-b6c7-280efbdcf420

2. Лункіна Т. І., Бурковська А. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції у сучасних умовах : навчальний посібник. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2023. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15292

3. Степурко В. А. Банки з іноземним капіталом на ринку України. Київ : Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2023. URL : https://ir.kneu.edu.ua/items/89c70984-820a-46d1-9ede-eaa059c1b57b

Abstract: *The theses examine the impact of international credit and settlement operations on the competitiveness of the banking sector of Ukraine.*

Keywords: *international credit and settlement operations, foreign exchange operations, competitiveness, banks with foreign capital, banking sector of Ukraine.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КРЕДИТУВАННЯ ПРОЄКТІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

ЗАЯЦЬ Олександр, здобувач вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У цій роботі досліджена фінансова підтримка у вигляді кредитування для європейських країн від Міжнародного валютного фонду. Проаналізовано структурну складову Міжнародного валютного фонду, основні функції, інструменти кредитування та на прикладах визначено ефективність співпраці європейських країн з МВФ у 2008 - 2015 роках.*
Ключові слова: *Міжнародний валютний фонд, європейські країни, кредитування, SDR, валютні резерви, міжнародна фінансова допомога.*

У сучасних умовах глобалізації особливого значення набуває діяльність міжнародних фінансових інституцій, де провідне місце посідає Міжнародний валютний фонд (далі МВФ). Використовуючи кредитування та технічну підтримку країн, що стикаються з економічними труднощами, МВФ забезпечує стабільний розвиток світової фінансової системи. Європейські держави не одноразово переживали фінансові кризи, тому співпраця з МВФ стала для них дієвим інструментом стабілізації економіки та проведення структурних реформ.

МВФ - це спеціалізована установа, головне завдання якої є валютне та кредитне регулювання відносин у країнах-учасницях і наданням їм фінансової та економічної допомоги [1]. Кредити можуть надаватись в іноземній валюті та у «спеціальних правах запозичення» - SDR.

Найпопулярнішим механізмом кредитування МВФ країн-учасниць є кредитування за програмою «Stand-By». Країна-учасниця може отримати кредит у вигляді іноземної валюти за дотримання умов, визначених в угоді. Термін дії такої угоди від 18 місяців до 3 років [2].

Доволі часто МВФ використовує також механізм розширеного кредитування (Extended Fund Facility), який призначений для довгострокового кредитування у великих розмірах при серйозних порушеннях платіжного балансу країни-учасниці через структурні проблеми в економіці (термін надання такого кредиту - до 3 років і надається він частинами з різною періодичністю виплат) [2]. Доцільно розглянути програми кредитування МВФ сучасних європейських країн, мету та обсяги цих кредитів (табл. 1).

Таблиця 1. **Кредитування МВФ європейських країн (2008-2015 рр.)**

Країна	Назва програми кредитування (тип)	Мета кредитування	Рік	Сума кредиту (прибл.)
Латвія	Stand-By Arrangement (SBA)	Підтримка під час фінансової кризи, корекція дисбалансів	2008	≈ 1,68 млрд євро(≈ 2,3 млрд дол. США)
Ірландія	Extended Fund Facility	Фінансова стабілізація банківського сектору та фіскальна консолідація	2010	≈ 22,5 млрд євро (сума програми МВФ).
Україна	Extended Fund Facility	Підтримка макроекономічної стабілізації та структурних реформ	2015	≈ 17,5 млрд дол. США (4-річна програма; початковий транш ≈ 5 млрд дол. США).

Джерело: узагальнено автором за інформацією [3-5].

Нами встановлено, що обсяги наданих кредитів МВФ істотно відрізняються в залежності від проблем в країні-учасниці. Так, серед досліджуваних країн-учасниць МВФ, Латвія отримала відносно малий (≈ 1,68 млрд євро) кредит у 2008 році, проте цього було достатньо для відновлення її економіки. Середній за обсягом кредит отримала Ірландія для боротьби з борговою кризою на початку 2010-х років. Для цього кредиту були надані жорсткі умови від МВФ щодо скорочення бюджетного дефіциту та здійснення

реформування фінансового сектору країни. Найбільший кредит серед досліджуваних європейських країн отримала у 2015 році Україна через системні проблеми у функціюванні фінансової системи. Для України цей кредит мав вирішальне значення у період політичної на економічної нестабільності.

Отже, кредити від МВФ для країн Європи відіграють важливу роль у збереженні та забезпеченні їх фінансової стабільності. Аналіз конкретних прикладів демонструє, що обсяги та умови надання фінансової допомоги МВФ залежать від масштабів фінансових проблем чи економічних криз в країні-учасниці. Практика надання кредитів МВФ показує ефективність та доцільність співпраці країн-учасниць з цією спеціалізованою організацією як інструменту економічної стабілізації та проведення структурних реформ у європейському регіоні.

Література:

1. Міжнародний валютний фонд: принципи дії та механізм кредитування. Що таке МВФ? URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/drn/126.htm.
2. Гавдьо Р. О., Ливдар М. В. Основні механізми фінансування Міжнародним валютним фондом країн-учасниць. Особливості програми МВФ як основного інструменту співпраці з державами-членами на прикладі України. URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/f8fe4e10-abb3-4917-9a2a-b4f6ca22b05e/content.
3. Press Release: IMF Executive Board Approves €1.68 Billion (US$2.35 Billion) Stand-By Arrangement for Latvia. URL: https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr08345?utm_source=chatgpt.com.
4. Press Release: IMF Executive Board Approves €22.5 Billion Extended Arrangement for Ireland URL: https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr10496?utm_source=chatgpt.com.
5. Press Release: IMF Executive Board Approves 4-Year US$17.5 Billion Extended Fund Facility for Ukraine, US$5 Billion for Immediate Disbursement. URL: https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/14/01/49/pr15107?utm_source=chatgpt.com.

Abstract: *This paper examines financial support in the form of loans to European countries from the International Monetary Fund. It analyzes the structure and components of the International Monetary Fund, its main functions, lending instruments, and, using examples, determines the effectiveness of cooperation with the IMF as a tool for reforming the economies of countries.*

Keywords: *International Monetary Fund, European countries, lending, SDR, foreign exchange reserves, international financial assistance.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФЛЯЦІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕБІГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ

ФЕДЧЕРОВА Єлізавета, здобувач вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Миколаївський Національний аграрний університет

***Анотація**: розкрито поняття інфляції та її властивостей і різновид, охарактеризовано сучасну інфляцію в умовах воєнного стану України.*
***Ключові слова:** інфляція, знецінення, економіка, кількісна теорія грошей, таргетування.*

Інфляція – це процес стійкого і тривалого підвищення загального рівня цін у масштабах національної економіки, який характеризується довгостроковою перспективою [1]. Простими словами це можна назвати знеціненням грошей через зростання цін і з цього якраз випливає перша властивість інфляції – вона є стійким, а не тимчасовим явищем. Зростання цін охоплює більше частину товарів та послуг, а отже вона має широкий вплив на економіку. І остання, третя, не менш важлива характеристика інфляції її вплив на грошову масу та грошовий обіг (кількісна теорія грошей говорить про взаємозв'язок між обсягом грошей в обігу й обсягу товарів і послуг, адже якщо обсяг грошей зростає швидше, відбувається і зростання цін) [1].

Існує наступна формула, за якою можна розрахувати річний індекс інфляції І, де Ц1 рівень цін у країні за попередній рік, а Ц2 відповідно рівень цін у країні за даний рік [2].

$$I = \frac{Ц_2}{Ц_1},$$

Виділяють три види інфляції з урахуванням індексу та відсотків середнього зростання цін на рік.

Таблиця 1. Види інфляції

Вид інфляції	Середнє зростання цін на рік (у %)	Річний індекс інфляції
Помірна або ж повзуча	5-10%	1,1
Галопуюча	Від 10% ДО 50-100%	2
Гіперінфляція	Більше 50-100%	11

Джерело: узагальнено автором за інформацією [2,3]

Загалом помірна інфляція є допустимою та навіть корисною для економіки, бо сприяє активності власників грошей, ті ж у свою чергу змушені вкладати гроші у прибуткові заходи. Проте висока та занадто раптова інфляція дестабілізує розвиток виробництва та загалом економіку країни і вважається в такому випадку негативним явищем.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24.02.2022 дуже вплинуло на економіку країни та змусило високий скачок інфляції, що становила більше 26% на 2022 рік. Тоді НБУ (Національний Банк України) був змушений повернутися до режиму фіксації обмінного курсу з жорстокими валютними обмеженнями. Цей крок дозволив забезпечити мінімальну стійкість валютного ринку. В 2023 році ситуація трохи покращилася, адже інфляція знизилася до 5,1%. Тож після подолання цінового сплеску НБУ частково відновив засади ІТ (інфіляційне таргетування).[5]

Інфіляційне таргетування – монетарна політика, основна мета якої дотриматися певного низького рівня інфляції (таргету).

Якщо казати за 2024 рік, то інфляція зросла на 12% за рік. Основними причинами є тимчасові чинники, такі як нижчі врожаї в результаті чого відбулося подорожчання продуктів харчування; послаблення обмінного курсу гривні, зміни світових цін та ін.[5]

Як і будь-який процес, інфляція не зникає безслідно, адже вона також має певні наслідки для економіки країни. Основні з них:

1) перерозподіл доходів (основна суть якого в тому, що під час інфляції давати в борг невигідно, але брати в борг навпаки).
2) збільшення податків (відбувається зростання відриву між номінальним і реальним доходом)
3) скорочення періоду обороту грошових коштів на кожному окремому об'єкті;
4) проінфляційний наслідок війни потреба збільшувати воєнні видатки [3,4].

Отже, інфляція дуже складний та багатогранний процес який залежно від умов і факторів може бути як позитивним, так і негативним явищем. Під час воєнного стану України це питання залишається дуже актуальним, адже 2022 рік

доволі сильно дестабілізував економіку країни і прийти до деінфляції буде важко.

Література:

1. Бугль Ю., & Добромська Н. (2024). ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ.
2. Горбаневич В.Л., & Іванюта П.В. (2021). ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНФЛЯЦІЇ, ЇЇ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ І ФІНАНСОВИЙ СТАН ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМСТВА. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/1216/1716
3. Заволока Ю.М., Сідненко М.В., & Івко А.В. (2021). ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК НАСЛІДОК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2021/7.pdf
4. Палехова В.А. (2022). ОСНОВНІ ЧИННИКИ КОВІДНОЇ ТА ВОЄННОЇ ІНФЛЯЦІЇ. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-12
5. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/targets/target-k

Abstract*: this work thematically reveals the concept of inflation and its properties and varieties, characterizes modern inflation in the conditions of martial law in Ukraine.*

Keywords: *inflation, devaluation, economics, quantity theory of money, targeting.*

Науковий керівник – ДОВГАЛЬ Олена
д-р екон. наук, завідувач кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

ЦАПИК Дар'я, СОЛОГУБ Любов, здобувачки вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено особливості наповнення державного бюджету України в умовах повномасштабної війни. Розглянуто трансформацію структури доходів бюджету, зокрема зменшення податкових надходжень та суттєве зростання ролі міжнародної фінансової допомоги. Особливу увагу приділено впливу війни на державні фінанси, ролі партнерської підтримки та перспективам фінансової стійкості України.*

Ключові слова: *Державний бюджет, дефіцит бюджету, доходи державного бюджету, надходження податків.*

З початку повномасштабної агресії Росії Україна зіткнулася з численними викликами у сфері державних фінансів. Бюджет країни є ключовим інструментом для забезпечення обороноздатності, соціального захисту громадян та підтримки економічної стабільності. Водночас скорочення економічної активності, тимчасова втрата частини територій і різке зростання державних витрат значно ускладнили його наповнення. Для бюджетної системи України традиційним є хронічний дефіцит, який у 2022 р. через війну досяг критичного рівня. Це зумовило необхідність пошуку нових джерел доходів, оптимізації видатків та залучення міжнародної фінансової допомоги. В умовах воєнного стану особливо важливим є безперервне, ефективне та своєчасне виконання державного бюджету, адже від цього залежить соціальна стабільність і належний рівень життя населення.

Державний бюджет України є об'єктом виконання головних функцій фінансів – контролюючої та розподільчої. Це охоплює процес формування доходів, розподілу фінансових ресурсів за напрямами видатків і нагляду за ефективністю їх використання для досягнення запланованих результатів. Доходи бюджету – це частка централізованих ресурсів держави, потрібних для виконання нею відповідних функцій, що виражають економічні відносини, які виникають у процесі формування фондів грошових коштів і надходять у розпорядження органів державної влади й управління [1].

Для аналізу впливу війни на доходну частину державного бюджету України проведемо порівняльне дослідження державного бюджету за 2021-2024 роки (табл. 1, 2).

Таблиця 1. **Доходи державного бюджету України в національній валюті (млрд грн)**

Джерела надходження	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2021 р., %
Податкові надходження	1 107,09	949,76	1 203,54	1 647,18	148,78
Неподаткові надходження	175,36	346,33	991,60	974,39	555,65
Доходи від операцій з капіталом	0,33	0,61	0,10	0,18	54,54
Доходи від органів державного управління	12,58	9,47	42,91	26,52	210,81
Надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	1,29	481,09	433,40	473,94	36 739,53
Цільові фонди	0,21	0,14	0,43	0,47	223,81

Джерело: узагальнено авторами за інформацією [2]

У 2024 р. український бюджет значною мірою базується не лише на внутрішніх податкових надходженнях, а й на **зовнішній фінансовій допомозі**, яка стала ключовим джерелом покриття видатків у воєнних умовах. Водночас скорочення доходів від операцій з капіталом свідчить про ослаблення інвестиційного середовища. Встановлено, що у доларовому еквіваленті доходи державного бюджету України демонструють значну залежність від **міжнародної допомоги** та **неподаткових джерел**, тоді як податкові надходження фактично скоротилися.

Таблиця 2. **Доходи державного бюджету України в іноземній валюті (млрд дол. США)**

Джерела надходження	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2021 р., %
Податкові надходження	40,70	25,97	31,69	39,18	96,26
Неподаткові надходження	6,45	9,47	26,11	23,18	359,38
Доходи від операцій з капіталом	0,012	0,017	0,0026	0,0043	35,83
Доходи від органів державного управління	0,46	0,26	1,13	0,63	136,96
Надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,047	13,16	11,41	11,27	23 978,72
Цільові фонди	0,0077	0,0037	0,0114	0,011	142,86

Джерело: узагальнено авторами за інформацією [2]

Отже, у воєнних умовах структура доходів державного бюджету України суттєво змінилася: податкові надходження зберегли свою роль, проте їх реальне зростання обмежене девальвацією, тоді як основним джерелом наповнення стали неподаткові платежі та міжнародна фінансова допомога**.** Це свідчить про високу залежність бюджету від зовнішньої підтримки та необхідність відновлення внутрішніх ресурсів у перспективі.

Література:

1. Першко Л. О., Ріппа М. Б. Фінанси: навч. посібник. Київ.: ПВНЗ «ІЕЕП», 2019.388 с.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes

Abstract: *The thesis examines the peculiarities of filling the state budget of Ukraine in conditions of full-scale war. The transformation of the structure of budget revenues is considered, in particular, the reduction of tax revenues and a significant increase in the role of international financial assistance. Special attention is paid to the impact of the war on state finances, the role of partner support and the prospects for the financial stability of Ukraine.*
Keywords: *State budget, budget deficit, state budget revenues, tax revenues.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПІСЛЯВОЄННА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

ЯКИМЕНКО Герман, здобувач вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ

Анотація: *Питання післявоєнної економічної політики для України є вкрай актуальним через масштабні руйнування інфраструктури, потребу у відновленні житла, енергетики та промисловості, а також через необхідність інтеграції з європейським ринком і забезпечення соціальної стабільності. Розгляд політичних практик інших країн дозволяє виокремити дієві інструменти фінансування, управління та реформ, які можуть бути адаптовані до українських умов.*

Ключові слова: *повоєнна економіка, повоєнна економічна політика, основні напрямки повоєнної економіки.*

Питання післявоєнної економічної політики для України є актуальним через масштабні руйнування інфраструктури, потребу у відновленні житла, енергетики та промисловості, а також через необхідність інтеграції з європейським ринком і забезпечення соціальної стабільності. Розгляд політичних практик інших країн дозволяє виокремити дієві інструменти фінансування, управління та реформ, які можуть бути адаптовані до українських умов. Аналіз історичних підходів дає можливість поєднати централізовані програми реконструкції з ринковими механізмами для швидкого відновлення економічної активності. Особлива увага має бути приділена прозорості, боротьбі з корупцією та умовам для приватних інвестицій.

У вивченні повоєнної економіки значний внесок зробили як зарубіжні, так і українські економісти: Джон Мейнард Кейнс — щодо ролі держави в стимулюванні попиту в повоєнний період [1]; Людвіг Ерхард і представники ордолібералізму — щодо соціальної ринкової економіки в Німеччині [2]; Джордж Маршалл — як ініціатор плану Маршалла для відбудови Європи [3]. В Україні питання післявоєнної та постконфліктної відбудови досліджують експерти BRDO, Kyiv School of Economics та інші аналітичні центри, а також такими вченими як: Є.Слуцький., В.Тимошенко, В.Голубничий.

Повоєнна економіка — це сукупність економічних процесів і структурної трансформації, що виникають у країні після завершення воєнних дій; вона

включає відбудову інфраструктури, відновлення виробництва, реінтеграцію трудових ресурсів та забезпечення соціальної підтримки населення [4]. За різними авторами, повоєнна економіка може розглядатися як перехідний етап від воєнної мобілізації ресурсів до мирного функціонування ринків, що супроводжується потужними державними втручаннями або ліберальними реформами. Інші визначення підкреслюють роль зовнішньої допомоги та міжнародної координації, прикладом чого став план Маршалла.

Економіка України після закінчення війни матиме місце в національній повоєнної політиці країни. Вона являється набором державних рішень і програм, спрямованих на відновлення економіки, забезпечення безпеки та соціальної згуртованості після воєнних дій; вона включає фінансові, фіскальні, інвестиційні, інституційні та політико-правові заходи. Вона також охоплює механізми залучення приватного капіталу, міжнародної допомоги та реформування державних інституцій [5].

Сучасні дискусії щодо України часто опираються на ідеї «сучасного плану Маршалла» — координації донорської допомоги, поєднання грантів і кредитів та фокус на модернізації економіки і євроінтеграції [6]. Європейська Унія представила «Ukraine Facility» — інструмент для стабільної фінансової підтримки і модернізації в 2024–2027 роках [7]. Конференції з відновлення (URC) та аналітичні центри наголошують на важливості залучення приватного сектору, фінансових гарантій та прозорих правил. Історичні приклади включають: план Маршалла для Європи після Другої світової війни, французький План Моне, британські кейнсіанські підходи та німецьку соціальну ринкову економіку. Ці моделі демонструють широкий спектр інструментів — від прямих державних інвестицій до стимулів для приватного підприємництва. Для України важливо адаптувати елементи кожної моделі, поєднуючи державне фінансування критичної інфраструктури з розвитком малого та середнього бізнесу.

Таблиця 1 Основний напрямок післявоєнної економічної політики

№	Країна	Політика та методи відбудови	Актуальність для України
1	Франція	План Моне (1946–1950): централізоване планування, інвестиції в інфраструктуру, націоналізація ключових галузей.	Централізоване планування для відновлення інфраструктури та промисловості; дозволяє координувати ресурси і уникати хаотичного розвитку.
2	Велика Британія	Кейнсіанська економіка: державне управління, націоналізація стратегічних галузей, соціальні програми, участь у плані Маршалла.	Державне управління економікою та соціальні програми для підтримки населення; зменшення соціальної напруги.
3	Німеччина	Соціальна ринкова економіка: ордолібералізм, стабільність цін, конкуренція, обмежена соціальна допомога, ліберальна торгова політика.	Стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, створення робочих місць і економічний ріст.

Джерело: Згруповано та доповнено авторами

Міжнародні інституції підкреслюють, що успішне відновлення України потребуватиме поєднання державних інвестицій, донорської допомоги та приватного капіталу. Європейський Союз створив Ukraine Facility на суму близько €50 млрд для підтримки реформ та модернізації [8]. Рекомендації експертів включають прозорість, боротьбу з корупцією та принцип «сучасного плану Маршалла» для України. Аналітичні центри наголошують на гарантіях для інвесторів і розвитку механізмів страхування ризиків. Світовий банк рекомендує поєднувати швидке відновлення критичної інфраструктури з довгостроковими реформами та розвитком людського капіталу. Окремий напрям — використання заморожених російських активів для фінансування відбудови. Таким чином, післявоєнна економічна політика України повинна поєднати міжнародну допомогу, державне управління та ринкові механізми для сталого розвитку та інтеграції у європейський простір.

Література:

1. Кейнс, Дж. М. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей. – Лондон: Macmillan, 1936. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/

2. Ванберг, В. Й. Фрайбурзька школа: ордолібералізм і соціальна ринкова економіка. – Кембридж: Cambridge University Press, 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cambridge.org/

3. OECD. План Маршалла: уроки для України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd.org/

4. Гартлі, Т. Економічна реконструкція після війни. – Лондон: Routledge, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.routledge.com/Post-WarEconomiReconstruction/Hartley/p/book

5. Програма розвитку ООН (UNDP). Відновлення та реконструкція після конфлікту: політичні керівні принципи. – Нью-Йорк: UNDP, 2019.

6. OECD. План Маршалла для України: стратегічні рекомендації. – Париж: OECD, 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd.org/ukraine-recovery/

7. Європейська комісія. Ukraine Facility 2024–2027: фінансова підтримка та модернізація. – Брюссель: European Commission, 2024. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/ukraine-facility

8. Європейська комісія. Ukraine Facility: огляд фінансування та розподілу. – Брюссель: European Commission, 2024.

Abstract: *The issue of post-war economic policy for Ukraine is extremely relevant due to the large-scale destruction of infrastructure, the need to restore housing, energy and industry, as well as the need to integrate with the European market and ensure social stability. Consideration of political practices of other countries allows us to identify effective tools of financing, management and reforms that can be adapted to Ukrainian conditions.*

Keywords: *post-war economy, post-war economic policy, main directions of the post-war economy.*

Науковий керівник – РОМАНКО Ольга,
д.е.н., професор каф. економіки та управління
Університет Короля Данила, м.Івано-Франківськ

Секція 2. Інноваційні рішення та процеси у сферах й галузях економіки

РОЛЬ ЛІДЕРСТВА В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

БАРАБАЛАТ Ауріка, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Дослідження присвячене ролі лідерства в системі стратегічного управління підприємством. Лідерство має значний вплив на процес стратегічного управління через визначення місії, бачення організації та сприяє розроблення плану дій для реалізації організацією ефективних стратегій для досягнення цілей. Метою цієї роботи є з'ясування ролі лідерства у формуванні та реалізації стратегі шляхом огляду літератури.*

Ключові слова: *стратегічне управління, лідерство, стратегічне лідерство, управління, ефективність, стратегічне планування*

Незалежно від часу та посади, лідери можуть зробити значний внесок у функціонування компанії. Лідерство, що базується на ефективних стратегіях, може стати фундаментальною основою для плідного застосування процесу стратегічного управління. Лідери, які дотримуються стратегій, здатні прискорити розвиток стратегічних заходів на підприємстві і визначають способи їх реалізації. Ці дії є запорукою досягнення високих результатів стратегічної конкурентоспроможності. Лідери повністю усвідомлюють необхідність стратегічного планування майбутнього своїх організацій і беруть участь в ефективній реалізації цих добре спланованих заходів.

У стратегічному менеджменті лідер виконує різні ролі. По-перше, він створює середовище для змін. По-друге, він формує команду, відбираючи ключових гравців на підприємстві. На третьому етапі він формулює бачення і стратегію за допомогою процесу візіонерства, який прояснює стратегію для розуміння кожного працівника. Також лідер відповідальний за створення системи оцінки, яка оцінює стратегію на кожному етапі роботи в підприємстві. І в решті решт, лідер допомагає модифікувати корпоративну культуру, що сприяє успішному та ефективному стратегічному управлінню .

Якість лідерства відіграє ключову роль у формуванні та реалізації стратегій на підприємстві. Вона працює як зв'язок, що поєднує серце інституції з її тілом. Дотримання лідером своїх обіцянок сприяє успіху підприємства, а цей

успіх є результатом прийняття ефективних рішень щодо формування стратегії та її реалізації. Якщо стратегії не реалізуються досконало, навіть найкраща з них втрачає своє значення. Лідери дають вказівки щодо курсу діяльності та шляхів її досягнення. В широкому сенсі, лідер, пов'язаний з підприємством, несе відповідальність за формування бачення, і він, використовуючи стратегії, обмірковує, розробляє план і контролює функціонування підприємства. Більше того, лідер прагне пристосувати свою організацію до потреб обставин. Ключова мета - поширювати енергію, що стимулює діяльність, і піднімати моральний дух та настрій працівників [1].

Взаємовідносини з стейкхолдерами, забезпечення безперервного та навчання команди, щоб спрямовувати підлеглих на ефективне виконання організаційних завдань - основне завдання лідера. Можна сказати, що стратегічне лідерство - це процес, який перетворює підприємство на успішну організовану систему за допомогою правильних стратегій. Відповідальність лідера полягає в тому, щоб мотивувати і надихати працівників на підприємстві до спільної роботи, задля втілення стратегічних цілей в реальність. Здебільшого на підприємствах високоефективні лідери виконують спільні завдання в процесі розробки та реалізації стратегії. Вони розробляють стратегічне бачення та місію, визначають цілі та завдання, розробляють стратегічний план, реалізують його, а потім оцінюють результати.

Процес формування стратегії починається, коли лідер намагається змінити мислення людей. Кожен повинен чітко розуміти необхідність змін і намагатися проявляти гнучкість у поведінці для належного стратегічного планування. Лідери повинні застосовувати реалістичний підхід для виявлення стратегічних прогалин, щоб можна було сформулювати належний план дій. За словами Софокла, «не наказуй того, чого не можеш виконати», а отже, лідери повинні спрямовувати команду на реалістичні зміни. Це можливо лише шляхом створення такої культури, яка інтегрує стратегічну та операційну діяльність. Після розвитку такої культури весь процес формування та реалізації стратегії стає набагато простішим.

Визначення стратегічного лідерства означає «здатність лідера передбачати, уявляти та зберігати гнучкість, а також надавати іншим можливість створювати стратегічні зміни за необхідності» [2]. Стратегічне лідерство має багато аспектів, воно охоплює управління опосередковано через інших і допомагає підприємствам пристосовуватися до мінливого світу, який, як і раніше, суттєво змінюється з плином часу в сучасній глобальній бізнес-матриці. Стратегічне лідерство вимагає здатності інтегрувати та включати як внутрішнє, так і зовнішнє бізнес-середовище підприємства. Воно також відповідає за управління та охоплення критично важливих інформаційних процесів. Існує багато впізнаваних дій, які визначають стратегічне лідерство, що може позитивно вплинути на ефективне впровадження стратегії , а саме:

- Визначення стратегічного напрямку
- Встановлення збалансованого організаційного контролю
- Ефективне управління портфелем ресурсів організації
- Підтримка ефективної організаційної культури
- Наголос на етичних практиках організаційного контролю

Лідерство – це сукупність поведінкових моделей, які спонукають людей формулювати організаційні цілі, а потім мотивують їх спільно докладати зусиль для досягнення цілей підприємства. В основному лідер відіграє важливу роль у прийнятті рішень, що забезпечують ефективність та успіх підприємства. Лідер повинен підтримувати підлеглих, щоб направляти їх. Він повинен ставитися до всіх однаково, без будь-якої дискримінації. Він повинен цінувати участь кожного. Лідер несе відповідальність за побудову міцних відносин у всьому підприємстві як у вертикальному, так і в горизонтальному напрямку. Лідер повинен залучати всіх до процесу стратегічного управління, оскільки це позитивно впливає на загальну ефективність. Саме відданість лідера допомагає досягти стратегічного бачення. Найголовніше, що цілі лідера повинні бути інтегровані зі стратегічними цілями та завданнями підприємства. І для цього повноваження лідера повинні використовуватися точно, чесно та лояльно. Лідер повинен мати чітке уявлення про необхідність змін та можливості організації [3].

Отже, лідерство означає прийняття на себе відповідальності. Відповідальні лідери забезпечують ефективність процесів, пов'язаних з управлінням. Воно створює основу для продуманого стратегічного плану і, пропонуючи бачення, направляє підприємство на формування стратегії. При спробі сформулювати стратегічний процес, воно намагається привести організацію у відповідність з необхідними змінами матриці. Найважливіша діяльність лідерства пов'язана з узгодженням його бачення з цілями та завданнями підприємства, що призводить до конкурентоспроможності організації в ефективному динамічному середовищі; з іншого боку, він може навчати та заохочувати працівників до досягнення мети та бачення. Таким чином, можна сказати, що лідерство є ядром організації і повинно відігравати ключову роль, подібну до ролі крові та мозку; в результаті цього можна гарантувати та розділити результати успіху.

Література:

1. Голота О., Титковський О. Роль стратегічного лідерства у розвитку стратегії кадрової політики // *Social Development & Security*. – 2023. – Т. 13. – С. 41–53. – DOI: 10.33445/sds.2023.13.2.5.
2. Sami Q., Khalid. Exploring the leadership terrain // *Journal of Economics and Behavioral Studies*. – 2011. – Vol. 3, No. 3. – P. 185–189.
3. Ireland R. D., Hitt M. A., Hoskisson R. E. The Management of Strategy: Concepts & Cases. – Evans Publishing Group, 2008.

Abstract: *The research is devoted to the role of leadership in the system of strategic management of an enterprise. Leadership has a significant impact on the strategic management process by defining the mission and vision of the organisation and facilitates the development of an action plan for the organisation to implement effective strategies to achieve its goals. The purpose of this paper is to clarify the role of leadership in the formation and implementation of strategies by reviewing the existing literature.*

Keywords: *strategic management, leadership, strategic leadership, management, efficiency, strategic planning*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
д-ка пед. наук, професорка кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

БОНДАРЕНКО Дар'я, здобувач вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглядаються ключові проблеми ринку праці України в умовах війни, що спричинила міграційні процеси та трансформації в економіці. Окрему увагу приділено структурному безробіттю та кадровому дефіциту. Аналіз впливу мобілізації значного працездатного населення. Висвітлено державні регулювання процесом, зокрема надання ваучерів на навчання майбутніх працівників та підтримка малого бізнесу. Прикладом сучасного становища ринку праці в Україні, висвітлено ситуацію у Миколаївській області.*

Ключові слова: *ринок праці, міграційні процеси, структурне безробіття, мобілізація, ваучери.*

У сучасних умовах стан ринку праці в Україні має характер різких змін, а також трансформацій в економіці, це зумовлене війною, що призвело до міграційних процесів в країні. Відбулося значне скорочення працездатного населення за кордон, та внутрішнє переміщення. В таких умовах ринок праці стає вразливою сферою суспільного розвитку, відбувається структурне безробіття та кадровий дефіцит. Війна призвела до руйнування підприємств, зменшення їхньої діяльності на ринку праці, або повне припинення діяльності. Це не лише ускладнює функціонал підприємств, але має в собі загрозу соціальної стабільності. На сучасному етапі задані проблеми мають зв'язок, створюючи системну кризу зайнятості в Україні.

Кадровий дефіцит постає однією з проблем ринку праці, причиною виникає те що значна частина працездатного населення була мобілізована чи виїхала за кордон. За оцінками Міністерства економіки України, дефіцит кадрів на ринку праці складає майже 30% [1]. На рахунок цієї ситуації Work.ua зазначає що вони не мають значних передумов щодо подолання поданого дефіциту. Наразі це призвело до нестачі кваліфікованих працівників, а також конкуренції за кваліфіковані кадри у критичних галузях. Не менш важливою проблемою вважається структурне безробіття, тобто невідповідність актуальним потребам ринку, саме професійної підготовки населення.

Мобілізація значної частини працездатного населення призвела до суттєвого зменшення кількості кваліфікованих працівників. Виникла проблема продуктивності та уповільнення технічних процесів, саме нестача працівників постає проблемою для ведення бізнесу. Аналітики порталу вакансій Work.ua зазначають, що на дефіцит фахівців страждають цілі галузі української економіки, до того ж критично важливі: виробництво, будівництво, медицина, транспорт і логістика [2]. Більше страждає від дефіциту працівників - агробізнес, на це припадає 60% експорту в Україні, експорт підтримує курс гривні на достатньому рівні. Реакцією на дефіцит ринок праці ввів підвищення заробітних плат на потребуючі професії, але дефіцит кадрів наразі залишається гострим.

На рахунок відновлення кадрів, тобто кваліфікованих працівників. Держава дає змогу отримати ваучери на навчання, сертифікат, який надає право певній категорії осіб на безоплатне, або часткову оплату навчання, так як сума не повинна перевищувати 30280 гривень. Пройти професійне навчання, підвищення кваліфікації за певним переліком спеціальностей, у сферах з високим попитом. Сам ваучер оплачується з надання коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття. У 2025 році ваучери на навчання від Державної служби зайнятості вже отримали 17,5 тисяч людей. Найбільш популярні напрямки, які обирають українці: медсестринство, психологія, кухар, соціальний робітник та водій [3]. Щодо допомоги конкурентно-спроможності, держава підтримує малий бізнес через державні програми, такі як гранти, пільгове кредитування та спрощення реєстру самозайнятості. За рахунків гранту це задіяно в "єРобота", програма надає фінансову допомогу, щодо розвитку та створення початкового бізнесу. Під час війни, онлайн-робота постає перспективою на ринку праці. Попит на таку працю активно розвивається, в основному через можливості працювати з дому, перевагою є гнучкий графік. Оплата на таку працю незмінна, навіть мають доступність, щодо опанування професії без вищої освіти. Прикладом проблем ринку праці постає Миколаївська область, на разі війни підприємства та організації встановили про потребу у робочій силі. На сьогодення кількість вакансій в області зросла, але кандидатів

значно поменшало на одну робочу пропозицію. Фактором що впливає на ситуацію в області, залишаються наслідки бойових дій, відбувається дефіцит кваліфікованих працівників, низький рівень зарплат. Натомість комунальні підприємства з метою вирішення проблеми дефіциту кадрів, запрошують на проходження практики студентів, що дає змогу молоді після завершення навчання мали змогу влаштуватися на постійну роботу. Потреба в молодих спеціалістах виникла і в аграрних підприємствах, за цим "... в Миколаєві була підготовлена перша в Україні бригада дівчат-трактористок. Завдяки співпраці навчальних закладів і підприємства «Агроф'южн» усі дівчата вже працевлаштовані" [4].

Отже, проведений аналіз ринку праці в Україні вказав в якому стані він перебуває, викликаний війною, мобілізацією та міграцією працездатного населення. Загальними проблемами є структурна безробіття, дефіцит кваліфікованих кадрів і загальне скорочення продуктивності в основних секторах економіки. Це відчувається в південних регіонах, що зазнали більше пошкоджень від бойових дій. Аналізуючи ситуацію, держава в свою чергу намагається стабілізувати ринок праці, використовуючи ваучери на навчання, розвиток онлайн-робот та підтримку малого бізнесу. Заходи держави надають працездатному населенню адаптацію до нових умов.

Література:

1. Добробут у компанії та дефіцит кадрів. Work.ua.URL: https://www.work.ua/news/ukraine/2667 (дата звернення 24.09.2025)
2. Болісний пошук кадрів. Які професії нині в дефіциті в Україні та чому це так. Іван Верстюк . URL: https://hromadske.ua/ekonomika/241282-bolisnyy-poshuk-kadriv-iaki-profesiyi-nyni-v-defitsyti-v-ukrayini-ta-chomu-tse-tak (дата звернення 24.09.2025)
3. Ваучери на навчання: українці зможуть опанувати ще більше професій та спеціальностей коштом держави. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/80b33292-a7fe-42e9-8ad6-7f0c6a50b272?lang=uk-UA&title=VaucheriNaNavchannia-UkraintsiZmozhutOpanuvatiScheBilsheProfesiiTaSpetsialnosteiKoshtomDerzhavi (дата звернення 24.09.2025)
4. Дефіцит працівників у Миколаєві: студенти-слюсарі та електрики, дівчата-трактористки. Новини N. 2025. URL: https://novosti-

n.org/ua/news/Deficzyt-praczivnykiv-u-Mykolayevi-studentyslyusari-ta-elektryky-divchatatraktorystky-307516#image-3 (дата звернення 24.09.2025)

Анотація: *the paper examines the key problems of the Ukrainian labor market in the conditions of war, which caused migration processes and transformations in the economy. Special attention is paid to structural unemployment and personnel shortage. Analysis of the impact of mobilization of a significant working population. State regulation of the process is highlighted, in particular, the provision of vouchers for training future employees and support for small businesses. As an example of the current state of the labor market in Ukraine, the situation in the Mykolaiv region is highlighted.*
Ключові слова: *labor market, migration processes, structural unemployment, mobilization, vouchers.*

Науковий керівник – ДОВГАЛЬ Олена
д-р екон. наук, завідувачка кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

ДЗЮБА Маргарита, здобувачка вищої освіти
спеціальність 242 Туризм і рекреація
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглянуто туризм як важливий чинник соціально-економічного розвитку держав. Визначено його роль у формуванні валового внутрішнього продукту та стимулюванні розвитку суміжних галузей. Проаналізовано основні виклики, пов'язані з розвитком туризму, та перспективи впровадження концепції сталого розвитку. Зроблено висновок про необхідність державної підтримки туристичного сектору для забезпечення економічного зростання та соціальної інтеграції суспільства.*
Ключові слова: *туризм, економічне зростання, соціальний розвиток, інфраструктура, культурна спадщина, сталий розвиток.*

У сучасному світі туризм є однією з найбільш динамічних і прибуткових галузей економіки. Він виступає потужним каталізатором економічного зростання, сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку інфраструктури та інтеграції держав у глобальні процеси. Водночас туризм має вагоме соціальне значення, оскільки сприяє міжкультурному діалогу, підвищенню рівня освіти та духовного розвитку суспільства.

Туризм є одним із головних джерел валютних надходжень у багатьох країнах світу. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), ця галузь забезпечує близько 10 % світового ВВП та створює кожне десяте робоче місце [1]. Туристичний сектор охоплює готельний і ресторанний бізнес,

транспорт, сферу розваг, культурні інституції та роздрібну торгівлю. Таким чином, розвиток туризму має мультиплікативний ефект, стимулюючи економічну активність у суміжних сферах.

Інвестиції у туристичну інфраструктуру (будівництво готелів, розвиток транспортної мережі, благоустрій територій) підвищують конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Крім того, туризм сприяє регіональному розвитку: навіть невеликі міста чи сільські громади, що мають історико-культурний потенціал або природні ресурси, можуть отримувати значні прибутки від приїзду туристів.

Особливого значення туризм набуває для країн, що розвиваються. Наприклад, для багатьох держав Південно-Східної Азії чи Карибського басейну туризм є провідною галуззю, яка забезпечує більшу частину валютних надходжень. У Європі ж туристичний бізнес сприяє зміцненню економіки Італії, Іспанії, Франції та інших країн, які щороку приймають мільйони відвідувачів [2].

Окрім економічного впливу, туризм виконує важливу соціальну функцію. По-перше, він сприяє створенню нових робочих місць, у тому числі для молоді та жінок, що знижує рівень безробіття та підвищує добробут населення. По-друге, туризм стимулює розвиток освіти й професійної підготовки: виникає потреба у висококваліфікованих кадрах у сфері менеджменту, готельної справи, маркетингу, перекладу, екскурсійної діяльності.

Важливою соціальною функцією туризму є міжкультурний діалог. Подорожі сприяють розширенню світогляду, формуванню толерантності, налагодженню міжнародних зв’язків і співпраці. Туризм допомагає зберігати культурну спадщину: пам’ятки архітектури, музеї та історичні об’єкти отримують фінансову підтримку завдяки туристичним відвідуванням [3].

Туризм також впливає на якість життя місцевого населення. Розвиток інфраструктури (доріг, медичних закладів, засобів зв’язку) здійснюється не лише для туристів, а й для громади в цілому. Таким чином, підвищується рівень соціального забезпечення та комфортності життя у регіонах.

Туризм виступає важливим фактором соціально-економічного розвитку, поєднуючи у собі економічні вигоди та соціальні переваги. Він стимулює економічне зростання, створює нові робочі місця, сприяє збереженню культурної спадщини та розвитку інфраструктури.

З огляду на ці особливості, держави мають бути зацікавлені у підтримці туристичного сектору, розвиваючи інноваційні й екологічно безпечні форми туризму, що забезпечить сталий розвиток економіки і суспільства в цілому.

Література:

1. Tourism: growth is not the enemy; it's how we manage it that counts. URL: https://www.untourism.int/archive/global/press-release/2017-08-15/tourism-growth-not-enemy-it-s-how-we-manage-it-counts?utm_source=chatgpt.com

2. World Tourism Barometer: May 2025/ URL: https://pre-webunwto.s3.eu-west1.amazonaws.com/s3fspublic/202505/World_Tourism%20Barometer_May25_en_excerpt.pdf?VersionId=iH4C5XPe7gpunRM_j.pSo7X5Ujd3LYIa&utm_source=chatgpt.com

3. UNWTO. (2022). *Tourism and Culture – Statistics and Policy*. Madrid: World Tourism Organization. URL: https://www.untourism.int/

Анотація: *the article examines tourism as an important factor in the socio-economic development of states. Its role in the formation of gross domestic product and stimulation of the development of related industries is determined. The main challenges associated with the development of tourism and the prospects for implementing the concept of sustainable development are analyzed. The conclusion is made about the need for state support for the tourism sector to ensure economic growth and social integration of society.*

Ключові слова: *tourism, economic growth, social development, infrastructure, cultural heritage, sustainable development.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

КОРНЬОВА Вікторія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі висвітлено особливості співпраці України з Міжнародним валютним фондом в умовах повномасштабної війни. Розглянуто значення програм фінансування для збереження макроекономічної стабільності, проведення реформ, підтримки державних видатків та інтеграції України до ЄС. Окреслено основні етапи реалізації Програми розширеного фінансування (EFF), її ключові напрями та вплив на післявоєнне відновлення економіки.*
Ключові слова: *Міжнародний валютний фонд, співпраця, Програма розширеного фінансування, повномасштабна війна, заборгованість.*

Співпраця України з Міжнародним валютним фондом (МВФ) в умовах повномасштабної війни має ключове значення для забезпечення фінансової стабільності, підтримки державних видатків та відновлення довіри міжнародних партнерів. Попри високий рівень невизначеності, МВФ залишається стратегічним партнером України, надаючи не лише фінансові ресурси, а й експертну підтримку у проведенні реформ. Отримані програми та транші виступають сигналом для світової спільноти щодо стійкості української економіки та готовності держави до післявоєнного відновлення й подальшої інтеграції в європейський простір.

З початку повномасштабної війни за підтримки МВФ Україна зберегла фінансову та макроекономічну стабільність: допомога надавалася через різні інструменти (RFI, EFF), а також пільгові та грантові ресурси міжнародних партнерів [1].

31 березня 2023 р. МВФ схвалив нову чотирирічну Програму розширеного фінансування (EFF) на 15,6 млрд дол. США у складі пакета підтримки на 115 млрд дол. США, яка передбачає 11 переглядів і спрямована на фіскальну, цінову та фінансову стабільність, економічне відновлення, зміцнення інституцій і управління, що важливо для післявоєнної відбудови та євроінтеграції України [1].

Після схвалення четвертого перегляду Україна отримала транш у розмірі близько 2,2 млрд дол. США [2]. У 2024 році відбулись ще два надходження – у вересні та грудні, що дозволило використати близько двох третин загального обсягу програми того року [2]. Надалі обсяги траншів поступово зменшувалися: у березні та серпні 2025 року Україна отримала 1,8 млрд дол. США; у 2026 році очікується 2,6 млрд дол. США, а на початку 2027 року – близько 1,3 млрд дол. США [2].

Реалізація програми була поділена на два етапи: воєнний (2023–2024 рр.), що зосереджується на фіскальній та фінансовій стабільності, а також антикорупційних заходах, і повоєнний (2024–2027 рр.), де пріоритетом повинні стати структурна перебудова української економіки та прискорення інтеграції країни до ЄС [3].

Для моніторингу було передбачено 11 регулярних переглядів, а Меморандум включив 19 структурних маяків, більшість з яких було заплановано на 2023 рік [3]. У фіскальній сфері йшлося про створення Національної стратегії доходів, реформу податкової системи та зближення із стандартами ЄС [3].

В антикорупційній політиці акцент було зроблено на відновленні електронного декларування, зміцненні незалежності антикорупційних інституцій і приведенні законодавства у відповідність до вимог FATF [3].

У фінансовому секторі передбачено діагностику банків і нову стратегію його розвитку, а у монетарній сфері – поступовий перехід до більш гнучкого курсоутворення й обмеження емісійного фінансування [3].

Соціальні та пенсійні реформи спрямовані на модернізацію системи захисту, запровадження накопичувальних елементів і зміни у сфері енергетики для захисту вразливих домогосподарств [3]. Важливим напрямом є й прозорість післявоєнної відбудови – використання електронних закупівель, аудитів і міжнародних стандартів звітності [3].

Загальна заборгованість України перед МВФ у 2023 році становила близько 14,4 млрд дол. США, з яких у 2023–2027 роках необхідно виплатити приблизно 11,5 млрд дол. США [3]. Отримання нової програми в умовах війни

стало винятком і водночас важливим сигналом стабільності для міжнародної спільноти, що посилює довіру донорів та партнерів до України [3].

Отже, на Україну чекає багато роботи щодо виконання своїх зобов'язань у зв'язку з погашенням кредитів від МВФ. Хоча Україна й стикається з великими викликами у виконанні своїх фінансових зобов'язань, ця співпраця є необхідною передумовою для стабілізації економіки, підтримки державної стійкості та подальшої інтеграції в глобальну фінансову систему. Співпраця з МВФ є також сигналом для інших міжнародних партнерів та інвесторів, адже підтверджує надійність і спроможність України дотримуватися міжнародних домовленостей навіть у критичних умовах.

Література:

1. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями URL : https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobitnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami

2. Гроші в обмін на реформи: економічна стійкість України як основа фінансування відбудови URL : https://iaa.org.ua/articles/money-for-reforms-ukraines-economic-resilience-as-a-basis-for-financing-reconstruction/

3. Україна та МВФ: нова програма в умовах війни URL : https://iaa.org.ua/articles/ukrayina-ta-mvf-nova-programa-v-umovah-vijny/

Abstract: *The work highlights the peculiarities of Ukraine's cooperation with the International Monetary Fund in the conditions of a full-scale war. The importance of financing programs for preserving macroeconomic stability, carrying out reforms, supporting public expenditures and integrating Ukraine into the EU is considered. The main stages of the implementation of the Extended Financing Program (EFF), its key directions and impact on the post-war recovery of the economy are outlined.*

Key words: *International Monetary Fund, cooperation, Extended Fund Facility, full-scale war, indebtedness.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У ДЕПОЗИТНІЙ ПОЛІТИЦІ БАНКІВ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ФІНТЕХ-РІШЕННЯ

РУДЬ Натан, здобувач вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджуються інноваційні інструменти депозитної політики банків у контексті цифровізації та впровадження фінтех-рішень. Проаналізовано практику використання цифрових депозитних продуктів, можливості великих даних для персоналізації пропозицій та формування клієнтської лояльності. Особливу увагу приділено інтеграції фінтех-сервісів у депозитну діяльність та перспективам застосування технологій блокчейн і смартконтрактів. Отримані результати дозволяють оцінити вплив інновацій на підвищення конкурентоспроможності банківської системи та зміцнення довіри вкладників.*

Ключові слова: *депозитна політика, цифровізація, фінтех, великі дані, блокчейн, смартконтракти.*

Традиційні депозитні інструменти вже не задовольняють вимоги клієнтів щодо зручності, швидкості та прозорості операцій. Зростає попит на інноваційні продукти, які поєднують банківські послуги з можливостями цифрових платформ, забезпечуючи персоналізацію, підвищений рівень безпеки та доступність у режимі онлайн [1, 2].

Пандемія COVID-19 і війна в Україні пришвидшила цифрову трансформацію: банки були змушені оперативно розширювати функціонал мобільних застосунків, щоб надати клієнтам можливість відкривати депозити онлайн без фізичного візиту до відділення [1-3].

На кінець 2022 р. понад 70 % усіх депозитних договорів укладалося через дистанційні канали; лідерами цифровізації стали «ПриватБанк» і «Ощадбанк», які пропонують депозити з можливістю управління у режимі реального часу через мобільний застосунок [4]. Зокрема, у 2021 р. 95 % депозитів фізичних осіб відкривалися онлайн в «ПриватБанк» [4].

Український досвід свідчить, що розширення можливостей цифрових депозитів сприяє зростанню фінансової інклюзії: у 2022 р. кількість активних користувачів мобільного банкінгу перевищила 20 млн осіб, що дорівнює майже половині населення країни [4]. До кінця 2023 р. близько 60 % великих банків

використовували алгоритми Big Data для визначення оптимальних депозитних ставок залежно від індивідуальних фінансових профілів клієнтів [3].

Приклади зарубіжних практик свідчать про ефективність впровадження аналітики у сфері депозитних продуктів. Понад 60 % банків у ЄС інтегрували фінтех-рішення у власні продукти з можливістю розміщення коштів через мобільні гаманці або фінансові маркетплейси. В Україні схожа тенденція простежується у співпраці банків із сервісами Portmone, EasyPay та мобільними операторами, які дозволяють здійснювати миттєві поповнення депозитів через електронні гаманці; це сприяло збільшенню обсягів залучених коштів фізичних осіб: у 2022 р. їхній приріст становив 18 % попри загальну економічну нестабільність [3, 4].

Технології блокчейн поступово переходять із сфери криптовалют у банківський сектор, формуючи нові стандарти прозорості та безпеки депозитних операцій. Принцип децентралізованого зберігання даних дозволяє виключити можливість несанкціонованого втручання у фінансові транзакції, що особливо актуально в умовах зростання кіберризиків. До 2030 р. близько 10 % світового ВВП може бути збережено в блокчейн-реєстрах, а серед банківських продуктів одним із пріоритетних напрямів є саме депозити [4]. Впровадження блокчейн-технологій у цій сфері забезпечує мінімізацію шахрайських схем та створює умови для повної відстежуваності всіх операцій із залученими коштами [4, 5].

Українські банки розглядають можливість тестування пілотних проєктів зі смартконтрактами у найближчі роки. Це може стати важливим інструментом для зниження ризиків шахрайства, підвищення прозорості, створення гнучких депозитних рішень, здатних конкурувати на міжнародному рівні [5].

Отже, використання великих даних і аналітики створює новий рівень управління ризиками, дозволяє прогнозувати поведінку вкладників і формувати індивідуальні пропозиції. Це зміцнює довіру клієнтів і формує нові стандарти взаємодії між банками та суспільством. Цифрові гаманці, платіжні платформи та фінансові маркетплейси значно підвищують ліквідність і доступність депозитних інструментів. Це створює умови для більшої фінансової інклюзії та

дозволяє залучати молоде покоління, яке віддає перевагу мобільним і швидким сервісам. Смартконтракти здатні мінімізувати ризики шахрайства та автоматизувати процеси управління депозитами.

Література:

1. Владика Ю., Турова Л., Удод В. Інноваційні технології в банкінгу: шлях до підвищення ефективності ресурсів банківських установ. Економіка та суспільство. 2024. №60. С. 119-123.
2. Маначинська Ю., Фірчук-Лукашева М. Аналіз діяльності банків та захист прав споживачів фінансових послуг у контексті сталого розвитку банківської системи. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 4. С. 164–179. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.04.164.
3. Болотіна Є., Панасенко А., Пішеніна Т. Цифрові технології банківської сфери: особливості розвитку, перспективи та загрози. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. № 9. С. 1-19. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13765766
4. Кретов Д. Ю. Сучасний стан цифровізації в корпоративному банкінгу України. Київський економічний науковий журнал. 2024. № 6. С.78-85. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6-11
5. Худолій Ю.С., Андрієць Т.Р. Інформаційна безпека вітчизняних банків: виклики та майбутні рішення. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 27 листоп. 2024 р. Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. С.83. https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/other/inform-list/zbirnik-finrinki-2024.pdf

Abstract: *The paper explores innovative tools in banks' deposit policy in the context of digitalization and fintech solutions. The study analyzes the implementation of digital deposit products, the use of big data for personalized offers, and customer loyalty enhancement. Special attention is given to the integration of fintech services into deposit activities and the prospects of applying blockchain technologies and smart contracts. The findings provide an assessment of how innovations improve the competitiveness of the banking system and strengthen depositors' trust.*

Key words: *deposit policy, digitalization, fintech, big data, blockchain, smart contracts.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЗВИТОК КІБЕРСТРАХУВАННЯ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

САІТГАРЕЄВА Вікторія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджено сучасні тенденції розвитку кіберстрахування у світі та проаналізовано перспективи його запровадження в Україні. Визначено основні чинники зростання ринку. Розглянуто глобальні напрями формування ринку, охарактеризовано ключові виклики. Визначено стратегічні напрями розвитку.*

Ключові слова: *кіберстрахування; кіберризики; цифрова безпека; кіберзагрози; страхові продукти; кібергігієна.*

Кіберстрахування у XXI столітті стало однією з ключових ланок системи управління ризиками. Стрімке зростання частоти та масштабу кібератак, підвищення ролі цифрових технологій у всіх секторах економіки та посилення регуляторних вимог зумовили формування повноцінного світового ринку страхування кіберризиків. Розвиток кіберстрахування за останні роки став відповіддю страхової індустрії на зростаючу частоту кібератак.

Існують різні підходи до визначення кіберстрахування. Онлайн-журнал Forinsurer розглядає його як страховий продукт для захисту бізнесу та фізичних осіб від ризиків, пов'язаних з інтернетом, електронними даними та IT-інфраструктурою. За визначенням IBM, кіберстрахування покриває фінансові втрати від атак програм-вимагачів, витоку даних та інших інцидентів. Компанія CFC наголошує, що цей продукт допомагає бізнесу відшкодувати витрати на ліквідацію наслідків кіберінцидентів, включно зі збитками від збоїв, судовими витратами, репутаційними втратами та штрафами. Загалом, кіберстрахування виступає інструментом мінімізації фінансових наслідків кіберзлочинів [1].

Глобальні тенденції у сфері кіберстрахування можна охарактеризувати кількома ключовими напрямами. Ринок активно інтегрує превентивні сервіси: страхові компанії пропонують клієнтам інструменти з кібергігієни, моніторингу вразливостей, навчання персоналу та реагування на інциденти. Це знижує частоту страхових випадків та підвищує довіру клієнтів. Також дедалі більшої ваги набуває проблема системних ризиків, пов'язаних із хмарними сервісами, платформами критичної інфраструктури та постачальницькими ланцюгами. Для

страховиків це створює серйозний виклик у диверсифікації ризиків та формуванні стійких моделей. Регуляторні зміни, зокрема впровадження Директиви NIS2 у ЄС та посилення законодавства про захист персональних даних, стимулюють компанії придбавати страхове покриття та підвищують вимоги до прозорості страхових продуктів.

Попри значний прогрес, ринок стикається з певними обмеженнями. Основними з них є нестача довгострокових статистичних даних, складність прогнозування нових загроз (наприклад, тих, що виникають із розвитком штучного інтелекту) та ризики, пов'язані з війнами і санкціями. Саме тому багато страховиків підвищують франшизи, звужують обсяг покриття та встановлюють для клієнтів мінімальні вимоги до кібербезпеки (багатофакторна аутентифікація, резервні копії, плани реагування на інциденти).

Щодо України, за останні вісім років вітчизняний ринок кіберстрахування зріс у чотири рази та у 2024 році сягнув 138 млн доларів. Очікується, що протягом наступних п'яти років він зросте ще на 50% і досягне 209 млн доларів. Основним сегментом цього ринку залишається мережева безпека, тоді як найбільш динамічно розвиваються напрями хмарної безпеки, захисту даних та безпеки кінцевих точок, що свідчить про зростаючий попит на сучасні технології та рішення в Україні [2].

Перспективи українського ринку полягають у трьох ключових напрямах. По-перше, розвиток внутрішніх страхових продуктів із поєднанням покриття та превентивних IT-сервісів, що дозволить залучити малий і середній бізнес. По-друге, розширення міжнародних гарантійних програм та залучення перестрахового капіталу, що знизить вартість полісів. По-третє, формування мінімальних стандартів кібергігієни на рівні держави та бізнесу, які слугуватимуть передумовою для укладання договорів і підвищать загальний рівень кіберстійкості.

Отже, кіберстрахування поступово стає невід'ємним елементом глобальної фінансової та цифрової інфраструктури, оскільки масштаби та складність кіберзагроз з кожним роком зростають. Світовий досвід демонструє, що

поєднання страхових механізмів із превентивними заходами, стандартами кібергігієни та міжнародними гарантіями дозволяє ефективно мінімізувати ризики й підвищити стійкість бізнесу до кіберінцидентів. Для України ключовими пріоритетами мають стати створення внутрішніх продуктів, орієнтованих на малий і середній бізнес, залучення перестрахового капіталу та формування єдиних державних стандартів у сфері кібербезпеки. Це дозволить не лише зміцнити національний ринок, а й інтегрувати Україну в глобальні процеси розвитку кіберстрахування, забезпечивши економічну та інформаційну безпеку.

Література:

1. Кочнєва В. Роль кіберстрахування у підвищенні рівня кіберстійкості компаній / наук. кер. В. В. Боженко // Виклики кібербезпеки індустрії фінансових послуг : матеріали II наукової онлайн-конференції / за заг. ред. доц. В. В. Койбічук, м. Суми, 02 липня 2024 р. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 41-44. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/97031

2. Український ринок кібербезпеки зріс у чотири рази за вісім років - IT Ukraine Association. *IT Ukraine Association*. URL: https://itukraine.org.ua/ukrayinskij-rinok-kiberbezpeki-zris-u-chotiri-razi-za-visim-rokiv/

Abstract: *the current trends in the development of cyber insurance in the world are studied and the prospects for its implementation in Ukraine are analyzed. The main factors of market growth are identified. The global trends in market formation are considered, key challenges are characterized. Strategic directions of development are identified.*

Keywords: *cyber insurance; cyber risks; digital security; cyber threats; insurance products; cyber hygiene.*

Науковий керівник – МЕЛЬНИК Ольга
канд. екон. наук, доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
М. Миколаїв

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

СЕНЧІНА Єлизавета, здобувач вищої освіти
спеціальність 281 "Публічне управління та адміністрування"
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Впровадження інноваційних інструментів стратегічного управління, форсайту, сценарного підходу та проєктного менеджменту, забезпечує територіальним громадам можливість вибудовувати довгострокові траєкторії розвитку, в тому числі адаптуватися до викликів воєнного часу. Комплексне використання дозволяє поєднати прогнозування, варіативність та ефективну реалізацію стратегій у форматі конкретних проєктів. Це сприяє консолідації влади, бізнесу й громадськості, підвищує інвестиційну привабливість та створює основу для стійкого й конкурентоспроможного розвитку прифронтових територій.*

Ключові слова: *стратегічне управління, територіальні громади, форсайт, сценарний підхід, проєктний менеджмент.*

Інноваційні підходи до стратегічного управління стають визначальним чинником розвитку територіальних громад Миколаївської області, особливо в умовах воєнних викликів і необхідності швидкого відновлення. Серед інструментів, що довели свою ефективність у середовищі високої невизначеності, виокремлюються форсайт, сценарне планування та проєктний менеджмент. Їхнє комплексне застосування дозволяє формувати адаптивні стратегії розвитку, здатні поєднувати довгострокове бачення з оперативним реагуванням на кризові обставини.

Форсайт виступає механізмом передбачення й моделювання майбутніх сценаріїв. Це керований цикл горизонто-сканування, ідентифікації драйверів та невизначеностей, а також спільного формування бажаного курсу розвитку. Для громад Миколаївщини, що зазнали руйнувань та демографічних втрат, форсайт дозволяє перейти від реактивного («латання проблем») до проактивного («керування майбутнім») планування, інтегруючи безпекові, інфраструктурні й соціально-економічні чинники. На національному рівні цей інструмент вже використовується для формування стратегій розвитку людського капіталу, що підтримується ПРООН разом з урядовими структурами [1]. У Снігурівській громаді, яка була звільнена у 2022 р., відкриті обговорення та ухвалення

Стратегії до 2027 р. створили передумови для впровадження форсайт-підходу, зокрема у питаннях демографії, безпеки, логістики та розмінування [2].

Сценарний підхід у стратегічному плануванні дозволяє структурувати невизначеність і визначати логіку реалізації відновлювальних та інвестиційних заходів. Для прифронтових громад Миколаївщини (Очаків, Снігурівка, Баштанка) сценарії зазвичай охоплюють масштаби обстрілів, доступність фінансування, темпи повернення населення та стан критичної інфраструктури. ПРООН підтримує платформи, де такі сценарії трансформуються у практичні плани дій, що сприяє їх адаптації до регіональних умов [1]. Прикладом є Очаківська громада, яка у 2023-2025 рр. ухвалила План відновлення та розвитку до 2027 р., провела публічні обговорення й подала об'єкти у систему DREAM. Це забезпечило прозорий механізм пріоритизації: від питань мінної безпеки та берегової інфраструктури – до проєктів соціальної згуртованості та масштабних інвестиційних проєктів [3].

Проєктний менеджмент забезпечує перетворення стратегічних цілей на конкретні проєкти з чітко визначеними завданнями, ресурсами, термінами та показниками результативності. У прифронтових громадах, де ціна управлінських помилок особливо висока, методи управління проєктним циклом (PCM) і логіко-структурний підхід (LFA) гарантують узгодженість між цілями, бюджетами та результатами. Це відповідає як державним стандартам (паспорт програм, KPI, звітність), так і міжнародним практикам донорського фінансування. Розвитку інституційної спроможності сприяють освітні ініціативи, зокрема програма U-LEAD «Кроки для спеціалістів», курси Cities4Cities та United4Ukraine, а також локальні тренінги з управління проєктами [4]. Показовим прикладом є Вознесенська громада, де функціонує повний PCM-цикл: від Стратегії сталого розвитку (2034 р.) та Програми комплексного відновлення до квартальних змін у бюджетних документах. Місцеві школи проєктного менеджменту додатково підвищують якість заявок і збільшують шанси на їх фінансування [5].

Синхронізація локальних стратегій із регіональною та національною політикою створює для громад «єдине вікно» доступу до ресурсів. Міністерство розвитку громад і територій оголосило хвилю оновлення регіональних стратегій на 2024-2025 рр., що у поєднанні з державними процедурами відбору проєктів дозволяє інтегрувати результати форсайт і сценарного аналізу безпосередньо у фінансування відновлення [6].

Таким чином, поєднання форсайту, сценарного підходу та проєктного менеджменту формує основу для створення гнучких і адаптивних стратегій розвитку територіальних громад Миколаївської області. Це забезпечує системність управлінських рішень, залучення влади, бізнесу та громадськості до єдиного процесу, а також створює фундамент для довгострокової стійкості й конкурентоспроможності регіону.

Література:

1. Експертна спільнота обговорює шляхи підвищення економічного потенціалу українців. Платформа ПРООН. URL : https://www.undp.org/ukraine/press-releases/expert-community-discusses-ways-boost-ukrainians-economic-capacity?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).
2. Стратегія розвитку Снігурівської міської територіальної громади до 2027 року. Офіційний сайт Снігурівської МТГ. URL : https://snigurivska-gromada.gov.ua/news/1734427865/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).
3. Рішення Очаківської міської ради №14 «Про затвердження Плану відновлення та розвитку Очаківської міської територіальної громади на період 2023-2027 років». Офіційний сайт Очаківської міської територіальної громади. URL : https://ochakiv-rada.gov.ua/docs/1789089/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).
4. Клименко Д. U-LEAD розпочинає навчальний курс «Кроки для спеціалістів з управління проєктами». URL : https://u-lead.org.ua/news/33?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).
5. Інтернет-портал Вознесенської територіальної громади. URL : https://voz.gov.ua/strategchn-dokumenti.html (дата звернення: 18.09.2025).
6. Ще три регіони оновили стратегії розвитку до 2027 року. Офіційний інформаційний портал Міністерства розвитку громад та територій України. URL : https://mindev.gov.ua/news/shche-try-rehiony-onovyly-stratehii-rozvytku-do-2027-roku?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).

Abstract: *The introduction of innovative strategic management instruments—foresight, scenario planning, and project management—provides territorial communities with the capacity to design long-term development trajectories, including adaptation to the challenges of wartime conditions. Their integrated application enables the combination of forecasting, variability, and effective strategy implementation through concrete projects. This contributes to the consolidation of authorities, business, and civil society, enhances investment attractiveness, and establishes a foundation for sustainable and competitive development of frontline territories.*

Keywords: *strategic management, territorial communities, foresight, scenario planning, project management.*

Науковий керівник – КУЧМІЙОВА Тетяна,
канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 3. Розвиток сфер діяльності за сучасних технологій, штучний інтелект

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ЗАСЯДЬВОВК Аліна, здобувачка вищої освіти,
спеціальності А5 Професійна освіта
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *Розглянуто ключові напрями цифровізації професійної освіти в Україні, зокрема її переваги, недоліки та ризики. Проаналізовано вплив цифрових технологій на ефективність освітнього процесу та розвиток цифрових компетентностей здобувачів освіти. Обґрунтовано, що цифрова трансформація є невідворотним процесом, підтвердженим нормативно-правовими актами України, які регулюють освітній процес і визначають завдання щодо розвитку цифрових компетентностей.*

Ключові слова: *цифровізація, інформаційно-комунікаційні технології, професійна освіта, цифрова компетентність, дистанційне навчання.*

Впровадження цифрових технологій робить освітній процес ефективним та інтерактивним, розширює доступ до освітніх ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність випускників [2, с. 5; 6, с.140]. Цифрова трансформація охоплює такі напрями діяльності закладів освіти, як освітній процес (онлайн-навчання, електронні розклади, системи перевірки на плагіат, електронний вступ), наука (електронні журнали, цифрові бібліотеки, онлайн-конференції), менеджмент і маркетинг (електронний документообіг, бухгалтерія, використання веб-сайтів) та інфраструктура (віртуальні робочі місця, підключення до мережі eduroam) [3, с. 129]. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіту прискорилася через пандемію COVID-19, відкривши нові можливості, зокрема використання штучного інтелекту для обробки великих обсягів інформації [3, с. 130]. Цифрова трансформація в професійній освіті має низку переваг [1, с. 39; 3, с. 131-133; 5, с. 389]: гнучкість та доступність, оскільки цифрові технології дозволяють організовувати дистанційне навчання; безпечність навчання завдяки дистанційній чи іншій безпечній формі, що особливо важливо під час воєнного стану; розвиток навичок самонавчання, критичного аналізу матеріалів, технологічних і цифрових

компетентностей; використання цифрових технологій дозволяє закладам освіти зменшити операційні витрати.

Незважаючи на значні переваги, цифровізація для освіти має низку недоліків та ризиків [1, с. 39; 3, с. 134; 5, с. 389]: нестабільний інтернет; нестача кваліфікованих викладачів, готових використовувати цифрові інструменти; потреба у високій самоорганізації здобувачів; фізичні ризики для здоров'я, зниження соціалізації та втрата базових когнітивних навичок; складнощі з контролем академічної доброчесності; недостатній рівень забезпечення кібербезпеки і захисту даних; неможливість повного переведення деяких дисциплін в онлайн-режим; обмеженість у формуванні практичних навичок лише за допомогою цифрових засобів. Шляхи реформування освіти закладено у Постанові Кабінету Міністрів України (КМУ) «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)» № 896 від 3 листопада 1993 року. Далі, в Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» № 344/2013 від 25 червня 2013 року визначено пріоритетність ІКТ. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування інтегрованих інформаційних систем у сфері освіти» № 2457-IX від 27 липня 2022 року забезпечує правову основу для побудови єдиного цифрового освітнього простору в Україні.

Цифровізація професійної освіти є ключовим чинником модернізації освітнього середовища, оскільки змінює підходи до навчання, роблячи його доступним та безпечним. Завдяки цифровізації здобувачі освіти мають можливість для всебічного розвитку та набуття професійних компетентностей, необхідних для їх конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Література:

1. Бойко Л. К. (2025) Ризики та переваги цифрової трансформації системи професійної освіти. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій*. С. 37-40.

2. Варипаєв, О. М. (2025). Філософія науки та штучний інтелект: деконструкція суб’єкта і нова онтологія пізнання. *Вісник гуманітарних наук*, (7). С. 1-21. https://doi.org/10.5281/zenodo.15525177

3. Костецький П. В. Цифровізація суспільства та освіти у забезпеченні соціально-економічних трансформацій: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка. Суми, 2023. 265 с.

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380.

5. Радкевич В., Пригодій М. (2025) Цифрова трансформація професійної освіти в Україні: реалії, виклики та перспективи. *Професійна та безперервна освіта*, (9), 2025. С. 385–397.

6. Varypaiev O., Zasiadvovk A. (2025). The evolution of the philosophy of science: from the ancient episteme to the digital ontology. *Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference Evolving Science: Theories, Discoveries and Practical Outcomes* (September 8–10, 2025, Zurich, Switzerland)., pp. 137–147. https://doi.org/10.31235/osf.io/y5m6q_v1

Abstract: *The paper examines the key directions of digitalization of vocational education in Ukraine, in particular its advantages, disadvantages, and risks. The impact of digital technologies on the effectiveness of the educational process and the development of digital competencies of students is analyzed. It is substantiated that digital transformation is an irreversible process, confirmed by the regulatory and legal acts of Ukraine that govern the educational process and define the tasks for the development of digital competencies.*

Keywords: *digitalization, information and communication technologies, vocational education, digital competence, distance learning.*

Науковий керівник – ВАРИПАЄВ Олексій,
кандидат філософських наук, доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків

СПОЖИВЧИЙ КОШИК ЯК ГОЛОВНИЙ ПОКАЗНИК ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

ЗЮКІНА Юлія, здобувач вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *дослідження впливу споживчого кошика на розрахунок прожиткового мінімуму та значення прожиткового мінімуму для встановлення мінімальної заробітної плати в Україні*
Ключові слова: *споживчий кошик, прожитковий мінімум, заробітна плата, відрядна заробітна плата, погодинна заробітна плата*

Споживчий кошик – це базовий набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, які необхідні для задоволення фізичних потреб кожної людини. Він містить продукти харчування, товари та послуги, спожиті людиною за місяць або рік та поділяється на 4 категорії за віком людини: дітям до 6 років, дітям від 6 до 18 років, кошик працездатного та непрацездатного населення.

Таблиця 1 **Мінімальний набір споживчого кошика працездатного українця на добу**

Назва продукту	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Хліб, г	220	277	265
Борошно, г	22	26	34
Локшина, г	11	11	11
Крупи, г	42	22	36
Твердий сир, г	36	10	25
М’ясо, г	88	66	161
Риба, г	56	36	32
Соняшникова олія, мл	14	22	32
Яйця, шт.	1	0,5	0,6

Джерело: узагальнено автором за інформацією [1,2,3]

Вартість споживчого кошика визначає прожитковий мінімум, встановлює мінімальну заробітну плату, розмір пенсій та соціальних виплат в Україні, а також допомагає сформувати державний та місцевий бюджет [3].

Прожитковий мінімум - вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини; вартісна величина споживчого

кошика. Прожитковий мінімум рахується на дітей віком до 6 років, дітей віком від 6 до 18 років, осіб, як втратили працездатність, працездатні особи. [4]

Таблиця 2 **Прожитковий мінімум працездатного українця на місяць**

2023 р.	2024 р.	2025 р.
2684 грн	3028 грн	3028 грн

Джерело: узагальнено автором за інформацією [5]

За даними таблиці у наш час через інфляційні процеси в країні з мінімальної заробітної платою важко мати мінімальний набір споживчого кошика, бо ціни підвищуються, а міра вартості грошей знецінюється.

Прожитковий мінімум є невід'ємною складовою не тільки економіки, а й забезпечення життєдіяльності кожної людини, оскільки він потрібен для оцінки рівня життя, формування Державного бюджету та встановлення розмірів заробітної плати в Україні. [4]

Заробітна плата – це матеріальна (грошова) винагорода, яку отримує власник робочої сили від реалізації своїх фізичних та інтелектуальних здібностей. Вона існує у двох формах: відрядна і погодинна. [6, с.121]

Відрядна – визначення вартості й ціни робочої сили залежно від розмірів створеного продукту за одиницю часу. Погодинна – визначення вартості й ціни робочої сили за умови її функціонування протягом певного робочого часу. [6, с.123]

Мінімальна заробітна плата встановлюється державою, тобто це винагорода за просту, некваліфіковану працю.

Таблиця 3 **Мінімальна заробітна плата в Україні**

2023 р.	2024 р.	2025 р.
6700 грн.	з 01.04.2024 по 31.03.2024 – 7100 з 01.04.2024 по 21.12.2024 - 8000	8000 грн.

Джерело: *узагальнено автором за інформацією [7]*

Мінімальна заробітна плата, встановлена державою на 2025 р. складає 8000 грн., але вона не є чистою. На руки під час своєї роботи працівник отримає меншу суму, оскільки з суми 8000 грн. вираховується 23% податків: ПДФО (податок на дохід фізичних осіб) – 18% та військовий збір – 5%. З урахуванням цього ми отримаємо 6160 грн. [7]

Таким чином, можемо зробити висновок, що споживчий кошик — це не просто перелік товарів і послуг. Це головна економічна категорія, що відображає фізичні потреби людини та є основою для розрахунку прожиткового мінімуму, а значення прожиткового мінімуму є ключовим для встановлення мінімальної заробітної плати, соціальних виплат та пенсій.

Література:

1. Фермер Придніпров'я: споживчий кошик українця URL: https://gazeta-fp.com.ua/article/spozhivchij-koshik-ukrajintsya (дата звернення: 21.09.2025)
2. Maanimo: склад споживчого кошика в Україні URL: https://maanimo.ua/helpful/sklad-spozhivchogo-koshika (дата звернення: 23.09.2025)
3. Abiznes: споживчий кошик в Україні: значення, особливості та нові виклики URL: https://abiznes.com.ua/spozhyvchyy-koshyk-v-ukraini-dlia-choho-vin-potriben-ta-iak-yoho-vyrakhovuiut-356/ (дата звернення: 23.09.2025)
4. Закон України «Про прожитковий мінімум» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text
5. Мінфін: прожитковий мінімум в Україні 2025 URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/
6. Пилипенко Г. М., Пилипенко Ю. І. Економічна теорія : навч. посіб. Дніпро : НТУ «Дніпровська політехніка», 2022. 196 с.
7. Мінфін: мінімальна заробітна плата в Україні URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/

Abstract: *research on the impact of the consumer basket on the calculation of the subsistence minimum and the value of the subsistence minimum for setting the minimum wage in Ukraine*

Keywords: *consumer basket, subsistence minimum, wages, piecework wages, hourly wages*

Науковий керівник – ДОВГАЛЬ Олена,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ БАНКІВСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА КОМПЛАЄНСУ

ІВАНЕНКО Денис, здобувач вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Дослідження присвячено аналізу впливу штучного інтелекту на трансформацію систем банківського контролю та комплаєнсу. Розкрито основні напрями застосування ШІ технологій у сферах протидії відмиванню коштів, виявлення шахрайства та автоматизації регуляторних процесів. Проаналізовано переваги та виклики впровадження ШІ у банківський комплаєнс, включаючи підвищення ефективності моніторингу, зниження операційних ризиків та покращення якості регуляторної звітності.*
Ключові слова: *штучний інтелект; банківський контроль; комплаєнс; RegTech; автоматизація; AML; фінансовий моніторинг.*

У сучасних умовах цифрової трансформації фінансового сектору штучний інтелект (ШІ) прискорює інноваційні зміни у системах банківського контролю та комплаєнсу. Стрімке зростання обсягів фінансових транзакцій, ускладнення регуляторних вимог, потреба у швидкому реагуванні на нові типи ризиків формують передумови для активного впровадження ШІ технологій у банківську сферу [1].

Глобальний ринок RegTech демонструє стрімке зростання: з 12,82 млрд дол. США у 2023 р. до 22,6 млрд дол. США у 2024 р., що відповідає темпу зростання 35% щорічно; фінансові установи щороку збільшують інвестиції у ШІ-рішення на 10% у розвинених ринках, в Україні Національний банк активно сприяє розвитку RegTech рішень, що підтверджується публікацією «Зеленої книги з розвитку RegTech на фінансовому ринку України» [2].

Основні сфери, технології та переваги застосування ШІ в банківському комплаєнсі та контролі наведено в табл.1.

У сфері протидії відмиванню коштів та процедур «знай свого клієнта» (AML/KYC) ШІ забезпечує автоматизований аналіз клієнтських профілів, моніторинг транзакцій, виявлення підозрілих операцій. Системи машинного навчання аналізують поведінкові патерни клієнтів, що дозволяє скоротити кількість помилкових спрацьовувань на 73% [4]. Обробка природної мови (NLP)

забезпечує автоматизоване сканування документів і новинних джерел для актуалізації інформації про клієнтів. Виявлення та запобігання шахрайству представляє ще одну сферу застосування ШІ. Алгоритми виявлення аномалій здатні ідентифікувати 85-90% шахрайських операцій у реальному часі. Системи комп'ютерного зору аналізують документи на предмет підробок, а поведінковий аналіз виявляє нетипові схеми використання банківських послуг. Автоматизований моніторинг транзакцій забезпечує цілодобовий контроль фінансових операцій; ШІ-системи аналізують мільйони транзакцій щодня, автоматично класифікуючи їх за рівнем ризику та формуючи алерти для подальшого розслідування, це дозволяє банкам суттєво підвищити швидкість реагування на потенційні порушення [4].

Таблиця 1. **Основні сфери застосування ШІ в банківському комплаєнсі та контролі**

Сфера застосування	Технології ШІ	Основні переваги
AML/KYC (протидія відмиванню коштів)	Машинне навчання, NLP, аналіз поведінки	Скорочення false-positive на 73%
Виявлення та запобігання шахрайству	Аналітичний ШІ, розпізнавання образів	Виявлення 85-90% шахрайських операцій
Автоматизований контроль транзакцій	Алгоритми виявлення аномалій, реальний час	Моніторинг 24/7, швидкість обробки
Регуляторна звітність та комплаєнс-моніторинг	Автоматизація документообігу, генеративний ШІ	Зниження витрат на 60%, точність звітності

Джерело: узагальнено автором за інформацією [4]

Автоматизація внутрішнього аудиту є перспективним напрямом використання ШІ у банківському контролі. Інтелектуальна обробка документів дозволяє скоротити час, автоматично виявляючи розбіжності та порушення у фінансовій звітності. Системи ШІ здатні аналізувати великі обсяги аудиторських даних, виявляючи потенційні ризики та формуючи рекомендації для управління [5]. Зниження операційних ризиків досягається через моніторинг бізнес-процесів та автоматичне виявлення відхилень від встановлених процедур [5]. ШІ-системи попереджують про потенційні проблеми, що дозволяє банкам активно управляти ризиками [5].

Перевагами впровадження ШІ у банківський комплаєнс є: точність виявлення порушень, скорочення часу обробки алертів, зниження операційних

витрат [5, 6]. Банки, що використовують ШІ, демонструють краще дотримання регуляторних вимог. Автоматизація рутинних процесів дозволяє перерозподілити людські ресурси на більш складні аналітичні завдання.

Однак впровадження ШІ супроводжується такими викликами: можливість алгоритмічної дискримінації; проблеми захисту персональних даних через великі обсяги клієнтів; високі витрати на впровадження та навчання персоналу; необхідність адаптації існуючого законодавства до нових технологій [5, 6].

Отже, ШІ трансформує систему банківського контролю та комплаєнсу, забезпечуючи вищу ефективність, точність та швидкість обробки регуляторних процесів. Вважаємо доцільним розвиток регуляторної бази та підготовку кваліфікованих фахівців.

Література:

1. Rroij Research Journal. Influence of AI in Banking: Ethical and Compliance Implications. 2024. URL: https://www.rroij.com/open-access/influence-of-ai-in-banking-ethical-and-compliance-implications.php?aid=94414
2. National Bank of Ukraine. RegTech Development Green Paper Published. 2024. URL: https://bank.gov.ua/en/news/all/opublikovano-zelenu-knigu-z-rozvitku-regtehu
3. Fenergo Resources. 5 Ways AI is Helping Financial Services Ensure Compliance. 2024. URL: https://resources.fenergo.com/blogs/ai-in-finance
4. Coinlaw. RegTech Industry Statistics. 2025. URL: https://coinlaw.io/regtech-industry-statistics/
5. Trends in Economics and Management. Transforming Banking with Artificial Intelligence. 2024. Vol. 18, Issue 2. P. 67-78.
6. International Journal of Computer Science and Mobile Computing. Improving IT Control Compliance using Artificial Intelligence. 2024. Vol. 13, Issue 5. P. 45-52.

Abstract: *The research is devoted to analyzing the impact of artificial intelligence on the transformation of banking control and compliance systems. The main areas of AI technology application in anti-money laundering, fraud detection, and regulatory process automation are revealed. The advantages and challenges of implementing AI in banking compliance are analyzed, including improving monitoring efficiency, reducing operational risks, and enhancing regulatory reporting quality.*

Keywords: *artificial intelligence; banking control; compliance; RegTech; automation; AML; financial monitoring.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ВНЕСОК БІЗНЕСУ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ КОМПАНІЙ

КОРНЬОВА Вікторія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглянуто реалізацію принципів сталого розвитку на прикладі українських компаній Uklon та АТ «Укрзалізниця». Показано, що бізнес в умовах війни здатний поєднувати економічні цілі з екологічними, соціальними та гуманітарними ініціативами.*

Ключові слова: *Цілі сталого розвитку; Uklon; Укрзалізниця; корпоративна соціальна відповідальність; Глобальний договір ООН.*

Сталий розвиток у сучасному світі набув статусу глобального пріоритету, оскільки забезпечує баланс між економічним зростанням, соціальним добробутом та збереженням природних ресурсів для майбутніх поколінь. Ідея полягає у створенні нових моделей розвитку, що враховують потреби людини, громади та держави. Серед підприємств України, які долучилися до виконання Цілей сталого розвитку, та поєднують свою діяльність із екологічними, соціальними та гуманітарними ініціативами, важливе місце посідають інфраструктурні компанії.

У червні 2022 року український онлайн-сервіс виклику авто Uklon став членом Глобального договору ООН в Україні, сприяє досягненню Цілей сталого розвитку, й основними напрямами діяльності Uklon в цій сфері є: реалізація заходів щодо боротьби зі змінами клімату; забезпечення життєздатності та стійкості міст; здорового способу життя та безпечного переміщення; надання гідних умов праці та вплив на економічний розвиток країни [1]. У квітні 2023 року Uklon спільно з Mastercard та MacPaw запустив клас «Inclusive» – спеціально обладнані авто для людей на візках, який працює в Києві та передмісті (до 20 км) з перспективою розширення [2]. Проєкт підтримали Фонд ветеранів України та спільнота «Бізнес без бар'єрів», виручка якого скеровувалася на покриття витрат – зарплати водіїв, пальне, а також встановлення підйомників, пандусів та систем фіксації візків [2]. Водії пройшли спеціальне навчання від Dostupno.UA, а за менше, ніж рік роботи, здійснено 3360 поїздок, подолано 41 530 км [2]. У межах ініціативи «Благодійні внески», кошти

з якої спрямовуються на проєкт #UklonВолонтер для підтримки ЗСУ, медиків та волонтерів, було здійснено понад 6 тис. поїздок, передано продукти, воду, пальне та ліки [2]. За час роботи класу «Евакуація» для міжміських перевезень та перевезень гуманітарних вантажів до кінця першого місяця було виконано 3,5 тис. поїздок, найдовшою з яких був маршрут Миколаїв-Львів довжиною 841 км, а через БФ «Повернись живим» компанія вже понад 10 років підтримує українську армію [3]. Приклад діяльності Uklon демонструє, що навіть у складних умовах війни бізнес може відігравати важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку. Компанія поєднує економічні результати з екологічними, соціальними та гуманітарними ініціативами, створюючи позитивний вплив на суспільство. Важливим кроком стало приєднання до Глобального договору ООН, що закріпило орієнтацію Uklon на міжнародні стандарти відповідального бізнесу. Інклюзивні сервіси, підтримка ЗСУ та волонтерів, гуманітарні перевезення й екологічні ініціативи свідчать про інтеграцію принципів сталого розвитку у стратегію компанії.

Ще одне інфраструктурне підприємство, яке активно реалізовує принципи сталого розвитку, АТ «Укрзалізниця», з 2017 р. взяло на себе складання інтегрованих звітів про діяльність, де висвітлюються питання соціальної та екологічної відповідальності, сталого розвитку та взаємодії зі стейкхолдерами, а також зобов’язалося сприяти економічному зростанню, зайнятості, розвитку високотехнологічних виробництв, збільшенню внутрішнього попиту, підтримці експорту та реалізації інфраструктурних проєктів [4]. У структурі підприємства діє Департамент корпоративної соціальної відповідальності, що займається системою управління у сфері КСВ, підготовкою нефінансової звітності, комунікаціями з громадськістю та формуванням позитивного іміджу [4].

АТ «Укрзалізниця» модернізує підхід до вантажних перевезень за економічної підтримки держави, створює медичні евакуаційні вагони для перевезення поранених, здійснює спеціальні перевезення перших осіб та дипломатів більшості цивілізованих країн світу в рамках проєкту «Залізна дипломатія», змінює власну інфраструктуру відповідно до програми

безбар'єрності та впроваджує політику українізації залізниці [5]. Товариство здійснювало від початку повномасштабного вторгнення та продовжує за необхідності здійснювати заходи щодо евакуації населення, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення [5]. За весь час повномасштабної війни було евакуйовано більше 4 млн пасажирів, з яких 1 млн дітей, а також 120 тисяч тварин [5].

26.12.2022 р. була затверджена Екологічна політика АТ «Укрзалізниця» до 2030 року. Основними принципами Політики є: лідерство та відповідальність; пріоритет екологічної безпеки; гармонізація економічних, екологічних і соціальних інтересів; впровадження новітніх технологій; превентивний та ризик-орієнтований підходи; екологічна освіта й культура; відкритість і прозорість діяльності. Основними напрямками та цілями є охорона довкілля, раціональне природокористування, екологічна безпека [6]. Головними завданнями є збереження та покращення якості довкілля; мінімізація шкідливих викидів і відходів; раціональне використання ресурсів; розвиток енергозберігаючих технологій; контроль за дотриманням вимог підрядниками; залучення персоналу до екологічної діяльності [6]. Шляхи реалізації визначені так: дотримання законодавства та міжнародних стандартів; управління екологічними ризиками; розвиток відновлюваної енергетики; оновлення природоохоронних споруд; зменшення викидів від транспорту й інфраструктури; контроль якості захисних лісосмуг; безпечне перевезення небезпечних вантажів; зменшення ризиків забруднення ґрунтів; вдосконалення поводження з відходами; формування екологічної культури працівників; відкритість інформації про вплив на довкілля [6].

АТ «Укрзалізниця» у складних умовах повномасштабної війни демонструє не лише здатність забезпечувати безперервність перевезень, а й гнучко адаптуватися до нових викликів. Компанія виконує стратегічні завдання держави — від евакуації населення, поранених і культурних цінностей до реалізації проєкту «Залізна дипломатія» та створення безбар'єрного середовища. Водночас Укрзалізниця активно модернізує підходи до управління, інтегруючи екологічну політику до 2030 року, що відповідає сучасним міжнародним стандартам сталого

розвитку. Така діяльність свідчить про комплексний підхід до виконання соціальної, екологічної та економічної місії підприємства, що зміцнює його роль як ключового перевізника та важливого інституційного актора в Україні.

Отже, питання сталого розвитку в Україні зумовлене необхідністю пошуку ефективних механізмів інтеграції бізнесу у процеси екологічно та соціально відповідального зростання. Особливого значення це набуває для інфраструктурних компаній, які формують основу економічної стабільності та мають значний вплив на довкілля й суспільство. Подальші наукові дослідження дадуть змогу виявити нові інструменти співпраці держави та бізнесу, оптимізувати управлінські підходи та виробити стратегічні рішення для досягнення балансу між економічними інтересами та потребами сталого розвитку.

Література:

1. Uklon приєднується до Глобального договору ООН. URL : https://uklon.com.ua/news/uklon-pryyednuyetsya-do-globalnogo-dogovoru-oon/ (дата звернення: 26.09.2025).

2. Uklon Інклюзивний. URL : https://gc.partnership.in.ua/language/en/portfolio/uklon-inclusive/ (дата звернення: 26.09.2025).

3. Як Uklon допомагає у воєнний час. URL : https://eba.com.ua/yak-uklon-dopomagaye-u-voyennyj-chas/ (дата звернення: 26.09.2025).

4. Овчиннікова В.О., Корінь М.В., Обруч Г.В., Чорнобровка І.В. Соціальна відповідальність як інструмент забезпечення сталого розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах соціальноекономічної кризи. URL : http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/9477 (дата звернення: 26.09.2025).

5. «Укрзалізниця». Загальна інформація. URL : https://uz.gov.ua/about/general_information/ (дата звернення: 26.09.2025).

6. Екологічна політика АТ «Укрзалізниця» до 2030 року. URL : https://uz.gov.ua/about/documents_jsc/ (дата звернення: 26.09.2025).

Abstract: *The work highlights the implementation of Sustainable Development Goals using the example of Ukrainian companies Uklon and JSC «Ukrzaliznytsia». It is shown that business in wartime is able to combine economic goals with environmental, social and humanitarian initiatives.*

Key words: *Sustainable Development Goals, Uklon, Ukrzaliznytsia, Corporate Social Responsibility, UN Global Compact.*

Науковий керівник – МІКУЛЯК Катерина,
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ УКРАЇНИ

МОЩУК Петро, здобувач вищої освіти
спеціальність 281 Публічне управління
та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *висвітлено сучасні проблеми зайнятості та безробіття в Україні. Зазначається, що ринок праці стикається з низкою викликів, зокрема структурним безробіттям, трудовою міграцією, тіньовою зайнятістю та високим рівнем молодіжного безробіття. Визначено основні наслідки цих явищ для економіки та суспільства, а також шляхи їх подолання. Автор робить акцент на необхідності модернізації системи професійної підготовки, стимулюванні підприємництва, підвищенні конкурентоспроможності робочої сили та впровадженні державної політики, спрямованої на зниження рівня безробіття та формування ефективного ринку праці.*
Ключові слова: *зайнятість, безробіття, ринок праці, трудова міграція, тіньова економіка, державна політика, молодь.*

Сучасний стан ринку праці в Україні характеризується складними тенденціями: одночасно спостерігається надлишок робочої сили у певних галузях і відчутний дефіцит кваліфікованих кадрів у сферах високих технологій, медицини та інженерії [2]. Таке становище зумовлює структурне безробіття та підвищує соціально-економічні ризики [4].

Однією з найважливіших проблем є безробіття серед молоді. Випускники навчальних закладів зустрічаються з труднощами при пошуку першого місця роботи через відсутність досвіду та невідповідність знань потребам більшості роботодавців [5]. Це знижує мотивацію молоді залишатися в Україні та підштовхує її до трудової міграції, задля пошуку перспектив.

Трудова міграція стала ще одним важливим фактором. Значна кількість працездатних українців виїжджає за кордон у пошуках вищої заробітної плати та кращих умов праці [3]. Це призводить до відтоку кваліфікованих кадрів, зниження інноваційного потенціалу та демографічних проблем у країні.

Серйозною проблемою лишається тіньова зайнятість. Частина працівників офіційно не оформлюється на роботу, що позбавляє їх соціальних гарантій, а державу — податкових надходжень [1]. Така ситуація негативно впливає на формування прозорого й конкурентного ринку праці.

Особливу увагу варто приділити регіональним відмінностям. У великих містах рівень зайнятості вищий завдяки розвитку сфери послуг, бізнесу та промисловості. Водночас у сільській місцевості та деяких регіонах спостерігається значний дефіцит робочих місць, що змушує людей шукати місце роботи за межами своєї області або країни [2].

Варто відзначити й гендерний аспект безробіття. Жінки частіше стикаються з труднощами при працевлаштуванні, особливо у сферах, де переважають чоловіки, а також у випадках, коли йдеться про поєднання роботи та сімейних обов'язків [4]. Це вимагає від держави активної політики забезпечення рівних можливостей на ринку праці.

Ще однією проблемою є невідповідність системи освіти потребам ринку праці. Багато спеціальностей, що залишаються популярними серед абітурієнтів, не забезпечують запитуваного працевлаштування [5]. Це створює ситуацію, коли одні фахівці не можуть знайти роботу, а роботодавці не мають достатньої кількості кадрів потрібного профілю.

Також важливим чинником є цифровізація та автоматизація виробництва. З одного боку, вони відкривають нові можливості для створення робочих місць у сфері ІТ, інновацій та обслуговування нових технологій [3], а з іншого — витісняють працівників із традиційних галузей, посилюючи проблему структурного безробіття.

Наслідки безробіття для суспільства є значними: зниження рівня життя населення, посилення соціальної напруги, зростання еміграційних процесів [2]. Це все вимагає активної державної політики, спрямованої на створення нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу, вдосконалення системи професійної освіти та перекваліфікації [1;4].

У контексті євроінтеграційних процесів особливого значення набуває модернізація ринку праці згідно зі стандартами Європейського Союзу[3]. Це вимагає реформ у сфері освіти, стимулювання інноваційної економіки та підвищення конкурентоспроможності робочої сили[5].

Проблеми зайнятості та безробіття в Україні є комплексними й взаємопов'язаними. Їх подолання можливе лише за умови проведення системних реформ, що зможуть поєднати інтереси держави, бізнесу та громадян. Ефективна політика у сфері зайнятості здатна знизити соціальну напругу, зупинити трудову міграцію та забезпечити сталий економічний розвиток країни.

Література:

1. Закон України «Про зайнятість населення». – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17
2. Державна служба статистики України. Ринок праці України. – URL: https://www.ukrstat.gov.ua/
3. International Labour Organization. Global Employment Trends. – Geneva: ILO, 2023.
4. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини. – Київ: Знання, 2021.
5. Лібанова Е.М. Ринок праці та соціальна політика. – Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2022.

Abstract: *The article examines the current challenges of employment and unemployment in Ukraine. It is noted that the labor market faces a number of issues, including structural unemployment, labor migration, informal employment, and a high level of youth unemployment. The main consequences of these phenomena for the economy and society are identified, as well as possible ways to address them. The author emphasizes the need to modernize the system of vocational training, promote entrepreneurship, increase the competitiveness of the workforce, and implement state policies aimed at reducing unemployment and building an efficient labor market.*

Keywords: *employment, unemployment, labor market, labor migration, informal economy, public policy, youth.*

Науковий керівник – ХРИСТЕНКО Ольга,
кандидат економічних наук, доцент,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

НЕСТЕРЧУК Тетяна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено соціально-економічний розвиток Софіївської громади та проведено прогноз податкових надходжень на 2025–2029 роки методом лінійної регресії. Виявлено, що очікуване зростання доходів сприятиме реалізації соціально значущих проєктів, модернізації інфраструктури та ін., на основі механізмів співфінансування, зміцнюючи фінансову автономію громади.*

Ключові слова: *податкові надходження, місцевий бюджет, соціально-економічний розвиток, територіальна громада, фінансове планування, прогнозування.*

Соціально-економічний розвиток територіальних громад є багатокомпонентним процесом, що охоплює формування конкурентоспроможної економіки, забезпечення належної якості життя населення, розвиток соціальної інфраструктури та раціональне використання місцевих ресурсів. В умовах децентралізації цей процес тісно пов’язаний із фінансовою спроможністю громад, оскільки саме фінансові ресурси визначають можливості органів місцевого самоврядування реалізовувати програми розвитку, задовольняти потреби населення та формувати стратегічні пріоритети. Ключовим інструментом у цьому контексті виступає місцевий бюджет, структура доходів і видатків якого безпосередньо відображає економічний потенціал громади [1].

У воєнний час досвід багатьох територіальних громад України засвідчує, що власні доходи бюджетів часто є недостатніми для повного забезпечення соціально-економічних потреб. Це зумовлює залежність від зовнішніх джерел фінансування: державних трансфертів, цільових субвенцій, міжнародної технічної допомоги та грантових програм. Софіївська територіальна громада [2] є характерним прикладом такої моделі розвитку. Залучення зовнішніх ресурсів дозволило їй реалізувати низку інфраструктурних та соціальних проєктів, що сприяють підвищенню рівня життя населення, якості освіти та модернізації

місцевої економіки. Однак орієнтація на зовнішнє фінансування створює ризики фінансової нестабільності у випадку скорочення або припинення доступу до таких ресурсів. Відповідно, важливим є прогнозування власних доходів громади, насамперед податкових, які становлять основу фінансової самостійності, адже їхній обсяг та динаміка залежать від розвитку місцевої економіки, рівня зайнятості населення, інвестиційної активності та ефективності адміністрування податків, а прогнозування дає змогу оцінити фінансові можливості громади й сформувати реалістичні плани розвитку на середньо- та довгострокову перспективу.

Для прогнозування податкових надходжень Софіївської територіальної громади на основі статистичних даних за 2020–2024 роки [3] було застосовано метод лінійної регресії. Вибір цього підходу обумовлений обмеженим часовим рядом спостережень, вираженою тенденцією до зростання та аналітичною прозорістю моделі, що забезпечує практичну придатність отриманих результатів для бюджетного планування. Високий рівень адекватності моделі ($R^2 = 0,945$) підтверджує надійність обраного підходу.

Таблиця 1 **Податкові надходження Софіївської ТГ**

Рік	Податкові надходження, млн грн.
2020	13,94
2021	25,22
2022	23,58
2023	32,26
2024	42,92

Джерело: сформовано автором на основі інформаційного джерела [3].

На основі даних Таблиці 1 було побудовано регресійну модель (Рис.1), яка дала змогу спрогнозувати показники на 2025–2029 роки.

Очікуване щорічне зростання податкових надходжень у межах 5–7 млн грн створює сприятливі фінансові умови для розвитку громади та реалізації ключових соціально-економічних ініціатив. Це дає змогу не лише фінансувати модернізацію інфраструктури, удосконалювати систему соціального забезпечення та стимулювати підприємницьку активність, а й залучати додаткові джерела фінансування через механізми співфінансування проєктів.

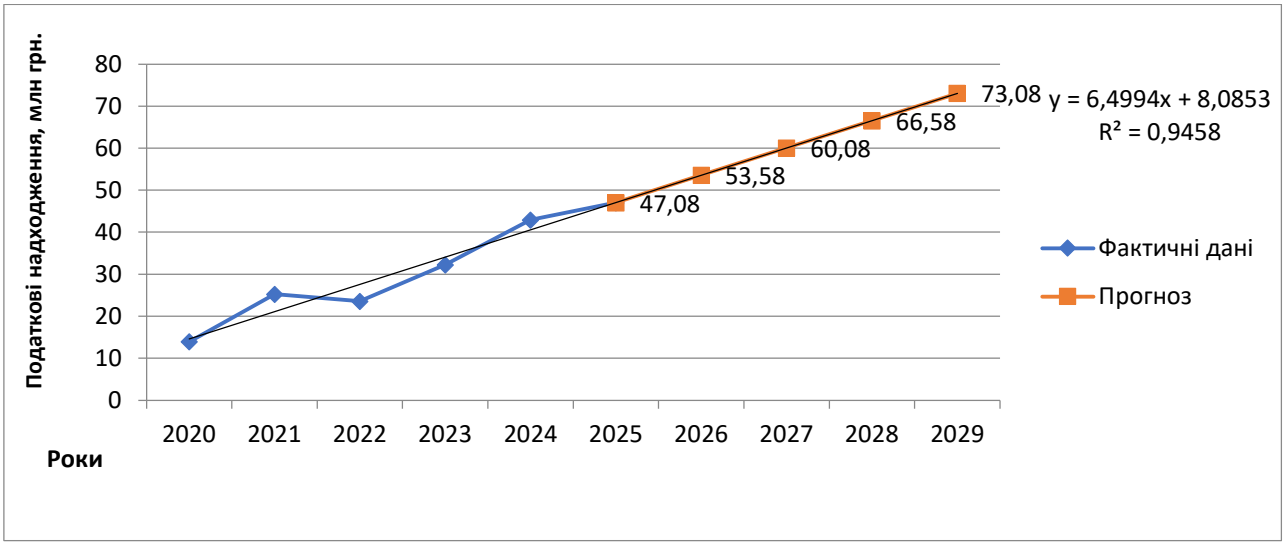

Рисунок 1 – **Прогноз податкових надходжень Софіївської громади на 2025-2029 роки.**

Джерело: сформовано автором на основі інформаційного джерела [3].

Таким чином, прогнозування податкових надходжень у Софіївській громаді не лише відображає поточну економічну динаміку, але й слугує інструментом зміцнення фінансової автономії та забезпечення умов для реалізації довгострокових соціально значущих проєктів.

Література:

1. Пронько Л. М., Затайдух К. Ю., Чорний Я. І. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи. *Економіка та суспільство*, 2024, Випуск №59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-65 (дата звернення: 27.09.2025).

2. Софіївська територіальна громада. URL: https://sfotg.gov.ua/ (дата звернення: 27.09.2025).

3. Бюджет Софіївської сільської територіальної громади. URL: https://openbudget.gov.ua/local-budget/1454000000/info/profile (дата звернення: 28.09.2025).

Abstract: *The socio-economic development of the Sofiivska community was studied and a forecast of tax revenues for 2025–2029 was made using the linear regression method. It was found that the expected growth in revenues will contribute to the implementation of socially significant projects, infrastructure modernization, etc., based on co-financing mechanisms, strengthening the financial autonomy of the community.*

Keywords: *tax revenues, local budget, socio-economic development, territorial community, financial planning, forecasting.*

Науковий керівник – ХИЛЬКО Іван,
старший викладач кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІТ-ІНФРАСТРУКТУРИ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

ПОРТНА Анастасія, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *Цифровізація аудиту для Рахункової палати є нагальною потребою, яка потребує вирішення проблем фінансування, кадрового забезпечення та кібербезпеки. Перехід від часткових технічних оновлень до повного впровадження цифрових технологій у всі напрями діяльності сприятиме підвищенню результативності аудиту, посиленню довіри до державного управління та узгодженню з міжнародними стандартами.*
Ключові слова: *цифровізація, ІТ-інфраструктура, штучний інтелект, ТАМ, ТОЕ, державний фінансовий контроль, стратегія розвитку.*

Система державного фінансового контролю України потребує цифровізації, адже для Рахункової палати це стане практичним інструментом підвищення прозорості, зменшення витрат і забезпечення доступу до даних у реальному часі. Водночас низький рівень цифрової грамотності держслужбовців (4,1 бала з 10) та відсутність ІТ-стратегій у більшості органів (лише 27% мають) створюють ризики відставання від світової практики, де 72% вищих органів аудиту вже користуються цифровими інструментами (рис.1). У Стратегії розвитку зазначено, що рівень цифровізації Рахункової палати залишається низьким попри оновлення обладнання. Відсутність сучасної цифрової екосистеми уповільнює аудит і знижує його ефективність, що підтверджує й Терещенко Д. А. [1], наголошуючи на важливості доступу до актуальних даних та їх обробки в електронному середовищі.

Рисунок 1 – Відсоток застосування ІТ-технологій

Згідно зі Стратегією [2], Рахункова палата планує впровадити Big Data та ШІ для обробки великих масивів фінансової інформації. Ефективним підходом є використання моделей TAM і TOE: перша зосереджується на внутрішніх факторах впровадження технологій, друга – враховує також зовнішнє середовище (рис.2).

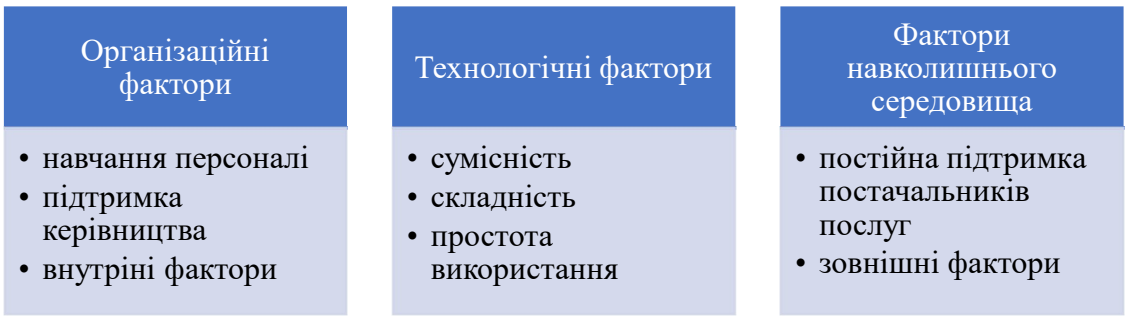

Рисунок 2 – Основні фактори моделі TAM та TOE
Джерело: узагальнено автором на основі інформації [3].

Досвід Мексики [4] підтверджує, що використання аналітичних інструментів для оцінки ризиків доброчесності суттєво підвищує ефективність аудиту. Для України це означає необхідність створення єдиної аналітичної структури, розвитку цифрових навичок персоналу та впровадження інструментів моніторингу, dashboards і дистанційного аудиту. При цьому показники цифровізації у високорозвинених країнах є значно вищими: у США – 18%, у Великій Британії – 17%, у Німеччині – 10%, тоді як в Україні – менше 1%, що демонструє суттєве відставання [5]. Водночас слід враховувати ризики неправильного використання технологій, шахрайства та спотворення результатів, а також приділяти першочергову увагу безпеці й конфіденційності даних як ключовим завданням зовнішнього аудиту.

Отже, цифровізація зовнішнього аудиту є нагальною потребою і водночас викликом, успіх якої залежить від вирішення питань фінансування, кадрів та кіберзахисту й від переходу до повної інтеграції цифрових технологій у всі процеси.

Література:

1. Терещенко Д. А., Круглов В. В., Боднар К. В., Цифровізація аудиту публічних фінансів як інструмент забезпечення підзвітності публічного

управління в умовах надзвичайних ситуацій і війни. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://periodicals.karazin.ua/tpdu/article/view/25821/23198 (Дата звернення: 15.09.2025)

2. Стратегія розвитку Рахункової палати на 2025–2029 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://rp.gov.ua/Strategy/Strategy_2025-2029/?id=2453 (дата звернення: 15.10.2025).

3. Technology Adoption Framework for Supreme Audit Institutions Within the Hybrid TAM and TOE Model. Journal of Risk and Financial Management. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.mdpi.com/1911-8074/18/8/409 (Дата звернення: 16.09.2025)

4. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). (2022). Strengthening Analytics in Mexico's Supreme Audit Institution: Considerations and Priorities for Assessing Integrity Risks. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/10/strengthening-analytics-in-mexico-s-supreme-audit-institution_ae05f9d6/d4f685b7-en.pdf (Дата звернення: 16.09.2025)

5. Балан А.А., Степанченко О.О., Бурлака О.Є. Діджиталізація економіки України //Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України», 10 – 12 листопада 2022 р., м. Одеса, НУ ОП. – С. 142-144.

Abstract: *Digitalization of external audit for the Accounting Chamber is an urgent need that requires solving the problems of financing, staffing and cybersecurity. The transition from partial technical updates to the full implementation of digital technologies in all areas of activity will contribute to increasing audit effectiveness, strengthening trust in public administration and harmonization with international standards.*

Keywords: *external audit, digitalization, Accounting Chamber of Ukraine, IT infrastructure, Big Data, artificial intelligence, TAM, TOE, state financial control, development strategy.*

Науковий керівник – БАЛАН Алла,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

ЧЕПУРА Єлизавета, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у тезах доповіді розглядається роль штучного інтелекту в організації професійного розвитку персоналу підприємств як інноваційного інструменту управління знаннями та формування компетентностей. Наголошено на можливостях персоналізації навчальних програм, прогнозуванні потреб у навичках та створенні адаптивного освітнього середовища.*
Ключові слова: *професійний розвиток, персонал, штучний інтелект, підприємство, інновації.*

Сучасний етап розвитку цифрових технологій визначає штучний інтелект як стратегічний інструмент для управління професійним зростанням працівників та підвищення ефективності діяльності підприємств. Його інтеграція у процеси корпоративного навчання не лише змінює традиційні підходи до підготовки кадрів, а й формує нову модель організації знань, де освітні траєкторії поєднуються зі стратегічними цілями бізнесу. В умовах цифрової економіки штучний інтелект виступає своєрідним драйвером інноваційного розвитку, створюючи можливості для індивідуалізації навчання, передбачення потреб у нових компетентностях та формування гнучкої системи безперервної освіти.

Ключовою перевагою використання штучного інтелекту у сфері розвитку персоналу є його здатність здійснювати глибинний аналіз діяльності співробітників та визначати напрями для професійного вдосконалення [1]. За його допомогою можна виявляти слабкі місця у підготовці кожного працівника, будувати персоналізовані програми навчання та оперативно адаптувати навчальні матеріали під індивідуальні запити. Це не лише оптимізує процес підвищення кваліфікації, а й сприяє раціональному використанню ресурсів підприємства.

Штучний інтелект також відкриває можливості для прогнозування майбутніх потреб підприємства у компетентностях [2]. Завдяки аналітичним інструментам можна моделювати тенденції ринку, визначати перспективні професійні навички та заздалегідь формувати освітні програми, які відповідають

майбутнім викликам. Це створює основу для проактивного управління людськими ресурсами, де навчання не є реакцією на вже існуючі проблеми, а стратегічно випереджає розвиток подій.

Важливою перевагою штучного інтелекту в організації професійного розвитку є можливість інтеграції у корпоративні платформи управління знаннями [3]. Використання інтелектуальних систем дозволяє автоматизувати процеси пошуку релевантної інформації, формувати рекомендації щодо навчальних ресурсів та забезпечувати безперервний доступ працівників до сучасних освітніх матеріалів. Це сприяє створенню корпоративного середовища, у якому знання циркулюють динамічно, а обмін досвідом стає природною частиною виробничих процесів.

Важливим аспектом є також підвищення мотивації співробітників завдяки використанню інструментів штучного інтелекту. Системи, що формують індивідуальні навчальні маршрути, підсилюють відчуття особистої значущості та сприяють розвитку внутрішньої мотивації до самовдосконалення. Крім того, алгоритми гейміфікації, інтегровані у навчальні програми, перетворюють навчальний процес на більш динамічний та результативний.

У довгостроковій перспективі застосування штучного інтелекту в організації професійного розвитку персоналу сприяє формуванню адаптивних організаційних культур. Підприємства отримують можливість швидко реагувати на технологічні зміни, впроваджувати інноваційні бізнес-моделі та забезпечувати безперервне підвищення кваліфікації працівників. Це створює умови для розвитку інтелектуального капіталу, що є ключовим ресурсом у сучасній економіці знань.

Отже, штучний інтелект стає не лише технологічним інструментом, а й стратегічним партнером у розвитку людського потенціалу підприємств. Його застосування дозволяє поєднати індивідуальні потреби працівників із стратегічними цілями організації, забезпечуючи гармонійний розвиток кадрового ресурсу та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. У майбутньому роль штучного інтелекту у сфері професійного розвитку лише

зростатиме, адже його інтеграція сприятиме формуванню нової парадигми корпоративного навчання, орієнтованої на інноваційність, гнучкість та безперервність.

Література:

1. Кравчук О., Тур О. Роль штучного інтелекту в сучасних системах управління персоналом. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 12(30). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-12(30)-119-130 (дата звернення: 24.09.2025).
2. Пархоменко-Куцевіл О. Обґрунтування використання технологій штучного інтелекту у системі управління персоналом публічної служби України. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 8. С. 98–106. URL: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-8-98-106 (дата звернення: 24.09.2025).
3. Черненко Н. І. Штучний інтелект в управлінні персоналом. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № 12. С. 76–83. URL: https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.11 (дата звернення: 24.09.2025).

Abstract: *the paper examines the role of artificial intelligence in organising professional development of enterprise personnel as an innovative tool for knowledge management and competence building. It highlights the possibilities of personalising training programmes, forecasting skill needs and creating an adaptive educational environment. It has been determined that the integration of artificial intelligence contributes to increasing business competitiveness and developing intellectual capital.*
Keywords: *artificial intelligence, professional development, personnel, enterprise, innovation.*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
д-ка педагогічних наук, професорка кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 4. Бізнес-ідеї та новітні технології у галузях економіки

ЖІНКИ У БІЗНЕСІ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

АСМОЛОВА Тетяна, здобувач вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у тезах висвітлено зростання ролі жінок у бізнесі та соціальному підприємництві. Жіноче підприємництво розглядається як поєднання економічної діяльності та соціальної відповідальності. Акцент зроблено на інноваційності, лідерстві та впливі жінок на суспільні зміни. Підкреслюється потреба в підтримці таких ініціатив на державному рівні.*

Ключові слова: *жіноче підприємництво, соціальна відповідальність, лідерство, гендерна рівність, інновації, стартап, бізнес.*

Жінки відіграють все більш помітну роль у сучасному бізнесі та соціальному підприємництві. Вони не лише створюють успішні компанії, а й активно впливають на соціальні процеси, змінюючи середовище навколо себе. Їхнє лідерство базується на цінностях, емоційному інтелекті та інноваційному підході до вирішення проблем.

Як зазначають фахівці вебсайту «Waytravel», «…бізнес – це діяльність, метою якої є отримання прибутку шляхом виробництва, реалізації товарів або надання послуг. Вона охоплює всі етапи організації, управління та функціонування комерційних процесів. Бізнес може існувати у різних формах – від приватного підприємництва до масштабних корпорацій – і відіграє ключову роль у розвитку економіки та впровадженні інновацій. Він сприяє створенню робочих місць, удосконаленню технологій і задоволенню потреб споживачів. У ринковій економіці бізнес є основним рушієм конкуренції за ресурси й клієнтів, формуючи соціальні та економічні зміни в суспільстві» [3].

На думку розробників проєкту «NoSugar», «…соціальне підприємництво – це новаторська форма бізнесу, яка, поряд із створенням економічних цінностей, спрямована на розв’язання важливих соціальних проблем. Тому в сучасних умовах особливо важливо стимулювати розвиток саме таких підприємств в Україні» [2, с. 23].

На думку автора, жінки часто є ініціаторками таких проєктів, адже вони мають природну схильність до емпатії, турботи про інших, орієнтації на сталий розвиток. Їхня участь у соціальному підприємництві сприяє розширенню можливостей для громад, створенню робочих місць для соціально вразливих категорій населення, розвитку місцевих ініціатив.

Однією з причин активної участі жінок у соціальному підприємництві є бажання поєднувати професійну реалізацію із вирішенням важливих соціальних проблем. Це можуть бути питання освіти, охорони здоров'я, захисту прав людини, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, підтримки жінок, які постраждали від психологічного чи фізичного тиску. Таким чином, жіноче підприємництво формує нову культуру відповідального бізнесу.

Як зазначають українські науковці Л. Прокопець та А. Карп, «…жіноче підприємництво, по-перше, є значущим чинником внутрішнього економічного розвитку, оскільки воно сприяє його стабільному та динамічному зростанню. По-друге, згідно зі статистичними даними, рівень розвитку жіночих бізнесів в Україні все ще поступається показникам країн з високим рівнем економічного розвитку. По-третє, з урахуванням аспектів гендерної соціалізації, жіноче підприємництво потребує подальшої підтримки та розвитку з метою подолання існуючих гендерних стереотипів, що, своєю чергою, вимагає впровадження спеціальних заходів у сфері соціально-економічної політики держави [1, с. 101].

Попри значні успіхи, жінки в бізнесі досі стикаються з низкою перешкод. Серед них – обмежений доступ до фінансування, гендерні стереотипи, труднощі у поєднанні професійної діяльності з родинними обов'язками. Однак навіть ці виклики стають для багатьох жінок поштовхом до створення власної справи, у якій вони можуть реалізувати себе на власних умовах.

Особливо важливу роль жінки відіграють у розвитку малого та середнього бізнесу, який є основою економіки багатьох країн. Їхні підприємства часто зосереджуються на наданні послуг, розвитку креативної індустрії, освіти, екотуризму. Жінки-лідерки створюють інклюзивні робочі середовища, підтримують молодь і впроваджують гнучкі форми зайнятості.

Жінки також активно залучаються до створення стартапів, особливо у сферах ІТ, дизайну, освіти. Вони демонструють високу здатність до інновацій, адаптації, креативного мислення. Їхній внесок у технологічне підприємництво зростає, попри те, що ця сфера довгий час залишалася переважно чоловічою.

Як зазначають автори блогу іноваційного підриємства, «…стартап (від англ. startup або start-up) – це компанія, що знаходиться на початковому етапі свого становлення. Зазвичай її засновують один, двоє або троє підприємців, які прагнуть задовольнити потреби ринку, створюючи інноваційні продукти чи послуги» [4].

Успішні приклади жінок у соціальному підприємництві надихають інших та руйнують упередження. Соціальні кафе, навчальні майстерні, екологічні ініціативи, культурні центри – це лише частина того, що створюють жінки в Україні та світі. Вони не тільки заробляють кошти, а й змінюють світ на краще.

Підтримка жіночого підприємництва є важливою частиною державної та міжнародної політики. Існують грантові програми, бізнес-інкубатори, тренінги, менторські мережі, що сприяють розвитку жіночого лідерства. Проте для подолання глибинних бар'єрів потрібні не лише інституційні зміни, а й трансформація суспільних уявлень про роль жінки в економіці.

Жінки мають потенціал бути рушієм змін. Їхній підхід до бізнесу поєднує прагнення до успіху з турботою про людей, довкілля та майбутнє покоління. Вони будують підприємства, засновані на цінностях, і виводять бізнес на новий рівень – де важливим є не лише прибуток, а й вплив на світ.

У сучасних реаліях жіноче підприємництво стає не просто економічним явищем, але і важливим соціальним чинником змін на краще. Воно об'єднує, підтримує, відновлює. І саме тому жінки заслуговують на всебічну підтримку як ті, хто змінює суспільство через конкретні дії.

Література

1. Прокопець Л. В., Карп А. Г. Перспективи та особливості розвитку жіночого підприємництва. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 100–104. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.2.100

2. Територіальний розвиток громад в Україні. Матеріали учасників Всеукраїнського студентського професійного творчого конкурсу проєктів. Проєкт «NoSugar» Тернопільського національного економічного університету Офіційний сайт Миколаївського національного аграрного університету.

URL: https://www.mnau.edu.ua/files/olimp/kon-gromadi/rez/2.pdf (дата звернення: 20.09.2025).

3. Що таке бізнес: історія, цікаві факти. Офіційний вебсайт про подорожі та туризм «Waytravel.com.ua». URL: https://waytravel.com.ua/shho-take-biznes.html (дата звернення: 20.09.2025).

4. Що таке стартап, та чому вам варто створити власний. Офіційний вебсайт інноваційного підприємництва «YEP».

URL: https://www.yepworld.org/post/що-таке-стартап-та-чому-вам-варто-створити-власний (дата звернення: 20.09.2025).

Abstract: *the thesis highlights the growing role of women in business and social entrepreneurship. Women's entrepreneurship combines economic activity with social responsibility. Emphasis is placed on innovation, leadership, and women's impact on social change. The need for institutional support is underlined.*

Keywords: *women's entrepreneurship, social responsibility, leadership, gender equality, innovation, startup, business.*

Науковий керівник – КОНОПЛЯНИК Дмитро,
асистент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ МОЛОДИМИ ПІДПРИЄМЦЯМИ

ВОЗНЮК Анна, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *У тезах досліджується роль підприємництва для молоді як шляху до особистої реалізації та фінансової незалежності. Розглядаються основні етапи створення власного бізнесу, популярні напрямки діяльності та фактори успішного старту. Особлива увага приділяється підтримці молодих підприємців через освітні програми і державні ініціативи в Україні.*

Ключові слова: *молодь, підприємництво, бізнес, підтримка, мотивація, фінансування, освітні програми, стартап.*

Сьогодні підприємництво стає все популярнішим, привертає увагу молоді як засіб досягнення особистих цілей, фінансової незалежності та внеску в розвиток суспільства. Незважаючи на численні виклики, такі як недосконаліть досвіду, обмеженість ресурсів чи недостатня підтримка, молоді люди активно прагнуть реалізувати свої ідеї через створення власного бізнесу.

У цьому дослідженні акцент робиться на визначенні основних умов для успішного старту підприємницької діяльності у молодому віці, аналізі значення сучасних технологій, освітніх програм, а також ініціатив держави та громадських організацій, спрямованих на підтримку молодих підприємців. Загальною метою є ознайомлення з найбільш дієвими стратегіями для впевненого початку кар'єри у світі бізнесу.

Українські фахівці у галузі бізнесу та брокерства зазначають, що для заснування власної справи й успішного старту, молодій людині потрібно усвідомити те, з чого починати, які є можливості та які перепони можуть трапитися під час відкриття власної справи. Важливу роль на цьому етапі відіграє мотивація, яку можна направити на будь-яку частину розробки бізнесу. Головною метою є процес створення продукту, який є корисним для українського ринку. Якість, новизна чи екологічність такого продукту викликає почуття гордості, приносить задоволення від своєї праці та її результатів. А це, у свою чергу, сприяє розвитку майстерності та професіоналізму. Усі ці чинники

гармонійно поєднуються з можливостями особистої реалізації та відчуттям свободи [1].

До вищезазначеного можна додати, що справжня мета підприємництва полягає не лише у створенні бізнесу, але й у досягненні такого рівня розвитку, який дозволяє власнику поступово відійти від операційного управління, відкривши можливість присвятити час іншим захопленням і талантам. Важливо, щоб діяльність приносила радість, а не ставала джерелом постійного напруження.

На думку редакторів україно-американського журналу «Ukrainian People», успіх у власній справі чи бізнесі не з'являється раптово – він потребує багатьох ресурсів, особливо часу та плідної праці. Тривалість цього шляху зумовлена якістю ідеї, способом її реалізації та рівнем зацікавленості підприємця [2]. Як приклад автор пропонує розглянути декілька напрямів бізнесу, які молодь часто відкриває і може розвивати у майбутньому:

1. Онлайн-магазини пропонують можливість продавати одяг, аксесуари чи косметику через такі платформи, як Instagram, Prom.ua і так далі.

2. Блогінг передбачає створення контенту для онлайн платформ TikTok, YouTube чи Instagram, де можна отримувати дохід завдяки рекламі й спільній роботі з брендами.

3. Освітні онлайн-курси, які дозволяють навчати інших, наприклад з англійської мови, малювання чи підготовки до НМТ та екзаменів.

На думку автора, ці напрями є найбільш доступними для молоді, адже вони не вимагають значних інвестицій та забезпечують можливість швидко здобути початковий досвід у бізнесі.

План для відкриття власного бізнесу для молоді потребує особливої уваги. Це досить важлива деталь для того, щоб у людини все вийшло. Фахівці з обліку та автоматизації сервісного бізнесу зазначають, що під час відкриття власної справи необхідно обов'язково враховувати такі елементи як:

1. Необхідно починати з аналізу потенційного попиту на товар чи послугу. Цей процес включає детальне дослідження ринку та вибір цільової аудиторії.

Потім потрібно визначити конкурентів і сформувати ефективну стратегію, яка підкреслить новизну та унікальність.

2. Розробка бізнес-плану, який має містити у собі детально прописані цілі, шляхи їх впровадження, перелік необхідних ресурсів. Цей план має стати основою для результативної роботи, а у разі потреби – допоможе залучити фінансову підтримку.

3. Правове забезпечення власної справи. Не варто забувати про правові аспекти, слід належним чином оформити усі документи, отримати необхідні дозволи та ліцензії, переконатися, що створений бізнес функціонує відповідно до норм чинного законодавства. Невиконання цих вимог може призвести до серйозних юридичних проблем.

4. Особливу увагу потрібно приділити визначенню стартового капіталу та пошуку джерел фінансування. Можливі варіанти такі: власні кошти, допомога від близьких людей, кредитна програма, гранти від організацій тощо.

5. Дуже важливо бути готовим до того, що прибуток з'явиться лише з часом. Витримка, терпіння і впевненість у задумі допоможуть впоратися з труднощами й успішно продовжувати займатися власною справою [3].

Таким чином, чіткий план дій – це не просто умовність, а реальна основа для впевненого початку. Якщо дотримуватись цих етапів, шансів на успіх у молодіжному підприємництві стає набагато більше.

Щодо підтримки молодіжного підприємництва, що є теж дуже важливим для нашої молоді у відкритті бізнесу, автор пропонує розглянути декілька прикладів. Як зазначають українські науковці Катерина Краус та Валерій Осецький, в Україні з'являються й ефективно впроваджуються ініціативи для розвитку молодіжного підприємництва. Наприклад, у місті Тернопіль розпочав роботу Молодіжний центр – відкритий простір, де молоді люди можуть реалізовувати соціальні, культурні та підприємницькі проєкти. Такі осередки починають з'являтися і в інших областях, а також впроваджуються програми на зразок «68 ефективних дій від Бізнес-молодість Україна», створені Агенцією регіонального розвитку. Ці починання сприяють перетворенню бізнес-ідей на

реальність, надають молоді практичні поради та підтримку у процесі становлення власного бізнесу [4, с. 155-156].

Отже, підприємництво для молоді сьогодні — це не просто спосіб заробітку, а реальна можливість реалізувати свої ідеї, стати незалежним і корисним для суспільства. Незважаючи на те, що шлях до успіху може бути непростим і вимагати багато зусиль, головне — мати чіткий план дій, віру у свою ідею та готовність працювати. Дуже важливо знати, з чого почати, як уникнути помилок і де шукати підтримку. Приємно усвідомлювати, що в Україні вже існують центри та ініціативи, які допомагають молоді в цьому напрямку. Усе це дає надію, що з часом все більше молодих людей зможуть не просто мріяти, а й впевнено створювати власну справу.

Література:

1. Що таке мотивація: визначення, види, приклади. Офіційний вебпортал брокерської компанії «Go Deal Broker». URL: https://business-broker.com.ua/blog/shcho-take-motyvatsiia-vyznachennia-vydy-pryklady/ (дата звернення: 21.09.2025).

2. Мотивація для бізнесу – як змусити себе бути підприємцем. Офіційний вебсайт журналу «Ukrainian People». URL: https://ukrainianpeople.us/мотивація-для-бізнесу-як-змусити-се/ (дата звернення: 21.09.2025).

3. Бізнес з нуля: як відкрити власну справу. Офіційний вебсайт для обліку та автоматизації сервісного бізнесу «RO App».

URL: https://roapp.com.ua/blog/how-to-open-your-own-business/ (дата звернення: 21.09.2025).

4. Kraus, K., Kraus, N., & Osetskyi, V. (2023). МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, 1(11), 151-164. https://doi.org/10.32750/2023-0112 (дата звернення: 21.09.2025).

Abstract. *The theses explore the role of entrepreneurship for young people as a path to personal fulfillment and financial independence. The main stages of creating your own business, popular areas of activity and factors for a successful start are considered. Special attention is paid to supporting young entrepreneurs through educational programs and state initiatives in Ukraine.*

Keywords: *youth, entrepreneurship, business, support, motivation, funding, educational programs, startup.*

Науковий керівник – КОНОПЛЯНИК Дмитро,
асистент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У ФОРМУВАННІ ВВП УКРАЇНИ

КАН Олена, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація*: розглянуто внесок малого та середнього бізнесу у формуванні ВВП України. Проаналізовано сучасний стан МСБ, його роль у зайнятості та податкових надходженнях. Визначено основні виклики розвитку сектору та підкреслено його потенціал у відновленні й модернізації економіки.*

Ключові слова: *малий та середній бізнес, ВВП, економічне відновлення, зайнятість, фінансування, інновації.*

Малий та середній бізнес (МСБ) є одним із ключових елементів економічної системи сучасних держав, оскільки саме він забезпечує основу для конкурентного ринку, створює значну частку робочих місць і робить помітний внесок у формуванні валового внутрішнього продукту. Для України питання ролі МСБ у формуванні ВВП набуває особливої актуальності у зв'язку з викликами війни, необхідністю економічної стійкості та подальшої інтеграції у європейський ринок.

В умовах трансформації економіки України саме сектор МСБ виконує функцію стабілізатора, здатного швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Дослідження Національного банку України підкреслюють, що, попри загальне зниження економічної активності у 2022–2023 роках, підприємства малого та середнього бізнесу залишаються важливим джерелом внутрішніх інвестицій та податкових надходжень [1]. Згідно з даними Програми розвитку ООН, понад 90% зареєстрованих підприємств в Україні належать до категорії МСБ, а їхня сукупна частка у створенні робочих місць перевищує половину від загальної зайнятості [2]. Це свідчить, що економічний розвиток країни та її здатність відновлюватися після кризових явищ значною мірою залежить від функціонування цього сектору, та саме він створює основу внутрішнього попиту, підтримує конкурентність ринку та сприяє децентралізації економічної активності.

Актуальність теми зумовлена не лише прагненням оцінити внесок МСБ у формування ВВП, але й необхідністю виявити ті бар'єри та можливості, які визначають перспективи його розвитку у найближчі роки. За даними аналітичного порталу Minfin Index, динаміка ВВП України у 2023–2024 роках демонструє поступове відновлення після падіння, однак структура цього зростання значною мірою залежить від ефективності підтримки малого та середнього бізнесу. У 2023 році Україна зафіксувала зростання на 5,3% після попереднього падіння у 2022 році, і частину цього відновлення забезпечили саме підприємства малого та середнього бізнесу, що змогли швидко адаптуватися до умов війни [3].

Попри стратегічне значення МСБ для формування ВВП, цей сектор стикається з низкою серйозних перешкод. Однією з ключових проблем є обмежений доступ до фінансових ресурсів. За даними НБУ, у 2024 році банки демонстрували обережність у кредитуванні МСБ через високі ризики та нестабільність ринку, що призводило до скорочення можливостей для інвестицій та розвитку [1]. Відсоткові ставки на кредити залишалися суттєво вищими, ніж у країнах ЄС, що додатково ускладнювало ситуацію.

Другим вагомим викликом є воєнний фактор. Згідно з даними UNDP, близько 20% підприємств МСБ у 2022–2023 роках були змушені повністю або частково призупинити діяльність через бойові дії, руйнування інфраструктури чи релокацію [2]. Додатково, нестабільність ринків збуту та скорочення купівельної спроможності населення обмежували можливості для розвитку малого бізнесу.

Також слід зазначити проблеми інституційного характеру — надмірну бюрократію, нестабільність податкової політики та недосконаліть програм державної підтримки. Хоча останні роки Україна активно запроваджує ініціативи для підтримки підприємців, рівень доступності цих програм, за оцінками міжнародних експертів, залишається нижчим від потреб сектору [2].

Отже, основними викликами для МСБ є фінансові обмеження, наслідки війни та недостатня ефективність державних інституцій. Подолання цих проблем

визначатиме не лише перспективи розвитку підприємництва, але й динаміку формування ВВП України у найближчому майбутньому.

У сучасних умовах відновлення України малий та середній бізнес стає одним із головних рушіїв економічного зростання. Згідно з даними UNDP, саме МСБ здатен забезпечити швидку адаптацію економіки до нових викликів і створити основу для сталого зростання ВВП у середньостроковій перспективі. Основними факторами цього є висока гнучкість, здатність до інновацій та тісний зв'язок з місцевими громадами.

Міжнародний досвід показує, що країни, які робили ставку на розвиток МСБ після кризових явищ, отримували швидше економічне відновлення. Для України цей сектор може стати фундаментом не лише для відбудови, але й для модернізації економічної структури у напрямі європейських стандартів. За оцінками НБУ, розширення доступу до фінансування та впровадження програм підтримки здатне значно збільшити інвестиційний потенціал малого та середнього бізнесу, що безпосередньо вплине на приріст ВВП [1].

Важливу роль у цьому процесі відіграють державні та міжнародні програми. Наприклад, програми грантової підтримки підприємців, пільгове кредитування та релокація бізнесу із зон бойових дій дозволяють зберігати робочі місця та забезпечувати сталі податкові надходження. На перспективу очікується, що активна інтеграція до ринків ЄС стимулюватиме розвиток українських підприємств, розширюючи експортні можливості та зміцнюючи їхню роль у формуванні ВВП.

Ключовим чинником майбутнього успіху стане не лише фінансова підтримка, а й формування нової культури підприємництва, заснованої на інноваціях, партнерстві та соціальній відповідальності. Український МСБ має потенціал не просто відновити економіку, а й стати її якісно новою основою, яка інтегрує національну економіку у світові ринки на більш конкурентних умовах. Саме тому подальший розвиток цього сектору варто розглядати як інвестицію не тільки в економічний ріст, але й у майбутнє країни загалом.

Література:

1. Національний банк України. Звітність про фінансову стабільність 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf (дата звернення: 24.09.2025).
2. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf (дата звернення: 24.09.2025).
3. Minfin Index. Динаміка та структура ВВП України 2024. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення: 24.09.2025).

Abstract: *The contribution of small and medium-sized businesses to Ukraine's GDP is examined. The current state of SMEs, their role in employment and tax revenues is analyzed. The main challenges for the sector's development are identified and its potential for economic recovery and modernization is highlighted.*

Keywords: *small and medium-sized businesses, GDP, economic recovery, employment, financing, innovation.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат екон. наук, доцент, декан обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

КРЕДИТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

МИХАЛЬЧЕНКО Віта, здобувачка вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто особливості кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку. Досліджено основні програми та інструменти фінансування, які застосовує ЄБРР у співпраці з українськими банками-партнерами, а також їхній вплив на розвиток підприємництва. Проаналізовано сучасний стан малого та середнього бізнесу в умовах воєнних викликів та обмеженого доступу до фінансових ресурсів.*
Ключові слова: *Європейський банк реконструкції та розвитку, кредити, малий і середній бізнес, фінансування, Україна.*

Малий та середній бізнес (МСБ) є ключовим драйвером економічного розвитку, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності економіки України, проте через макроекономічну нестабільність та високі ризики, спричинені війною, доступ до фінансування для МСБ залишається обмеженим [1; 2]. Тому особливого значення набуває діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), який забезпечує кредитні ресурси, гарантії та інші фінансові інструменти для підтримки бізнесу [3].

У Стратегії для України на 2023–2028 рр. [3] ЄБРР визначив серед ключових пріоритетів: підтримку розвитку приватного сектору; розширення доступу малого та середнього бізнесу до фінансових ресурсів. Особливу увагу приділено підтримці підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, впроваджують енергоефективні технології та сприяють зеленій трансформації економіки [3].

ЄБРР є провідним міжнародним інституційним інвестором в Україну: лише у 2024 р. обсяг інвестицій склав 2,4 млрд євро, що стало рекордним показником для країни [1, 3, 4]. Значна частина цих коштів була спрямована на фінансування приватного сектору, зокрема малого та середнього бізнесу.

Механізм кредитування ЄБРР базується на співпраці з українськими банками-партнерами, через які реалізуються кредитні лінії та програми

розподілу ризиків [4]. Такий підхід дозволяє забезпечити ширший доступ МСБ до фінансування, навіть за умов підвищених кредитних ризиків.

ЄБРР надає кредити МСБ в Україні через «ПроКредит Банк», «Банк Львів» та «ПриватБанк», пропонуючи фінансування для розвитку, зокрема, «зелених» технологій, а також програми підтримки для постраждалих від війни підприємств. Ці програми включають можливість отримання кешбек-грантів від ЄС для окремих проєктів, що робить фінансування більш доступним.

Водночас понад 50% українських МСП стикаються з проблемами доступу до кредитів, що обмежує їхні можливості для відновлення та розвитку [1]. Через війну більшість підприємств зазнали втрат активів і потребують зовнішньої фінансової підтримки [2]. Це свідчить про те, що кредитні програми ЄБРР не лише сприяють виживанню бізнесу, але й стають ключовим інструментом відновлення економіки України; підприємства мають вкладати власні кошти разом із отриманим кредитом для кожної інвестиції, щоб показати свою готовність до ризику власними фінансовими ресурсами [5]. Це підвищить віру банків у кредитоспроможність суб'єктів МСБ [5].

У 2022–2023 роках державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» відіграла ключову роль у забезпеченні корпоративного фінансування підприємств, оскільки банківське кредитування на ринкових умовах значно скоротилося [5]. На кінець 2023 р. близько 40% чистого кредитного портфеля українських банків у національній валюті становили саме пільгові кредити, видані в межах цієї програми, протягом воєнного періоду близько 90% усіх нових кредитів для бізнесу надавалися через механізм «5-7-9%» [5].

Фінансові інструменти, що пропонує ЄБРР, розроблені з урахуванням індивідуальних потреб кожного клієнта, які мають довести, що їхній проєкт (або напрям діяльності) відповідає чітко визначеним критеріям, необхідним для отримання підтримки від банку [6]. Обсяг фінансування проєктів у приватному секторі, що надає ЄБРР, зазвичай коливається від 5 до 250 млн євро і може надаватися у формі кредитів або інвестицій в акціонерний капітал [6]. Менші за масштабом проєкти фінансуються через фінансових посередників або в межах

спеціальних програм підтримки малих інвестицій у менш розвинених країнах [6]. Забезпечуються такі форми прямого фінансування: кредити; участь у статутному (акціонерному) капіталі підприємств; гарантії для сприяння розвитку міжнародної торгівлі [6].

Порівняно з довоєнним періодом, середні підприємства розширюють можливості залучення фінансування через позики, досвід ЄБРР відповідає найкращим практикам фінансування МСП у країнах із високими ризиками [5, 6].

Отже, кредитні програми ЄБРР відіграють важливу роль у підтримці малого та середнього бізнесу в Україні, особливо в умовах воєнної та економічної нестабільності. Завдяки співпраці з українськими банками-партнерами ЄБРР забезпечує доступ підприємств до фінансових ресурсів, стимулює розвиток інновацій та сприяє відновленню економіки. Подальша ефективність цих програм залежатиме від синергії з державними ініціативами, донорською допомогою та стратегіями відбудови країни.

Література:

1. Центр економічної стратегії. Доступ до фінансування для малих і середніх підприємств в Україні, 2024. URL: https://ces.org.ua/en .
2. Програма розвитку ООН. Оцінка впливу війни на ММСП в Україні, 2024. URL: https://www.undp.org/ukraine/publications .
3. Європейський банк реконструкції та розвитку. Стратегія України на 2023–2028 рр. URL: https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/overview.html .
4. Європейський банк реконструкції та розвитку. База даних проектів: «ПроКредит Банк», «Кредобанк», «ПриватБанк» фінансування МСП. URL: https://www.ebrd.com/work-with-us/project-finance/project-summary-documents.html .
5. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни. URL: https://inns.vn.ua/web/uploads/pdf/Foltovych%20Blashchuk-Devyatkina.pdf .
6. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції і розвитку. URL: https://www.ebrd.com .

Abstract: *The features of lending to small and medium-sized businesses in Ukraine with the support of the European Bank for Reconstruction and Development are considered. The main programs and financing instruments used by the EBRD in cooperation with Ukrainian partner banks are studied, as well as their impact on the development of entrepreneurship. The current state of small and medium-sized businesses in the context of military challenges and limited access to financial resources is analyzed.*

Keywords*: European Bank for Reconstruction and Development, loans, small and medium-sized businesses, financing, Ukraine.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СТРУКТУРИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

ХАМІТОВ Родіон, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі досліджено роль організаційних структур у розвитку інновацій підприємств, їх вплив на інноваційний потенціал, управління проектами та адаптацію до економічних змін. Виявлено, що гнучкі форми сприяють комерціалізації інновацій і конкурентоспроможності, однак потребують вдосконалення в українських умовах. Подано рекомендації щодо інтеграції інноваційних структур для сталого зростання.*
Ключові слова: *організаційні структури, інноваційний розвиток, підприємства, інноваційний потенціал, організаційно-економічний механізм*

В умовах динамічного економічного середовища організаційні структури підприємств виступають ключовим фактором, що прискорює інноваційний розвиток, забезпечуючи інтеграцію ресурсів, управління ризиками та адаптацію до зовнішніх викликів. Інноваційний розвиток, як процес впровадження нових ідей у виробництво та управління, тісно пов'язаний з циклічністю економіки, де бізнес-інкубатори, венчурні фірми та технопарки слугують каталізаторами для переходу від традиційних до інноваційних моделей бізнесу. Зокрема, вони сприяють розподілу ресурсів, зменшенню ризиків та інтеграції науки з виробництвом, що дозволяє підприємствам реагувати на фази економічних циклів – від процвітання до депресії, як це описано в теорії Й. Шумпетера. Внутрішні фактори, включаючи технологічний та ресурсний потенціал, поєднуються з зовнішніми, такими як державна підтримка та ринкова інфраструктура, формуючи основу для зростання. Глобальні приклади, як "Силіконова долина", демонструють, як організаційні структури полегшують комерціалізацію інновацій через мережі співпраці, що підвищує конкурентоспроможність підприємств [1]. В українських реаліях, де обмежена кількість венчурних фірм, технопарки, як "Тест" чи "Арон", усе ж сприяють інноваційному підприємництву, хоча й стикаються з ресурсними обмеженнями для малого бізнесу.

Формування інноваційного потенціалу підприємств залежить від характеристик організаційних структур, включаючи розмір, централізацію, складність та комунікаційні канали, що визначають ефективність координації й інтеграції процесів. Інноваційний потенціал охоплює науковий, технічний та ринковий компоненти, а його оцінка через моделі, дозволяє вимірювати ресурсний, технологічний та організаційний аспекти. Гнучкі структури полегшують адаптацію до змін, стимулюючи творчість через корпоративну культуру та цінності, що сприяють реалізації інновацій від досліджень до дифузії та рутинізації. Дослідження показують, що в динамічному середовищі підприємствам бракує ефективного управління ресурсами, тому організаційні структури виступають каталізатором, посилюючи мотивацію кадрів та окупність інвестицій. Проблеми з фінансуванням та кадрами в Україні вимагають реформування політики для посилення інноваційного потенціалу, де структура впливає на швидкість впровадження нововведень. Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку включає стратегії, маркетинг інновацій та оцінку ефективності проектів, де структури забезпечують системність процесів, координацію учасників та мінімізацію ризиків через методи NPV чи IRR.

Інноваційні проекти, як інструмент розвитку, вимагають чіткої структури для управління етапами від патентного захисту до впровадження, що підвищує прибутковість та стійкість підприємств. Їхній успіх залежить від командної взаємодії, ресурсного забезпечення та ринкового потенціалу, де організаційні форми каталізують реалізацію стратегій. Адаптація амортизаційної політики та управління ризиками в інноваційних проектах дозволяє оптимізувати ресурси, відокремлюючи інноваційні втрати від звичайних операцій. В українських умовах це сприяє залученню інвестицій та підвищенню якості продукції, хоча потребує цифровізації для подолання викликів невизначеності [2]. Таким чином, організаційні структури не лише прискорюють інноваційний розвиток, але й забезпечують стійкість бізнесу, вимагаючи подальшого вдосконалення нормативної бази та інтеграції гнучких форм для макрорівневих рішень.

Література:

1. Сіренко Н. М. Інноваційний розвиток підприємства : курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня “Магістр” спеціальності 071 “Облік і оподаткування” та 072 “Фінанси, банківська справа та страхування” – Миколаїв : МНАУ, 2019. – 123 с. – URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6320/1/Innovatsiinyi_rozvytok_pidpryiemstva.pdf

2. Сіренко Н. М. Інноваційний розвиток підприємства : методичні рекомендації для виконання самостійної роботи здобувачами вищої освіти ступеня “Магістр” спеціальності 071 “Облік і оподаткуванн" – Миколаїв : МНАУ, 2017. – 33 с. – URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2068/1/Innovatsiynyy_rozvytok_pidpryyemstva.pdf

Abstract: *The paper examines the role of organizational structures in fostering enterprise innovation, focusing on their impact on innovation potential, project management, and adaptation to economic changes. It finds that flexible forms support innovation commercialization and competitiveness but require improvement in the Ukrainian context. Recommendations for integrating innovative structures to ensure sustainable growth are provided.*

Keywords: *organizational structures, innovative development, enterprises, innovative potential, organizational-economic mechanism*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Анна,
д-р філософії, доцент кафедри менеджменту,
бізнесу та адміністрування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 5. Інтеграція освіти, науки і бізнесу – вимоги сучасного світу

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ ТА АКАДЕМІЧНОЇ НАУКИ

ЛЕЙФУРА Олександра, здобувач вищої освіти
спеціальність 075 Маркетинг
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація. *В даному дослідженні визначено роль дуальної освіти як інструменту гармонізації потреб ринку праці та академічної науки в умовах воєнних викликів та кадрового дефіциту. Показано, що поєднання теоретичної підготовки з практичним навчанням на підприємствах сприяє підвищенню конкурентоспроможності випускників та задоволенню зростаючого попиту роботодавців на кваліфікованих працівників. Акцентується на необхідності стимулювання розвитку дуальної освіти в Україні як одного із інструментів відновлення ринку праці та економічного відновлення країни.*

Ключові слова: *дуальна освіта, ринок праці, кадровий дефіцит, вакансії, студент*

Динамічний розвиток суспільства, технології та війна в Україні диктують нові вимоги до системи вищої освіти, яка має готувати фахівців, не лише теоретично підкованими, але й з набутими практичними навичками. Власне це потребує зміщення акцентів від суто теоретичної підготовки до практико-орієнтованих підходів у навчанні, які сприятимуть зменшенню розриву між академічною наукою та реальними потребами ринку праці. Вирішення цього завдання можливе завдяки впровадженню дуальної освіти – моделі, яка поєднує навчання в закладі освіти з набуттям професійних навичок безпосередньо на підприємстві [1]. Такий підхід, поширений у країнах-членах ЄС та є ефективним інструментом посилення конкурентоспроможності випускників, скорочення періоду їхнього навчання та задоволення зростаючих потреб ринку. Щодо України, то дуальна освіта в нашій країні є офіційно прийнятою відповідно до Наказу МОН «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» [2].

На рис. 1 пропонується навести ряд переваг дуальної форми освіти.

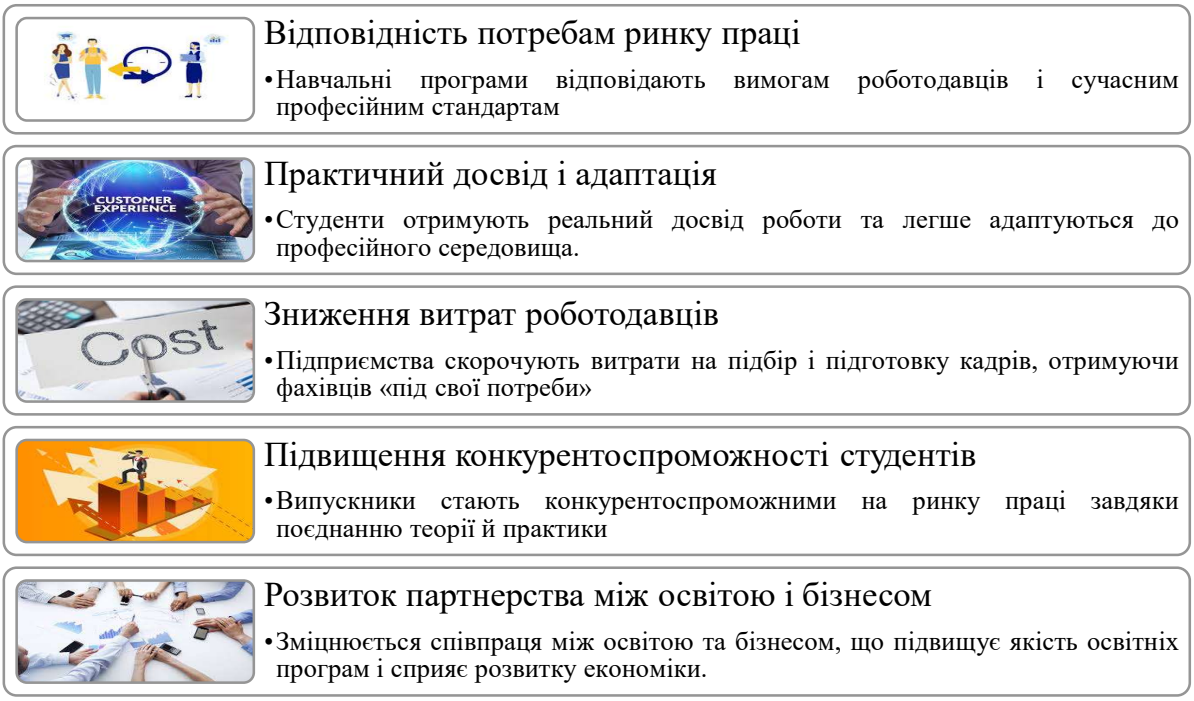

Рисунок 1 – Характеристика ключових переваг дуальної форми освіти

Джерело: узагальнено автором на підставі [1-2]

Враховуючи вище наведені переваги, слід зазначити, що саме дуальна форма освіти є одним із важливих інструментів подолання кадрової кризи, яка була спричинена війною та масовою міграцією населення. З кожним роком війни українські компанії відчувають масовий кадровий голод, що можна побачити на основі аналізу кількості вакансій та резюме (рис. 2).

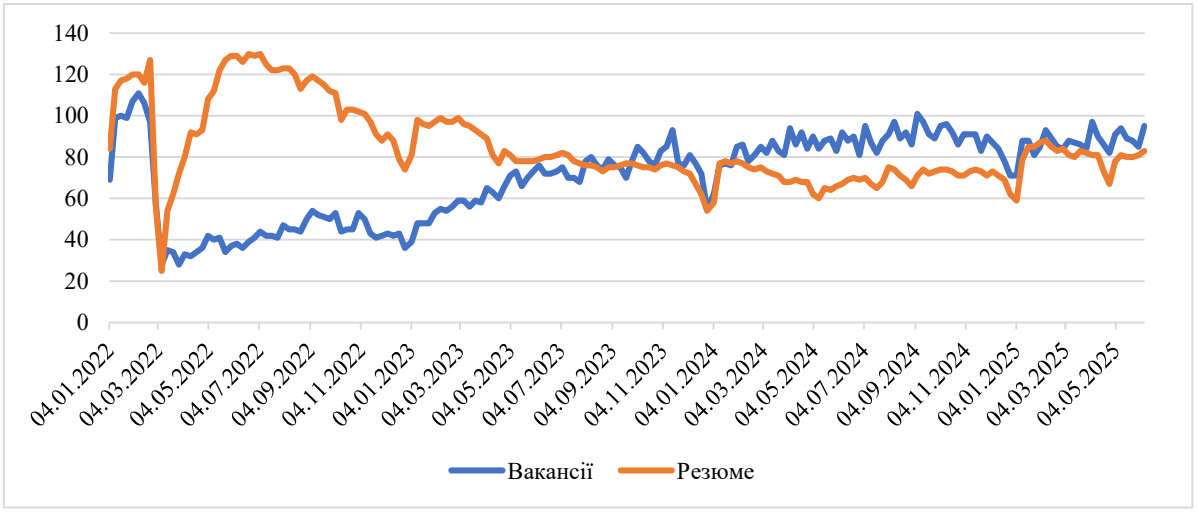

Рисунок 2 – Динаміка співвідношення опублікованих резюме відкритих вакансій за 2022-2025рр., тис. одиниць

Джерело: узагальнено автором за інформацією [3]

Аналізуючи дані рис. 2, видно що кількість вакансій перевищує кількість резюме, що зумовлює зростання дефіциту працівників і конкуренції за кваліфікованих спеціалістів. Саме в контексті значного кадрового дефіцити дуальна освіта виступає ефективним інструментом подолання цього дисбалансу. Однак станом на 2025 рік лише 7,66 % студентів здобувають освіту у дуальній формі, що потребує уваги як зі сторони МОЗ так і дотичних міністерств (рис. 3).

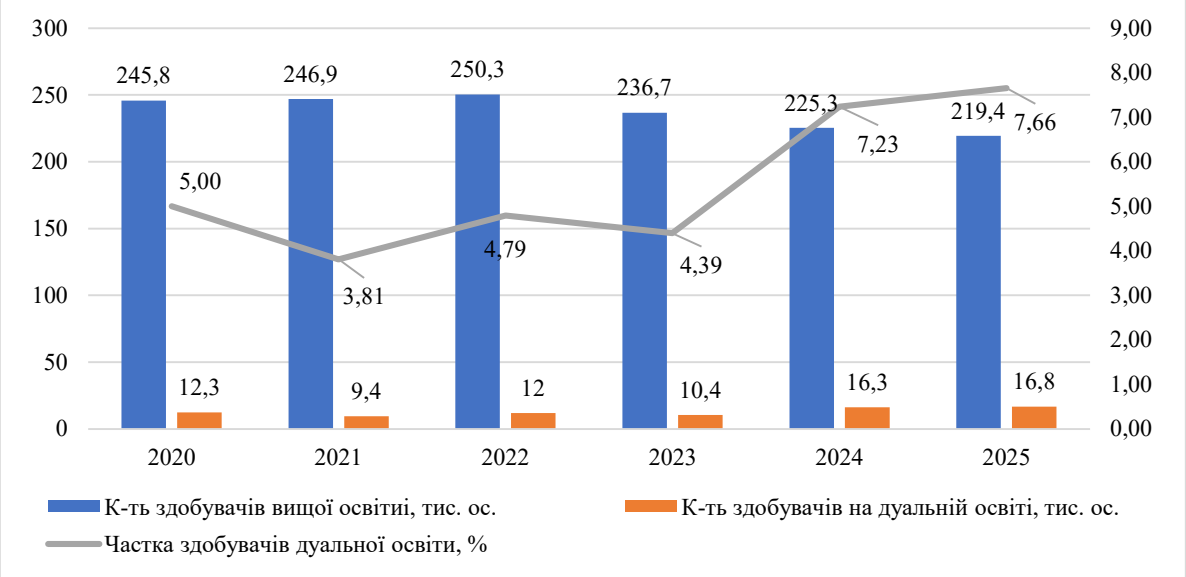

Рисунок 3 – Динаміка частки студентів, які отримують дуальну освіту в період 2020-2025 рр., %

Джерело: узагальнено автором за інформацією [4]

На основі аналіз рис. 3, що частка студентів на дуальній формі навчання є відносно малою, що може свідчити про наявність викликів у її отриманні. Отож, слід відзначити, що ключовим завданням МОЗ має стати подальший розвиток освітніх програм у цьому напрямі, створення сприятливих умов для переходу студентів на дуальну форму та мотивація молоді до такого навчання. Саме спрощення умов щодо отримання дуальної освіти може стати однією з ключових передумов врегулювання проблеми кадрового дефіцити та повоєнного відновлення української економіки.

Література:

1. Ткаченко, Н., Довженко, О., & Гриценко, А. (2023, серпень). Дуальна освіта як дієвий інструмент формування професійної компетентності майбутніх фахівців транспортної галузі. *Наука і техніка сьогодні,* 10(24), 330–339.URL: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)-330-339 (дата звернення 29.10.2025)

2. Міністерство освіти і науки України. (2023, квітень 13). *Наказ № 426 Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти* (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.06.2023 № 929/39985). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text (дата звернення 29.10.2025)

3. Flourish. (2025). *Активність на ринку праці загалом стабільна* Інтерактивна візуалізація. URL: https://public.flourish.studio/visualisation/22414810/ (дата звернення 29.10..2025)

4. Каракай, А., & Савісько, М. (2025). *Дуальна професійно-технічна освіта в Україні: як масштабувати і збільшити участь бізнесу* (В. Гацко, рец. і ред.). Київська школа економіки. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/09/Zvit.-Dualna-profesiyno-tehnichna-osvita.pdf (дата звернення 29.10..2025)

Abstract: *This study defines the role of dual education as a tool for harmonizing the needs of the labour market and academic science in the context of military challenges and staff shortages. It shows that combining theoretical training with practical training at enterprises helps make graduates more competitive and meet the growing demand from employers for skilled workers. It highlights the need to encourage the development of dual education in Ukraine as one of the tools for restoring the labour market and the country's economic recovery.*

Keywords: *dual education, labour market, personnel shortage, vacancies, student*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕНЕДЖЕРА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ШЕВЧУК Денис, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджується взаємозв'язок між професійним розвитком менеджера та ефективністю фінансового управління підприємством. Розглянуто сутність та складові професійного розвитку керівника, проаналізовано його роль у системі фінансового менеджменту. Визначено прямий вплив рівня компетентності менеджера на якість управлінських рішень, ефективність використання фінансових ресурсів та загальну результативність діяльності організації. Досліджено переваги безперервного навчання та інноваційні підходи до професійного розвитку, включаючи тренінги, коучинг, цифрові платформи навчання. Наведено практичні приклади позитивного впливу інвестицій у розвиток фінансових менеджерів на показники діяльності підприємств. Обґрунтовано необхідність інтеграції програм професійного розвитку у корпоративні стратегії для забезпечення довгострокової фінансової стійкості та конкурентоспроможності.*

Ключові слова: *професійний розвиток, менеджер, фінансове управління, ефективність, компетентності, безперервне навчання.*

У сучасних умовах динамічних економічних змін, цифрової трансформації та посилення конкурентної боротьби професійний розвиток менеджерів набуває особливої актуальності. Глобалізація ринків, нестабільність макроекономічної ситуації та швидкі технологічні зміни вимагають від керівників постійного оновлення знань, вмінь та навичок. Особливо це стосується сфери фінансового управління, де помилки в прийнятті рішень можуть призвести до критичних наслідків для підприємства. Професійний розвиток менеджера стає не просто бажаною характеристикою, а необхідною умовою виживання та успішного функціонування організації в умовах невизначеності та постійних викликів зовнішнього середовища.

Професійний розвиток менеджера являє собою безперервний процес удосконалення професійних компетенцій, розширення знань, навичок та формування особистісних якостей, необхідних для ефективного управління [1]. Основними складовими є: теоретичні знання в галузі менеджменту, фінансів, економіки; практичні навички аналізу, планування, організації та контролю; управлінські компетенції та лідерські якості. Менеджер займає центральне місце в системі фінансового управління підприємством, виконуючи ключові функції планування, організації, мотивації та контролю [2]. У сфері фінансового управління керівник визначає фінансові цілі, розробляє бюджети, прогнозує

грошові потоки, оптимізує структуру капіталу, забезпечує ліквідність, управляє ризиками та максимізує вартість підприємства для власників.

Існує прямий та тісний взаємозв'язок між рівнем професійного розвитку менеджера та результативністю фінансового управління підприємством. Високий рівень компетентності керівника безпосередньо впливає на якість управлінських рішень: глибоке розуміння фінансових процесів дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення щодо інвестицій, фінансування та розподілу прибутку. Розвинені аналітичні навички сприяють точнішому прогнозуванню, кращому плануванню та більш ефективному контролю фінансових операцій. Лідерські якості менеджера впливають на мотивацію персоналу фінансових служб, що підвищує загальну ефективність їх роботи. Постійне оновлення знань дозволяє менеджеру впроваджувати інноваційні фінансові інструменти та методи, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

Численні приклади з практики підтверджують позитивний вплив професійного розвитку менеджерів на ефективність фінансового управління підприємствами [3]. Впровадження системи безперервного навчання фінансових керівників у великих корпораціях призвело до зниження часу прийняття управлінських рішень на 30-40% та підвищення точності фінансових прогнозів. Менеджери, які регулярно підвищують свою кваліфікацію, демонструють кращі результати в управлінні оборотним капіталом, скорочуючи цикл обігу коштів та покращуючи ліквідність підприємства [3]. Компанії, що інвестують у розвиток своїх фінансових менеджерів, показують більш стабільні фінансові результати, вищі показники рентабельності та кращу адаптацію до ринкових змін, особливо під час кризових ситуацій. Інтеграція професійного розвитку менеджерів у корпоративні стратегії підприємств є перспективним напрямом забезпечення довгострокової фінансової стійкості та конкурентоспроможності [1]. Стратегічний підхід передбачає створення комплексних програм навчання, корпоративних університетів та центрів розвитку, програми міжнародного обміну та партнерства з провідними бізнес-школами. Цифровізація процесів

навчання, використання штучного інтелекту для персоналізації програм розвитку, створення віртуальних симуляторів для відпрацювання управлінських рішень відкривають нові можливості для ефективного професійного зростання менеджерів [3]. Такий підхід забезпечує постійну адаптацію до змін бізнес-середовища та підтримку високого рівня компетентності керівного складу.

Проведений аналіз переконливо демонструє, що професійний розвиток менеджера є ключовим чинником підвищення ефективності фінансового управління підприємством. Систематичне вдосконалення знань, навичок та компетенцій керівника прямо впливає на якість управлінських рішень, ефективність використання фінансових ресурсів та загальну результативність діяльності організації. Взаємозв'язок між професійним рівнем менеджера та фінансовими показниками підприємства підтверджується як теоретичними дослідженнями, так і практичними прикладами успішних компаній. У сучасних умовах швидких змін та посилення конкуренції інвестиції в професійний розвиток керівних кадрів стають не витратами, а стратегічними інвестиціями в майбутнє організації.

Література:

1. Друкер П. Ф. Ефективний менеджер / П. Ф. Друкер; пер. з англ. – К.: Наукова думка, 2020. – 268 с.

2. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: підручник / І. О. Бланк. – 4-те вид., стер. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2019. – 656 с.

3. Колот А. М. Управління персоналом: навчальний посібник / А. М. Колот, Г. В. Назарова. – К.: КНЕУ, 2021. – 432 с.

Abstract: *The article examines the relationship between the professional development of a manager and the effectiveness of financial management in an enterprise. The essence and components of managerial professional development are considered, and the manager's role in the financial management system is analyzed. A direct impact of the manager's competence level on the quality of managerial decisions, the efficiency of financial resource utilization, and the overall performance of the organization is identified. The advantages of continuous learning and innovative approaches to professional development, including training, coaching, and digital learning platforms, are explored. Practical examples of the positive impact of investing in the development of financial managers on enterprise performance indicators are provided. The necessity of integrating professional development programs into corporate strategies to ensure long-term financial stability and competitiveness is substantiated.*

Keywords: *professional development, manager, financial management, efficiency, competences, continuous learning.*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
доктор педагогічних наук, професор,
проректор із науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

НАВЧАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ УСПІШНОГО БІЗНЕСУ

ЯНОВСЬКИЙ Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглядається значення навчання персоналу підприємств сучасним комунікаційним технологіям як ключового чинника підвищення ефективності внутрішньої взаємодії, оптимізації використання цифрових інструментів, формування клієнтоорієнтованості та забезпечення довгострокових конкурентних переваг бізнесу.*
Ключові слова: *навчання, комунікаційні технології, персонал, підприємство, бізнес.*

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційного суспільства саме ефективна комунікація стає фундаментом стабільного функціонування і конкурентоспроможності підприємств. Комунікаційні технології не обмежуються лише технічними інструментами передавання інформації, вони охоплюють цілий комплекс навичок та підходів, які дозволяють персоналу досягати взаєморозуміння, швидко реагувати на зміни, формувати позитивний імідж компанії й ефективно працювати з клієнтами, партнерами та колегами. Саме тому навчання комунікаційним технологіям персоналу перетворюється на один із ключових факторів розвитку успішного бізнесу.

Навчання комунікаційним технологіям насамперед забезпечує гармонізацію внутрішньої взаємодії в колективі. У багатьох випадках конфлікти, низька продуктивність і навіть звільнення співробітників пов’язані не зі слабкою професійною підготовкою, а з відсутністю навичок правильного спілкування. Наприклад, на підприємствах із розгалуженою структурою управління часто виникають труднощі у передаванні інформації між різними відділами. Неправильне формулювання завдання чи запізнілий зворотний зв’язок призводять до зриву термінів і фінансових втрат. Проведення регулярних тренінгів із бізнес-комунікацій та навчання співробітників методам асертивної поведінки та навичкам активного слухання дозволяє створити атмосферу довіри й відповідальності.

Не менш важливим напрямом є навчання сучасним цифровим комунікаційним технологіям. Поширення віддаленої роботи та гнучких форматів

співпраці зробило необхідним вільне володіння інструментами онлайн-спілкування, такими як Slack, Microsoft Teams, Zoom чи Trello. Компанії, які інвестують у підвищення цифрової грамотності персоналу, отримують очевидні переваги: скорочення часу на узгодження завдань, швидке вирішення робочих питань, прозорість контролю виконання. Так, прикладом успішного використання цифрових комунікаційних рішень є корпорація Siemens, яка завдяки навчанню персоналу роботі в єдиній цифровій екосистемі змогла оптимізувати робочі процеси в понад 190 країнах світу [3].

Комунікаційні технології також є ключем до ефективної взаємодії з клієнтами. Зростання вимог споживачів до якості обслуговування вимагає від персоналу не лише професійних знань, а й уміння правильно презентувати продукт, вирішувати проблеми клієнтів і підтримувати довгострокові відносини. Тут особливого значення набувають навички емоційного інтелекту та клієнтоорієнтованої комунікації. Наприклад, компанія Apple приділяє значну увагу навчанню своїх співробітників мистецтву ведення діалогу з клієнтами: від уміння слухати до здатності виявляти приховані потреби покупця [1].

Сучасний бізнес потребує також навичок міжкультурної комунікації, особливо якщо компанія орієнтується на вихід на зовнішні ринки. Співпраця з іноземними партнерами та клієнтами вимагає знань культурних особливостей, традицій ведення переговорів, норм етикету. Відсутність таких знань може призвести до непорозумінь, втрати контрактів і погіршення репутації. Тому до програм корпоративного навчання все частіше включають модулі з міжкультурної комунікації та ділової англійської мови та міжнародних стандартів бізнес-етикету.

Навчання комунікаційним технологіям має набувати системного характеру. Це можуть бути як традиційні семінари та тренінги, так і сучасні формати — онлайн-курси, симуляції, бізнес-ігри, коучинг та наставництво. Наприклад, компанія Google впровадила внутрішню програму навчання Googler-to-Googler (G2G), де співробітники навчають один одного різних комунікаційних і професійних навичок [2].

Важливим аспектом є інтеграція навчання комунікаційним технологіям у систему стратегічного розвитку підприємства. Бізнес, який інвестує у розвиток «м'яких навичок» свого персоналу, створює конкурентну перевагу на ринку. У цьому контексті варто розглядати навчання не як витрати, а як інвестицію у майбутній розвиток.

Отже, можна стверджувати, що навчання комунікаційним технологіям персоналу підприємств є однією з найважливіших умов розвитку успішного бізнесу. Системний підхід до такого навчання дозволяє підприємству не лише адаптуватися до викликів сучасного середовища, а й формувати довгострокові конкурентні переваги.

Література:

1. Apple. URL: https://www.apple.com/ua/ (date of access: 25.09.2025).
2. Google. URL: https://www.google.com/intl/uk_ua/business/ (date of access: 25.09.2025).
3. Siemens. URL: https://www.siemens.com/ua/uk.html (date of access: 25.09.2025).

Анотація: *the paper examines the importance of training enterprise personnel in modern communication technologies as a key factor in improving the effectiveness of internal interaction, optimising the use of digital tools, forming customer focus and ensuring long-term competitive advantages for business.*

Ключові слова: *education, communication technologies, personnel, enterprise, business.*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
д-р пед. наук, професор, проректор із науково-педагогічної
та виховної роботи і підвищення кваліфікації МНАУ,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 6. Трансформаційні процеси, розвиток аграрного сектора та сільських територій

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

ДЕРГАЧ Яна, здобувач вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто значення цифрових технологій для розвитку аграрного сектору України. Розкрито основні проблеми цифровізації, серед яких низька цифрова грамотність, слабка інфраструктура та відсутність корпоративних стратегій. Відзначається, що саме розвиток цифрового маркетингу сприятиме підвищенню конкурентоспроможності агропідприємств і їх інтеграції у глобальну цифрову економіку.*

Ключові слова: *цифрові інструменти, маркетинг, діджиталізація, хмарні технології, цифровізація, цифрова трансформація*

Технологічні зміни XXI століття зумовили стрімкий розвиток цифрових технологій та формування цифрової економіки, що базується на використанні даних. Цей процес сприяє підвищенню ефективності підприємств, зокрема у реальному секторі економіки України, а також покращує якість життя населення. Водночас аграрний сектор, маючи власну специфіку, особливо потребує цифрових рішень. Ефективність агровиробництва визначається природно-ресурсним та кліматичним потенціалом, раціональним використанням земель, сезонністю, просторовим розташуванням господарств, а також техніко-технологічними, соціальними чинниками та державною підтримкою.

Попри значний кадровий та інтелектуальний потенціал для розвитку діджитал-маркетингу, рівень цифровізації аграрного сектору України залишається низьким. Внаслідок цього зменшується конкурентоспроможність аграрних підприємств, скорочуються експортні можливості та уповільнюється інтеграція країни в інформаційне суспільство. Низький рівень цифрової економіки загалом зумовлений обмеженою інноваційною активністю бізнесу, недостатнім попитом на ІТ-продукти, браком ресурсів та інституційної підтримки. Основними проблемами є:

- відсутність готовності до комплексної модернізації виробництва;

- недосконалість інфраструктури;
- слабкість ринкових інститутів;
- низька цифрова грамотність населення.

Незважаючи на впровадження електронного урядування (е-урядування), його потенціал використовується лише частково, а цифрові платформи для взаємодії та комунікації між бізнесом, громадянами та владою залишаються недостатньо розвиненими [1, с.80–84].

Дослідження свідчать, що умови для розвитку цифрової економіки в Україні оцінюються як середні, і така ситуація характерна й для аграрного сектору. Основними проблемами є слабка співпраця між населенням, бізнесом і державою, низький рівень кооперації економічних агентів та нерозвинена інфраструктура. Для подолання цих бар'єрів держава має зосередитися на вдосконаленні законодавства, розвитку прогнозування та інтеграції секторів, створенні стимулів для бізнесу, належному ресурсному забезпеченні й контролі процесів цифровізації [2, с.44–58].

Ефективна цифрова трансформація аграрного маркетингу потребує інституційного забезпечення, що охоплює правові, організаційні, інфраструктурні та економічні аспекти. Ключовим недоліком є відсутність корпоративних стратегій цифровізації. Тому підприємствам слід розробляти та впроваджувати власні програми, які міститимуть чіткі цілі, ресурси, організаційні механізми й інструменти моніторингу. Це дозволить модернізувати бізнес-процеси, узгодити їх із глобальною цифровою економікою та забезпечити стале зростання конкурентоспроможності.

Сучасні тенденції свідчать про перехід бізнесу від придбання програмного забезпечення до його оренди за передплатою, активне використання хмарних технологій, поширення мобільних застосунків та аутсорсингу. Виробничі процеси дедалі більше автоматизуються, а роль людини зміщується до контролюючих функцій. Зростання швидкості передачі даних, поширення електронних грошей та віддаленої роботи підтверджують, що майбутнє підприємств визначатиметься мобільними технологіями. Для аграрних компаній

ключовим стає управління асортиментом та просуванням продукції в цифровому середовищі, що потребує постійного аналізу ринку, орієнтації на споживача та гнучкого поєднання традиційних і нових товарів.

Отже, розвиток цифрового маркетингу в аграрному секторі України є не лише вимогою часу, а й стратегічним чинником конкурентоспроможності. Його успішна реалізація залежить від поєднання державної підтримки, інституційних реформ, готовності бізнесу до цифрової трансформації та підвищення цифрової грамотності населення. Лише за таких умов аграрний сектор зможе ефективно впроваджувати цифрові технології у виробництво й маркетинг та поступово інтегруватися у світову цифрову економіку.

Література:

1. Лупак Р. Напрями реалізації потенціалу сектора інформаційно-комунікаційних технологій у контексті забезпечення якісних характеристик функціонування внутрішнього ринку та розвитку інформаційного суспільства в Україні. 2019. С.79-94. URL : https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/30926 (дата звернення: 15.09.2025).

2. Vasyltsiv T., Mulska O., Levytska O., Lupak R., Semak B., Shtets T. Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. 2022. С. 44-58. URL : https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/212 (дата звернення: 15.09.2025).

Annotation: *The significance of digital technologies for the development of Ukraine's agricultural sector is considered. The main problems of digitalization are revealed, including low digital literacy, weak infrastructure, and the lack of corporate strategies. It is noted that the development of digital marketing will contribute to increasing the competitiveness of agricultural enterprises and their integration into the global digital economy.*

Keywords: *digital tools, marketing, digitalization, cloud technologies, digitization, digital transformation.*

Науковий керівник – КУЧМІЙОВА Тетяна,
канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДЖИВЛЕННЯ РЕДИСКИ ПОСІВНОЇ В АГРОБІОЦЕНОЗАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ

ПАВЛЮК Владислав, здобувач вищої освіти
спеціальність 201 Агрономія
Дніпровський державний аграрно- економічний університет

Анотація: *Розглядається позакореневе підживлення 2 сортів редиски посівної (Богиня та Французький сніданок) добривами Харвест Мор в дозі 2,0 л/г, Нертус БОР дозою 2,0 л/га, Ниватон в дозуванні 2,0 л/г та Нертус Мікс дозою 0,6 л/га для компенсації дефіциту поживних речовин. Охарактеризовано рівень врожайності коренеплодів, який утворено внаслідок впливу позакореневого підживлення, що впливало на більш активний ріст рослин, покращення проходження процесів ферментації, подолання стресових ситуацій.*

Ключові слова: *Редиска посівна, позакореневе підживлення, добрива, товарна продукція, врожайність.*

Перший овоч весняного сезону, що є найскоростиглішим – редиска дозволяє уникнути авітамінозу, боротись з простудними захворюваннями, зміцнити імунітет, стабілізувати рівень цукру, має детокси-лікувальні та антибактеріальні властивості [1 с. 92-93, 2 с. 187-189].

Редиска посівна є овочем, який має нетривалий час споживання (лише 4 тижні навесні та 2-3 тижні – в осінній період). За низької калорійності та високого вмісту вітаміну РР, речовин (калію, кальцію, заліза, йоду та магнію, фосфору), ефірних олій корисні властивості овочу передбачають зменшення ваги, нормалізації роботи шлунково-кишкового тракту, зміцнення судин та сприяють зниженню тиску (артеріального), покращенню обміну речовин (зокрема холестеринового), високо корисна для вагітних, є велика кількість можливостей застосування не лише м’якушу, а й бадилля (при розладах нервової системи, головних болях, запорах) та соку редиски (зміцнення волосся, усування больового синдрому та синців при забитті) [3 с. 13-23, 4 с. 235-241].

В досліді вивчали реакцію на позакореневе підживлення 2 ранньостиглих сортів - сорту редиски Богиня, що характеризується недовгим строком дозрівання (22-25 діб), має соковитий м’якуш білого кольору щільної консистенції з слабко гострим смаком й високий вміст вітамінів та мінеральних солей, а також сорт Французький сніданок, який відзначається яскраво білим

соковитим м’якушем, солодкувато-ніжним смаком (без відчуття гіркоти), з хрустом, з можливістю тривалий час зберігати високоякісний товарний вигляд.

Досліди проводили в 4-х повтореннях, сівба насіння у відкритий ґрунт відбувалась на глибину 2 см, ширина міжрядь складала 30 см, відстань між рослинами – 5 см, облікова ділянка мала розмір 5 м^2. Підживлення (позакореневе) здійснювали добривами: Харвест Мор (2,0 л/га), Нертус БОР (2,0 л/га), Ниватон (2,0 л/га) та Нертус Мікс 400 (0,6 л/га) з метою компенсації дефіциту поживних речовин. При виконанні досліджень користувались методикою дослідної справи в овочівництві та баштанництві [5 с. 43-47].

За час вивчення виконані фенологічні і біометричні обліки та спостереження, облік врожаю, сортування за фракціями, дегустаційна оцінка продукції. Агротехніка вирощування – виробнича, прийнята для зони (степу України).

Досліджувані добрива мали в своєму складі повністю збалансований комплекс елементів (мікро, макро та мезо), біологічно активні та поживні компоненти, що дозволили відбуватись активації росту рослин (на 2,34-4,28 см) та подолати стреси (понадмірного зростання температури).

Встановлено, що формування товарної продукції більш високого рівня та дружнє формування врожаю зафіксовано для 2 досліджуваних сортів за проведення 2-разового позакореневого підживлення добривом ХарвестМор (2,0 л/га), яке забезпечило врожайність коренеплодів 27,6 т/га та 28,5 т/га за рахунок активізації росту підземної та надземної частини, підвищення рівня стійкості, підсилення ферментативних процесів та покращення фотосинтезу.

Ефективність застосування хелатно-скорпіонатного добрива Нертус Мікс 400 з діючими речовинами N, Mg, Fe, Mn, Cu, Zn, B, Mo була високою завдяки максимального ефекту засвоєння компонентів, що знаходились в фізіологічно активній формі та трьох форм N (амідної, нітратної та амінної) та нормалізації і активізації азотного обміну.

За проведення дегустаційної оцінки редиски сорту Богиня, у якої колір коренеплодів - рожево-червоний та має білій кінчик, а м’якоті – білий,

встановлено високий рівень соковитості та слабо-гострий смак на усіх варіантах досліду. Стрілкування та розтріскування на варіантах досліду складало – 1,72-2,04%. Тоді як для редиски сорту Французький сніданок колір коренеплодів був яскраво-малиновий, порожнеча та одерев'янілість – відсутня, смак – ніжний, смачний, з наявним хрустом, у варіантах дослідження та контролю стрілкування та розтріскування – 1,69-1,97%.

Література:

1. Барабаш М., Круговська Г. Особливості вирощування редиски. *Плантатор*. 2018. №3. С. 92–93.
2. Кутовенко В.Б. Прогресивні технології овочівництва відкритого і закритого ґрунту: навчальний посібник/ В.Б. Кутовенко О.В. Шеметун І.Л. Гаврись. Київ: Компринт. 2019. 294 с.
3. Єлісєєва Т., Тарнтул О. Редис (лат. radix). *Журнал здорового харчування та дієтології.* 2019. №3. С. 13–23.
4. Лихацький В.І., Бургарт Ю.Є. Овочівництво: Практикум. Київ: Вища школа. 1994. 366 с.
5. Бондаренко Г.Л., Горова Т.К., Яковенко В.В. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві. Харків: Основа. 2011. 369 с.

Abstract: *Foliar fertilization of 2 varieties of seed radish (Goddess and French Breakfast) with fertilizers Harvest Mor at a dose of 2.0 l/ha, Nertus BOR at a dose of 2.0 l/ha, Nivaton at a dose of 2.0 l/ha and Nertus Mix at a dose of 0.6 l/ha to compensate for nutrient deficiencies is considered. The level of root crop yield, which was formed as a result of the influence of foliar feeding, which influenced more active plant growth, improved fermentation processes, and overcoming stress situations, was characterized.*

Keywords: *Radish seed, foliar feeding, fertilizers, marketable products, yield.*

Наукові керівники – ЧЕРНИХ Світлана,
канд. с.-г. наук, доцентка кафедри агрохімії,
ЛЕМІШКО Світлана,
канд. с.-г. наук, доцентка кафедри агрохімії,
Дніпровський державний аграрно- економічний університет,
м. Дніпро

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

ПШЕНИЧНИЙ Ілля, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглянуто механізми підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції в умовах глобалізації та зростаючої конкуренції. Наголошено на важливості комплексного використання технологічних, організаційних, економічних та маркетингових інструментів для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору.*
Ключові слова: *конкурентоспроможність, агросфера, продукція, сільське господарство, ринок.*

Конкурентоспроможність аграрної продукції є визначальним фактором економічного зростання аграрного сектору та формування стійких позицій країни на світових ринках. В умовах глобалізації, відкритості ринків і динамічних змін споживчих потреб підвищення конкурентних переваг аграрної продукції стає не лише економічною, але й стратегічною категорією. Вона охоплює не лише якість і ціну продукції, а й ефективність виробничих процесів, здатність виробників адаптуватися до міжнародних стандартів, а також рівень інноваційного розвитку галузі.

Ключовим заходом підвищення конкурентоспроможності є технологічна модернізація, що забезпечує можливість переходу від сировинного типу експорту до готової продукції. Натомість, передові технології (точне землеробство, біотехнології, автоматизовані системи, агродрони) не лише знижують витрати, а й дозволяють підвищувати врожайність та екологічність виробництва.

Не менш важливим чинником є формування ефективної інституційної та організаційної підтримки аграрних виробників [1]. Це передбачає розвиток кооперативних об’єднань, агропромислових кластерів, логістичних хабів і системи державно-приватного партнерства. Така інтеграція сприяє зменшенню витрат на транспортування, підвищує переговорну силу виробників та забезпечує стабільний доступ до ринків збуту. Організаційна консолідація

дозволяє дрібним і середнім виробникам діяти як єдиний економічний суб'єкт, підвищуючи їхню конкурентоспроможність.

Економічні механізми посилення конкурентних переваг аграрної продукції включають цінову політику, доступ до фінансових ресурсів і систему державного регулювання. Державна підтримка у вигляді дотацій, податкових пільг, кредитних програм та експортного страхування здатна забезпечити стійкість виробників у періоди цінових коливань і кризових явищ. Водночас особливого значення набуває розвиток фінансових інструментів для залучення інвестицій у модернізацію виробництва, зокрема аграрних розписок, агробанківських програм та інвестиційних фондів.

Суттєвим механізмом є підвищення якості та безпечності аграрної продукції [2]. Запровадження міжнародних стандартів якості, сертифікація продукції та простежуваність виробничих процесів формують довіру споживачів і відкривають шлях на зовнішні ринки. У сучасних умовах якість стає вирішальним чинником у конкурентній боротьбі, адже споживач дедалі більше орієнтується не лише на ціну, але й на екологічність, органічність та безпечність продукції.

Важливою складовою підвищення конкурентоспроможності є розвиток маркетингових стратегій і брендингу [3]. Вміння позиціонувати продукцію, створювати регіональні торговельні марки та просувати їх на міжнародному ринку є не менш важливим, ніж сам виробничий процес. Аграрна продукція, яка асоціюється з високою якістю, національними традиціями або унікальними природними умовами, отримує додаткові конкурентні переваги.

Не можна ігнорувати роль зовнішньоекономічних механізмів. Інтеграція у світову торгівлю через участь у міжнародних організаціях, укладання угод про вільну торгівлю та гармонізація законодавства з міжнародними стандартами створюють нові можливості для аграрного експорту. Одночасно це стимулює внутрішніх виробників до підвищення стандартів, що зміцнює їхню позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

Отже, механізми підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції є багаторівневою системою, що включає технологічні, організаційні, економічні, якісні, маркетингові та зовнішньоекономічні інструменти. Їхнє комплексне застосування дозволяє не лише адаптувати аграрний сектор до сучасних викликів, але й забезпечити його довгострокову конкурентоспроможність. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції саме системний підхід до реалізації цих механізмів є ключовим фактором формування стабільного розвитку аграрного виробництва та економіки країни загалом.

Література:

1. Лупак Р. Л. Інституціональні та структурні аспекти підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences*. 2021. № 63. С. 36–41. URL: https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-63-06 (дата звернення: 25.09.2025).

2. Перегуда Ю. А. Підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва в умовах цифрової економіки. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. № 1 (68). С. 16–22. URL: https://doi.org/10.32689/2523-4536/68-3 (дата звернення: 25.09.2025).

3. Соколова Ю. О., Чорна Н. О. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств за рахунок брендингу. *Управління змінами та інновації*. 2021. № 2. С. 55–62. URL: https://doi.org/10.32782/cmi/2021-2-10 (дата звернення: 25.09.2025).

Abstract: *the paper examines mechanisms for increasing the competitiveness of agricultural products in the context of globalisation and growing competition. It emphasises the importance of the comprehensive use of technological, organisational, economic and marketing tools to ensure the sustainable development of the agricultural sector.*

Keywords: *competitiveness, agrosphere, products, agriculture, market.*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
д-ка педагогічних наук, професорка кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 7. Облік, аудит і оподаткування: сучасні тенденції та виклики

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ФАКТОР МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

АМБРОСІМОВА Олена, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі досліджено заробітну плату як один із провідних факторів мотивації працівників аграрних підприємств. Розкрито значення обліково-аналітичного забезпечення у формуванні прозорої та ефективної системи оплати праці. Окреслено основні проблеми та напрями їх вирішення з метою підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності аграрного сектору.*

Ключові слова: *заробітна плата, мотивація, аграрні підприємства, облік, аналіз.*

Ефективність аграрного підприємства безпосередньо залежить від рівня мотивації та задоволеності персоналу своєю роботою. Заробітна плата виступає не лише економічною категорією, а й важливим фактором соціальної стабільності та стимулювання праці. Ефективна система оплати праці передбачає диференціацію заробітної плати залежно від професійної кваліфікації, рівня відповідальності та виконання виробничих завдань. Саме диференційовані підходи до оплати підвищують працездатність працівників [1].

Правильна організація обліку виплат працівникам дозволяє уникнути конфліктів між адміністрацією та персоналом, підвищує продуктивність праці та сприяє зменшенню плинності кадрів. У сучасних умовах розвитку аграрного сектору особливо важливо вдосконалювати систему обліку та контролю розрахунків із заробітної плати, забезпечуючи прозорість, своєчасність і відповідність законодавству.

Облік виплат включає ведення особових рахунків працівників, контроль робочого часу, оформлення табелів та нарахувань на фонд оплати праці, правильне утримання податків із неї. Важливим елементом організації обліку розрахунків із працівниками є належне документальне оформлення операцій з нарахування та виплати заробітної плати. Воно забезпечує основу для ухвалення

управлінських рішень щодо підвищення мотивації персоналу та ефективної організації роботи бухгалтерії [2].

Аналітична складова передбачає проведення порівняльного аналізу структури фонду оплати праці, визначення питомої ваги витрат на оплату праці у собівартості продукції, оцінку ефективності використання трудових ресурсів. Регулярний аналіз дозволяє своєчасно коригувати систему преміювання та надбавок, підвищуючи мотиваційний ефект та продуктивність праці. Без деталізації за видами виплат та категоріями працівників неможливо точно визначити ефективність використання трудових ресурсів [3].

Попри важливу роль заробітної плати у мотивації персоналу аграрних підприємств, на практиці існує низка проблем, що знижують її стимулюючий вплив. Вони проявляються не лише у фінансово-економічному, а й в обліково-аналітичному аспекті.

Серед основних проблем варто виокремити:

1. Низький рівень заробітної плати, що часто не відповідає обсягам та інтенсивності праці, призводячи до трудової міграції та відтоку кваліфікованих кадрів.

2. Низький рівень автоматизації облікових процесів, що зумовлює помилки в нарахуваннях і затримки у виплатах.

3. Недостатність аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень: аналіз фонду оплати праці часто обмежується загальними показниками без урахування його впливу на собівартість продукції чи продуктивність праці.

Напрями вирішення цих проблем передбачають комплексний підхід:

1. Підвищення рівня оплати праці відповідно до продуктивності та ринкових умов, що дозволить зменшити відтік кадрів та стимулювати розвиток трудового потенціалу.

2. Впровадження сучасних інформаційних систем для автоматизації обліку та контролю розрахунків, забезпечення прозорості та своєчасності виплат [4].

3. Розширення аналітичної роботи: регулярний моніторинг структури фонду оплати праці, динаміки витрат та їхнього впливу на собівартість і фінансові результати підприємства.

4. Запровадження порівняльного аналізу співвідношення між заробітною платою та продуктивністю праці, а також з галузевими стандартами.

Таким чином, заробітна плата є ключовим чинником мотивації персоналу аграрних підприємств, водночас потребує вдосконалення її обліково-аналітичного забезпечення. Підвищення рівня оплати, автоматизація обліку та розширення аналітики сприятимуть зміцненню трудового потенціалу та сталому розвитку аграрних підприємств.

Література:

1. Попович О., Сєдов О. Заробітна плата як мотивація та підвищення працездатності працівників. *Молодий вчений*. 2018. Вип.3 (55). С.366-369.

2. Будько О.В., Лобас І.С. Удосконалення організації обліку праці та розрахунків з персоналом на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С.37-41.

3. Семенов А.Г., Складанна К.І. Аналіз показників використання фонду оплати праці на підприємстві. *Держава та регіони.* 2015. С.82-86.

4. Гуцаленко Л.В., Каправа О.С. Облік оплати праці: проблеми та напрями вдосконалення. *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО.* 2018. С.894-899.

Annotation: *The paper examines wages as one of the key factors in motivating employees of agricultural enterprises. The importance of accounting and analytical support in shaping a transparent and effective remuneration system is revealed. The main problems and directions for their solution are outlined in order to increase labour productivity and the competitiveness of the agricultural sector.*

Key words: *wages, motivation, agricultural enterprises, accounting, analysis*.

Науковий керівник – СИРЦЕВА Світлана,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

АНДРІЄШ Наталія, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У цій роботі розглянуто особливості професійної етики бухгалтера як важливого складника ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства. Проаналізовано основні норми етичної поведінки бухгалтера відповідно до вітчизняних нормативно-правових актів та Міжнародного кодексу етики професійних бухгалтерів. Сформовано узагальнену схему, яка відображає ключові положення та постулати, якими керується бухгалтер у дотриманні професійної етики. Окреслено шляхи вдосконалення етичних стандартів у професії бухгалтера.*

Ключові слова: *професійна етика, бухгалтер, міжнародні стандарти, довіра, відповідальність.*

Кожен фахівець облікової професії зобов'язаний підтримувати високі стандарти професійної поведінки, засновані на етичних принципах. Професійна етика бухгалтерів являє собою сукупність моральних принципів, цінностей і правил, які регулюють їх діяльність і визначають відповідну модель поведінки під час виконання службових обов'язків. Такі морально-етичні настанови формуються у свідомості професіонала під час професійного розвитку та стають внутрішнім компасом, який допомагає йому приймати обґрунтовані, чесні та неупереджені рішення протягом усієї робочої діяльності. Дотримання етичних стандартів має вирішальне значення для збереження довіри клієнтів, партнерів та державних органів, оскільки репутація професіонала будується на чесності, об’єктивності та відповідальності. Також, послідовне дотримання моральних норм сприяє підвищенню кваліфікації, зміцненню професійного авторитету та забезпечує успішний розвиток кар’єри бухгалтера в сучасному бурхливому бізнес-середовищі [1].

В Україні професійна етика бухгалтерів ґрунтується на таких нормах:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (1999 р.) – не містить окремого кодифікованого та регламентованого кодексу етики, але встановлює основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, включаючи повноту, обачність, безперервність діяльності,

перевагу змісту над формою, послідовність тощо. Ці принципи мають не лише технічне чи методологічне значення, але й становлять морально-етичні керівні принципи професійної поведінки бухгалтерів, забезпечуючи об'єктивність, неупередженість та надійність бухгалтерської інформації [2].

2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) – визначають правила оцінки, відображення та розкриття інформації у звітності [3].

3. Кодекс етики професійних бухгалтерів та аудиторів України – це документ, котрий базується на Міжнародному кодексі етики IFAC і всебічно визначає та встановлює фундаментальні етичні принципи професійного бухгалтера: чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна уважність, конфіденційність і дотримання принципів професійної етики. [4-5].

Отже, на основі опрацьованих матеріалів сформовано узагальнену схему, яка відображає ключові положення та постулати, якими керується бухгалтер у дотриманні професійної етики (рис. 1).

Етику бухгалтерів, як самостійну галузь знань, науку про поведінку і морально-етичні цінності, забезпечує Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів, розроблений Міжнародною федерацією бухгалтерів (International Federation of Accountants – IFAC). Це глобальна організація бухгалтерської професії, діяльність якої спрямована на зміцнення світового облікового сектору та просування високоякісних практик, стандартів і етичної поведінки. Заснована у 1977 році, IFAC представляє професійних бухгалтерів, що працюють у сфері приватної практики, освіти, державного управління, промисловості та комерції. Завдяки своїй провідній ролі IFAC відіграє важливу функцію у сприянні міжнародній співпраці, розробленні глобальних стандартів та підвищенні достовірності й узгодженості фінансової звітності на міжнародному рівні [4].

Рисунок 1 – **Основні нормативно-правові документи у дотриманні професійної етики бухгалтера в Україні**
Джерело: власна авторська розробка

Національні стандарти професійної етики бухгалтерів базуються на міжнародних стандартах, але їх практичне впровадження в Україні значно відстає від розвинених країн. Незважаючи на формальну наявність етичних кодексів, існуючі механізми контролю та підзвітності є недостатньо ефективними. У міжнародній практиці ефективне функціонування бухгалтерської професії забезпечується добре функціонуючими інститутами професійного саморегулювання, обов'язковим післядипломним навчанням, діяльністю незалежних органів нагляду. Тому для підвищення довіри до бухгалтерської професії в Україні необхідно зміцнювати незалежність бухгалтерських служб, розвивати професійні асоціації, вдосконалювати систему контролю, впроваджувати передовий досвід міжнародних професійних організацій.

Література:

1. Фоміна О., Ромашко О., Семенова С. Професійна етика бухгалтерів: її особливості та проблемні аспекти дотримання етичних принципів. *Економіка*

та суспільство. 2022. №46. С. 42–51. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-42

2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України №996-XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 30.10.2025).

3. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1 (дата звернення: 30.10.2025).

4. International Federation of Accountants (IFAC). Auditing & Accounting. January 14, 2025 URL: https://auditingaccounting.com/international-federation-of-accountants-ifac (дата звернення: 30.10.2025).

5. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів. IFAC, 2022. URL: https://surl.li/muvomm (дата звернення: 01.10.2025).

Abstract: *This paper examines the features of the professional ethics of an accountant as an important component of the effective financial and economic activity of an enterprise. The main norms of ethical behavior of an accountant are analyzed in accordance with domestic regulatory legal acts and the International Code of Ethics for Professional Accountants. A generalized scheme is formed that reflects the key provisions and postulates that guide an accountant in observing professional ethics. Ways to improve ethical standards in the accounting profession are outlined.*

Keywords*: professional ethics, accountant, international standards, trust, responsibility.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РЕМОНТІВ І МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

БАРСУКОВА Марина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено питання організації бухгалтерського обліку ремонтів і модернізації основних засобів на підприємствах. Обґрунтовано значення системного підходу до класифікації витрат, що забезпечує достовірність фінансової звітності та ефективність управлінських рішень. Визначено, що автоматизація облікових процесів і застосування аналітичних методів підвищують якість контролю за використанням ресурсів і сприяють фінансовій стабільності суб'єктів господарювання.*
Ключові слова: *бухгалтерський облік, основні засоби, ремонт, модернізація, витрати, аналіз, автоматизація, фінансова звітність.*

У сучасних умовах господарювання питання ефективного обліку та аналізу витрат на ремонт і модернізацію основних засобів набуває особливого значення. Основні засоби є матеріальною основою виробничої діяльності підприємства, а правильна організація їх відновлення визначає рівень конкурентоспроможності та фінансової стабільності суб'єкта господарювання. Ефективне управління ремонтними процесами забезпечує не лише підтримання технічного стану активів, але й оптимізацію витрат, пов'язаних з їх утриманням та модернізацією.

Ремонт і модернізація розглядаються як складові процесу відтворення основних засобів, спрямовані на підтримання або підвищення їх функціональної придатності. Витрати на поточний ремонт мають операційний характер і відносяться на витрати діяльності поточного періоду, тоді як модернізація та реконструкція спричиняють збільшення первісної вартості об'єкта, оскільки підвищують його економічну віддачу. У цьому контексті важливим є розмежування ремонтних і капітальних витрат, що дозволяє забезпечити достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Дослідження підтверджує, що ключовою проблемою є відсутність єдиної методики відображення ремонтних робіт у системі бухгалтерського обліку. Наявні нормативно-правові акти — зокрема НП(С)БО 7 «Основні засоби» та Податковий кодекс України — не завжди узгоджуються між собою, що ускладнює формування достовірної інформації про стан активів. Для розв'язання

цієї проблеми доцільно застосовувати системний підхід, який враховує галузеву специфіку та періодичність проведення ремонтів.

Інформаційна підтримка обліку ремонтів має базуватися на сучасних технологічних рішеннях, зокрема автоматизації облікових процесів. Цифровізація бухгалтерського процесу є необхідною умовою забезпечення прозорості обліку витрат на ремонт і модернізацію.

Проведений аналіз показав, що удосконалення системи обліку витрат на ремонт основних засобів можливе через запровадження інтегрованого підходу, який поєднує фінансовий, управлінський та податковий аспекти обліку. Такий підхід дозволяє не лише формувати повну картину витрат, але й сприяє підвищенню якості управлінських рішень.

Особливу увагу слід приділяти аналітичній оцінці ефективності ремонтних заходів. Доцільним є використання показників рентабельності, коефіцієнта оновлення та вибуття основних засобів, а також оцінювання впливу ремонтних витрат на фінансовий результат підприємства. Ці показники дають змогу визначити оптимальні обсяги витрат на утримання основних засобів і забезпечити їх раціональне використання.

У процесі дослідження визначено, що вдосконалення обліку ремонтів повинно спиратися на принципи своєчасності, об’єктивності та аналітичності. Необхідно формувати окремі аналітичні рахунки для різних видів ремонтів, що сприятиме підвищенню точності контролю за витратами. Запропоновано створювати резерви під майбутні ремонти, які дозволять рівномірно розподіляти витрати між звітними періодами.

Додатково підкреслено, що модернізація та реконструкція основних засобів мають стратегічне значення, оскільки вони забезпечують підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції та зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку. Для цього необхідно використовувати інвестиційні ресурси цільового призначення, зокрема амортизаційні відрахування, що формують джерела відновлення активів.

Загалом результати дослідження підтверджують, що грамотна організація обліку ремонтів і модернізації основних засобів не лише забезпечує достовірність фінансової інформації, але й формує основу для стратегічного планування розвитку підприємства. Таким чином, бухгалтерський облік стає ключовим інструментом управління матеріальними ресурсами, що забезпечує фінансову стійкість і конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. №2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2755-17#Text.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text.

4. Павелко О. В., Романець О. В., Чабар Ю. О. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2021. №4 (96). С. 245-267.

Abstract: *The paper examines the organization of accounting for repairs and modernization of fixed assets in enterprises. The importance of a systematic approach to the classification of expenses, which ensures the reliability of financial reporting and the effectiveness of managerial decisions, is substantiated. It is determined that the automation of accounting processes and the use of analytical methods improve the quality of control over resource utilization and contribute to the financial stability of business entities.*

Keywords: *accounting, fixed assets, repair, modernization, expenses, analysis, automation, financial reporting.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІЙНИЙ АПАРАТ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

БАРТА Реґіна Летісіа
здобувачка вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ.

Анотація: *За результатами дослідження розглянуто трактуванні експортно-імпортних операцій як складової зовнішньоекономічної діяльності України. Узагальнення підходів щодо їх сутності дало змогу виокремити три ключові аспекти їх розуміння: правовий (регламентація контрактів, митних процедур і валютних розрахунків), економічний (роль у розвитку міжнародної торгівлі та формуванні конкурентних переваг) та обліковий (відображення доходів, витрат і фінансових результатів). Підкреслено, що чіткість понятійно-категорійного апарату забезпечує прозорість фінансової звітності, достовірність управлінських рішень і гармонізацію облікової практики з міжнародними стандартами.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність*

Важливе значення для розвитку вітчизняної економіки, набуття нею рис, притаманних ринковій моделі господарювання, має процес входження України до системи світових господарських зв’язків. Поглиблення участі України у європейських та світових інтеграційних процесах супроводжується зростанням кількості підприємств, що провадять свою діяльність у зовнішньоекономічній сфері. Зовнішньоекономічні відносини, основу яких становлять експортно-імпортні операції, дозволяють максимально реалізовувати переваги міжнародного поділу праці, забезпечують доступ до передових технологій, новітніх методів управління, сприяють зростанню національного доходу та зміцненню економічної безпеки держави.

У сучасних умовах глобалізації експорт і імпорт виступають стратегічними інструментами економічного розвитку, які розширюють можливості підприємств для виходу на міжнародні ринки, сприяють диверсифікації джерел доходів і підвищенню конкурентоспроможності. Експортна діяльність створює передумови для отримання додаткових валютних надходжень та збільшення прибутків, тоді як імпорт забезпечує надходження нових технологій, дефіцитних товарів і сировини, необхідних для модернізації національного виробництва.

У нормативно-правових актах України та економічній літературі трапляються різні підходи до визначення понять «експорт», «імпорт» та «експортно-імпортні операції», що відображають їх багатогранний характер. Так, Митний кодекс України розглядає експорт як митний режим, за яким українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення [1]. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» трактує експорт як продаж українськими суб'єктами господарювання товарів або послуг іноземним контрагентам з вивезенням або без вивезення їх через митний кордон, а імпорт – як купівлю іноземних товарів чи послуг з їх подальшим ввезенням або без ввезення на територію України [2]. У наукових працях акцент робиться як на факті перетину митного кордону [3, 4], так і на економічній сутності операцій, що виражається в русі товарів, послуг і капіталу між державами [5, 6].

Узагальнюючи різні підходи, доцільно виокремити правовий, економічний та обліковий аспекти розуміння експортно-імпортних операцій (рис. 1).

Таким чином, правовий аспект ґрунтується на положеннях митного, податкового та валютного законодавства, які визначають порядок укладання зовнішньоекономічних контрактів, митного оформлення та здійснення валютних розрахунків; економічний аспект розкриває сутність експортно-імпортних операцій як інструменту розвитку міжнародної торгівлі, формування конкурентних переваг та залучення додаткових фінансових ресурсів; обліковий аспект спрямований на відображення у бухгалтерській системі доходів і витрат, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю, формування достовірної інформації про активи та зобов'язання, а також на правильне визначення податкових зобов'язань і фінансових результатів підприємства.

Такий підхід дозволяє чітко визначати правові межі діяльності суб'єктів зовнішньоекономічних відносин, оцінювати економічну ефективність міжнародних угод і водночас формувати якісну облікову інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень, податкового планування та підготовки фінансової звітності. У підсумку інтеграція правового, економічного та

облікового аспектів забезпечує цілісне бачення зовнішньоекономічних процесів і сприяє підвищенню прозорості та результативності діяльності підприємств на міжнародному ринку.

Рисунок 1- Понятійно-категорійний апарат експортно-імпортних операцій

Джерело: узагальнено автором за інформацією [3-6].

У контексті бухгалтерського обліку важливо забезпечити чітке документальне підтвердження експортно-імпортних операцій. Основними документами є зовнішньоекономічний контракт, рахунок-фактура (інвойс), пакувальний лист, транспортні накладні, митні декларації, сертифікати походження товару та інші підтвердні документи, що гарантують прозорість та законність здійснення операцій.

Ефективність зовнішньоторговельної діяльності значною мірою залежить від якості нормативно-правового забезпечення та від узгодження національних правил із міжнародними нормами. Участь України в інтеграційних процесах

потребує постійного вдосконалення законодавчої бази, спрощення митних процедур, запровадження електронного документообігу та сучасних інформаційних технологій у сфері бухгалтерського обліку. Це дозволить забезпечити достовірність фінансової звітності, своєчасність управлінських рішень та мінімізацію ризиків у зовнішньоекономічній діяльності.

Отже, понятійно-категорійний апарат експортно-імпортних операцій у бухгалтерському обліку поєднує економічні процеси міжнародної торгівлі з правовими та фінансовими інструментами їх відображення. Чітке визначення категорій, узгодження національних і міжнародних стандартів та якісне документальне оформлення операцій є необхідною умовою прозорості фінансової звітності, ефективного управління і зміцнення конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні шляхів адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних вимог, що дозволить знизити розбіжності в практиці обліку, підвищити довіру іноземних партнерів та інвесторів.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Законодавство України: сайт. (зі змінами і доповненнями) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення 26.09.2025).
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. (зі змінами і доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text (дата звернення 26.09.2025).
3. Зінь Е.А. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник. К. : Кондор. 2009. 432 с.
4. Жиглей І. В., Осіпчук Д. С. Експорт товарів і послуг: спільні та відмінні риси обліку й оподаткування. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. (4(90), 148–154. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2019-4(90)-148-154
5. Коблянська О. І. Сучасний стан проведення експортно-імпортних операцій в Україні. *Облік і фінанси АПК:* освітній портал. 2006. URL: http://magazine.faaf.org.ua/suchasniy-stan-provedennya-eksportnoimportnih-operaciy-v-ukraini.html. (дата звернення 26.09.2025).
6. Крутік Ю.В. Столяр Ю.А. Зміст понять «експорт» та «імпорт» як об’єктів державного управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 31 (70) № 5 2020. С. 138-142. URL:

https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/5_2020/27.pdf (дата звернення 26.09.2025).

Abstract. *This study explores the interpretation of export–import operations as an integral component of Ukraine's foreign economic activity. A generalisation of existing approaches to their essence makes it possible to distinguish three key dimensions of understanding: legal (regulation of contracts, customs procedures, and foreign currency settlements), economic (their role in promoting international trade and shaping competitive advantages), and accounting (recognition of income, expenses, and financial results). The analysis emphasises that a clear conceptual and categorical framework ensures the transparency of financial reporting, the reliability of managerial decisions, and the harmonisation of accounting practices with international standards.*

Keywords: *accounting, export, import, foreign economic activity*

Науковий керівник – МАКАРОВИЧ Вікторія,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і аудиту,
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.
м. Берегове, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

БЕГЕРУСЬ Артем, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Висвітлено процес і мету цифровізації обліку. Наголошується на тому, що використання новітніх технологій дозволяє ефективно обробляти велику кількість фінансових даних підприємства, допомагає знайти рішення для зниження витрат підприємства, забезпечує раціональне використання ресурсів. До недоліків цифровізації обліку віднесено високу вартість витрат у національну базу.*

Ключові слова: *автоматизація, бухгалтерський облік, хмарні платформи, цифрові технології.*

Метою цифровізації обліку є перехід від старої системи підприємства, що була раніше орієнтована на ручне введення даних, до нової, яка забезпечила вдосконалення та поєднання всіх облікових операцій в єдину операційну систему для ефективного управління, отримання прибутку та зменшення витрат [1, с.82]. Все це можливо тільки завдяки впровадженню новітніих цифрових технологій: IT, ERP-системи, хмарні технології, які дозволяють обробляти великий обсяг даних та підвищувати їх точність, що у результаті створює умови спрощеного доступу до будь-якої інформації, де швидкість дає ефект гнучкості управління підприємством. Це забезпечує раціональне використання ресурсів та дає змогу зберігати конфіденційну фінансову інформацію.

На сьогоднішній день, коли панує конкурентне середовище, успіх підприємства залежить від швидкої обробки інформації та ефективних рішень [2, с. 42]. На жаль, сучасність – це паперові документи та ручна їх обробка, які стають неефективними і це заважає використовувати новітні технології, тому застарілі облікові системи потребують змін всього бізнес-процесу підприємства

Перевагою цифровізації обліку є оптимізація обробки даних підприємства, безперервне оновлення облікових даних в режимі реального часу, що надає актуальності і точності для прийняття управлінських рішень [3]. Автоматизація процесу дозволить зменшити помилки, які наразі виникають в результаті ведення документів вручну; запровадження цифровізації дозволить самостійно здійснювати розрахунки, а також перевіряти їх, що дає змогу формувати звіти згідно встановлених бухгалтерських стандартів. Штучний інтелект здатен

обробляти велику кількість даних бухгалтерського обліку, робити більш точні аналітичні прогнози та виявляти ризики, які виникають в результаті менеджменту підприємств.

Цифрові технології дають змогу отримати також критичну інформацію про фінансовий стан підприємства, що дозволяє обійти ризики та вивести підприємство з кризи. Застосування цих систем допоможе знайти оптимальні рішення для зниження витрат підприємства та підвищення його рентабельності. Сучасна цифровізація обліку дозволяє отримувати дані в реальному часі і надає можливість контролювати витрати підприємства та забезпечувати його потрібними ресурсами, а завдяки моніторингу зростає ефективність в управлінні підприємством. Цифрові облікові системи сприяють поєднанню різних підрозділів наприклад, відділу продажів та відділу виробництва [4], що дає змогу ефективно функціонувати та поєднувати їх в одне ціле, забезпечуючи налагоджений обмін даними між ними.

Одночасно із цифровізацією обліку виникає ряд проблем, пов'язаних із відсутністю можливості придбання підприємствами сучасних облікових систем через їх високу вартість. До недоліків також вважаємо за доцільне віднести недостатню компетентність персоналу щодо нових цифрових технологій, який не в змозі їх запроваджувати. До того ж існують ризики, пов'язані з неналежним рівнем безпеки та конфіденційних даних підприємства. Важливо відзначити недосконалу правову базу в нашій країні, яка повина регулювати використання нових цифрових технологій. Впровадження цих систем передбачає навчання робітників новому процесу і це потребує багато часу та додаткових інвестицій, що може стати проблемою для тих підприємтсв, які прагнуть перейти на цифрову систему обліку. Результатом новітніх операційних технологій є скорочення обсягу ручної роботи, а це може призвести до звільнення працівників з підприємства.

Цифровізація обліку є одним із найголовніших чинників ефективного розвитку підприємства, оскільки вона забезпечує перехід від застарілої сиситеми ведення обліку, до інтергрованих цифрових рішень. Запровадження сучасних

цифрових технологій сприяє оперативності використання велиикх об'ємів інформації, забезпечує прозорість здійснення операцій, дає змогу до аналітичного прогнозування фінансових результатів, скорочення господарських витрат, а також вчасно допомагає виявити ризики для ведення бізнесу [5]. Разом із тим цифровізація обліку має низку недоліків, зокрема: досить висока вартість впровадження нових систем, можливі ризики витоку конфіденційних даних, потреба у навчанні працівників новим процесам, що потребує багато часу та чималих інвестицій.

Отже, цифровізація обліку не лише підвищила ефективність і швидкість облікових процесів, але й забезпечила коплексну підримку, яка є необхідним елементом у досягненні та закріпленні конкурентної позиції підприємства на ринку.

Література:

1. Potryvaieva, N., Kozachenko, L., Nedbailo, I., Nesterchuk, I. (2022). Digitization of accounting in the management of business processes of enterprises of the agro-industrial complex. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 26(1), 79-88. https://doi.org/10.56407/2313-092X/2022-26(1)-8

2. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 28(4), 41-53. doi: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41

3. Талах Т., Голячук Н. Цифровізація обліку для забезпечення ефективного розвитку бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. №71. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12

4. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 74. № 1. С. 61–67. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/74/1043.pdf

5. Бугріменко Р . Смірнова П. Вплив розвитку цифрової трансформації на діяльність підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-29

Abstract: *The process and purpose of digitalization of accounting are highlighted. It is emphasized that the use of the latest technologies allows for the effective processing of a large amount of financial data of an enterprise, helps to find solutions for reducing the costs of the enterprise, and ensures the rational use of resources. The disadvantages of digitalization of accounting include the high cost of expenses in the national database.*

Keywords: *automation, accounting, cloud platforms, digital technologies.*

Науковий керівник- ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

АУДИТ КІБЕРЗАХИСТУ В СТРУКТУРІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

БЛАНАР-ДУБІНІНА Поліна,
здобувач фахової передвищої освіти
ВСП «Технолого-економічний коледж»
Миколаївського національного аграрного університету

Анотація: *Досліджено роль аудиту кіберзахисту в системі облікової політики підприємства та його значення для забезпечення інформаційної безпеки. Визначено основні напрями аудиту, що охоплюють технічні, організаційні та кадрові аспекти захисту облікових даних. Наголошено, що системне впровадження аудиту кіберзахисту підвищує прозорість, надійність і конкурентоспроможність підприємства в умовах цифрової економіки.*
Ключові слова: *аудит, кіберзахист, облікова політика, інформаційна безпека, ризики, управління.*

Актуальність аудиту кіберзахисту у сфері обліку визначається зростанням цифрових загроз та ускладненням технологічного середовища. Облікові дані перетворилися на стратегічний ресурс, від якого залежить фінансова стійкість і довіра користувачів до підприємства. Саме тому кіберзахист необхідно інтегрувати до системи облікової політики як складову її організаційного та методичного забезпечення .

Облікова політика розглядається не лише як набір методів ведення обліку, а й як механізм управління інформаційними ризиками. Включення положень щодо кіберзахисту в облікову політику сприяє підвищенню прозорості процесів та зміцненню довіри з боку інвесторів і контролюючих органів. Таким чином, політика підприємства виходить за межі суто бухгалтерського інструментарію і формує основу комплексної безпеки .

Аудит у цій площині виконує функцію незалежної перевірки. Він дозволяє оцінити відповідність заходів кіберзахисту ключовим принципам — конфіденційності, цілісності та доступності даних. Ці критерії визначають якість інформаційної системи і відображаються в міжнародних стандартах, що застосовуються у практиці обліку та аудиту .

У ході аудиту кіберзахисту виявляються типові слабкі місця. До них відносять відсутність систематичного резервного копіювання, нерегулярне оновлення програмного забезпечення, неналежний контроль за доступом до баз

даних. Усі ці фактори створюють передумови для втрати інформації або її несанкціонованої зміни. Нівелювання таких загроз потребує комплексного підходу до організації безпеки .

Особливе значення має оцінка кадрового чинника. Дослідження свідчать, що брак цифрової грамотності бухгалтерів і фінансових менеджерів істотно знижує ефективність захисту даних. Аудит у цій сфері має визначати рівень готовності персоналу дотримуватися вимог інформаційної безпеки, а також формувати рекомендації щодо навчання і внутрішніх інструкцій .

Регулярність проведення аудиту кіберзахисту доцільно закріпити в обліковій політиці підприємства. Це забезпечує сталість процесів контролю і сприяє адаптації системи до нових технологічних викликів. Системний характер перевірок дозволяє підтримувати необхідний рівень захищеності даних у динамічному цифровому середовищі .

Водночас аудит кіберзахисту не варто розглядати як разову процедуру. Він повинен мати превентивний характер і виконувати функцію моніторингу. Йдеться про виявлення потенційних ризиків ще до їх фактичної реалізації, що істотно знижує наслідки атак або технічних збоїв. Саме така профілактична роль аудиту робить його цінним для системи управління .

Наукові підходи підкреслюють необхідність поєднання технічних і організаційних аспектів аудиту. Технічні інструменти охоплюють аналіз програмних засобів захисту, тоді як організаційні — оцінку регламентів, політик і внутрішнього контролю. Синергія цих елементів формує більш цілісну систему перевірки, здатну ефективно реагувати на виклики цифрової економіки .

Сучасна практика свідчить, що аудит кіберзахисту в обліковій політиці потребує інтеграції з правовими нормами. Наявність у законодавстві вимог щодо збереження комерційної та фінансової таємниці вимагає від підприємств чіткої відповідальності за організацію захисту. Таким чином, аудит виконує і функцію перевірки правової відповідності .

Розширення сфери аудиту кіберзахисту сприяє появі нових професійних компетенцій бухгалтерів та аудиторів. Вони повинні володіти не лише

обліковими знаннями, а й розумінням основ кібербезпеки. Це вимагає вдосконалення освітніх програм і підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з обліковою інформацією .

Інтеграція положень аудиту кіберзахисту в облікову політику створює основу для сталого розвитку підприємства. Забезпечення достовірності інформаційних потоків і захищеності даних є умовою ефективного стратегічного управління. Це особливо актуально в умовах глобальної конкуренції та швидкого технологічного прогресу .

Підсумовуючи, слід наголосити, що аудит кіберзахисту в структурі облікової політики виступає не лише механізмом контролю, а й інструментом вдосконалення системи управління. Його значення зростає у зв'язку з необхідністю забезпечення балансу між прозорістю обліку та захищеністю інформації. Впровадження системного аудиту дає змогу підприємствам підвищувати стійкість і формувати конкурентні переваги у цифровій економіці.

Література:

1. Цаль-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю. Облікова політика підприємства та її кібербезпека // *Облік, аналіз і контроль в умовах сучасних концепцій управління економічним потенціалом і ринковою вартістю підприємства*: збірник наукових праць, том IV, частина I, Житомир: ПП «Рута», 2017 С. 8-11.
2. Муравський В. Облік та кібербезпека : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 200 с.

Abstract: *The study examines the role of cybersecurity audit in the accounting policy system of an enterprise and its importance for ensuring information security. The main areas of audit are identified, covering technical, organizational, and human resource aspects of accounting data protection. It is emphasized that the systematic implementation of cybersecurity audit enhances the transparency, reliability, and competitiveness of an enterprise in the digital economy.*
Keywords: *audit, cybersecurity, accounting policy, information security, risks, management.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

БОЙКО Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *проаналізовано сутність аудиту ефективності господарської діяльності підприємства як інструменту оцінки раціональності використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей. Розкрито методологічні підходи до проведення аудиту, включаючи аналіз фінансово-господарських показників та застосування міжнародних стандартів. Особливу увагу приділено викликам впровадження аудиту в Україні, зокрема в умовах воєнного стану, та його ролі у підвищенні конкурентоспроможності. Розглянуто особливості аудиту в стратегічних галузях з урахуванням екологічних і воєнних факторів. Запропоновано перспективи використання технологій штучного інтелекту для оптимізації аудиторських процесів.*

Ключові слова: *аудит ефективності, performance audit, економічність, результативність, фінансовий контроль, сталий розвиток.*

Аудит ефективності господарської діяльності підприємства є важливим інструментом сучасного фінансового контролю, який оцінює раціональність використання ресурсів, досягнення планових результатів та виявлення можливостей для вдосконалення управлінських процесів. Цей вид аудиту, відомий як performance audit, виходить за рамки традиційного фінансового аудиту, зосереджуючись на економічності, ефективності та результативності діяльності підприємства [1]. Економічність передбачає мінімізацію витрат на ресурси без втрати якості, ефективність – максимізацію результатів від вкладених ресурсів, а результативність – досягнення стратегічних цілей з урахуванням реальних результатів порівняно з плановими [2]. В умовах нестабільності в Україні, особливо під час воєнного стану, аудит ефективності набуває особливого значення для підприємств суспільного інтересу, таких як банки, страховики чи великі емітенти цінних паперів, де він сприяє зниженню ризиків бізнес-процесів та підвищенню інвестиційної привабливості.

Методика аудиту ефективності включає комплексний аналіз фінансово-господарських показників, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність та оборотність активів, із застосуванням горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу, а також порівняння з галузевими

стандартами [3]. Для проведення аудиту використовуються міжнародні стандарти, зокрема ISA 520 для аналітичних процедур та ISSAI 300 для performance audit, що забезпечують об'єктивність та незалежність [2]. У державному секторі аудит ефективності реалізується через органи, такі як Державна аудиторська служба України, де акцент робиться на контролі за використанням бюджетних коштів, тоді як у недержавному секторі він інтегрується в аудит фінансової звітності або проводиться як окрема послуга для оцінки сталого розвитку [4]. Особливості аудиту в стратегічних галузях, наприклад, нафтогазовій чи оборонній, включають врахування екологічних ризиків, волатильності цін та воєнних факторів, з рекомендаціями щодо впровадження технологій штучного інтелекту для аналізу даних та підвищення прозорості закупівель [5, 6].

В Україні впровадження аудиту ефективності стикається з труднощами, такими як відсутність чіткої методологічної бази для приватного сектору та обмежений досвід порівняно з державним, де performance audit застосовується з початку 2000-х років [1]. Проте законодавчі зміни, гармонізовані з ЄС (наприклад, Регламент (ЄС) № 537/2014), та поширення принципів сталого розвитку стимулюють його розвиток, особливо через послуги «Великої четвірки» аудиторських фірм. Дослідження показують, що ефективний аудит сприяє виявленню недоліків у системах управління, зменшенню фінансових втрат (наприклад, у оборонному секторі – до 2 млрд грн щорічно) та оптимізації ресурсів, що є критичним для конкурентоспроможності підприємств [6]. Таким чином, аудит ефективності не лише контролює, а й трансформує господарську діяльність, сприяючи переходу до етичних, екологічних та еволюційних принципів, що забезпечує довгостроковий успіх у глобалізованому середовищі [2].

Отже, аудит ефективності є невід'ємною частиною сучасного управління підприємством, що дозволяє не лише виявляти слабкі місця, але й формувати стратегії для їх усунення. Він сприяє підвищенню конкурентоспроможності та сталого розвитку, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності.

Застосування міжнародних стандартів та інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, відкриває нові можливості для підвищення якості аудиту. Таким чином, цей інструмент стає ключовим для забезпечення довгострокового успіху та адаптації до глобальних викликів.

Література:

1.Назарова К. О., Зубаха М. В. Основні детермінанти аудиту ефективності діяльності підприємств суспільного інтересу. *Ефективна економіка.* 2022. № 1. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/5.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

2.Слободяник Ю. Концепція ефективності в аудиті. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2021. Т. 11-12 (288-289). С. 101–109. URL : https://dspace.oneu.edu.ua/handle/123456789/14934 (дата звернення: 25.09.2025).

3.Богацька Н. М. Аналіз ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9411 (дата звернення: 25.09.2025).

4.Гнилицька Л. В., Хмельницький С. С. Аудит ефективності у державному та недержавному секторі. *Фінанси України*. 2025. № 3. С. 111–123.

5.Рябчук О., Андрух О. Особливості аудиту і аналізу діяльності суб'єктів господарювання у галузі нафтогазової промисловості. *Підприємництво і торгівля*. 2024. Т. 43. С. 75–83. URL : http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1728/1627 (дата звернення: 25.09.2025).

6.Рябчук О. Г., Гаврилюк В. Ю. Особливості аудиту діяльності підприємств у сфері безпеки та оборони. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 116–122. URL : https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/554/535 (дата звернення: 25.09.2025).

Abstract: *the essence of the audit of the efficiency of the enterprise's economic activity as a tool for assessing the rationality of resource use and achieving strategic goals is analysed. Methodological approaches to conducting an audit, including the analysis of financial and economic indicators and the application of international standards, were studied. Special attention is paid to the challenges of the implementation of audit in Ukraine, in particular in the conditions of martial law, and its role in increasing competitiveness. Peculiarities of audit in strategic fields are considered, taking into account environmental and military factors. Prospects for the use of artificial intelligence technologies to optimize audit processes are proposed.*

Keywords: *performance audit, performance audit, economy, effectiveness, financial control, sustainable development.*

Науковий керівник – ЛУГОВА Ольга,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ В АУДИТІ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

БОНДАРУК Діана, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *Визначені ключові характеристики ролі Рахункової палати в аудиті міжнародної допомоги у воєнний та післявоєнний період, які в подальшому обгрунтовують напрямки розвитку її діяльності.*

Ключові слова: *Рахункова палата, міжнародна допомога, аудит, прозорість, інфраструктура.*

Рахункова палата відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного аудиту міжнародної допомоги, як вищий орган фінансового контролю, що забезпечує прозорість, підзвітність та ефективність використання цих коштів. Наразі Стратегія розвитку Рахункової палати чітко окреслює результати, яких необхідно досягти.

Практика Рахункової палати свідчить про успішний досвід контролю міжнародної допомоги. Зокрема, у 2022-2024 роках проведено чотири аудити прямої бюджетної підтримки США на суму близько 30 млрд доларів. Перевірки підтвердили ефективне та цільове використання коштів на оплату праці освітян, медиків та фінансування базових соціальних програм [1].

У табл. 1 наведено результати аудитів та їх стратегічний вплив.

Таблиця 1 – Результати аудиту міжнародної допомоги та стратегічний вплив

Аудит та обсяг контролю	Результат аудиту (фінансові та кількісні показники)	Стратегічний вплив на відновлення та розвиток
Пряма бюджетна підтримка США (2022-2024 рр.)	30 млрд доларів – підтверджено цільове використання	Збереження довіри донорів та гарантія підзвітності для подальшого залучення мільярдів
Контроль за медичними виплатами (НСЗУ)	14,6 млн грн – повернуто до бюджету, 46,8 млн грн – виявлена переплата	Зміцнення внутрішнього контролю та підвищення ефективності соціальних програм. Запобігання мільярдним втратам
Аудит гуманітарного розмінування (2025 р.)	Виявлено фрагментарність системи та недостатню координацію	Сприяння економічному відновленню через оптимізацію політики розмінування (прискорення повернення до с/г діяльності)

Джерело: узагальнено автором за інформацією [1-3].

Крім того, мета контролю полягає у встановленні відповідності процедур закупівель вимогам законодавства, забезпеченні усунення виявлених порушень та запобіганні їм у подальшому [4].

Стратегія розвитку Рахункової палати на 2025-2029 роки визначає чотири ключові цілі, які забезпечують ефективність аудиту. Це спрямовано на забезпечення стійкості держави, підвищення прозорості відновлення та зміцнення довіри міжнародних партнерів.

Однією з пріоритетних цілей є забезпечення аудиторської впевненості у складних умовах відбудови, що вимагає, щоб аудит був якісним і адаптованим до нових реалій. Зміцнення довіри донорів є критичною необхідністю для співпраці. Аудит слугує основним інструментом прозорості та підзвітності. З цією метою Стратегія передбачає спільні аудити, обмін досвідом з вищими органами аудиту країн ЄС, США та Великої Британії, а також узгодження українських стандартів із міжнародними практиками.

Міжнародна допомога є ключовим фактором виживання громад в умовах військової агресії, а аудит стає інструментом захисту доброчесності об’єктів інвестування. Післявоєнний період вимагатиме значних фінансових ресурсів, і ефективний аудит є критично важливою умовою для забезпечення довіри донорів.

Роль аудиту міжнародної допомоги стає стратегічною необхідністю на рівні територіальних громад. Приклад Миколаївської міської територіальної громади яскраво демонструє цю залежність. Після руйнування інфраструктури, виживання громади стало безпосередньо залежним від зовнішнього фінансування (знос КП «Миколаївводоканал» у 2021 році становив 75,7%) [5].

Загальна сума завданих збитків громаді перевищила 7853 млн доларів, і місцеві бюджети не здатні самостійно покрити ці витрати. Фактично, зовнішні інвестиції стали єдиним джерелом подолання кризи [5].

Підбиваючи підсумок, ключова роль Рахункової палати в аудиті міжнародної допомоги у воєнний та післявоєнний період полягає у формуванні

доказово-аналітичного підгрунтя щодо інформування основних донорів про ефективне і чесне використання коштів на відновлення і розвиток України.

Література:

1. Підтримка США у 2022-2024 роках: Рахункова палата підтвердила використання коштів відповідно до укладених угод – Рахункова палата. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/presscenter/news/?id=2443 (дата звернення: 11.09.2025);

2. Пряма бюджетна підтримка США 2022-2024 – Рахункова палата. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/PressCenter/News/20250318/CAE_GAO_USA_22-24.pdf (дата звернення: 11.09.2025);

3. Більше 80 років на очищення: результати аудиту Рахункової палати щодо гуманітарного розмінування земель – Рахункова палата. Рахункова палата. URL: http://www.rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=2745 (дата звернення: 11.09.2025);

4. Балан А. А., Витичак І. В. Державний фінансовий контроль у сфері державних закупівель // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 5. – С. 108–114;

5. Балан А. А. Критична інфраструктура в контексті виживання територіальної громади // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2024. – Т. 4, № 30. – С. 127-133.

Abstract: *The key characteristics of the Accounting Chamber's (AC) role in auditing international aid during the wartime and post-war periods are determined, which further substantiate the directions for its future development.*

Keywords: *Accounting Chamber, international aid, audit, transparency, accountability, infrastructure, post-war recovery.*

Науковий керівник – БАЛАН Алла,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ДОХОДИ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

БОРОВЕЦЬ Анна, здобувачка вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет водного господарства та природокористування

Анотація: *У роботі досліджено сутність доходів підприємств, окреслено порядок їх класифікації та відображення у бухгалтерському обліку відповідно до НП(С)БО. Розкрито особливості цифровізації облікових процесів на торговельних підприємствах із використанням ERP-систем, штучного інтелекту та блокчейн-технологій. Визначено аналітичне значення інформації про доходи для оцінки ефективності діяльності та підвищення прозорості фінансової звітності.*
Ключові слова: *доходи, бухгалтерський облік, цифровізація, ERP-системи, торговельні підприємства.*

Фінансові ресурси є основою діяльності будь-якого підприємства, а їх дохідність визначає здатність забезпечувати відтворення, розвиток та конкурентоспроможність. Саме тому дохід підприємства слугує ключовим чинником формування фінансових результатів. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» доходи визначаються як «…збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або погашення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників) за звітний період»[1]. Це визначення підкреслює системний характер доходів як складової капіталу та бази для формування фінансових результатів.

Згідно з НП(С)БО визнання доходів здійснюється залежно від виду діяльності. Виділяють доходи від основної (операційної) діяльності, інші операційні доходи, доходи від фінансової та інвестиційної діяльності, інші доходи. Така класифікація дозволяє деталізувати фінансові потоки, забезпечити прозорість звітності та створити підґрунтя для об’єктивного аналізу ефективності діяльності.

Практичний аспект відображення доходів в обліку визначається застосуванням Плану рахунків бухгалтерського обліку. Основним є рахунок 70 «Доходи від реалізації», що деталізується субрахунками: 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від

реалізації робіт і послуг», 704 «Вирахування з доходу». Для інших видів доходів використовуються рахунки 71 «Інший операційний дохід», 72 «Дохід від участі в капіталі», 73 «Інші фінансові доходи», 74 «Інші доходи» та 75 «Надзвичайні доходи». Узагальнення фінансового результату відбувається на рахунку 79 «Фінансові результати» [2].

Типові бухгалтерські проведення відображають господарські операції, що формують дохід. До прикладу, у торгівлі відображення виручки від реалізації обліковується проведенням: Дт 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» – Кт 702 «Дохід від реалізації товарів». У випадку надання знижок або повернення товарів застосовується субрахунок 704 «Вирахування з доходу» з кореспонденцією: Дт 704 – Кт 36. Податкові зобов'язання з ПДВ фіксуються проведенням: Дт 702 – Кт 641 «Розрахунки за податками». Таким чином, система рахунків дозволяє відобразити всі етапи формування доходу та забезпечити їх належне відображення у фінансовій звітності [3].

Водночас сучасні умови господарювання висувають нові вимоги до обліку доходів, особливо у сфері торгівлі. Одним із ключових трендів є цифровізація облікових процесів, що охоплює автоматизацію збору, обробки та аналізу інформації. Використання ERP-систем, модулів управлінського обліку та CRM дозволяє інтегрувати дані про реалізацію товарів, розрахунки з клієнтами та податкові зобов'язання в єдине інформаційне середовище. Це підвищує прозорість обліку доходів та забезпечує їх оперативний контроль. Важливу роль у цифровізації обліку відіграють сучасні технології – штучний інтелект, блокчейн, хмарні сервіси та Big Data. Застосування штучного інтелекту дозволяє прогнозувати доходи на основі аналітики продажів, визначати ризики дебіторської заборгованості, виявляти шахрайські операції. Блокчейн створює умови для підвищення надійності даних про доходи завдяки їх незмінності та можливості відстеження операцій у ланцюгах постачання. Хмарні сервіси забезпечують мобільний доступ до фінансової інформації, що особливо важливо для розгалужених торговельних мереж [4].

Окреме значення відводиться автоматизації обліку податкових зобов’язань з ПДВ, що дозволяє синхронізувати бухгалтерські дані з електронними реєстрами Державної податкової служби. Це мінімізує ризики помилок, затримок і санкцій, а також полегшує підготовку фінансової звітності. Важливим напрямом є й облік доходів у контексті оцінки запасів на підприємствах торгівлі. Використання автоматизованих методів контролю товарних залишків у поєднанні з сучасними програмними продуктами забезпечує точність формування собівартості та, відповідно, правильність визначення доходу. Разом з тим, цифровізація висуває і низку викликів. Серед основних – висока вартість програмних продуктів та їх обслуговування, потреба у кваліфікованих кадрах, загрози кібербезпеки, складність гармонізації облікових даних із вимогами НП(С)БО та МСФЗ. Подолання цих проблем потребує інституційної підтримки, оновлення методологічних рекомендацій та інвестицій у навчання бухгалтерів [4].

Отже, доходи підприємств є однією з найважливіших складових системи показників фінансової звітності, оскільки визначають здатність підприємства формувати прибуток і забезпечувати розвиток. Їхнє відображення в обліку базується на чітко визначених НП(С)БО і реалізовується через систему рахунків бухгалтерського обліку. Водночас сучасні умови господарювання вимагають інтеграції цифрових технологій, які підвищують ефективність та надійність відображення доходів у фінансовій звітності. Перспективи розвитку полягають у поєднанні традиційних методологічних підходів із новітніми інструментами цифровізації, що дозволить забезпечити вищу якість фінансової інформації та її відповідність потребам користувачів.

Література:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства

фінансів України від 07.02.2013 № 73 . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.
3. Бровко В. М., Швиденко А. І. Облік доходів підприємства: сучасна практика, проблеми, шляхи вдосконалення. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. URL: https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/1087/1096/2869.
4. Демченко Т. А. Особливості та проблеми обліку торгівельних підприємств в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-109.

Summary. *The paper examines the nature of enterprise income, the procedure for their classification and reflection in accounting in accordance with the NAS. The features of digitalization of accounting processes in trading enterprises using ERP systems, artificial intelligence and blockchain technologies are revealed. The analytical value of information on income for assessing the effectiveness of activities and increasing the transparency of financial reporting is determined.*
Keywords: *income, accounting, digitalization, ERP systems, trading enterprises.*

Науковий керівник – ПАВЕЛКО Ольга,
д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку і аудиту
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

ВОЙТЕНКО Дарина, здобувачка вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Сумський національний аграрний університет

Анотація: *Констатовано, що нефінансові активи представляють собою ресурси, що контролюються установою, які мають матеріальну форму або сприяють забезпеченню майбутніх економічних вигод у процесі виконання державних функцій. Ідентифіковано проблематику та особливості обліку нефінансових активів у бюджетних установах. Акцентовано увагу на важливості процесу вибудови якісного обліку нефінансових активів у бюджетних установах як умови ефективного управління державними ресурсами.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, бюджетна установа, нефінансовий актив, облікова компонента*

Дослідження облікового супроводження, процесу формування справедливої вартості нефінансових активів за сучасних умов ведення бізнесу вирізняється безперечною актуальністю [1].

Діяльність бюджетних установ в Україні ґрунтується на принципах раціонального управління та ефективного використання наявних державних ресурсів. Вагому частку їх ресурсів становлять нефінансові активи, які виступають матеріальним підґрунтям виконання функцій органів влади, а також забезпечують роботу закладів освіти, охорони здоров'я, культури та інших сфер суспільного значення. Облік цієї категорії активів характеризуються низкою особливостей, основні з яких відображено на рисунку 1.

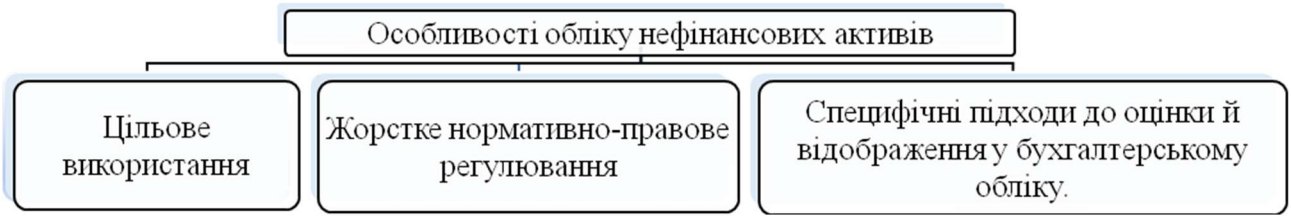

Рисунок 1 – **Особливості обліку нефінансових активів бюджетних установ**

Джерело: узагальнено автором

Необхідно зазначити, що наразі нагальною проблемою в інноваційній економіці є розробка стратегії розвитку установ державного сектору або органів місцевого самоврядування. У свою чергу, воно повинно ґрунтуватись на забезпеченні достовірною інформацією даного управлінського процесу. А це

означає, що повинно бути узгодженість результату виявлення потенційних загроз та можливостей розвитку організацій з урахуванням мінливості чинників бізнес-середовища [2].

Нефінансові активи представляють собою ресурси, що контролюються установою, які мають матеріальну форму або сприяють забезпеченню майбутніх економічних вигод у процесі виконання державних функцій. У відповідності до чинних нормативних документів, у бюджетних установах до складу нефінансових активів відносять: основні засоби, інвестиційну нерухомість, нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові біологічні активи, запаси, незавершене виробництво, поточні біологічні активи. Проблематику обліку нефінансових активів у бюджетних установах узагальнено на рисунку 2.

Рисунок 1 - **Проблематика обліку нефінансових активів у бюджетних установах**

Джерело: узагальнено автором

У контексті здійснення модернізації системи державних фінансів та впровадження НП(С)БОДС, особливої ваги набуває питання вдосконалення методики обліку нефінансових активів з метою забезпечення достатньої транспарентності, підзвітності й ефективності управління бюджетними коштами. До узагальнених шляхів удосконалення обліку досліджуваної компоненти активів пропонуємо віднести: автоматизацію бухгалтерського обліку; розвиток системи внутрішнього контролю; удосконалення нормативної бази; регулярну переоцінку активів; підготовку (перепідготовку) кадрів.

Отже, якісно вибудуваний облік нефінансових активів у бюджетних установах виступає необхідною умовою ефективного управління державними ресурсами.

Література:

1. Назаренко О.В. Формування справедливої вартості нефінансових активів підприємства в умовах невизначеності. *Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції*: Матеріали III ВНП інтернет-конференції / Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка, 12.05.2021 р. Харків: Стильна типографія, 2021. С. 85-88

2. Назаренко О.В. Контрольно-облікове супроводження оренди необоротних нефінансових активів органів місцевого самоврядування. Moderní aspekty vědy: XX. Díl mezinárodní kolektivní monografie /Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 434-444 URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15723/1/Моно_XX.pdf (дата звернення: 29.09.2025).

Abstract: *It is stated that non-financial assets are resources controlled by an institution that have a material form or contribute to the provision of future economic benefits in the process of performing government functions. The problems and features of accounting for non-financial assets in budgetary institutions are identified. Attention is focused on the importance of the process of building a high-quality accounting of non-financial assets in budgetary institutions as a condition for effective management of public resources.*

Keywords*: accounting, budgetary institution, non-financial asset, accounting component*

Науковий керівник – НАЗАРЕНКО Олександр,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний університет,
м. Суми

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЦІВ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

ВОЙЧАК Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Львівський національний університет імені Івана Франка

Анотація: *У тезах розглянуто особливості цифровізації облікових процесів у діяльності торговців цінними паперами. Акцент зроблено на впровадженні сучасних технологій — хмарних сервісів, роботизації, блокчейну та штучного інтелекту, які забезпечують автоматизацію операцій, підвищення прозорості та надійності фінансової інформації. Наведено приклади практичного використання цифрових рішень провідними українськими компаніями*

Ключові слова: *Цифровізація, торговці цінними паперами, хмарні обчислення, блокчейн, роботизація процесів, штучний інтелект, прозорість, український фінансовий ринок, iXBRL-звітність.*

Сучасний фінансовий ринок переживає докорінну трансформацію, спричинену стрімким розвитком технологій. У цих умовах цифровізація облікових процесів стає стратегічною необхідністю для торговців цінними паперами. Це комплексна модернізація, що передбачає впровадження цифрових інструментів і систем, налагодження електронного обміну інформацією та створення єдиного інформаційного простору. Така трансформація є неминучою, оскільки вона забезпечує компаніям конкурентоспроможність і дозволяє відповідати вимогам сучасного бізнес-середовища. Торговці цінними паперами відіграють ключову роль на ринку як посередники між емітентами та інвесторами. Їхня діяльність характеризується швидкістю операцій, великими обсягами транзакцій та суворими регуляторними вимогами, що потребує ефективних, безпечних і прозорих облікових систем.

Цифрова трансформація обліку базується на інтеграції низки технологій, серед яких ключове місце займають хмарні сервіси, роботизація процесів, блокчейн та штучний інтелект. Хмарні обчислення формують основу сучасної фінансової інфраструктури, адже дозволяють зберігати та обробляти дані без потреби у локальних серверах. Це забезпечує віддалений доступ до інформації, гнучкість у масштабуванні та зниження витрат на ІТ-інфраструктуру. Роботизація процесів (RPA) автоматизує рутинні завдання: обробку рахунків,

формування звітів, сканування й розпізнавання даних. Це суттєво скорочує ризик помилок, підвищує швидкість і оптимізує витрати. Важливе місце займає блокчейн, що забезпечує децентралізований і незмінний реєстр фінансових операцій. Його застосування у сфері цінних паперів дозволяє знизити ризики шахрайства, створювати смарт-контракти та забезпечувати прозорість транзакцій. Смарт-контракти автоматично виконують фінансові зобов'язання між сторонами, мінімізуючи втручання людини й водночас підвищуючи довіру до операцій.[1] Штучний інтелект, зокрема технології машинного навчання та оптичного розпізнавання символів (OCR), дозволяє автоматизувати обробку складних облікових завдань. Зокрема, OCR дозволяє ШІ-системам перетворювати текст зі сканованих зображень та PDF-файлів у машинозчитувані дані, які потім витягуються та перевіряються за допомогою алгоритмів машинного навчання. Алгоритми ШІ можуть аналізувати великі масиви фінансових даних, виявляти тенденції, прогнозувати результати та прискорювати процеси аудиту. Поєднання цих технологій створює новий ландшафт бухгалтерського обліку. Наприклад, хмарні сервіси, інтегровані з блокчейном і штучним інтелектом, формують систему, яка одночасно гарантує прозорість, швидкість і надійність фінансової інформації.

Впровадження цифрових рішень приносить торговцям цінними паперами низку суттєвих переваг. Насамперед це підвищення операційної ефективності та швидкості. Автоматизація рутинних завдань вивільняє час бухгалтерів і дозволяє їм зосередитися на аналітичних та стратегічних функціях. Автоматизовані системи скорочують операційні ризики, прискорюють транзакції та покращують відносини з контрагентами. Наступною важливою перевагою є зростання прозорості та надійності.[2]

Практика українських компаній підтверджує перспективність цифровізації. Так, програма M.E.Doc забезпечє подання звітності у форматі iXBRL і взаємодію з депозитарною системою. ICU Group створила онлайн-платформу ICU Trade для операцій з державними облігаціями та реалізувала перший в Україні випуск криптовалюти, забезпеченої облігаціями внутрішньої

державної позики. Інша провідна компанія, Dragon Capital, активно інтегрує цифрові інструменти у свою діяльність, демонструючи приклад глибокої технологічної інтеграції. Ці кейси доводять, що цифрові рішення не лише спрощують взаємодію з регуляторами, а й створюють нові бізнес-моделі.[3]

Таким чином, цифровізація облікових процесів у діяльності торговців цінними паперами стає необхідністю для забезпечення ефективності, прозорості та надійності фінансової інформації. Впровадження сучасних технологій — хмарних сервісів, роботизації, блокчейну та штучного інтелекту — дозволяє автоматизувати операції, скоротити ризики та підвищити швидкість облікових процесів. Практика українських компаній підтверджує, що цифрові рішення не лише оптимізують роботу, а й відкривають нові можливості для розвитку бізнес-моделей і підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Література:

1. Система обліку об'єктів цифрових даних на блокчейні - Bitbon Space. URL: https://www.bitbon.space/ua/knowledge-base/distributed-ledger-technologies-blockchain/blockchain-token-as-an-accounting-object/blockchain-based-digital-data-objects-accounting-system (дата звернення: 16.09.2025)

2. Андрусів У.Я, Черчата А.О, Орловська Ю.В. Трансформація фондового ринку України в умовах цифровізації та європейської інтеграції: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Економічний простір*. №196. 2024. С.237-243. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.196.237-243

3. Опис групи та визнання - ICU Group. URL: https://icu.ua/about-icu/about (дата звернення: 16.09.2025)

Abastract: *The thesis examines the digitalization of accounting processes in securities trading, focusing on the use of cloud services, process automation, blockchain, and artificial intelligence to streamline operations and enhance financial transparency. Practical examples from leading Ukrainian companies are also presented.*

Keywords: *Digitalization, Securities traders, Cloud computing, Blockchain, Robotic Process Automation, Artificial Intelligence, Transparency, Ukrainian financial market, iXBRL reporting*

Науковий керівник – ЛЮБЕНКО Андрій,
д.е.н, професор, професор кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ВАЖЛИВІСТЬ ОБЛІКУ ДОХОДІВ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ГЕЛЕЙ Максим, здобувач вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто значення обліку доходів для формування фінансової звітності підприємства. Визначено, що правильне визнання та выдображення доходів є основою для достовірності фінансових результатів, що забезпечує прозорість інформації для інвесторів і кредиторів. Наголошено на важливості дотримання вимог НП(С)БО 15 «Дохід» та МСБО 18 «Дохід» у процесі бухгалтерського обліку. Визначено, що якісний облік доходів виконує не лише інформаційну, а й репутаційну роль.*

Ключові слова: *облік доходів, фінансові звіти, фінансовий результат*

Сучасні умови ведення справ в Україні мають високу рухливість економічних процесів, посилення конкуренції та зростання вимог до прозорості фінансової інформації. У таких обставинах важливість бухгатерського обліку як системи збору, обробки та відображення даних суттєво підвищується. Зокрема, особливо важливим є облік доходів, який є основою для створення фінансових результатів і прямо впливає на правдивість фінансової звітності підприємства.

Доходи підприємства є початком для визначення фінансових результатів, адже вони формують основу для розрахунку прибутків чи збитків. Так, будь-які спотворення даних про доходи призводять до недостовірності показників фінансової звітності. Це в свою чергу погано впливає на довіру користувачів звітності що підкреслює важливість правильного їх обліку [1]. Правильна організація обліку доходу є важливою умовою для ефективного управління підприємством. Інформація про доходи дає змогу оцінити прибутковість окремих напрямків діяльності, визначити ефективність використання ресурсів та обґрунтувати рішення щодо росту виробництва або оптимізації витрат.

В Україні порядок визнання доходів регулюється НП(С)БО 15 «Дохід», який визначає правила для їх відображення у бухгалтерському обліку [1]. Разом з цим, міжнародна облікова практика спирається на вимоги МСФЗ 15 «Дохід від угод з клієнтами», що уточнює спосіб показу доходу залежно від типу бізнес-операцій [3]. Виконання таких стандартів дозволяє забезпечити сумісність та ясність фінансової звітності.

Досліджуючи облік доходів вважаємо, що їх облік має велике і важливе значення для зовнішніх користувачів фінансової інформації. Інвестори та банки ухвалюють рішення про фінансування фірми на основі фінансових звітів. Якщо показані у звіті доходи є неповними або неточними, то це може призвести до втрати репутації що в подальшому тягне за собою втрату довіри з боку партнерів та зниження кредитоспроможності підприємства. Тому облік доходів виконує не тільки інформаційну, а й репутаційну функцію.

Література

1.Гудзь Н. В. Облікова модель формування фінансових результатів діяльності підприємств. *Економіка і суспільство.* 2017. Випуск № 13. С. 1339-1346. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/223.pdf (Дата звернення 28.09.2025)

2.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затв. наказом МФУ від 29.11.1999. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (Дата звернення 28.09.2025)

3.Міжнародний стандарт фінансової звітності 18 «Дохід». Ред. від 01.01.2012 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (Дата звернення 28.09.2025)

Abstract. *The thesis examines the importance of revenue accounting for the formation of an enterprise's financial statements. It is determined that the correct recognition and presentation of revenue is the basis for the reliability of financial results, which ensures the transparency of information for investors and creditors. The importance of complying with the requirements of P(S)BO 15 «Income» and IAS 18 «Income» in the accounting process is emphasized. It is determined that high-quality revenue accounting performs not only an informational but also a reputational role.*
Key words: *revenue accounting, financial statements, financial result.*

Науковий керівник – ЄРМОЛАЄВА Марина,
К.е.н.. доцент, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет,
М. Полтава

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

ГРАВЧЕНКО Лідія, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Досліджено трансформацію системи внутрішнього контролю безготівкових розрахунків в умовах цифровізації та зростання обсягів електронних транзакцій. Проаналізовано інноваційні інструменти, що підвищують ефективність і безпеку фінансових операцій.*

Ключові слова: *автоматизація, бізнес-процеси, внутрішній контроль, цифрові технології, ризики, фінансові операції.*

У цифровій економіці безготівкові розрахунки стають основною формою фінансових операцій, забезпечуючи швидкість, прозорість і зниження витрат [1, с. 272], що підсилює потребу у вдосконаленні внутрішнього контролю як системи дій для перевірки управлінських процесів [2, с. 7]. Контроль у цій сфері спрямований на забезпечення законності та достовірності платежів, запобігання порушенням і підтримку фінансової стабільності, виконуючи не лише ретроспективну, а й превентивну функцію. Це дозволяє мінімізувати ризики шахрайства та зловживань, підвищуючи довіру до фінансової інформації.

Нормативно-правове регулювання виступає базовим елементом для організації контролю безготівкових розрахунків. В Україні основними документами у цій сфері є Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [3], акти Національного банку України, що регламентують порядок здійснення платежів, а також положення Податкового кодексу [4]. Додатково підприємства мають орієнтуватися на вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), які забезпечують узгодженість і прозорість облікових процедур у глобальному економічному середовищі [5]. Поєднання національних та міжнародних норм створює підґрунтя для формування ефективної системи внутрішнього контролю.

Як зазначають Тивончук О. та Хуснуллін І., навіть в умовах збройної агресії діджиталізація безготівкових розрахунків залишається ключовим чинником ефективного обігу фінансових ресурсів і розвитку економіки [6, с. 3].

Цифрова трансформація бізнес-процесів зумовила зростання електронних транзакцій і ускладнення процедур їх контролю, які тепер охоплюють онлайн-банкінг, мобільні застосунки та фінансові платформи. Це супроводжується підвищенням ризиків шахрайства й кіберзагроз, що вимагає інтеграції внутрішнього контролю з інформаційною безпекою, впровадження багаторівневої ідентифікації та сучасних криптографічних технологій. Ефективність контролю залежить від своєчасного оновлення політик безпеки та взаємодії з глобальними системами моніторингу кіберзагроз.

Ідентифікація контрагентів та перевірка операцій вимагають електронних підписів, цифрових сертифікатів і реєстрів, а зростання обсягів даних потребує застосування інформаційно-аналітичних систем, які автоматизують контроль і знижують ризики. Подальший розвиток передбачає використання штучного інтелекту для прогнозування ризиків і впровадження автоматизованого моніторингу платежів у реальному часі.

Сучасні технології Big Data та штучного інтелекту істотно розширюють аналітичні можливості контролю, забезпечуючи зберігання й обробку великих масивів даних, виявлення прихованих закономірностей, прогнозування ризиків та ідентифікацію нетипових операцій [7, с. 8]. Це мінімізує людський фактор і створює підґрунтя для інтелектуальних систем фінансового контролю. Важливим нововведенням є блокчейн, що гарантує прозорість і незмінність даних про транзакції, підвищує довіру між учасниками та дозволяє інтегрувати контрольні механізми безпосередньо в платіжні процеси.

Перспективи розвитку внутрішнього контролю безготівкових розрахунків пов’язані з переходом від традиційних методів до цифрових моделей, інтегрованих у фінансові процеси підприємства. Автоматизовані системи та алгоритми аналізу даних забезпечують перевірку операцій у реальному часі, формування звітів і своєчасне виявлення ризиків, що підвищує ефективність управління й скорочує витрати. Важливим напрямом є створення єдиного інформаційного простору взаємодії з банками, контрагентами й регуляторами, який прискорює верифікацію платежів і зменшує ризики помилок. Подальший

розвиток пов’язаний із впровадженням систем штучного інтелекту, здатних прогнозувати ризики та виявляти аномалії, що підвищує надійність і оперативність контролю.

Трансформація внутрішнього контролю безготівкових розрахунків зумовлена розвитком цифрових технологій та зростанням електронних транзакцій, що ускладнює контроль фінансових операцій. Ефективність цього процесу потребує впровадження автоматизованих систем, Big Data, штучного інтелекту та блокчейн-рішень разом із підвищенням кваліфікації персоналу та оновленням нормативної бази.

Література:

1. Юдин О.Ю. Поняття та ознаки безготівкових розрахунків в національній та іноземній валюті, криптовалюті. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 271-275. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/62

2. Замула І. В., Танасієва М. М. Внутрішній контроль : навчальний посібник. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 4 верес. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

5. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) : Список Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 : станом на 12 берез. 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

6. Тивончук О., Хуснуллін І. Діджиталізація безготівкових розрахунків в умовах війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-155.

7. Потриваєва Н. В. Цифровізації бухгалтерського обліку в кризових умовах: міжнародний та вітчизняний досвід. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : IX міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.) : тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 7-9.

Abstract: *The transformation of the internal control system of non-cash payments in the context of digitalization and the growth of electronic transactions is studied. Innovative tools that increase the efficiency and security of financial transactions are analyzed.*

Keywords: *automation, business processes, internal control, digital technologies, risks, financial transactions..*

Науковий керівник- ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ

ГРИДІН Даніїл, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Висвітлено сутність внутрішньогосподарського контролю, його теоретичні основи, функції та принципи, а також значення інтеграції контролю у систему управління для підвищення ефективності праці та раціонального використання ресурсів.*

Ключові слова: *внутрішньогосподарський контроль, ефективність праці, трудові ресурси KPI, цифровізація управління.*

Система внутрішньогосподарського контролю є ключовим елементом управління підприємством, що передбачає систематичну перевірку та оцінку діяльності для забезпечення відповідності нормам, підвищення ефективності рішень та своєчасного виявлення проблем. Вона виконує функції попередження помилок, виявлення недоліків, забезпечення достовірності облікової інформації та підтримки управлінських рішень, створюючи прозорий інформаційний простір для стратегічного планування [1, с. 14]. Ефективність контролю залежить від підготовки персоналу та умов його реалізації, що сприяє безперервному вдосконаленню процесів і практик управління.

Внутрішній контроль у сфері управління трудовими ресурсами є інструментом оцінки продуктивності праці, дотримання норм та раціонального використання кадрового потенціалу, дозволяючи виявляти й усувати недоліки в організації роботи, підвищувати мотивацію та формувати об’єктивну систему оцінки результатів [2, с. 3]. Його ефективність забезпечується нормативно-правовими актами України та міжнародними стандартами ISO, які уніфікують підходи до контролю та підвищують прозорість управлінських процесів, водночас вимагаючи адаптації стандартів до специфіки конкретного підприємства.

Сучасний розвиток внутрішньогосподарського контролю характеризується цифровізацією процесів, що завдяки автоматизованим інформаційним системам забезпечує постійний моніторинг, оперативний доступ

до даних, аналітичну обробку та формування звітності у режимі реального часу, підвищуючи ефективність праці. Цифрові рішення інтегрують контрольні функції з іншими бізнес-процесами, створюючи єдину систему управління, яка дозволяє своєчасно оцінювати продуктивність та коригувати процеси для підвищення результативності роботи й якості продукції [3, с. 42].

Показники ефективності праці включають обсяг продукції за одиницю часу, якість робіт, рівень використання робочого часу та ресурсоємність процесів [4]. Внутрішній контроль забезпечує систематичний збір даних за цими показниками, що дає змогу аналізувати продуктивність та визначати фактори її зміни. Це створює умови для планування та оптимізації трудових процесів і підвищення конкурентоспроможності підприємства. Відсутність належного контролю призводить до зниження продуктивності, якості робіт і зростання витрат, що негативно впливає на фінансові результати. Внутрішній контроль виступає запобіжним механізмом для раннього виявлення відхилень та їх усунення. Такий підхід знижує ризики і підвищує ефективність діяльності організації.

Впровадження системи внутрішнього контролю підвищує мотивацію працівників, оскільки оцінка діяльності за об’єктивними даними стимулює відповідальність і залученість, створює умови для професійного розвитку та формує корпоративну культуру, орієнтовану на якість і результат. Це сприяє зростанню продуктивності та ефективності праці. Внутрішній контроль виступає важливим інструментом управління, що забезпечує не лише моніторинг виконання завдань, а й стратегічний розвиток підприємства, оптимізацію процесів і зниження витрат, створюючи конкурентні переваги в сучасних умовах господарювання.

Організація та методичне забезпечення внутрішньогосподарського контролю є ключовими для ефективного управління підприємством і передбачають планування, розробку нормативних документів, підготовку персоналу та впровадження технологічних інструментів контролю. Цей процес має бути системним, поєднуючи традиційні та інноваційні методи, і включати

аналіз діяльності, визначення ключових показників, розробку процедур і встановлення відповідальності, з урахуванням специфіки підприємства. Такий підхід забезпечує відповідність законодавству, підвищує продуктивність праці та знижує операційні витрати.

Методи та інструменти внутрішнього контролю включають документальні перевірки, аналіз показників, аудит, інспекції та цифрові системи моніторингу, що у комплексі забезпечують ефективність управління. Особливе значення мають автоматизовані системи обліку та аналітики, які оперативно надають достовірну інформацію та дозволяють реагувати на відхилення, а застосування регулярних перевірок створює систему зворотного зв'язку для підвищення продуктивності та відповідальності персоналу [1, с. 15]. Роль керівництва у впровадженні контролю є визначальною — лідерські рішення, створення умов для контролю та кадрова підтримка забезпечують успішну реалізацію процедур, перетворюючи контроль із формального механізму на дієвий інструмент підвищення ефективності праці та розвитку підприємства.

Отже, внутрішньогосподарський контроль — ключовий механізм управління, що забезпечує відповідність діяльності нормам, підвищує ефективність праці, виявляє недоліки, запобігає помилкам і оптимізує ресурси. Його впровадження потребує системного підходу з KPI, аудитом та цифровими технологіями, що підвищує продуктивність, дисципліну персоналу та конкурентоспроможність підприємства.

Література:

1. Павлова Г. Є., Атамас О. П., Вінніченко Н. Ю. Організація внутрішьогосподарського контролю в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2024. Вип. 20. С. 13-17. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.20.13

2. Мерінова С. В., Половенко Л. П. Роль систем управління персоналом в оптимізації кадрових процесів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-14

3. Діджиталізація бухгалтерського обліку підприємств аграрного сектору: національний та міжнародний досвід / Н. Потриваєва, М. Дубініна, Ю. Чебан, С. Сирцева, О. Лугова. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science. 2024. Vol. 28, no. 4. P. 41-53. DOI: https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/4.2024.41

4. Демчина Д. Продуктивність праці: формула та методи вимірювання. Business-Broker. 2025. URL: https://business-broker.com.ua/blog/produktyvnist-pratsi-formula-ta-metody-vymiriuvannia

Abstract: *The essence of internal control, its theoretical foundations, functions and principles, as well as the importance of integrating control into the management system to increase labor efficiency and rational use of resources are highlighted.*
Keywords: *internal control, labor efficiency, labor resources KPI, digitalization of management.*

Науковий керівник- ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРИ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ПАЛЬНИМ НА АЗС

ГРИЩУК Олександра, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *У статті проаналізовано особливості документального оформлення операцій з пальним на автозаправних станціях. Розглянуто чинні нормативні акти та типові форми, що застосовуються оператором АЗС і бухгалтерією підприємства. Підкреслено взаємозв'язок цих документів, який забезпечує узгодженість облікових даних, контроль за рухом пального та коректність звітності.*

Ключові слова: *облік пального, документообіг, АЗС, нормативні акти, бухгалтерія*

Автозаправні станції є ключовою ланкою в системі обігу палива, де здійснюються численні операції з його приймання, зберігання та реалізації. Для забезпечення прозорості, законності та контролю за обігом пального важливе значення має правильне оформлення первинних документів, адже вони слугують підставою для бухгалтерського й податкового обліку.

Ведення обліку на автозаправних станціях регламентується чималою кількістю нормативно-правових актів, серед яких: Податковий Кодекс України; Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» № 30; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі нафтопродуктами» №1442 тощо. Інструкція №281 «Про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і в організаціях України» є основним нормативним актом, що визначає такі основні форми первинних документів, як: Звіт про рух нафтопродуктів і газу на АЗС (форма №16-НП Акт приймання нафтопродуктів у резервуари (форма №17-НП); акти приймання-здавання та вимірювання нафтопродуктів тощо [1].

Залежно від суб'єкта складання та призначення первинні документи доцільно згрупувати у два блоки: документи, що складаються працівниками бухгалтерії, та документи, які формуються матеріально-відповідальними особами, – операторами АЗС (табл.1).

Таблиця 1 **Класифікація первинних документів на АЗС**

Назва документа	Призначення	Особливості ведення
Документи бухгалтерії/адміністрації		
Товарно-транспортна накладна (ТТН)	Супровід транспортування пального, підстава для оприбуткування	Оформлюється постачальником і підтверджується бухгалтерією
Видаткова накладна	Засвідчує кількість отриманих/реалізованих нафтопродуктів	Підстава для відображення в обліку запасів
Податкова накладна	Відображення операцій у системі ПДВ	Підлягає обов'язковій реєстрації в ЄРПН
Акцизна накладна (електронна)	Податковий контроль за обігом пального	Реєстрація у СЕАРП обов'язкова
Добова довідка	Подання інформації в контроллючі органи	Формуються на основі інформації про добову реалізацію нафтопродуктів
Документи оператора АЗС		
Форма №16-НП «Звіт про рух нафтопродуктів і газу на АЗС»	Відображає залишки, надходження та відпуск пального протягом зміни	Складається щозміни оператором АЗС
Форма №17-НП «Акт приймання нафтопродуктів у резервуари»	Підтверджує надходження палива до резервуарів	Складається при кожному прийманні пального
Книга обліку розрахункових операцій (КОРО)	Фіксує розрахункові операції без РРО/ПРРО	Використовується у виняткових випадках
Z-звіт РРО/ПРРО	Щоденний підсумок розрахункових операцій	Формується автоматично наприкінці зміни
Журнал обліку зміни операторів АЗС	Засвідчує передачу матеріальної відповідальності	Заповнюється при зміні чергового персоналу
Акти списання/втрат пального	Оформлюють нестачі чи природні втрати	Складаються у разі виявлення відхилень

Джерело: розроблено автором на основі [1;2]

Така класифікація дозволяє чітко розмежовувати документообіг за функціональним призначенням, що, в свою чергу, сприяє ефективнішій організації роботи та обліку на підприємстві.

Важливо не лише розрізняти ці документи, а й розуміти, як саме вони взаємодіють між собою в межах загального процесу обліку та контролю. Розглянемо, яким чином бухгалтерські та операторські документи пов'язані між собою та як їхня взаємодія забезпечує цілісність і достовірність інформації.

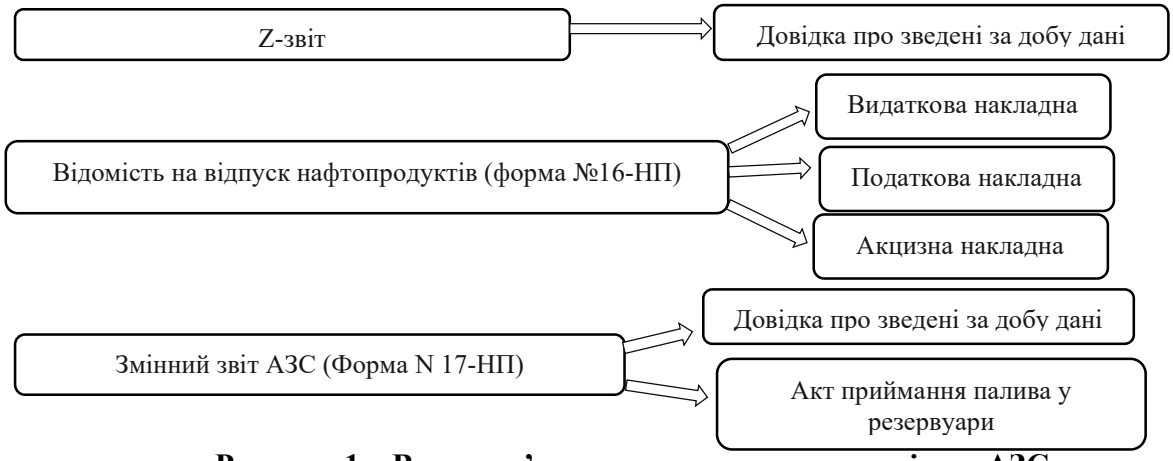

Рисунок 1 – Взаємозв'язок первинних документів на АЗС

Джерело: розроблено автором

Розглянувши рисунок 1, розуміємо, що кожен первинний документ на АЗС виконує не лише функцію фіксації господарської операції, але й є невід'ємним елементом системи контролю за обігом підакцизних товарів. Автозаправна станція функціонує за чітко визначеним алгоритмом документообігу, який розпочинається на початку робочої зміни та завершується складанням підсумкових документів для бухгалтерії і контролюючих органів. Таким чином, від початкових операцій із приймання та відпуску палива до формування підсумкової звітності формується послідовний ланцюг документів, який виконує не лише інформаційну та контрольну функції, але й забезпечує виконання підприємством своїх податкових зобов'язань та мінімізує ризики нелегального обігу пального

Існує ще одна, окрема категорія документації, пов'язана з експлуатацією АЗС, що стосується повірки засобів вимірювальної техніки (ЗВТ). Ці документи не належать безпосередньо до бухгалтерських чи операторських, але є критично важливими для забезпечення точності обліку, дотримання технічних стандартів і вимог контролюючих органів.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 374 підприємства, які використовують ЗВТ, щороку до 1 грудня мають складати перелік засобів, що перебувають в експлуатації та підлягають повірці, і подавати його на погодження до територіального органу Держспоживстандарту України [3]. Серед документів, що складаються за результатами повірки): свідоцтво про повірку; акт технічного огляду або дефектації (у разі непридатності ЗВТ); акт про приймання-передачу ЗВТ на повірку

Отже, первинні документи на АЗС виконують ключову функцію у контролі за обігом пального, є підставою для оподаткування та підтвердження законності господарських операцій. В умовах цифровізації актуальним завданням є перехід від паперових форм до автоматизованих систем, що дозволить мінімізувати помилки та знизити ризики тіньових схем у паливній сфері.

Література:

1. Наказ Про затвердження Інструкції про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і організаціях України №281 від 20.05.2008р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-08#Text

2. Інтернет ресурс: журнал «Дебет-Кредит». Облік палива на підприємстві. URL:https://online.dtkt.ua/2014/31/55889 (дата звернення 14.09.2025р.)

3. Постанова Про затвердження переліку категорій законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки, що підлягають періодичній повірці № 374 від 04.06.2015р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-2015-%D0%BF#Text (дата звернення 14.09.2025р.)

Anotation: *The article analyzes the peculiarities of documenting fuel operations at filling stations. Current regulations and standard forms used by the station operator and the company's accountant are examined. Emphasis is placed on the interrelation of these documents, which ensures consistency of accounting data, control over fuel movement, and accuracy of reporting.*

Key words: *fuel accounting, documentation, filling stations, regulations, accounting*

Науковий керівник – ЖУРАКОВСЬКА Ірина
д-р екон.. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк

ЕВОЛЮЦІЯ ОСНОВНИХ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ДЕРЕВИЦЬКА Поліна, здобувач вищої освіти
спеціальність 075 Маркетинг
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У цій роботі досліджено еволюцію основних методичних засад бухгалтерського обліку від емпіричних прийомів до науково обґрунтованої системи. Проаналізовано історичний розвиток ключових елементів методу обліку: рахунків, подвійного запису, документації, інвентаризації, оцінки, калькуляції, балансу та звітності. Встановлено, що розвиток методичних засад відбувався під впливом економічних, правових та технологічних чинників, а сучасний етап характеризується гармонізацією облікових стандартів та цифровізацією облікових процесів.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, методичні засади обліку, рахунки, подвійний запис, документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, баланс, звітність, еволюція обліку.*

Бухгалтерський облік пройшов тривалий шлях від простого ремесла до науки. Професор О.М. Галаган систематизував облікові теорії XV-XX століть як «золоту епоху», коли застосування наукових методів спостереження, класифікації, дедукції та індукції перетворило емпіричні прийоми у науково обґрунтовану систему. Рахункові теорії надали принципове обґрунтування технічним прийомам, перетворивши рахівництво з ремесла у мистецтво, а згодом – у науку [1].

Рахунки як основна категорія обліку еволюціонували від простих записів до складних систематизованих структур. Я.В. Соколов відзначав, що майже у всіх мовах назва облікової справи походить від носія даних – книги або від рахунка [2]. Розвиток планів рахунків відображав зростання складності економічних відносин та потреб систематизації облікової інформації [1].

Подвійний запис став революційним етапом у розвитку облікової методології. Трактат Луки Пачолі "Про рахунки та записи" (1494 р.) заклав основи подвійної бухгалтерії [1]. Завдяки винайденню книгодрукування у 1468 році праця Пачолі була популяризована в провідних європейських країнах – Німеччині, Нідерландах, Англії, Іспанії. Подвійна бухгалтерія набула розвитку в колоніальних корпоративних структурах, які з другої половини XVII століття почали публікувати баланси [3].

Документація пройшла шлях від перших регістрів у країнах Стародавнього світу до сучасних електронних форм. Для історії обліку до половини XV століття значення мають торгові книги голландської фірми Віко ван-Гельдерсен (1367-1408 рр.), книги А. Фуггера (1413-1427 рр.) та О. Руланда (1444-1463 рр.) [3]. Документація в працях учених світових облікових шкіл розглядалася як основа достовірності облікової інформації [1].

Інвентаризація як елемент методу обліку систематизована в трактаті Пачолі через поняття "інвентар", "інвентарний опис" та "інвентаризація" [1]. Ж. Саварі у праці "Досконалий купець" (1672 р.) вперше спробував регламентувати процедуру обов'язкового складання балансу як елемента інвентаризаційного опису [3].

Оцінка в обліку еволюціонувала від простих вартісних вимірів до сучасних концепцій справедливої вартості. Німецький закон 1884 року вже прописував процедурні аспекти оцінки статей балансу – історичну, первісну, залишкову вартість, що стало передумовою консервативної облікової моделі [3]. Сучасні підходи до оцінки відображають концепції міжнародних стандартів фінансової звітності [1].

Калькуляція як елемент методу обліку виникла з розвитком виробничих відносин та необхідністю визначення собівартості продукції. Вчені різних облікових шкіл розглядали калькуляцію в контексті управлінського обліку, розробляючи методології для різних галузей економіки [1].

Баланс пройшов шлях від простих інвентарних описів у Стародавній Греції та Римі до основної форми звітності. У XVIII столітті в статути європейських компаній включаються вимоги щодо регулярності складання звітності та її затвердження зборами акціонерів. У Великобританії "Акт про акціонерні компанії" (1844 р.) вперше в Європі регламентував процедуру складання балансу та його перевірку. Французький закон про товариства (1867 р.) передбачав щорічне складання балансу, його структурні складові та надання державним органам [3].

Звітність від перших форм у країнах Стародавнього світу трансформувалася у комплексну систему інформування користувачів. Публічна звітність корпоративних структур з середини XVIII століття стала невід'ємною складовою діяльності фінансових ринків. Німецький Торговий кодекс (1897 р.) вимагав складання інвентаризаційного опису та балансу не тільки щороку, а й за підсумками кожного виробничого циклу [3].

Облікова система завжди виступала основним джерелом інформації для прийняття рішень у корпоративних структурах. Затримки у поданні балансів викликали підозри щодо достовірності даних, внаслідок чого облік став об'єктом внутрішньокорпоративного та державного регулювання [3].

Еволюція методичних засад бухгалтерського обліку відображає трансформацію від емпіричних прийомів до науково обґрунтованої системи під впливом економічних, правових та технологічних чинників. Сучасний етап характеризується інтеграцією національних систем у глобальний простір через гармонізацію стандартів та впровадження цифрових технологій.

Література

1. Пасько Т.О. Історія бухгалтерського обліку: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2009. 141 с.
2. Жук В.М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
3. Царук Василь. Історичні засади розвитку бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 15-25.

Annotation: *This paper explores the evolution of the fundamental methodological principles of accounting from empirical techniques to a scientifically grounded system. The historical development of key elements of the accounting method is analyzed, including accounts, double-entry bookkeeping, documentation, inventory, valuation, cost calculation, balance sheet, and reporting. It is established that the development of methodological principles was influenced by economic, legal, and technological factors, while the modern stage is characterized by the harmonization of accounting standards and the digitalization of accounting processes.*

Keywords: *accounting, methodological principles of accounting, accounts, double-entry bookkeeping, documentation, inventory, valuation, cost calculation, balance sheet, evolution of accounting.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

ВІДОБРАЖЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ЗВІТНОСТІ МІКРОПІДПРИЄМСТВА

ДОВЖУК Вікторія, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Київський національний економічний університет

Анотація: *В умовах війни багато вітчизняних підприємств стикаються з погіршенням фінансового та майнового стану. Для підприємств будівельної галузі одним із ключових чинників забезпечення ефективності господарської діяльності є підвищення ефективності використання виробничих запасів. Підкреслено роль бухгалтерського обліку як ключового джерела достовірної інформації для ухвалення управлінських рішень. Досліджено особливості відображення виробничих запасів у фінансовій та статистичній звітності мікропідприємств. Обґрунтовано, що чітка регламентація показників звітності забезпечує належний рівень інформативності для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Зроблено висновок, що методика складання звітності підприємства відповідає вимогам чинного законодавства та задовольняє потреби стейкхолдерів щодо оцінки ліквідності, платоспроможності, інвестиційної привабливості та ефективності діяльності мікропідприємства.*

Ключові слова: *виробничі запаси, фінансова звітність, мікропідприємство, бухгалтерський облік, платоспроможність, ліквідність*

В умовах дії воєнного стану в Україні спостерігається істотне погіршення фінансово-майнового становища значної кількості суб'єктів господарювання, що проявляється у зниженні рівня їх рентабельності, платоспроможності та ліквідності. Одним із ключових чинників підвищення ефективності господарської діяльності виступає ухвалення управлінських рішень на основі повної та достовірної інформації. Традиційно результативне управління діяльністю підприємства ґрунтується на використанні перевірених даних, сформованих системою бухгалтерського обліку. Завершальним етапом цього процесу є складання фінансової звітності, яка у формалізованому вигляді відображає інформацію про фінансові показники діяльності суб'єкта господарювання.

Відповідно до чинного законодавства України фінансова звітність – це «…бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період» [1]. В економічній літературі її розглядають як частину методу бухгалтерського обліку; оригінальну систему подання даних; надбання системи обліку;

інформаційний засіб; предмет обліково-аналітичної діяльності; громадський інститут; окрему економічну науку [1; 2; 3]. Загалом, фінансова звітність вважається «…комплексною моделлю відтворення оптимізованого союзу інтересів суб'єктів ринку, що функціонує в динаміці і видозмінюється за рахунок сьогочасного впливу економічного середовища» [3].

Цікавою є думка Банера Н.П. та Гелей Л.О., які стверджують, що «…чітка регламентація статей фінансової звітності не забезпечує повністю її інформативності, особливо що стосується умов широкої альтернативи вибору складу й змісту форм фінансової звітності, що регламентована різними нормативними документами» [4]. З нашої точки зору, чітка регламентація показників звітності, навпаки, заслуговує на позитивну оцінку. Так, мікропідприємство складає свою фінансову звітність за формами № 1-мс «Баланс» і № 2-мс «Звіт про фінансові результати», де висвітлюється інформація про самі запаси та собівартість їх реалізації (табл. 1).

Таблиця 1. **Методика заповнення ф. № 1-мс «Баланс» і ф. № 2-мс «Звіт про фінансові результати» ТзОВ «Рівнебудальянс» у частині виробничих запасів**

Назва рядка	**Джерело інформації для заповнення**	**Примітка**
Запаси, рядок 1100 ф. № 1-мс	Сальдо за дебетом рахунків 2010, 2030, 2050, 209, 220, 231	Відображається вартість запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектувальних виробів, запасних частин, тари (крім інвентарної), будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для використання в ході нормального операційного циклу
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), рядок 2050 ф. № 2-мс	Оборот по дебету за рахунком 903	Відображається собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)" наводиться виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів

Джерело: узагальнено автором за даними підприємства

Але слід відмітити, що наразі інформація про виробничі запаси у мікропідприємств відображається у балансі лише в одному рядку, хоча раніше у

балансі за спрощеною формою застосовувалися дві статті: «Виробничі запаси» та «Готова продукція». Це погіршує аналітичні можливості балансу підприємства. Додаткову деталізацію можна отримати зі статистичної звітності, проте вона має допоміжний характер і не завжди використовується для управлінських потреб.

Інформація про виробничі запаси мікропідприємства подається таких формах статистичної звітності як Структурне обстеження підприємства за формою № 2-підприємництво (річна) (розділ 5) та Звіт про використання та запаси палива (№4-мтп) (розділ 1 - «Використання та запаси палива» (табл. 2). В них, серед іншого, відображаються дані про використання газу природного, бензину моторного та дизельного палива в абсолютному вимірі (розділ 2 «Витрати палива енергетичним сектором»).

Таблиця 2. **Відображення інформації про виробничі запаси у статистичній звітності мікропідприємства**

Форма статистичної звітності	**Рядки**
Структурне обстеження підприємства № 2-підприємництво (річна)	Розділ 5 «Запаси»
Звіт про використання та запаси палива (№ 4-мтп)	Розділ 1 «Використання та запаси палива»; Розділ 2 «Витрати палива енергетичним сектором»; Розділ 3 «Кінцеве використання палива»

Джерело: узагальнено автором за даними підприємства

Аналіз літератури та практики дозволяє виділити так проблемні моменти щодо відображення інформації про виробничі запаси у звітності мікропідприємств.

1. Інформація про виробничі запаси у фінансовій звітності мікропідприємств подається у згорнутому вигляді (одним рядком у балансі), що знижує її аналітичну цінність для користувачів.

2. Статистична звітність містить деталізацію даних про запаси (наприклад, щодо палива), проте вона має допоміжний характер і не завжди доступна для комплексного аналізу усім стейкхолдерам.

3. Відсутність єдиної деталізації у фінансовій та статистичній звітності ускладнює формування повної картини щодо обсягу та ефективності використання виробничих запасів мікропідприємств.

Таким чином, відображення виробничих запасів у звітності мікропідприємства має як позитивні сторони, так і суттєві обмеження. Це зумовлює потребу у вдосконаленні підходів до подання інформації про виробничі запаси, що дозволило б підвищити прозорість та ефективність прийняття управлінських рішень у мікропідприємствах.

Література:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення 20.09.2025 р.)
2. Добровольська О.В., Дуброва Н.П. Показники EBIT та EBI в аналізі фінансової звітності: методичний підхід. *Інфраструктура ринку.* 2021. № 52. С. 14-20.
3. Добровольська, О., Кравченко, М., & Даніленко, О. (2021). Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. *Економіка та суспільство*, (32). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-34
4. Банера Н.П, Гелей Л.О. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва: оцінка та шляхи підвищення інформативності показників. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2021. №1 (71). С. 55-62.

Abstract: *In wartime conditions, many domestic enterprises are faced with a deterioration in their financial and property status. For enterprises in the construction industry, one of the key factors in ensuring the effectiveness of economic activity is to increase the efficiency of the use of production inventories. The role of accounting as a key source of reliable information for making management decisions is emphasized. The features of reflecting production inventories in the financial and statistical reporting of micro-enterprises are studied. It is substantiated that clear regulation of reporting indicators provides an appropriate level of information for internal and external users. It is concluded that the methodology for compiling enterprise reporting meets the requirements of current legislation and meets the needs of stakeholders in assessing the liquidity, solvency, investment attractiveness and efficiency of micro-enterprise activities.*

Keywords*: production inventories, financial reporting, micro-enterprise, accounting, solvency, liquidity*

Науковий керівник – КОРШИКОВА Рената,
к.е.н., доцент, професорка кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м.Київ

ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ДПС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДУБРОВІНА Юлія, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У цій роботі проведено дослідження процесу застосування електронних сервісів у системі оподаткування. Розкрито поняття цифровізація податків. Визначено ключові завдання, цифровізації як чинника модернізації податкової системи держави. Акцентовано увагу на впровадженні Електронного кабінету платника податків як головного державного податкового електронного сервісу, що забезпечує зручну форму взаємодії між платниками податків і контролюючими органами. Визначено ключові переваги використання електронних сервісів.*

Ключові слова: *цифровізація, електронний сервіс, державна податкова система, діджиталізація, електронний інструментарій.*

Цифровізація, як послідовне розповсюдження цифрових інновацій у соціально-економічних процесах держави, спонукає підвищувати технічні можливості, впроваджувати ефективні інструменти для організації процесів управління. Складно уявити сучасний світ без інформаційних та цифрових технологій, які тим більше проникають у всі сфери життя людини. Державна податкова система не є винятком. Поняття «електронне оподаткування» з'явилося у науковому обігу відносно нещодавно й трактується дослідниками як комплексна система автоматизованого податкового адміністрування, що має нормативне регулювання та економічне підґрунтя. Її функціонування ґрунтується на застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій для визначення податкової бази, ведення обліку платників, підготовки й подання електронної звітності, а також реалізації інших процедур, спрямованих на оптимізацію, впорядкування та модернізацію фіскального управління в умовах цифрової трансформації [1].

Державним податковим електронним сервісом є «Електронний кабінет платника податків» [2]. Електронний кабінет забезпечує електронну форму взаємодії платників податків та державних органів з контролюючими органами, надання/отримання користувачам/користувачами документів, інформації та послуг, передбачених Податковим Кодексом.

Електронний кабінет складається з:

- апаратно-програмного комплексу;
- портального рішення для користувачів платників податків, робота в якому здійснюється онлайн;
- портального рішення для користувачів державних, у тому числі контролюючих органів;
- програмного інтерфейсу (API), що дає змогу реалізувати повноту функціонала Електронного кабінету;
- інших засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно телекомунікаційних систем. На сучасному етапі ефективність контрольно-перевірочних заходів податкових органів набуває особливої актуальності, адже в умовах воєнних дій державний бюджет зазнає значних втрат і потребує поповнення насамперед за рахунок податкових надходжень [3]. Забезпечення такого балансу виступає ключовою передумовою формування дієвої системи податкового контролю, котра представлена на рис. 1

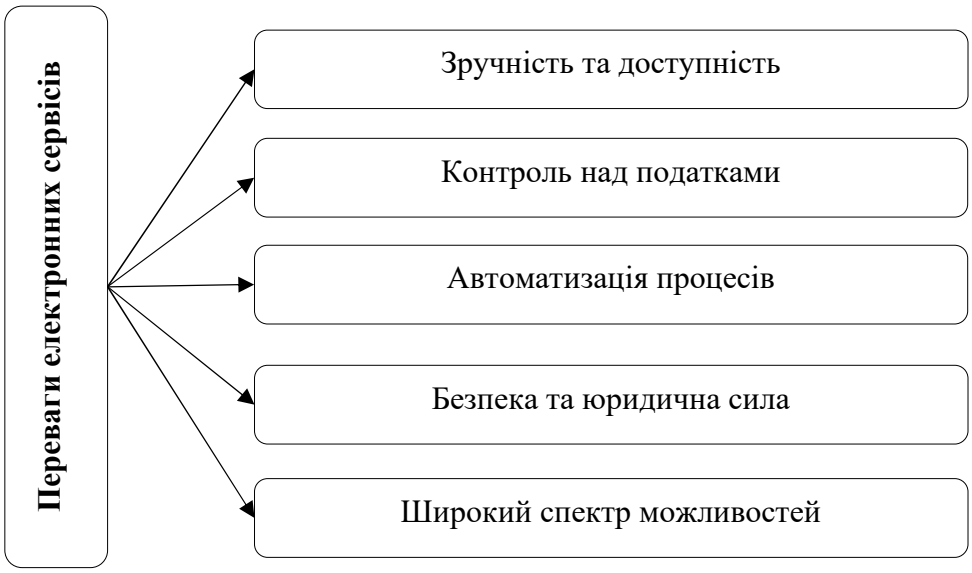

Рисунок 1 – Переваги електронних сервісів ДПС

Джерело: узагальнено автором на підставі [2].

Переваги електронних сервісів:

- Зручність та доступність.
- Контроль над податками.

- Автоматизація процесів.
- Безпека та юридична сила
- Широкий спектр можливостей (реєстрація ФОП онлайн, подача податкової декларації, отримання довідок, електронна перевірка контрагентів тощо.)

Електронний кабінет працює постійно (24 години на дату кожного календарного дня), крім часу, необхідного для його технічного обслуговування. Порядок функціонування Електронного кабінету затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 14.07.2017 р. № 637 [4].

Країни Європейського Союзу активно запроваджують цифрові інструменти податкового адміністрування. Так, у Польщі діє Національна система електронних розрахунків (KSeF), яка забезпечує автоматизований обмін електронними рахунками-фактурами. В Іспанії впроваджено чат-бот із питань ПДВ, що працює на базі штучного інтелекту, а в Португалії створено мобільний застосунок e-Fatura, який дозволяє сканувати QR-коди з рахунків [1].

Отже, цифровізація є ключовим чинником модернізації податкової системи України, оскільки впровадження електронних сервісів забезпечує зручність, прозорість та ефективність у взаємодії між платниками податків і контролюючими органами.

Електронний кабінет платника податків, як центральний сервіс ДПС, дає змогу оптимізувати податкові процедури, скоротити витрати часу, підвищити рівень податкової дисципліни та зменшити ризики корупційних проявів. В умовах воєнних дій його значення зростає ще більше.

Література:

1. Ерфан Є. А. Ефективність електронних сервісів в системі податкового адміністрування. *Український економічний часопис*. 2025. Вип. 9. С. 38–42. URL: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-9-6.
2. Електронний кабінет платника податків. Державна податкова служба України. URL: https://cabinet.tax.gov.ua (дата звернення: 01.10.2025)
3. Косторной С.В., Демченко І.В. Електронний кабінет платника податків. Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки). № 1 (43). 2021. С. 53–58. URL:

https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/876 (дата звернення: 01.10.2025).

4. Про затвердження Порядку функціонування Електронного кабінету: Наказ Міністерство фінансів України від 14.07.2017 № 637 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17#Text (дата звернення: 01.10.2025).

Abstract: *This study explores the process of implementing electronic services within the taxation system. The concept of tax digitalisation is examined. The key objectives of digitalisation as a factor in modernising the state's tax system are identified. Particular attention is paid to the introduction of the Taxpayer's Electronic Cabinet as the principal state tax e-service, which ensures a convenient form of interaction between taxpayers and supervisory authorities. The main advantages of using electronic services are outlined.***.**

Keywords: *digitisation, electronic services, state tax system, digitalisation, electronic tools.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

ВПЛИВ НЕТОВАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

ДУДНИК Ольга, здобувач вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет

Анотація. *У статті розглянуто вплив нетоварної дебіторської заборгованості на фінансову стійкість підприємства. Визначено її роль у формуванні структури активів та рівня ліквідності, а також проаналізовано ризики, пов'язані зі зростанням обсягів такої заборгованості. Показано, що надмірна частка авансів виданих, прострочені розрахунки з підзвітними особами та несвоєчасні бюджетні відшкодування можуть призвести до зниження платоспроможності та погіршення фінансових коефіцієнтів. Наголошено на важливості регулярної інвентаризації розрахунків, застосування сучасних інформаційних систем та проведення аудиторської оцінки для забезпечення фінансової рівноваги. Зроблено висновок, що ефективне управління нетоварною дебіторською заборгованістю є ключовим чинником підтримання стабільності та сталого розвитку підприємства.*
Ключові слова. *Нетоварна дебіторська заборгованість, фінансова стійкість, ліквідність, аванс виданий, інвентаризація розрахунків.*

Фінансова стійкість підприємства визначається його здатністю забезпечувати безперервність господарської діяльності та своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами, бюджетом і працівниками. Нетоварна дебіторська заборгованість відіграє важливу роль, оскільки вона безпосередньо впливає на структуру активів та ліквідність підприємства. Серед основних складових цієї категорії - розрахунки з бюджетом, підзвітними особами, аванси видані, внутрішньогосподарські розрахунки, розрахунки з державними цільовими фондами [1].

Збільшення обсягів нетоварної дебіторської заборгованості може свідчити як про особливості фінансово-господарської політики підприємства, так і про ризики зниження його платоспроможності. Значна частка авансів, виданих постачальникам, або прострочені розрахунки з підзвітними особами зменшують обсяг вільних грошових коштів, що ускладнює забезпечення фінансової рівноваги. Одночасно с цим, наявність непогашеної заборгованості підзвітних осіб або матеріально-відповідальних осіб може свідчити про низький рівень контролю з боку облікової служби підприємства за дотриманням встановлених

термінів проведення розрахунків, тобто про низьку виконавчу дисципліну персоналу і проблеми у внутрішній системі управління фінансовими ресурсами.

Крім того, несвоєчасне відшкодування податкового кредиту або повернення переплат з бюджету створюють додаткові ризики для ліквідності. Нетоварна дебіторська заборгованість безпосередньо впливає на показники фінансової стійкості - при її зростанні погіршується коефіцієнт покриття поточних зобов'язань, зменшується рівень абсолютної та швидкої ліквідності [2].

При проведенні аудиту та здійсненні фінансового аналізу важливою є якісна оцінка структури нетоварної дебіторської заборгованості. Завданням облікової служби підприємства є регулярна інвентаризація розрахунків, контроль термінів її погашення та визначення рівня впливу на фінансові коефіцієнти. Для цього доцільно використання сучасних інформаційних систем, за допомогою яких є можливість автоматично відстежувати динаміку дебіторської заборгованості та формувати прогнозні моделі її впливу на фінансову стійкість [3].

Отже, нетоварна дебіторська заборгованість є одним із ключових факторів, що впливає на фінансову стійкість підприємства. Ефективне управління нею забезпечує оптимальний рівень ліквідності, сприяє підтриманню позитивного іміджу перед контрагентами та інвесторами і створює передумови для сталого розвитку підприємства.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. Дата оновлення 03.11.2020 р. № 1020-20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (Дата звернення 28.09.2025)

2. Єрмолаєва М., Федько В. дебіторська заборгованість та її вплив на діяльність підприємства. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy*: Collection of scientific papers / resp. ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhájska, 2021. Pp. 21-22. URL: https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f655d430-f18b-4e54-be96-5f89664ab26b/content (Дата звернення 28.09.2025)

3. Рябчук О., Костенко А. Значення аудиту дебіторської заборгованості підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка» / Облік, аналіз та аудит.)* 2025. № 37 (65). С. 70-74. URL: https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4279/3928 (Дата звернення 28.09.2025)

Abstract. *The article examines the impact of non-trade receivables on the financial stability of an enterprise. Their role in shaping the structure of assets and the level of liquidity is defined, and the risks associated with the growth of such receivables are analyzed. It is shown that an excessive share of advances paid, overdue settlements with accountable persons, and untimely budget reimbursements may lead to reduced solvency and deterioration of financial ratios. Emphasis is placed on the importance of regular reconciliation of settlements, the use of modern information systems, and conducting audit assessments to ensure financial balance. The conclusion is made that effective management of non-trade receivables is a key factor in maintaining stability and sustainable development of an enterprise.*

Keywords. *Non-trade receivables, financial stability, liquidity, advance payment, reconciliation of settlements.*

Науковий керівник – ЄРМОЛАЄВА Марина,
К.е.н.. доцент, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет,
М. Полтава

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКО-ПРОДУКЦІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОБЛІКУ

ЗАДОРОЖНЯК Валентина, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. *Досліджено три основні підходи до визначення еко-продукції: технократичний, екосистемний та соціально-економічний. Наведено їх характеристику. Здійснено порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів обліку, що забезпечують прозору систему обліку витрат виробництва еко – продукції. Внесено пропозиції щодо створення методики обліку з врахуванням екостандартів, що дозволять сформувати систему екологічного управлінського обліку та здійснювати економічну оцінку впливу «зеленого» виробництва.*
Ключові слова: *еко-продукція, облік, витрати, підходи, стандарти, МСБО 41, НП(С)БО.*

В умовах розвитку органічного сільського господарства та «зеленої» економіки виникає потреба у систематизації підходів до обліку витрат виробництва еко-продукції рослинництва. Специфічні витрати, пов’язані з сертифікацією, екологічним моніторингом, використання біопрепаратів та навчанням персоналу, не завжди адекватно відображаються в традиційних системах бухгалтерського обліку, що ускладнює ефективне управління органічними агропроектами.

У дослідженні систематизовано три основні підходи до визначення еко-продукції: технократичний, екосистемний та соціально-економічний.

Технократичний підхід орієнтований на склад продукції: відсутність ГМО, пестицидів, хімічних добрив. Прикладом є виробництво сертифікованої органічної продукції за стандартами EU/USDA.

Екосистемний підхід визначає еко-продукцію через її екологічний вплив на ґрунти, біорізноманіття та навколишнє середовище. На практиці це означає використання сидератів, мінімального обробітку ґрунту та агроландшафтного планування.

Соціально-економічний підхід орієнтований на вплив виробництва на добробут людей, здоров'я населення та сталий розвиток територій. Практичними прикладами є програми підтримки локальних екофермерів, кооперативів та соціальних господарств у сільських громадах.

Найбільш збалансованим є інтегрований підхід, що поєднує всі три складові. Основна проблема – відсутність єдиної міжнародної термінологічної бази.

Порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів показав, що МСФЗ, зокрема МСБО 41 і МСФЗ 13, забезпечують більш гнучку та прозору систему обліку витрат виробництва еко - продукції, адже враховується справедлива вартість, ризики, майбутні економічні вигоди, а також потреба в деталізації інформації щодо розкриттях у примітках. Національні стандарти в Україні базуються на відображенні фактичних витрат та часто не диференціюють екологічно зумовлені витрати, що ускладнює побудову ефективної системи управлінського обліку на підприємствах, які займаються виробництвом органічної продукції

Окремим аспектом, який залишається поза увагою як у національних стандартах, так і в практиці бухгалтерського обліку, є класифікація витрат виробництва еко - продукції за ознакою їх змінності. У зарубіжній літературі, особливо в рамках систем управлінського обліку та калькулювання собівартості (ABC, стандарт - костинг), поділ витрат на змінні та постійні є базовим для прийняття управлінських рішень. В умовах органічного виробництва, де значна частка витрат пов’язана з сертифікацією, навчанням персоналу, аналізом ґрунтів та утилізацією відходів, такий поділ дає змогу:

- оцінювати гнучкість витрат і адаптивність до змін попиту;
- прогнозувати рівень беззбитковості;
- коригувати технологічні процеси відповідно до економічних показників.

Узагальнюючи вище викладене можна дійти висновку, що у виробництві еко-продукції рослинництва характеризується специфікою, зумовленою біологічною природою активів, сезонністю виробництва та екологічними вимогами, що потребують врахування витрат на сертифікацію, моніторинг, утилізацію відходів, біопрепарати та навчання персоналу. Порівняння МСФЗ і національних стандартів засвідчило, що міжнародні підходи (МСБО 41, МСФЗ 13) забезпечують більшу гнучкість, прозорість та врахування екологічних

ризиків, тоді як НП(С)БО орієнтовані лише на фактичні витрати, без урахування екологічних аспектів. Для сталого розвитку ринку еко-продукції в Україні необхідно створити методики обліку з врахуванням екостандартів, розробити систему екологічного управлінського обліку та економічної оцінки впливу «зеленого» виробництва. Відсутність системного підходу до облікової підтримки еко-продукції гальмує розвиток галузі, знижує інвестиційну привабливість і вимагає модернізації національних стандартів та практик.

Література:

1. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері // Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України URL: https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1 (дата звернення 10.09.2025 р)
2. Ромашко О.М. Оцінка та облік витрат за міжнародними стандартами звітності / О.М. Ромашко // Збірник наукових праць Університету економіки та права «КРОК». – 2022. – № 3(67). – С. 45–49.
3. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності // Офіційний вебсайт Міністерства фінансів URL: https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti (дата звернення 10.09.2025 р)

Abstract. *Three main approaches to the definition of eco-products are studied: technocratic, ecosystemic and socio-economic. Their characteristics are given. A comparative analysis of national and international accounting standards is carried out, which provide a transparent system of accounting for the costs of producing eco-products. Proposals have been made to create an accounting methodology taking into account eco-standards, which will allow forming a system of environmental management accounting and carrying out an economic assessment of the impact of "green" production.*
Keywords: *eco-products, accounting, costs, approaches, standards, IAS 41, NP(S)BO.*

Науковий керівник – ГУЦАЛЕНКО Любов
д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ІВАЩЕНКО Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розкрито сутність інвентаризації як складової системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Визначено, що інвентаризація забезпечує достовірність фінансової звітності, сприяє зміцненню майнової дисципліни та підвищує ефективність управлінських рішень. Обґрунтовано необхідність автоматизації інвентаризаційного процесу та використання сучасних цифрових технологій для підвищення якості контролю й аналітичної оцінки активів*

Ключові слова: *інвентаризація, бухгалтерський облік, внутрішній контроль, фінансова звітність, автоматизація, цифрові технології, управління активами.*

Інвентаризація є важливою складовою системи бухгалтерського обліку, що забезпечує контроль за збереженням активів і достовірністю фінансових даних підприємства. Її проведення спрямоване на перевірку відповідності фактичної наявності майна даним бухгалтерських записів. Роль інвентаризації полягає у встановленні реального стану активів, виявленні нестач, надлишків і помилок, які можуть впливати на фінансовий результат діяльності.

У сучасних умовах господарювання інвентаризація набуває особливого значення як інструмент внутрішнього контролю. Вона не лише сприяє виявленню порушень у збереженні матеріальних цінностей, а й підвищує якість управлінських рішень. Результати інвентаризації забезпечують достовірність фінансової звітності та є підґрунтям для ухвалення економічно обґрунтованих рішень керівництвом.

Правове регулювання інвентаризації визначене Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Процес інвентаризації включає кілька етапів: підготовку, безпосереднє проведення, узагальнення результатів і відображення їх у бухгалтерському обліку. На кожному етапі важливо дотримуватися принципів об’єктивності, повноти та документального підтвердження даних. Ретельне оформлення інвентаризаційних описів, актів і звіряльних відомостей є гарантією правильного відображення результатів у звітності.

Від якісного проведення інвентаризації залежить достовірність балансу підприємства. У практиці нерідко трапляються ситуації, коли невиявлені відхилення між фактичними і обліковими даними призводять до спотворення фінансових результатів. Тому особливу увагу слід приділяти перевірці об’єктів, що мають високу вартість або часто використовуються в операційній діяльності.

Інвентаризація також виконує профілактичну функцію, оскільки дисциплінує матеріально відповідальних осіб і сприяє зниженню ризику зловживань. Її результати використовуються не лише для облікових коригувань, а й для аналізу ефективності управління майном. Таким чином, інвентаризація стає важливим елементом системи контролю на підприємстві.

В умовах цифрової трансформації важливо впроваджувати електронні інвентаризаційні відомості, сканування штрих-кодів та використання хмарних технологій для зберігання даних. Це не лише підвищує ефективність контролю, а й забезпечує аналітичну базу для прийняття управлінських рішень. У такий спосіб інвентаризація поступово перетворюється із формальної процедури на інструмент управління активами.

Критично оцінюючи сучасну практику, слід зазначити, що на багатьох підприємствах інвентаризація проводиться формально, лише для звітності. Відсутність належної підготовки персоналу, низький рівень внутрішнього контролю та недостатня автоматизація процесів призводять до помилок і викривлень. Це свідчить про необхідність посилення методичного супроводу та контролю з боку бухгалтерських служб.

Науковці відзначають, що інвентаризація є не лише технічним, а й аналітичним процесом. Вона поєднує облік, контроль і аналіз, що дає змогу комплексно оцінити стан активів. Саме аналітичний підхід до узагальнення результатів інвентаризації дає можливість виявляти тенденції у використанні ресурсів і розробляти заходи для підвищення ефективності управління.

Перспективним напрямом розвитку інвентаризаційного процесу є поєднання традиційних методів перевірки з технологіями штучного інтелекту. Використання алгоритмів машинного навчання може сприяти автоматичному

виявленню аномалій у даних і зменшити ризик людських помилок. Це відкриває нові можливості для побудови системи безперервного контролю.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інвентаризація є невід'ємною частиною системи бухгалтерського контролю, яка забезпечує достовірність фінансової звітності та захист майнових інтересів підприємства. Її ефективність залежить від кваліфікації персоналу, рівня автоматизації, організації документообігу та дотримання нормативних вимог. У сучасних умовах інвентаризація стає не лише обов'язковою процедурою, а й важливим аналітичним інструментом підвищення якості управління.

Література:

1. Луцик Ю. О. Інвентаризація в системі управлінських рішень суб'єкта державного сектору / Ю. О. Луцик // Економіка та держава. – 2018. – № 7. – С. 54-59. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/54.pdf.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.

Abstract: *The paper reveals the essence of inventory as an integral part of the accounting and internal control system. It is determined that inventory ensures the reliability of financial reporting, strengthens asset discipline, and enhances the effectiveness of managerial decisions. The necessity of automating the inventory process and applying modern digital technologies to improve the quality of control and analytical assessment of assets is substantiated.*

Keywords: *inventory, accounting, internal control, financial reporting, automation, digital technologies, asset management.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ

КАПІТУЛА Олена, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет водного господарства та природокористування

Анотація. *У дослідженні розглянуто питання виникнення сумнівної та безнадійної заборгованості в сучасних умовах діяльності підприємства. Проаналізовано вплив узгодження податкового і бухгалтерського обліку на механізм створення резерву сумнівних боргів та визначено його значення для формування податкового прибутку. Подано методичні підходи до оцінювання поточної дебіторської заборгованості за чистою реалізаційною вартістю та до визначення розміру резерву на звітну дату. Наголошено на важливості принципу обачності як основного інструменту недопущення заниження витрат та зобов'язань та завищення активів та доходів підприємства. Доведено, що формування резерву сумнівних боргів є ключовим елементом системи ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та важливою передумовою достовірності інформації у фінансовій звітності.*
Ключові слова: *заборгованість дебіторів, резерв сумнівних боргів, сумнівні борги, чиста реалізаційна вартість, оцінка зобов'язань, нормативно-правова база.*

Одним із ключових вимог ведення бухгалтерського обліку є достовірне відображення інформації щодо активів, капіталу та зобов'язань підприємства. У цьому контексті особливе значення має правильне відображення у звітності дебіторської заборгованості, адже в сучасних умовах розвитку економіки існує високий ризик того, що контрагенти не виконають своїх зобов'язань [1, с. 125-126]. Наявність дебіторської заборгованості завжди пов'язана з певною ймовірністю її непогашення. Якщо існує сумнів у поверненні такої заборгованості, вона набуває статусу сумнівної, а за відсутності заходів щодо її стягнення та після закінчення строку позовної давності – перетворюється на безнадійну. Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» для покриття можливих втрат від неповернення боргів за відвантажену продукцію, виконані роботи чи надані послуги створюється резерв сумнівних боргів. Такий резерв є сумою витрат, що відповідає величині дебіторської заборгованості, повернення якої під загрозою. Його створення дозволяє заздалегідь врахувати ймовірні збитки, не чекаючи, коли заборгованість залишиться безнадійною. Нормативні документи визначають два методи обчислення резерву сумнівних боргів (рис. 1).

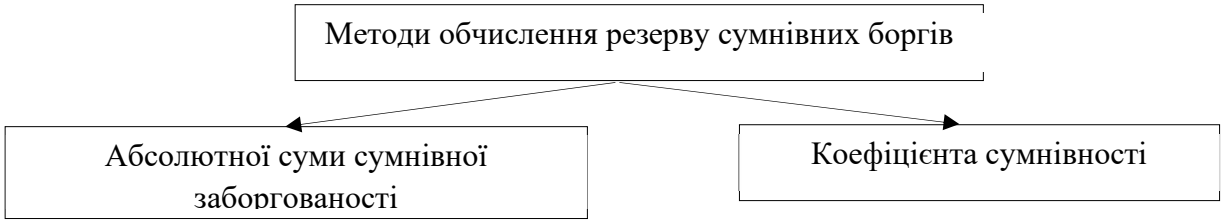

Рисунок 1 – **Методи визначення резерву сумнівних боргів**

Джерело: узагальнено автором за інформацією [2, с. 130]

За першим методом – розмір резерву визначають шляхом аналізу фінансової спроможності конкретних дебіторів. Підприємство має дослідити їхню платоспроможність та визначити індивідуальний коефіцієнт сумнівності. Якщо активи дебітора перевищують або дорівнюють його зобов'язанням, він вважається платоспроможним. Про можливу неплатоспроможність можуть свідчити відсутність коштів на рахунках чи прострочені кредиторські борги. Загальний резерв формується як сума індивідуально розрахованих величин за кожним контрагентом. Однак даний метод має суб'єктивний характер, адже достовірність результатів залежить від якості інформації та компетентності спеціаліста [2, с. 129-133]. За методом коефіцієнта сумнівності резерв визначається на основі класифікації простроченої заборгованості дебіторів. Для цього залишок заборгованості необхідно помножити на відповідний коефіцієнт сумнівності. При цьому залишок резерву на дату складання балансу не може перевищувати суми самої дебіторської заборгованості. Основною метою такого резерву є зменшення негативного впливу списання безнадійних боргів на фінансовий стан підприємства [3, с. 106]. У наказі про облікову політику субєкти господарювання самостійно визначають періодичність та принципи групування заборгованості за рядками непогашення. Найбільш доцільним вважається розподіл на інтервали до трьох років. У міжнародній практиці акцент робиться на відображенні дебіторської заборгованості у чистій реалізаційній вартості, що вимагає створення резерву сумнівних боргів [4, с. 80]. Згідно з Планом рахунків, облік резерву ведеться на бухгалтерському рахунку 38 «Резерв сумнівних

боргів». За кредитом цього рахунка показується формування резерву (у кореспонденції із витратами), а за дебетом – використання резерву при списанні боргів або зменшенні резерву. У бухгалтерському обліку створення резерву сумнівних боргів відображається такою кореспонденцією рахунків: Дебет 944 «Сумнівні та безнадійні борги» – Кредит 38 «Резерв сумнівних боргів». Аналітичний облік цього резерву здійснюють за кожним боржником або за рядками прострочення, залежно від обраного методу. Підставою для нарахування є розрахунок бухгалтерії. Відповідно до НП(С)БО 10 сумнівною вважається поточна дебіторська заборгованість за товари чи послуги, щодо якої існує невизначеність у погашенні [5]. У Ф № 2 «Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)» сума сформованого резерву показується у складі інших операційних витрат. Якщо заборгованість визнається безнадійною, її списують із зменшенням відповідного резерву, не впливаючи повторно на витрати. Якщо резерву не вистачає, списання здійснюється безпосередньо на інші операційні витрати. Повернені суми раніше списаних боргів відображаються у складі інших доходів. Якщо ж резерв не створювався, то безнадійна заборгованість одразу списується на витрати. В балансі сума резерву вираховується із первісної вартості заборгованості дебіторів за продукцію, товари чи послуги (стаття 1125 Ф №1 фінансової звітності) [6, с. 150-153].

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що створення резерву сумнівних боргів є необхідним інструментом забезпечення достовірності фінансової звітності та дотримання принципу обачності у бухгалтерському обліку.

***Література*:**

1. Сидоренко О., Клименко Т., Гливенко В. Нормативно-правове забезпечення обліку резерву сумнівних боргів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 2(30). С.125-138. URL: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2(30)-125-138

2. Тесленко Т. І. Сутність та порядок формування резерву сумнівних боргів. *Modern economics*. 2018. № 10. С. 129–133. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/the-essence-and-order-of-forming/

3. Фінансовий облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський та ін. Ірпінь : Держ. податк. ун-т, 2022. 616 с.

4. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. Фінансовий облік 1: підручник. Вінниця : Вид-во ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ М-ва фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text
6. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка та ін. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 488 с.

Summary. *The study examines the issue of the emergence of doubtful and bad debts in modern conditions of enterprise activity. The impact of the reconciliation of tax and accounting on the mechanism for creating a reserve for doubtful debts is analyzed and its significance for the formation of tax profit is determined. Methodological approaches to assessing current receivables at net realizable value and determining the size of the reserve at the reporting date are presented. The importance of the principle of prudence as the main tool for preventing understatement of expenses and liabilities and overstatement of assets and income of the enterprise is emphasized. It is proved that the formation of a reserve for doubtful debts is a key element of the accounting system at the enterprise and an important prerequisite for the reliability of information in financial reporting.*
Keywords: *debtors' debt, reserve for doubtful debts, doubtful debts, net realizable value, valuation of liabilities, regulatory and legal framework.*

Науковий керівник: ПАВЕЛКО Ольга,
д-р екон. наук, професор,
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

КАРПЕНКО Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У роботі досліджено історичні аспекти становлення податкової системи України, від часів Київської Русі до сучасності. Розглянуто особливості впливу перебування українських земель у складі Речі Посполитої та Російської імперії. Проаналізовані зміни в податковій політиці в радянські часи. Виокремлено чотири етапи розвитку податкової системи в Україні після отримання незалежності.*

Ключові слова: *податкова система, оподаткування, економічні відносини, податкова політика.*

Податкова система – це сукупність правових норм, що регулюють розмір, метод, терміни стягнення податків та інших видів збору грошей з громадян, що забезпечують стабільність економіки країни. Вона є однією з найважливіших функцій держави та відображає рівень розвитку її економіки та суспільних відносин.

Податки, у свою чергу є однією з найдавніших форм економічних відносин у суспільстві. Вони виникли ще на ранніх етапах державотворення як основне джерело забезпечення влади ресурсами для утримання війська, збереження влади та забезпечення суспільних потреб. Історія податкової системи в Україні має свій шлях розвитку, адже українські землі не раз перебували у складі різних державних утворень, що зумовило формування різних моделей оподаткування в різні періоди часу.

Більше десяти століть тому східні слов'яни створили державу, в наші часи відому як Київська Русь. Перша форма податків, яка з’явилася на Русі, була створена князем Олегом – данина, князь з дружиною обходив підвладні собі території та збирав ресурси. Проте надмірна жорстокість стягнення податку та часту регулярність викликало повстання древлян, через що князя Ігоря було вбито. Дружина Ігоря, Ольга, продовжила справу свого чоловіка, але поліпшила умови податку, встановивши чіткі ліміти збираної данини та регулярність. Надалі податкова система Русі створила митні збори від купців та лишалась незмінною до повного розгромлення держави [1, с. 42].

Після занепаду Київської Русі, більша частина її земель увійшла до складу Великого Князівства Литовського, де використовувалась ідентична форма податкової системи, що і в Русі, аж до Люблінської унії, коли ці території увійшли до складу Речі посполитої [1, с. 83]. Тоді на українських землях була введена польська податкова система, яка надавала привілеї шляхті та католицьким церквам у вигляді неоподаткування, інші ж, найбільше всього селяни, були змушені платити податки. Сербщина, поголовщина та стація – найпоширеніші податки тих часів: сербщина – стягувався з селян та шляхти, яка не відбувала військової повинності, поголовщина – податок на землю, стація – податок на забезпечення княжого двору [2, с. 138]. Таким чином, податкова система Речі Посполитої закріплювала нерівність у суспільстві, як за верствою населення, так і за національністю, що і стало приводом до створення козацько-гетьманської держави.

Після утворення Гетьманщини, українська податкова система набула більшої самостійності та створила свою внутрішньодержавну податкову систему. Одним з найбільшим джерелом прибутків Війська запорізького була найрізноманітніша торгівля, через яку купці та торговці, які ввозили та вивозили товар, сплачували податок в скарбницю. Це не завжди були гроші, іноді ресурси та їжа. Особливість податкової системи Гетьманщини було те, що вона об'єднала податки селян з новими податками, які були створені для підтримання війська.

Після Переяславської угоди, Гетьманщина отримала певну автономію у складі Московської держави, зберігаючи власний устрій та систему податків, проте московські переписувачі склали подушний опис сіл для контролю часткової сплати податків в московську казну. З часом Москва почала запроваджувати контроль на основними доходами Гетьманщини, усунувши українську адміністрацію від контролю над ними. Таким чином Україна все більше потрапляє у сферу впливу імперії, що в кінці кінців призводить до скасування Гетьманщини. Саме в цей час до основних податей – подвірної і кінної – додалися незліченні додаткові податки, що мали надзвичайний характер: драгунський збір, збір на будівництво кораблів та ін. Було запроваджено податки

на домашні лазні, полоскання білизни, прогін плотів по річці, торгові податки і мита – усього близько півсотні різних платежів і зборів [1, с. 117]. Податкова політика Російської імперії мала високу централізованість і визначалась серед інших високим податковим тиском.

Однак ситуація дещо змінилася після революційних подій 1917 р. та встановлення радянської влади. Почала зароджуватись Українська державність, а отже автономія податкової системи, вони тепер не йшли на чиюсь користь, будь то держава чи місцевий орган. Але нажаль за час свого існування Центральна рада не вжила жодних заходів для поліпшення фінансового й економічного становища країни. У сфері податків обмежилися лише підвищенням акцизних ставок і запровадженням податку на вино. Звіти про прибутки та видатки не складалися. Запроваджувалися окремі податки, попередні скасовувалися, але все це було хаотично і випадково. 26 січня у Київ ввійшли частини червоноармійців і це вказувало на поразку Центральної ради [1, с. 135]. Встановлення радянської влади в Україні означало встановлення нової податкової системи. На відміну від своїх дореволюційних попередників, більшовицький уряд запровадив обов'язковий податок натурою, зерно, продукти, сировина – все це відбиралось на потреби держави. Згодом це було замінено на натуральний податок, пізніше – на грошовий.

З проголошення незалежності України 1991 року, постала потреба створення оновленої податкової системи, відмінної від радянської, яка б мала класичну схему оподаткування, з урахуванням рівня розвитку економіки, ринкових відносин тощо [3, с. 24]. Весь період становлення податкової системи можна поділити на 4 періоди.

Перший період проходив за умов Закону України «Про систему оподаткування» [4]. Також було прийнято важливий закон «Про податок на додану вартість» [5], ставка становила 28% та входила до ціни товару. Паралельно діяли старі податки – прибутковий з громадян та місцеві збори. З'явилися численні місцеві податки (ринковий збір, комунальний, курортний, навіть збір з власників собак). 1992 р. Верховна Рада делегувала Кабміну право

видавати декрети з питань оподаткування. Податкова система була хаотичною, перевантаженою дрібними податками, що ускладнювало адміністрування.

Другий період почався з уточнень деякий законів щодо оподаткування. Вперше у законі введення поділу на загальнодержавні та місцеві податки. Збільшився перелік загальнодержавних податків значно розширився та зменшилися ставки ПДВ. Також були запроваджені акцизні марки на алкоголь і тютюн. Система стала більш впорядкованою, але податковий тиск залишався високим, а кількість податків – надмірною.

Третій період характеризувався підготовкою до Податкового кодексу. Заміна шкали оподаткування, введення єдиної ставки, податкового кредиту і соціальної пільги. Тут верховна Рада вже робить спроби зменшення податкового тиску.

Трансформації ч*етвертого періоду* можна назвати справжньою податковою реформою. Завдяки цій реформі: кількість податків і зборів зменшилась вдвічі, трансформація частини податків, рентна плата об'єднала низку ресурсних платежів.

Таким чином, пройшовши шлях від хаотичності до впорядкування, ми отримали сучасну систему оподаткування, яка спрямована на досягнення європейських стандартів.

Література:

1. Ярошенко Ф. О., Павленко В. В., Павленко В. Л. Історія податків та оподаткування в Україні: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; за заг. ред. А. М. Подоляки. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 416 с.

2. Шевердін М. М. Правове регулювання прямих податків на українських землях під владою Литви, Польщі та Речі Посполитої (середина XIV – XVII ст.). Право і суспільство. 2015. № 6.2. С. 136–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_6. (дата звернення: 29.09.2025)

3. Волощук М.Г., Матьола І.І., Карабін Т.О., Білаш О.В. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 172 с.

4. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 № 1251-XII (втрата чинності від 01.01.2011). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text (дата звернення: 29.09.2025)

5. Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 № 168/97-ВР (втрата чинності від 01.01.2011). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168/97-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 29.09.2025)

Анотація: *The work study the historical aspects of the formation of the tax system of Ukraine, from the times of Kyivan Rus to the present day. The peculiarities of the influence of the presence of Ukrainian lands in the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Russian Empire are considered. Changes in tax policy in Soviet times are analyzed. Four stages of development of the tax system in Ukraine after independence are distinguished.*

Ключові слова: *tax system, taxation, economic relations, tax policy.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

КОЖОКАРЬ Олена, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто еволюцію та зміст основних функцій бухгалтерського обліку в контексті сучасних економічних трансформацій. Визначено, що облік виконує інформаційну, контрольну, аналітичну, прогностичну та комунікаційну функції, які формують його як інтегровану систему управління. Наголошено на необхідності адаптації облікових процесів до цифрового середовища та посилення аналітичного потенціалу облікової інформації.*
Ключові слова: *бухгалтерський облік, функції бухгалтерського обліку, інформаційна функція, контрольна функція, аналітична функція, прогнозування, управління, цифрова економіка.*

Сучасна економіка розвивається в умовах постійної цифровізації, що істотно змінює роль і зміст бухгалтерського обліку. Його функції виходять за межі технічного відображення господарських операцій і перетворюються на складову управлінської системи підприємства. Зміни у технологіях обробки даних, швидкість прийняття рішень та підвищення вимог до прозорості фінансової інформації зумовлюють потребу у глибшому розумінні теоретичних основ функціонування обліку.

Інформаційна функція є центральною у системі бухгалтерського обліку. Її зміст полягає у створенні достовірних, повних і своєчасних даних, що відображають стан активів, зобов’язань і фінансових результатів підприємства. Легенчук С.Ф. розглядає інформаційну функцію як базу знань, на якій ґрунтується економічне мислення користувачів облікової інформації. Такий підхід підкреслює, що облік не лише фіксує факти господарського життя, а й трансформує їх у структуровану систему відомостей, придатних для аналітики та прогнозування [2] .

Контрольна функція обліку забезпечує перевірку правильності відображення господарських процесів і дотримання встановлених норм. Голов С.Ф. наголошує, що контроль у сучасних умовах має розглядатися як невід’ємна складова стратегічного управління [1]. Ця функція охоплює не лише виявлення порушень, а й запобігання ризикам, пов’язаним із неефективним використанням ресурсів.

Аналітична функція спрямована на оцінку результатів діяльності та визначення закономірностей розвитку підприємства. Легенчук С.Ф. визначає аналітику як механізм перетворення даних у знання, здатні впливати на управлінські рішення [2]. Ця функція набуває особливої ваги в умовах великих масивів даних і зростання складності бізнес-процесів. Ефективне використання аналітичного потенціалу обліку підсилює його роль як інструмента економічного прогнозування.

Функція прогнозування пов'язана з оцінкою майбутніх тенденцій на основі аналізу ретроспективних даних. Голов С.Ф. вважає, що прогнозна складова є важливою у формуванні стратегії розвитку підприємства, оскільки забезпечує адаптацію управлінських рішень до мінливого середовища [1]. Використання аналітичних моделей і цифрових платформ дозволяє перетворити облік на інструмент підтримки стратегічного планування.

Регулююча функція передбачає вплив на господарські процеси через формування своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень. Легенчук С.Ф. розглядає облік як систему, що координує діяльність підрозділів і сприяє узгодженості управлінських дій [2].

Інтерпретаційна функція має на меті пояснення змісту отриманої інформації та її впливу на результати діяльності. Голов С.Ф. підкреслює, що інтерпретація звітних показників є засобом забезпечення зрозумілості та надійності даних для користувачів [1]. Вона сприяє правильному розумінню економічної ситуації й формуванню адекватних управлінських рішень.

Комунікаційна функція проявляється у забезпеченні взаємодії між різними учасниками економічного процесу. Інформація, сформована системою обліку, використовується керівниками, власниками, інвесторами та державними структурами. Легенчук С.Ф. визначає комунікацію як процес передачі знань між суб'єктами, що забезпечує узгодженість дій у межах підприємства [2]. Ця функція стає особливо важливою в умовах цифрових технологій, коли обмін інформацією здійснюється у реальному часі.

Адаптивна функція виявляє здатність системи бухгалтерського обліку реагувати на зміни зовнішнього середовища. Голов С.Ф. зазначає, що облік повинен мати властивість гнучкого пристосування до змін у законодавстві, стандартах і технологічних процесах. Адаптивність забезпечує стабільність інформаційної системи та зберігає її здатність виконувати основні завдання в умовах невизначеності.

Інтеграційна функція поєднує облік з іншими підсистемами управління. Вона забезпечує єдність фінансового, управлінського та стратегічного контролю. Такий підхід дозволяє розглядати облік як основу корпоративної аналітичної платформи, що підтримує процеси прийняття рішень на всіх рівнях управління.

Критичний аналіз теоретичних підходів свідчить, що сучасні дослідники схиляються до інтегрованого розуміння функцій обліку. Вони взаємопов'язані й діють у межах єдиного інформаційного простору. Така взаємодія підвищує ефективність управління, дозволяючи обліку виконувати роль аналітичного ядра підприємства.

Література:

1. Голов С.Ф., Голубка Я.В., Костюченко В.М., Чижевська Л.В. Теорії та методи бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : Вид-во «Бук-Друк», 2024. 560 с.

2. Легенчук С.Ф. Бухгалтерське теоретичне знання: від теорії до метатеорії : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2012. 336 с.

Abstract: *The evolution and content of the main functions of accounting are examined in the context of modern economic transformations. It is determined that accounting performs informational, control, analytical, forecasting, and communication functions that shape it as an integrated management system. Emphasis is placed on the need to adapt accounting processes to the digital environment and to strengthen the analytical potential of accounting information.*

Keywords: *accounting, accounting functions, informational function, control function, analytical function, forecasting, management, digital economy.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

КРИТЕРІЇ РИЗИКОВОСТІ ПЛАТНИКА ПДВ

КОСТЮКОВИЧ Анастасія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *у роботі досліджено критерії ризиковості платника ПДВ, визначені постановою Кабінету Міністрів України № 1165. Проаналізовано їх значення для виявлення фіктивних підприємств, боротьби з ухиленням від сплати податків та забезпечення прозорості господарської діяльності. Розглянуто правові, фінансові та репутаційні наслідки визнання підприємства ризиковим, зокрема зупинку реєстрації податкових накладних та можливі втрати бізнес-партнерів. Наголошено на важливості дотримання платниками ПДВ вимог законодавства для уникнення негативних наслідків і підтримання стабільності на ринку.*
Ключові слова: *ПДВ, критерії ризиковості, податкові накладні, тіньова економіка.*

Податок на додану вартість (ПДВ) – це один із головних непрямих податків в Україні. Він включається у вартість товарів чи послуг і фактично сплачується покупцем, але облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець, який у цьому випадку виступає податковим агентом. Ставки та порядок справляння ПДВ регламентує Податковий кодекс України.

Незважаючи на значний обсяг надходжень до бюджету від ПДВ і його велику частку в загальних податкових надходженнях, цей податок не розкриває свій повний потенціал через поширену тіньову економіку [1]. Проблема ризиковості платників ПДВ є поширеною та має тенденцію до зростання.

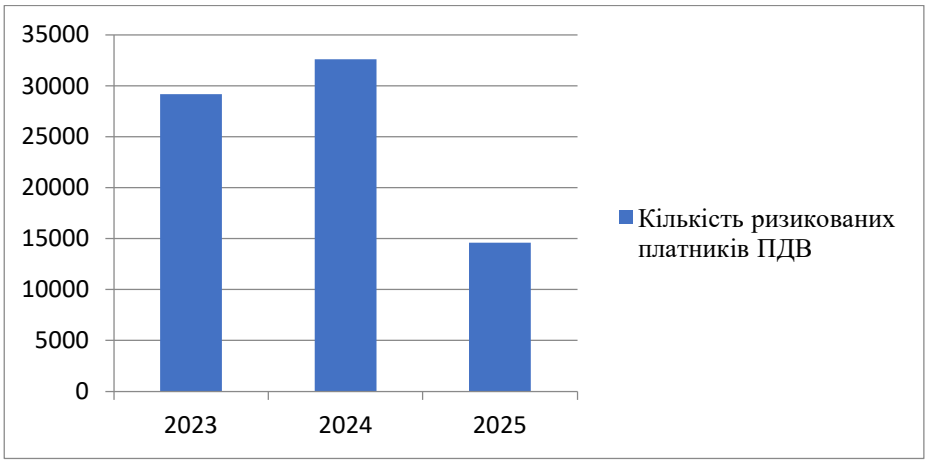

Рисунок 1 – **Зміна кількості ризикованих платників ПДВ**

Джерело: складено автором на основі [2].

Широко поширені випадки ухилення від сплати цього податку або використання фіктивних схем для незаконного відшкодування. Саме тому було запроваджено критерії ризиковості платника ПДВ, що допомагають податковим органам визначати підприємства з підвищеною ймовірністю порушень. Їх

застосування дозволяє виявити сумнівні операції, зменшити податкові зловживання та підвищити прозорість діяльності підприємства.

Критерії ризиковості платника податку (таблиця 1) визначено в додатку 1 до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 року № 1165 [3]. Їх основне завдання – виявити компанії, які можуть бути задіяні у схемах ухилення від сплати ПДВ. При цьому важливо, щоб критерії були об'єктивними й дозволяли відрізнити справжній бізнес від фіктивного.

Таблиця 1 **Критерії ризиковості платника податку на додану вартість**

Критерій	Суть
Реєстрація на недійсні або підроблені документи	Підприємство зареєстроване на фальшиві, загублені чи втрачені документи.
Реєстрація на неіснуючих або зниклих осіб	Компанію оформили на померлих чи вигаданих людей, що свідчить про фіктивність.
Реєстрація без наміру здійснювати діяльність	Фізичні особи зареєстрували підприємство, але не планували реально працювати.
Діяльність без відома власників чи керівників	Компанія діє без відома її засновників або офіційних директорів.
Відсутність рахунків у банках (крім казначейських)	Юридична особа не має відкритих банківських рахунків для ведення діяльності.
Неподання декларацій з ПДВ	Платник не подає звітність з ПДВ протягом двох звітних періодів.
Неподання фінансової звітності	Юридична особа не подає фінансову звітність за останній звітний період.
Податкова інформація про ризиковість операцій	Контролюючі органи виявили ознаки фіктивних операцій у податкових накладних.

Джерело: складено авторкою на основі [3].

Визнання підприємства ризиковим платником ПДВ має серйозні правові та економічні наслідки. Зупинка реєстрації податкових накладних: після включення до переліку ризикових відбувається повна зупинка реєстрації усіх поданих податкових накладних в ЄРПН, що ускладнює можливість контрагентів підприємства скористатися правом на податковий кредит. Це робить співпрацю з таким суб'єктом невигідною, що може призвести до втрати клієнтів.

Фінансові втрати: відсутність можливості реєстрації накладних може мати наслідком зменшення доходів через розірвання контрактів або затримки в оплатах.

Репутаційні ризики: підприємство набуває статусу ненадійного партнера, що ускладнює залучення нових контрагентів [4].

Таким чином, статус ризикового платника не лише створює труднощі у взаємодії з податковими органами, а й безпосередньо загрожує стабільності підприємства на ринку. Критерії ризиковості платника ПДВ є важливим інструментом у боротьбі з податковими махінаціями. Вони дозволяють державі вчасно виявляти сумнівні підприємства та запобігати втратам бюджету. Водночас для чесних суб'єктів господарювання важливо знати ці критерії та уникати ознак, які можуть призвести до включення їх у категорію ризикових. Це забезпечує прозорість бізнесу, сприяє розвитку партнерських відносин і зменшує ризики конфліктів із податковими органами.

Література:

1. Черкасова С. В., Бартко М. Т. Податок на доданувартість як інструмент забезпечення фіскальної функції податків. Вісник Львівського торговельно-технічного університету. 2024. вип. 76. С. 7–15. URL: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-76-01 (дата звернення 24.09.2025).

2. Скільки ризикових платників ПДВ в Україні: цифри від ДПС. Дебет-кредит. 01.09.2025. URL: https://news.dtkt.ua/taxation/pdv/102649-skilki-rizikovix-platnikiv-pdv-v-ukrayini-cifri-vid-dps (дата звернення 24.09.2025).

3. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-п#Text (дата звернення 24.09.2025).

4. «Ризиковий» платник ПДВ: що варто знати про надання суб'єкту такого статусу. *Армада*. 24.09.2024. URL: https://armada.law/blog/ryzykovyj-platnyk-pdv-shho-varto-znaty-pro-nadannya-subyektu-takogo-statusu/ (дата звернення 24.09.2025).

Annotation: *the paper examines the risk criteria of a VAT payer, defined by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1165. Their significance for identifying fictitious enterprises, combating tax evasion and ensuring transparency of economic activity is analyzed. The legal, financial and reputational consequences of recognizing an enterprise as risky are considered, in particular, the suspension of registration of tax invoices and possible losses of business partners. The importance of compliance by VAT payers with the requirements of the legislation in order to avoid negative consequences and maintain stability in the market is emphasized.*

Key words: *VAT, risk criteria, tax invoices, shadow economy.*

Науковий керівник: ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк

ПОДАТКОВА КОМПЛАЄНС-КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

КУЧЕРЕВСЬКИЙ Антон, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У доповіді досліджується та обговорюється сутність податкової комплаєнс-культури як вирішального чинника забезпечення фінансової стабільності підприємств. Проаналізовано тлумачення поняття «комплаєнс» як усередині країни, так і за кордоном, визначено його ключові характеристики та значення в сучасному бізнес-середовищі. Також окреслено роль культури дотримання податкового законодавства в покращенні фінансової дисципліни, зниженні податкових ризиків, зміцненні конкурентної позиції компанії та забезпеченні сталого розвитку.*

Ключові слова: *податкова комплаєнс-культура, фінансова стабільність, підприємство, податкове законодавство, ризики, конкурентоспроможність, прозорість бізнесу.*

Сучасний етап розвитку економіки характеризується посиленням ролі податкового регулювання у забезпеченні фінансової безпеки та стабільності суб'єктів господарювання. В умовах зростання складності податкового законодавства та посилення контролюючих функцій держави, одним із ключових завдань підприємств стає формування податкової комплаєнс-культури. Вона розглядається як система цінностей, норм та управлінських практик, спрямованих на добровільне та системне дотримання податкового законодавства, що створює передумови для підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності бізнесу.

У Кембриджському словнику термін «compliance» визначається як дія виконання закону або правила, особливо того, що регулює певну галузь чи вид діяльності (до прикладу: інспектори відповідають за забезпечення дотримання правил або компанія заявила, що завжди діяла у відповідності до екологічного законодавства) [1].

У словнику податкових термінів Організації економічного співробітництва та розвитку термін **«податковий комплаєнс»** визначається як рівень відповідності платника податків податковим правилам своєї країни, який проявляється, наприклад, через декларування доходів, подання податкових декларацій та своєчасну сплату податків [2].

У науковій статті Мащенко О. В. та Вагилевича А. А. податковий комплаєнс визначається як комплекс мотивів та стимулів платників податків, які спонукають їх дотримуватися вимог податкового законодавства, законодавства щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та своєчасно сплачувати податки, збори й платежі [3].

Дослідження історії виникнення поняття «комплаєнс» у фінансовій сфері свідчить, що воно з'явилося у 2005 році з публікацією документа **«Compliance and the compliance function in banks»** Базельського комітету з банківського нагляду. Цим документом було визначено 10 основних принципів комплаєнсу [4].

До недавнього часу поняття «комплаєнс» в Україні було переважно поширене лише у банківській сфері. Проте зміни в законодавстві останніх років свідчать про поступове розширення застосування цієї практики та її впровадження у більш широкий спектр фінансово-правових відносин.

Хоча термін «комплаєнс» наразі не має чіткого визначення у вітчизняному законодавстві, він відображений у численних нормативних актах Національного банку України та деяких законах України. Це дозволяє використовувати його для регламентації різних видів відносин у правовому полі.

Зокрема, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» визначає «комплаєнс» як постійний процес, регламентований внутрішніми документами надавача фінансових послуг, або – у випадку, передбаченому спеціальним законом – надавача супровідних послуг. Мета цього процесу – виявлення та запобігання ризикам, що можуть виникнути під час здійснення діяльності, визначеної законом, у разі її невідповідності вимогам законодавства або іншим правилам, стандартам та принципам, що регулюють таку діяльність [2].

Комплаєнс має ключове значення для формування ефективних норм ведення господарської діяльності: він встановлює певний стандарт поведінки бізнесу, який ґрунтується на повній прозорості операцій та запобіганні будь-яким спробам неправомірного використання ресурсів організації. Економічна

доцільність такої поведінки сприяє тому, що суб'єкти господарювання стають учасниками правової економіки – середовища, де забезпечуються рівні можливості для реалізації соціально-економічних прав. У зв'язку з цим подальші наукові дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на оцінку ефективності окремих елементів комплаєнс-практик та визначення інституційних умов їх впровадження [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що податкова комплаєнс – культура дотримання податкового законодавства стала невід'ємною частиною будь-якого успішного бізнесу. Це виходить за рамки простого дотримання правових вимог; вона охоплює набір цінностей і операційної практики, де чесність, прозорість і підзвітність є ключовими пріоритетами. Такий підхід знижує ризик фінансових втрат, дозволяє уникнути штрафів і конфліктів з регуляторами, зміцнює репутацію компанії на ринку. Це створює сприятливі умови для стабільного розвитку, зміцнює довіру партнерів і нації, забезпечує довгострокову конкурентоспроможність.

Література:

1. Cambridge University Press. (2025). *Compliance*. Cambridge English Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/compliance (дата звернення: 30.09.2025)
2. Осаволюк О. О. Податковий комплаєнс: теоретичні аспекти та законодавче закріплення/ Юридичні та економічні студії. 2023. Вип. 3. С. 13 – 19. URL: DOI https://doi.org/10.32782/chern.v3.2023.13 (дата звернення: 30.09.2025)
3. Мащенко О. В., Вагилевич А. А. Податковий комплаєнс в системі управління податковими ризиками. Економіка та підприємництво. 2024. № 3 (133). С. 45–53. URL: DOI: https://doi.org/10.32782/1814-1161/2024-3-6. (дата звернення: 30.09.2025)
4. Коломієць П. В. Погляди науковців стосовно комплаєнсу як елементу податкової безпеки України. Право і суспільство. 2020. № 2 частина 2. С. 85–92. URL: DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.39. (дата звернення: 30.09.2025)
5. Овсієнко О.В. Комплаєнс у бізнес-адмініструванні та його роль у створенні ефективних норм господарської поведінки. Економічний простір. 2018. № 134. С. 173–185.

Abstract: *The report explores and discusses the essence of tax compliance culture as a crucial factor in ensuring the financial stability of enterprises. The interpretation of the concept of "compliance" is analyzed both domestically and internationally, with its key characteristics and significance in the modern business environment identified. The role of a culture of tax law compliance in improving financial discipline, reducing tax risks, strengthening a company's competitive position, and ensuring sustainable development is also outlined.*

Keywords: *tax compliance culture, financial stability, enterprise, tax legislation, risks, competitiveness, business transparency.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРВІСНОЇ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

МАЛЮТА Василина, здобувач вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет

Анотація: *розглядаються особливості формування первісної вартості об'єктів основних засобів після завершення капітальних інвестицій. Визначено склад витрат, що включаються до первісної вартості, та наведено методику розмежування капітальних і поточних витрат. Проаналізовано вплив правильного відображення первісної вартості на амортизацію, податковий облік та фінансову звітність підприємства. Наголошено на важливості контролю за витратами інвестиційних проектів та застосування сучасних облікових процедур для забезпечення точності даних та фінансової стабільності підприємства.*
Ключові слова. *Первісна вартість, капітальні інвестиції, основні засоби, реконструкція та модернізація, амортизація, фінансова стабільність.*

Правильне формування первісної вартості об'єктів основних засобів після завершення капітальних інвестицій є важливим етапом бухгалтерського обліку, оскільки від правильності її визначення залежить об'єктивність відображення активів у балансі та вибір методу нарахування амортизації. Первісна вартість об'єкта включає всі витрати, понесені підприємством під час його придбання або створення, зокрема витрати на матеріали, вартість послуг підрядних організацій, транспортування, монтаж, пуско-налагоджувальні роботи, а також витрати на підготовку документації та оформлення прав власності.

Законодавчо та нормативно первісна вартість визначається відповідно до національних положень Національних стандартів бухгалтерського обліку, зокрема НПСБО 7 «Основні засоби». При цьому слід уважно поставитись до відокремлення витрат, які збільшують первісну вартість об'єкта, від поточних витрат, які відносять на витрати періоду. Так, витрати на модернізацію чи реконструкцію, що продовжують термін служби або підвищують продуктивність, капіталізуються, тоді як витрати на поточний ремонт відносяться до витрат періоду [1].

Процедура формування первісної вартості включає кілька етапів:

- фіксацію всіх витрат, пов'язаних із будівництвом або придбанням об'єкта;

- розподіл витрат за відповідними статтями;

- визначення суми, що підлягає включенню до первісної вартості;

- відображення у бухгалтерських регістрах та в балансі.

Особливу увагу слід приділити обліку витрат, понесених на фінансування об'єкта, включаючи відсотки за кредитами, якщо вони безпосередньо пов'язані з інвестиційним проектом. Такі витрати капіталізуються лише тоді, коли кредит чи позика використовується безпосередньо для будівництва або придбання конкретного об'єкта. В свою чергу, витрати на обслуговування загального кредитного портфеля, які не пов'язані з конкретним проектом, відносяться на фінансові витрати періоду [2].

Головний бухгалтер має визначитись з обліковою політикою підприємства щодо обліку витрат, пов'язаних з проведенням капітального ремонту, модернізації або реконструкції основних засобів. В Наказі про облікову політику необхідно вказати первинні документи, згідно яких відображаються понесені витрати, критерії розподілу витрат на капітальні та поточні. Для відображення капітальних витрат доцільно відкривати окремі аналітичні рахунки, наприклад, 1521 «Придбання основних засобів», 1522 «Виготовлення (будівництво) основних засобів», 1523 «Капітальний ремонт основних засобів (модернізація, реконструкція)».

Аналіз формування первісної вартості дозволяє оцінити ефективність капітальних інвестицій. Підприємство отримує можливість контролювати витрати, оптимізувати бюджет інвестиційного проекту та прогнозувати майбутні амортизаційні відрахування. Крім того, правильне відображення первісної вартості впливає на достовірність фінансової звітності та забезпечує її відповідність вимогам податкового та бухгалтерського законодавства.

Отже, формування первісної вартості об'єктів після завершення капітальних інвестицій є комплексним процесом, що включає облік усіх витрат, розмежування капітальних та поточних витрат, а також контроль відповідності нормативним вимогам. Ефективне управління цим процесом дозволяє

підприємству оптимізувати витрати, забезпечити точність бухгалтерського обліку та підтримувати фінансову стабільність.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. Дата оновлення 29.07.2022 р. № 0779-22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text

2. Прийдак Т. Б., Тютюнник С. В., Лега О. В., Єрмолаєва М. В., Яловега Л. В. Основні засоби за міжнародними та національними стандартами: облік, відображення в звітності та оподаткування. *Актуальні питання економічних наук.* 2025. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14995865

Abstract. *The article examines the features of determining the initial cost of fixed assets after the completion of capital investments. The composition of costs included in the initial cost and the methodology for distinguishing between capital and current expenses are defined. The impact of correctly reflecting the initial cost on depreciation, tax accounting, and the financial reporting of the enterprise is analyzed. Emphasis is placed on the importance of controlling investment project costs and applying modern accounting procedures to ensure accurate data and financial stability of the enterprise.*

Keywords. *Initial cost, capital investments, fixed assets, reconstruction and modernization, depreciation, financial stability.*

Науковий керівник – ЄРМОЛАЄВА Марина,
К.е.н.. доцент, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет,
М. Полтава

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

МАНЮК Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація: *Витрати, доходи і фінансові результати є важливими об'єктами внутрішнього контролю, який спрямований забезпечувати достовірність результатів господарської діяльності на підприємстві та для правильності формування прибутку (збитку).*

Ключові слова: *внутрішній контроль, облік, фінансові результати, доходи, витрати.*

Вплив різних факторів на діяльність підприємства, виклики, що стоять перед сільськогосподарськими підприємствами, особливо у період воєнних дій на території України та після відновлення, потребує вдосконалення системи внутрішнього контролю, особливо такого об'єкта бухгалтерського обліку, як фінансові результати. Фінансовий результат – це різниця між доходами і витратами [3]. Фінансовий результат може бути: позитивний (прибуток); негативний (збиток); нульовий (наприклад, виникає в період створення підприємства або його ліквідації). Фінансові результати підприємства відіграють важливу роль у формуванні та визначенні його ефективності й стабільності. Вони відображаються у фінансовій звітності, яка є основним джерелом інформації для зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, урядові органи та інші зацікавлені особи [1]. Їх формування знаходить відображення у формах звітності: Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) – перевірка правильності відображення суми доходів і витрат за видами діяльності; фінансовий результат від операційної діяльності, до оподаткування та чистий прибуток; Баланс (Звіт про фінансовий стан) – перевірка формування накопиченого фінансового результату у вигляді нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). Тому, для забезпечення ефективного функціонування та розвитку аграрного сектора необхідно здійснювати чіткий і систематичний внутрішній контроль за доходами, витратами та фінансовими результатами від усіх видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової). Внутрішній контроль є невід'ємною складовою управління сільськогосподарськими

підприємствами, особливо в умовах реформ і змін. З посиленням самостійності та появою різних суб'єктів господарювання фінансово-господарський контроль наближається до виробництва і стає однією із ключових функцій економічного контролю. Збільшення зацікавленості підприємства у зростанні доходів ще більше підкреслює роль внутрішньогосподарського контролю. Таким чином, у сільськогосподарських підприємствах постає завдання сформувати ефективну систему внутрішньогосподарського контролю, спрямовану на раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [2]. Для проведення внутрішнього контролю керівнику підприємства, фахівцям з його проведення, необхідно знати основні вимоги нормативних документів щодо особливостей ведення обліку на сільськогосподарських підприємствах за об'єктами, як: НП(С)БО: 15 «Дохід», 16 «Витрати», 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій № 291; Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності № 433; Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності № 476 т ін.

Внутрішній контроль фінансових результатів на сільськогосподарському підприємстві повинен включати певні етапи: організацію внутрішнього контролю (забезпеченість кваліфікованим та відповідальним персоналом; контроль за збереженням інформації, її повноти і конфіденційності; розподіл трудових ресурсів; фінансова підтримка осіб, які забезпечують проведення внутрішнього контролю); планування внутрішнього контролю (розробка планів щодо проведення контролю за обліком та розподілом витрат, доходами та фінансовими результатами; визначення відповідальних осіб та строків проведення контролю; визначення методів для проведення внутрішнього контролю); проведення внутрішнього контролю (перевірка витрат у структурних підрозділах за видами діяльності, виробництвом продукції; перевірка стану надходжень за усіма видами діяльності; правильність списання доходів і витрат та визначення фінансових результатів); аналіз результатів внутрішнього

контролю (оцінка витрат за видами продукції; структурою витрат; порівняння доходів і витрат за звітний період; аналіз причин отримання низького чи високого рівня прибутку (збитку) та наслідків позитивної чи негативної діяльності на підприємстві; оцінка ризиків); рекомендації (формування висновків, які характеризують стан підприємства, подання конструктивних рекомендацій (пропозицій) за даними проведеного внутрішнього контролю щодо удосконалення формування фінансових результатів діяльності структурних підрозділів); моніторинг (перевірка, через певний період, усунення недоліків, які були визначені); управлінські рішення (визначення або перегляд ефективних завдань, методів та способів проведення внутрішнього контролю; визначення шляхів зменшення ризиків, які впливають на збільшення витрат; ефективність і доцільність розподілу прибутку; розроблення та застосування заходів до матеріально-відповідальних осіб за виявлені порушення) тощо.

Отже, проведення внутрішнього контролю фінансових результатів, дасть можливість виявити сильні і слабкі сторони діяльності сільськогосподарського підприємства, отримати системою управління об'єктивної інформації, визначити ефективні шляхи надходження і використання прибутку та зменшення ризиків, підвищити довіру користувачів фінансової звітності до себе.

Література:

1. Мулик Т.О., Стебловський А.О. Фінансові результати підприємства: сутність та особливості відображення у звітності. *Агросвіт*, 2024. № 5. С. 86 – 95. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.5.86. URL: https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3160/3196 (дата звернення: 05.03.2025).

2. Приходько І.П., Дмитренко Т.В., Гусєв І.І. Внутрішній контроль в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка сільського господарства і АПК*, 2023, № 10. С. 197 – 202. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-197-202. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-10_0-pages-197_202.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

3. Фінансові результати підприємства: облік, 2024. URL: https://buhplatforma.com.ua/article/7834-oblk-fnansovih-rezultati-pdprimstva (дата звернення: 06.03.2025).

Abstract: *Expenses, income and financial results are important objects of internal control, which is aimed at ensuring the reliability of the results of economic activity at the enterprise and the correct formation of profit (loss).*

Keywords: *internal control, accounting, financial results, income, expenses.*

Науковий керівник – ГУРЕНКО Тамара,
к-т екон. наук, доцентка кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

МЕЛЬНИКОВА Марія, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Анотація: *Розглянуто сучасні проблеми та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку, аудиту й оподаткування в Україні. Визначено основні тенденції у даних сферах, їх взаємозв'язок та вплив на ефективність діяльності підприємств. Визначено основні виклики, що постають перед бізнесом та професійною спільнотою, а також окреслено можливі напрями вдосконалення.*

Ключові слова: *штучний інтелект, гармонізація, фінансова звітність, автоматизація, електронний кабінет*

В умовах глобалізації економіки та цифрової трансформації роль бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування суттєво зросла. Так як прозорість облікової інформації впливає на рівень довіри інвесторів, партнерів і держави до бізнесу, а аудит забезпечує незалежне підтвердження її достовірності, то забезпечення відповідності їх сучасним тенденціям є важливим завданням як бізнесу, так і держави [2].

Основною тенденцією розвитку бухгалтерського обліку в Україні є впровадження міжнародних стандартів та цифровізація. В рамках цифровізації на перший план виходить використання ШІ у бухгалтерському обліку. Швидка інтеграція штучного інтелекту (ШІ) та технологічних досягнень революціонізувала бухгалтерську, аудиторську та податкову практику підприємств в Україні, змінивши традиційні методології та системи дотримання вітчизняного законодавства [3]. Протягом останнього десятиліття підприємства все частіше впроваджували автоматизацію на основі ШІ для покращення фінансової звітності, виявлення шахрайства та дотримання податкового законодавства, що зрештою підвищує точність та ефективність [1].

Тенденції бухгалтерського обліку, що визначають майбутнє до 2025 року (і далі), можна розділити на чотири категорії: технології, фінансові функції, таланти та робоча сила, а також відповідність вимогам, ризики та стандарти [2; 4]. ШІ стає невід'ємною частиною основних фінансових операцій компаній будь-

якого розміру. Згідно з дослідженням 2024 року, 71% організацій тією чи іншою мірою використовують ШІ у своїх фінансових операціях, а 41% - помірною чи значною мірою. Однак ШІ не замінює фахівців, а використовується для скорочення ручної роботи та забезпечення більш швидкого та послідовного аналізу [3]. До поширених сфер застосування належать складання звітів, фінансове планування, управління казначейством та ризиками, прогнозування, вилучення даних, категоризація транзакцій, класифікація документів та динамічне бюджетування, прив'язане до актуальних даних.

Застосування штучного інтелекту в оподаткуванні здійснило революцію в дотриманні податкового законодавства, зборі доходів та виявленні шахрайства, змінивши ландшафт податкового адміністрування. Податкове програмне забезпечення на базі штучного інтелекту дозволяє підприємствам автоматизувати податкову звітність, мінімізувати помилки та оптимізувати стратегії податкового планування [1]. Варто зазначити, що окрім цифровізації податкового адміністрування підприємствами, відбувається впровадження цифрових інструментів в органах Державної податкової служби. Відповідно до стандартів Європейського Союзу впроваджуються сучасні системи, які спрямовані на спрощення та автоматизацію обліку та оподаткування бізнесу.

Україна незважаючи на воєнний стан впроваджує міжнародні податкові та облікові стандарти. Втрата промисловості, падіння експорту та інвестицій негативно впливають на податкові надходження, здійснюють вплив на облік господарської діяльності підприємств, так як багато підприємств працюють на прифронтових територіях та мають труднощі з веденням обліку та поданням звітності. Водночас зростають витрати на оборону, соціальну сферу та відновлення інфраструкти. В Україні в процесі адаптації до роботи на період воєнного стану розроблено заходи із взаємодії з ЄС, в рамках яких укладено понад 70 міжнародних податкових угод. На даний час в Україні 96 % звітності подається онлайн, зроблено перші кроки у впровадженні CbCR. Однак, без стабільного законодавства та інституційних реформ ці досягнення матимуть обмежений вплив. Формальне впровадження стандартів - лише початок

справжніх змін, які потребують системної та послідовної реформи [4].

Література

1. Скрипник С. Огляд новацій та перспектив розвитку системи обліку та оподаткування бізнесу. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 330(3). С. 377-382. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-60
2. Герасименко Л. В., Коваль О. О. Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифровізації. Фінанси України. 2022. № 6. С. 34-45.
3. Ільченко Н. Б. Штучний інтелект у системі бухгалтерського обліку: виклики та перспективи. Економіка та держава. 2021. № 12. С. 22-28.
4. OECD. Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Compliance. Paris: OECD Publishing, 2023. 98 p. DOI: https://doi.org/10.1787/0e53bfb1-en

Annotation: *The article considers current problems and prospects for the development of the accounting, auditing and taxation system in Ukraine. The main trends in these areas, their interrelation and impact on the efficiency of enterprises are identified. The main challenges facing business and the professional community are identified, and possible areas for improvement are outlined.*

Keywords: *artificial intelligence, harmonization, financial reporting, automation, electronic office*

Науковий керівник - ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр
д.е.н, професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон

ОБЛІК ТА ОЦІНКА ЗАПАСІВ ЗА МСБО 2 «ЗАПАСИ»: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

МЕХЕДЬКО Максим, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто методологічні та практичні аспекти застосування МСБО 2 «Запаси» з акцентом на принципі оцінки за нижчою з двох величин – собівартістю або чистою вартістю реалізації. Обґрунтовано значення цього підходу для запобігання завищенню вартості активів і забезпечення достовірності фінансової звітності. Проаналізовано механізми визначення чистої вартості реалізації з урахуванням пошкодження, старіння та коливань ринкових цін, а також специфіку оцінки побічної продукції і розподілу витрат.*

Ключові слова: *запаси, оцінка, чиста вартість реалізації, звітність.*

Облік запасів за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку розглядається як ключовий елемент ефективного управління активами підприємства, оскільки запаси становлять значну частку оборотного капіталу та безпосередньо впливають на фінансові результати його діяльності. Методологічні засади їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності закріплені в МСБО 2 «Запаси», який регламентує формування собівартості, визначає критерії розподілу витрат і встановлює методи оцінки, що забезпечує достовірність облікової інформації та її відповідність управлінським потребам. Водночас дія цього Стандарту не поширюється на фінансові інструменти, біологічні активи, пов’язані із сільським господарством, запаси, які в сільському господарстві та видобувних галузях оцінюють за чистою вартістю реалізації, а також запаси брокерів товарних бірж, що оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж із відображенням змін у прибутках або збитках. Визнання запасів у фінансовій звітності передбачає дотримання загальних критеріїв визнання активів, зокрема наявності контролю над економічним ресурсом і права на отримання потенційних економічних вигід. Згідно з МСБО 2, запаси визначаються як активи, що утримуються для продажу у процесі звичайної діяльності, перебувають на стадії виробництва для подальшої реалізації або виступають у формі основних і допоміжних матеріалів для виробництва чи надання послуг [1]. У межах МСБО 2 виокремлено п’ять

основних груп запасів: товари, основні та допоміжні виробничі матеріали, готову продукцію та незавершене виробництво, однак підприємства мають право деталізувати ці групи відповідно до своєї специфіки та закріплювати у внутрішній обліковій політиці.

Оцінка запасів здійснюється на трьох ключових етапах: оприбуткування, вибуття та на дату складання балансу. На момент оприбуткування запаси визнаються за первісною собівартістю, яка включає витрати на придбання, переробку та інші витрати, необхідні для приведення активів до стану, придатного для використання [1]. Витрати на придбання охоплюють ціну закупівлі, ввізне мито, непрямі податки, які не відшкодовуються, транспортно-заготівельні витрати, витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи та інші пов'язані витрати. Витрати на переробку складаються з прямих виробничих витрат, а також постійних і змінних накладних витрат. Постійні накладні витрати залишаються відносно стабільними незалежно від обсягів виробництва, тоді як змінні прямо залежать від його динаміки. Постійні витрати розподіляються на одиницю продукції з урахуванням нормальної потужності виробничого обладнання, а нерозподілені витрати визнаються витратами періоду. У разі перевищення нормальної потужності здійснюється коригування розподілених витрат, щоб уникнути завищення вартості запасів. Транспортно-заготівельні витрати можуть включатися безпосередньо до собівартості окремих запасів або акумулюватися з подальшим щомісячним розподілом, що має бути передбачено в обліковій політиці підприємства. При вибутті запасів у виробництво чи реалізацію застосовуються різні методи оцінки собівартості: метод стандартних витрат, метод роздрібних цін, метод конкретної ідентифікації, FIFO та середньозваженої собівартості [1]. Вибір методу залежить від характеру діяльності та особливостей обігу запасів. Так, метод стандартних витрат є доцільним у масовому виробництві за відносно стабільних умов, метод роздрібних цін – у торгівлі для великої кількості однотипних товарів, метод конкретної ідентифікації – для індивідуально визначених запасів, а FIFO та середньозваженої собівартості застосовуються для звичайних видів діяльності.

На дату балансу запаси оцінюються за принципом нижчої з двох величин – собівартості або чистої вартості реалізації, що унеможливлює завищення вартості активів і забезпечує відображення реальної економічної вигоди. Чиста вартість реалізації визначається з урахуванням пошкодження, старіння, зниження ціни продажу та зростання витрат на завершення виробництва чи реалізацію. Така оцінка проводиться на рівні окремих одиниць, проте допускається групова оцінка для однорідних номенклатурних груп. Обов'язковим є документальне підтвердження обґрунтованості оцінки – на основі коливань ринкових цін, умов контрактів та інших релевантних даних.

Отже, МСБО 2 забезпечує системний і уніфікований підхід до обліку запасів, встановлюючи чіткі правила їх визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності. Ефективне застосування положень МСБО потребує закріплення у внутрішній обліковій політиці методів оцінки, формул визначення собівартості й порядку розподілу витрат, що дозволяє адаптувати універсальні принципи міжнародного регулювання до специфіки діяльності підприємства. Це створює умови для формування послідовної облікової інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень і забезпечення фінансової стійкості.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» від 01 січня 2005 р. URL: http://zakon4.rada.gov. ua/laws/show/929_021 (дата звернення: 25.09.2025).

Annotation: *The paper examines the methodological and practical aspects of applying IAS 2 Inventories, with particular emphasis on the principle of measurement at the lower of cost and net realizable value. The significance of this approach is substantiated in terms of preventing overstatement of asset values and ensuring the reliability of financial reporting. The mechanisms for determining net realizable value are analyzed, taking into account impairment, obsolescence, and market price fluctuations, as well as the specifics of by-product valuation and cost allocation. The role of documentary substantiation of accounting estimates in enhancing the transparency and reliability of financial information is highlighted.*

Keywords: *inventories, valuation, net realizable value, reporting.*

Науковий керівник – ЯЛОВЕГА Людмила,
к.е.н., доцентка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

МИХНЮК Олександра*, *здобувачка вищої освіти
Спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено роль бухгалтерського обліку у якості базового елементу стратегічного керівництва сучасною організацією. Проаналізовано трансформацію облікової практики від простої реєстрації бізнес-операцій до комплексного управлінського механізму стратегічної спрямованості. Висвітлено ключові аспекти використання облікових відомостей у процедурах довгострокового планування, моніторингу та ухвалення керівних рішень. Основну увагу зосереджено на дослідженні стратегічної управлінської облікової системи як цілісної методології надання керівництву актуальних відомостей для побудови та втілення конкурентоспроможних стратегічних підходів. Виявлено принципи дії облікового механізму на результативність стратегічного керування організацією.*

Ключові слова: *облікова система, стратегічне керівництво, управлінська звітність, довгострокове планування, конкурентоспроможна стратегія, керівна інформація.*

Сучасне стратегічне управління передбачає послідовний процес розробки, втілення та контролю стратегій для здобуття тривалих конкурентних переваг. Облікова система виконує роль інформаційного забезпечення усіх стадій стратегічного керування, постачаючи керівникам відомості для аналізу внутрішнього середовища та оцінювання ефективності стратегічних заходів. Розвиток ролі облікової практики характеризується переходом від пасивної фіксації операцій до активної участі у плануванні та нагляді. Сучасні наукові праці наголошують на значущості стратегічно спрямованих облікових механізмів, які забезпечують керівництво актуальною інформацією про внутрішні процеси та зовнішнє оточення [1]. Ключовою особливістю сучасного підходу є розширення інформаційних меж облікових систем шляхом включення нефінансових індикаторів, дослідження конкурентного середовища та оцінювання стратегічних альтернатив. Це створює можливість формування комплексного уявлення про діяльність підприємства, необхідного для ефективного довгострокового планування.

Стратегічна управлінська облікова система інтегрує традиційні функції обліку з вимогами стратегічного менеджменту. Вона охоплює аналіз зовнішнього середовища, включаючи конкурентів, ринкові тенденції та потреби

споживачів, а також поєднує фінансові та нефінансові показники. Практична реалізація включає інструменти аналізу ланцюга вартості, стратегічного розрахунку витрат, порівняльного аналізу та збалансованої системи показників. [2]. Цифровізація облікових процесів, зокрема в аграрних підприємствах, сприяє підвищенню точності та оперативності даних, що є критичним для стратегічного планування [6]. Облікова система відіграє центральну роль у довгостроковому плануванні, надаючи інформацію про фінансовий стан, операційну ефективність і стратегічні метрики. Інтеграція внутрішніх даних із зовнішньою ринковою інформацією дозволяє створювати аналітичні моделі для оцінки стратегічних альтернатив [3]. Особливої актуальності набуває прогнозна інформація, яка враховує вплив зовнішніх умов, таких як воєнний стан, на діяльність підприємств [7].

Контроль є невід'ємною частину стратегічного управління, а облікова система забезпечує інструменти для моніторингу виконання стратегій та оцінки їх результативності. Сучасні організації використовують інтегровані системи, що поєднують облікові дані з іншими інформаційними ресурсами. Для підвищення ефективності стратегічного нагляду [4].

Поєднання облікових систем зі стратегічним управлінням стикається з викликами, пов'язаними з балансом між точністю традиційного обліку та гнучкістю стратегічної інформації. Технологічний прогрес, зокрема аналітика великих даних і аутсорсинг облікових функцій, відкриває нові можливості для вдосконалення облікових систем [5, 8]. Майбутній розвиток передбачає поглиблення інтеграції обліку з управлінськими інструментами та підготовку фахівців, здатних поєднувати облікові знання зі стратегічним мисленням.

Отже, бухгалтерський облік трансформувався в стратегічно важливий інструмент, що підтримує довгострокове планування, контроль і прийняття рішень. Стратегічна управлінська облікова система розширює традиційні межі обліку, забезпечуючи інтеграцію фінансових і нефінансових даних. Подальший розвиток залежить від технологічних інновацій, нових аналітичних методів і підготовки кваліфікованих фахівців.

Література:

1. Ojra, J., Opute, A.P., & Alsolmi, M.M. (2021). Strategic management accounting and performance implications: a literature review and research agenda. Future Business Journal, 7, 64. https://fbj.springeropen.com/articles/10.1186/s43093-021-00109-1

2. Ridhwan, M., Tayles, M., & Pike, R. (2021). Strategic management accounting practices: a literature review and opportunity for future research. Asian Journal of Accounting Research, 6(1), 109-132. https://www.emerald.com/ajar/article/6/1/109/60031

3. Zhang, L., Chen, H., & Wang, M. (2022). Strategic Management Accounting in Small and Medium-Sized Enterprises in Emerging Countries and Markets: A Case Study from China. Journal of Risk and Financial Management, 15(4), 74. https://www.mdpi.com/1911-8074/15/4/174

4. Habib, A., Monzur Hasan, M., & Jiang, H. (2024). Business strategy and strategic deviation in accounting, finance, and corporate governance: A review of the empirical literature. Accounting & Finance, 64(2), 455-502. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/acfi.13109

5. Frigo, M.L. (2024). Strategic Management and Sustainability Accounting. Strategic Finance, 105(10), 24-31. https://www.sfmagazine.com

6. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 28(4), 41-53. https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/4.2024.41

7. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2025). Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 29(2), 22-33. https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/2.2025.22

8. Potryvaieva, N., Palieiev, A. (2023). Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(3), 18-30. https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18

Abstract: *The role of accounting as a basic element of strategic management of a modern organization is studied. The transformation of accounting practice from simple registration of business operations to a complex management mechanism of strategic orientation is analyzed. Key aspects of the use of accounting information in the procedures of long-term planning, monitoring and making management decisions are highlighted. The main attention is focused on the study of the strategic management accounting system as a holistic methodology for providing management with relevant information for building and implementing competitive strategic approaches. The principles of the accounting mechanism on the effectiveness of strategic management of the organization are identified.*

Keywords*: accounting system, strategic management, management reporting, long-term planning, competitive strategy, management information.*

Науковий керівник – ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

МОКАНУ Іван, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Уманський національний університет

Анотація. *У статті розглянуто організацію обліку використання виробничих запасів. Висвітлено значення правильного документального оформлення господарських операцій, особливості аналітичного та синтетичного обліку запасів, їх класифікацію та оцінку. Доведено необхідність первинного документального супроводу з метою забезпечення достовірності обліково-аналітичних даних. Обґрунтовано вектори удосконалення процесу організації обліку використання виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві.*

Ключові слова. *Організація обліку, виробничі запаси, сільськогосподарське підприємство, первинні документи, аналітичний і синтетичний облік.*

Вагомим підґрунтям ефективного функціонування суб'єкта господарювання є достатня кількість і якість та ефективне використання виробничих запасів. Важливим напрямом підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання є належна організація обліку наявності та використання виробничих запасів.

Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена [1]. До виробничих запасів належать активи підприємства, які використовуються в процесі виробництва для створення готової продукції, виконання робіт чи надання послуг. Виробничі запаси є основою для здійснення сільськогосподарської діяльності. Насіння, корми, паливно-мастильні матеріали, мінеральні та органічні добрива, засоби захисту рослин безпосередньо впливають на ефективність виробничого процесу та рівень собівартості продукції. Тому правильна організація обліку використання виробничих запасів має важливе значення для ефективного управління ресурсами підприємства.

Організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу виробничих запасів не повною мірою відповідає сучасним вимогам ринкового середовища. Самостійність функціонування і відсутність обмежень діяльності підприємств надають можливість розробки і практичної реалізації оптимальних форм і

методів організації обліку, контролю та аналізу використання виробничих запасів, що зумовлює актуальність наукового дослідження.

Школьніков І. наголошує, що «раціональна організація документообігу передбачає складання первинних документів, які є вихідною точкою бухгалтерського обліку, оскільки вони фіксують сутність господарських операцій та їх наслідки» [2, с. 44]. Шепель Т. переконана, що «для покращення системи обліку виробничих запасів є введення системи RFID-технологій, яка спроможна суттєво спростити і пришвидшити пошук і відповідно ідентифікувати необхідні запаси» [3, с. 126]. Саламаха Ю. стверджує, що «управління виробничими запасами стає значно складнішим, але водночас й більш важливим для стабільності та виживання підприємств» [4, с. 102].

Попри вагомі здобутки науковців, питання організації обліку виробничих запасів у сільському господарстві характеризуються галузевими особливостями, зокрема: сезонністю використання виробничих запасів; специфікою аналітичного обліку витрат за видами культур та тварин; необхідністю своєчасного чіткого контролю за використанням запасів задля унеможливлення нецільового їх використання.

Отже, процес організації обліку виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві має бути поетапним, враховуючи специфіку суб'єкта господарювання, особливості надходження та зберігання активів, місце розташування та процедуру списання їх з обліку: надходження на підприємство (придбання у постачальника чи з власного виробництва); зберігання на складах (спеціально обладнаних); вибуття (списання у виробництво, за межі підприємства, на потреби соціально-культурної сфери).

Таким чином, організація обліку виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві є важливим елементом цілісної системи управління ресурсами. Правильне первинне документальне оформлення господарських операцій, відповідність синтетичного та аналітичного обліку, контроль за збереженням та цільовим використанням виробничих запасів

сприятимуть формуванню якісної обліково-аналітичної інформації, необхідної для прийняття обгрунтованих управлінських рішень.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 25.09.2025).

2. Школьніков І. Проблеми та напрямки вдосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві у сучасному світі. *UNIVERSUM*, 2025. № 17. С.43-47. URL:https://archive.liga.science /index.php/universum/article/view/1631 (дата звернення: 26.09.2025).

3. Шепель Т. (2025). Організація обліку виробничих запасів та основні напрями його вдосконалення на підприємстві. *Сталий розвиток економіки*, 2025. № 1 (52). С. 121-127. URL:https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-17 (дата звернення: 26.09.2025).

4. Саламаха Ю. Особливості обліку запасів в умовах війни // Трансформація обліку та звітності в умовах соціально-економічних викликів : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 берез. 2024 р.) / відп. ред. О. В. Фоміна. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 101-103.

Abstract*. The article considers the organization of accounting for the use of production stocks. The importance of correct documentation of business transactions, the features of analytical and synthetic accounting of stocks, their classification and evaluation are highlighted. The need for primary documentary support is proven in order to ensure the reliability of accounting and analytical data. Vectors for improving the process of organizing accounting for the use of production stocks in an agricultural enterprise are substantiated.*

Keywords. *Accounting organization, production stocks, agricultural enterprise, primary documents, analytical and synthetic accounting.*

Науковий керівник – ОЛЯДНІЧУК Наталія,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Уманський національний університет,
м. Умань

РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ: ВИМОГИ ДО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЗМІННОГО СЕРЕДОВИЩА

МУРАВЙОВА Марина, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Розглянуто облік розрахунків із постачальниками в умовах динамічного економічного середовища з урахуванням валютних коливань, змін регуляторного середовища та цифровізації. Запропоновано методи підвищення прозорості обліку та рекомендації для оптимізації контролю задля фінансової стабільності підприємства.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, постачальники, валютні коливання, ERP-системи, блокчейн-технології, контроль та управління фінансами, фінансова стабільність підприємства*

Постачання є ключовим елементом господарської діяльності підприємства, що включає забезпечення матеріально-технічними ресурсами, обладнанням, запасами та послугами для безперебійної роботи, взаємодію з національними та зарубіжними постачальниками та формування кредиторської заборгованості. Організація та облік таких операцій забезпечують своєчасність виконання зобов'язань і фінансову стабільність, а вибір постачальника має базуватися на аналізі умов оплати, гарантій, обслуговування, відповідності стандартам якості та цінової конкурентоспроможності з урахуванням витрат на транспортування, страхування та зберігання.

Науковці О. М. Гайдаржийська, О. В. Попович та А. Ю. Кромбет підкреслюють, що результативність системи розрахунків із постачальниками та підрядниками визначається рівнем платіжної дисципліни підприємства, вибором оптимальних платіжних інструментів і якістю контролю за станом взаємних зобов'язань. Водночас вони наголошують, що належним чином організована система розрахунків не лише забезпечує своєчасне виконання контрактних умов, а й справляє істотний вплив на фінансову стабільність підприємства загалом [1, с. 878]

З погляду бухгалтерського обліку, коректне відображення розрахунків із постачальниками є ключовим для прозорості фінансової звітності та

обґрунтованого управління, що робить удосконалення облікових процедур важливим завданням для стійкого розвитку підприємств. Такі розрахунки у сучасних умовах ускладнюються через валютні коливання, зміни регуляторного середовища, ринкових цін і воєнні фактори, що впливає на вартість контрактів, формує курсові різниці та вимагає точного методичного відображення в обліку.

Дослідники Т. Шепель та А. Баран відзначають, що коливання валютних курсів чинять безпосередній вплив на фінансову стійкість підприємств, оскільки зростання валютних витрат здатне знизити їх прибутковість і навіть поставити під загрозу подальше функціонування. Для зменшення подібних ризиків вони рекомендують підприємствам впроваджувати системний аналіз курсових коливань, формувати комплексні плани управління ризиками та інтегрувати результати цього аналізу у стратегічне планування. Такий підхід, на думку авторів, сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами та зниженню вразливості бізнесу до зовнішніх шоків [2, с. 10]

В умовах воєнного стану організація обліку ускладнюється законодавчими обмеженнями, форс-мажорними обставинами та коливаннями ринкових цін на ресурси, що потребує коригування договірних умов і створює ризики для виконання зобов’язань, що підтверджують дослідження з фінансової безпеки [3]. У практиці обліку це актуалізує питання документального оформлення та відображення змін договірної ціни, а також перегляду умов постачання — від переходу до відстрочених платежів до зміни постачальників, що відзначається у дослідженнях, пов’язаних із впливом валютних коливань та ринкових факторів [4].

Таким чином, динамічність середовища вимагає від бухгалтерського обліку гнучкості, застосування механізмів оперативного коригування та використання сучасних інструментів прогнозування. Так, на думку Потриваєвої Н. В. та співавторів цифрові технології дозволяють аграрним підприємствам мінімізувати ризики та ефективніше реагувати на зміни ринкових умов, зокрема у сфері розрахунків з постачальниками [5, с. 45].

У практичній площині підвищення ефективності обліку розрахунків із постачальниками досягається за рахунок впровадження сучасних автоматизованих систем бухгалтерського обліку. ERP-системи, зокрема BAS ERP, SAP та Odoo, дозволяють інтегрувати облік розрахункових операцій у загальну систему управління підприємством, автоматизувати реєстрацію та узгодження фінансових документів, а також здійснювати аналітичний контроль за станом заборгованості в режимі реального часу.

Окрему практичну перспективу становить використання блокчейн-технологій та Smart-контрактів для обліку розрахунків із постачальниками. Блокчейн дозволяє створювати незмінні й прозорі реєстри транзакцій, що знижує ризики маніпуляцій, помилок та затримок у проведенні платежів. У міжнародній практиці, зокрема у ланцюгах постачання таких компаній, як IBM і Maersk, блокчейн використовується для відстеження фінансових зобов'язань та автоматичної верифікації розрахунків, що значно підвищує швидкість і точність обліку. Українські IT-компанії також активно розробляють рішення для застосування блокчейну в облікових процесах, що створює передумови для масштабного впровадження таких технологій у найближчій перспективі.

Отже, удосконалення обліку розрахунків із постачальниками в змінному економічному середовищі є важливим кроком для підвищення прозорості звітності та ефективності управління, а впровадження ERP-систем і блокчейн-рішень забезпечує інтегрований, адаптивний облік та стійкий розвиток підприємств.

Література:

1. Гайдаржийська О.М., Попович О.В., Кромбет А.Ю. Теоретичні аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Економіка і суспільство. 2018. №18. С. 874-880. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-121

2. Шепель Т., Баран А. Організація обліку курсових різниць: облікові правила під час війни. *Економіка та суспільство.* 2023. Вип. 50. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-43

3. Коваленко Ю. Коригування договірної ціни: підстави, порядок, облік. *7ЕМІНАР*. 2025. 20 червня. URL: https://7eminar.ua/news/9113-koriguvannya-dogovirnoyi-cini-pidstavi-poryadok-oblik

4. Децюра С. Прив'язка ціни товару до валюти: бухоблік та опадаткування. Податки & бухоблік. 2022. № 72. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/september/issue-72/article-122188.html?utm_source=chatgpt.com

5. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalization of control and accounting processes of agricultural enterprises: Risk assessment and management. *Ekonomika APK*, 31(5), 45-58. https://doi.org/10.32317/ekon.apk/5.2024.45

Abstract: *The article examines the accounting of payments with suppliers in a dynamic economic environment, taking into account currency fluctuations, changes in the regulatory environment, and digitalization. Methods for increasing accounting transparency and recommendations for optimizing control for the financial stability of the enterprise are proposed.*

Keywords: *accounting, suppliers, currency fluctuations, ERP systems, blockchain technologies, financial control and management, financial stability of the enterprise.*

Науковий керівник - ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

НЕСЕН Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація: *На першому місці повинна бути правильно організована система бухгалтерського обліку, враховані законодавчі вимоги і потреби кожного фермерського господарства. Тому, значна увага приділена визначенню основних процесів проведення організації обліку у фермерському господарстві.*

Ключові слова: *організація, облік, фермерське господарство, кваліфікація.*

Фермерство є важливою складовою частиною агропромислового комплексу. Українська Рада Бізнесу у співпраці з Help-Hilfe в Україні за фінансової підтримки Aktion Deutschland Hift у 2022 – 2023 рр. провела репрезентативне опитування малих фермерських господарств (від 5 до 100 га) з усіх регіонів України. Ними зазначено, що більшість опитаних респондентів оцінили свій бізнес позитивним: 22 % надали оцінку «добре», а 50 % «задовільно». Також 80 % фермерів потребують різноформатної підтримки, а 78,3 % - фінансової допомоги від кредитних установ чи донорських програм [1].

Як зазначено в Законі України «Про фермерське господарство», фермерське господарство є «…формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону» [4]. Дані господарства самостійно визначають напрям своєї діяльності, організовують виробництво, переробку та реалізацію продукції сільського господарства, можуть функціонувати і діяти у формі юридичної особи та фізичної особи-підприємця. Але, для того, щоб досягти фінансової стабільності, мати можливості залучення інвесторів, мінімізувати фінансові ризики, удосконалювати систему управління, ефективним варіантом є створення фермерського господарства у вигляді товариства з обмеженою відповідальністю.

Якщо розглядати питання ведення обліку у фермерських господарствах, то він має свої особливості, серед яких визначальними є такі аспекти: засновники фермерського господарства здебільшого вносять до складеного капіталу не майно, а права користування ним; як правило, членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу; особливості ведення сільгоспдіяльності. Отже, при веденні бухгалтерського обліку господарство має враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку [5]. На першому місці повинна бути правильно організована система бухгалтерського обліку. Потрібно враховувати і законодавчі вимоги, і потреби кожного фермерського господарства. Порядок ведення бухгалтерського обліку у господарстві – це система методів, способів та заходів, що забезпечують впровадження функціонування та подальше вдосконалення обліку, тобто організація обліку як елементу управління. Організація обліку передбачає практичне вирішення ряду питань, основними з яких є предмет і метод обліку, зв'язок облікового, контрольного і аналітичного процесів, інформаційне, організаційне, правове, технічне забезпечення функціонування обліку [2]. У Статті 2 Закону України № 996-XIV чітко зазначено, що всі юридичні особи, незалежно від їх організаційно-правової форми і форми власності, зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність [3].

Отже, можна визначити основні процеси проведення організації обліку на фермерському господарстві: формування організації обліку покладається на керівника підприємства; організація фіксації усіх фактів господарської діяльності за господарськими операціями у первинних документах, дотримання правил їх заповнення в паперовому та електронному вигляді; організація правильності перенесення записів з первинних документів в облікові регістри та форми звітності; організація синтетичного і аналітичного обліку – підприємство має варіативність при визначенні рахунків для обліку витрат, наприклад: можуть накопичувати витрати в системі спрощеного плану рахунків; витрати формуються тільки на рахунках класу 9 «Витрати діяльності» відповідно до Плану рахунків № 291; витрати одночасно формуються на рахунках класу 8

«Витрати за елементами» та 9 «Витрати діяльності»; обрання форми організації фермерського господарства, відповідно до його розміру; обрання зручної для себе облікової політики за погодженням з власником підприємства; вибір зручної та ефективної форми ведення бухгалтерського обліку, програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку та складання звітності; організація ведення управлінського обліку (за необхідності) для прийняття ефективних управлінських рішень; організація проведення інвентаризації та внутрішнього контролю в господарстві; організація роботи каси і готівкових розрахунків, складеним капіталом фермерського господарства (особливо з питань внесення до складеного капіталу земельної ділянки), організація розрахункових операцій (наприклад, сплата єдиного соціального внеску членами фермерського господарства), організація виплат членам фермерського господарства (дивідендів, лікарняних, інших соціальних гарантій для членів фермерського господарства), організація системи оподаткування тощо.

Фермерське господарство також повинно розробити Положення чи розпорядження про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику. Отже, для розвитку фермерських господарств, важливим є кваліфікація працівників, захист прав власності господарства, підтримка держави.

Література:

1. Вплив війни на фермерські господарства: результати опитування. *Українська Рада Бізнесу*. 2023. URL: https://urb.org.ua/vpliv-vijni-na-fermerski-gospodarstva-rezultati-opituvannya/ (дата звернення: 04.03.2025).

2. Пилипенко К., Ліпський Р. Облік у фермерських господарствах: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 368 с.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 03.03.2025).

4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15 (дата звернення: 04.03.2025).

5. Як організувати облік у ФГ. URL: https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-spetsvypusky-dlia-ahropidpryiemstv-91-kak-organizovat-uchet-v-fx (дата звернення: 04.03.2025).

Abstract: *First of all, the accounting system must be properly organized, taking into account the legislative requirements and needs of each farm. Therefore, considerable attention is paid to determining the main processes of organizing accounting in a farm.*

Keywords: *organization, accounting, farming, qualification.*

Науковий керівник – ГУРЕНКО Тамара,
к-т екон. наук, доцентка кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

НІКІТІНА Діана, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Висвітлено як сучасна глобалізація та цифровізація здійснюють суттєвий вплив на облік та аудит, створюючи нові можливості та виклики. Доведена необхідність уніфікації стандартів, впровадження МСФЗ і МСА, автоматизації облікових процесів, використання Big Data, штучного інтелекту, блокчейну та хмарних сховищ. Зроблено акцент на тому, що для перехідного періоду важливо підвищувати кваліфікацію фахівців, розвивати нормативну бузу та інвестувати у сучасні технології і інформаційну безпеку.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, аудит, автоматизація, інформаційна безпека, міжнародні стандарти, штучний інтелект.*

Глобалізація економіки призводить до необхідності уніфікації облікових стандартів, створення єдиних підходів до звітності та аудиту на міжнародному рівні. Цифровізація бухгалтерського обліку передбачає впровадження інформаційних систем, що автоматизують облікові процеси, забезпечують електронний документообіг та своєчасне формування звітності. Як показують дослідження, цифрові інструменти не лише оптимізують рутинні завдання, а й підвищують прозорість фінансової інформації [1]. Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти аудиту стають основою для національних регулятивних систем.

Україна активно інтегрується у цей процес, запроваджуючи МСФЗ та адаптуючи національне законодавство до міжнародних вимог [2]. Також активно впроваджуються вимоги щодо електронної звітності, використання електронних рахунків-фактур, звітів, накладних, податкових декларацій, касових документів, платіжних доручень та інших облікових документів [3]. Зростання обсягу міжнародної торгівлі та інвестицій створює потребу у фахівцях, здатних вести облік складних транскордонних операцій, включно з валютним обліком, трансфертним ціноутворенням та оподаткування. Особливо важливим стає облік операцій з криптовалютами та цифровими активами, що вимагає нових підходів до класифікації та їх оцінки.

Впровадження сучасних ERP-систем, Big-Data, блокчейн технології, спеціалізовані облікові програми забезпечення кардинально змінюють характер роботи бухгалтера. Роботизація процесів дозволяє автоматизувати повторювані завдання, такі як обробка рахунків, звірка банківських виписок, підготовка стандартної звітності. Це не лише підвищує ефективність, але й зменшує ймовірність помилок, пов'язані з людською неуважністю. [4]

Застосування штучного інтелекту революціонізує аудиторську діяльність. AI-системи можуть аналізувати транзакції замість традиційної вибіркової перевірки, що підвищує якість аудиту. Технології дозволяють автоматично аналізувати контракти, протоколи та інші текстові документи, виділяючи ключову інформацію для аудиторських процедур.

Перехід на хмарні системи дозволяє забезпечити доступ до облікової інформації з будь-якої точки світу. Хмарні сховища забезпечують автоматичне резервне копіювання, високий рівень безпеки та масштабованість.

Глобалізація та цифровізація створюють як нові можливості, так і серйозні виклики у сфері обліку та аудиту. Успішна адаптація потребує розвитку технічних навичок, включно з роботою в Excel, ERP-системах, аналітичними інструментами та базами даних. Базові знання Python, SQL та роботи зі ШІ стають важливим для конкурентоспроможності бухгалтерів та аудиторів.[4]

Впровадження нових технологій створює нові види ризиків. Кіберзагрози, збої в роботі систем, захист конфіденційної фінансової інформації. Це передбачає застосування шифрування даних, використання антивірусних програм, флаєрволів та впровадження багатофакторної аутентифікації для захисту бухгалтерських систем. Проблемою є також недостатня обізнаність персоналу щодо основ інформаційної безпеки та неусвідомлення ризиків, пов'язаних з необережним поводженням з електронними документами, паролями, доступами до корпоративних систем, значно підвищує ризик внутрішніх загроз. Тому підприємствам слід вкладати кошти в навчання працівників, забезпечуючи їх відповідними курсами для мінімізації ризиків, що виникають через людські помилки [1].

Розвиток бухгалтерського обліку та аудиту в умовах глобалізації та цифровізації потребує впровадження міжнародних стандартів, сучасних технологій та підвищення кваліфікації фахівців. Комплексне поєднання стандартів, технологій і підготовки персоналу дозволяє побудувати високоефективну систему бухгалтерського обліку та аудиту.

Література:

1. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 28(4), 41-53. doi: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41 Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, Vol 28, No 4, 2024-41-53.pdf

2. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80#Text (дата звернення: 29.09.2025).

3. Ганяйло О. М., Савченко Н. М., Савченко Р. О. Нормативно-правове забезпечення електронної звітності та документообігу: огляд становлення і розвитку https://modecon.mnau.edu.ua/regulatory-and-legal-support-of/

4. Spilnyk, P., Zabihailo, V., and Zabihailo, O. (2024). Digital transformation in accounting: trends and perspectives. Economic analysis, 34 (2), 372-384. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.02.372

Abstract: *The scientific work highlights how modern globalization and digitalization significantly impact accounting and auditing, creating new opportunities and challenges. The necessity of standard unification, implementation of IFRS and ISA, automation of accounting processes, and the use of Big Data, artificial intelligence, blockchain, and cloud storage has been demonstrated. Emphasis is placed on the importance of enhancing the qualifications of specialists, developing the regulatory framework, and investing in modern technologies and information security during the transitional period.*

Keywords: *accounting, auditing, automation, information security, international standards, artificial intelligence*

Науковий керівник – ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОБЛІКОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

НОВОСАД Юлія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *Тема є важливою для ефективного управління активами підприємства. Даний напрямок дослідження вивчає організаційні аспекти ведення обліку основних засобів, які є ключовими компонентами балансу та можуть впливати на фінансову стійкість підприємства. ефективності використання активів. У тезах розглянуто сучасні облікові інструменти управління основними засобами підприємства. Окрему увагу приділено методам оцінки, нарахування амортизації ,списання активів, а також порядку та інвентаризації. Висвітлено роль облікових інструментів у підвищенні.*

Ключові слова: *Основні засоби, амортизація, модернізація, облік, контроль.*

Основні засоби (далі – ОЗ) є ключовим елементом матеріальних ресурсів підприємства, що забезпечує його виробничу та економічну діяльність. Від ефективності управління ОЗ залежить продуктивність підприємства, рівень його доходів і точність фінансової звітності. Згідно з НПСБО 7 «Основні засоби», ОЗ визнаються активом, якщо вони: передбачають отримання економічних вигод у майбутньому та мають достовірно оцінену вартість. ПСБО 7 регламентує порядок первісного визнання та оцінки основних засобів, нарахування амортизації, модернізації та реконструкції, списання та контролю [1]. Використання цих правил у поєднанні з сучасними обліковими інструментами дозволяє забезпечити достовірність обліку, ефективне управління активами та оптимізацію фінансових і податкових результатів підприємства.

Важливе значення має правильна оцінка основних засобів, оскільки вона визначає обсяг і структуру капітальних вкладень. Для цього застосовуються такі види вартості: первісна (фактичні витрати на придбання чи створення активу), справедлива (ринкова ціна на дату оцінки), залишкова (різниця між первісною вартістю та накопиченою амортизацією), ліквідаційна (очікувані надходження після вибуття активу за мінусом витрат), переоцінена (актуальна вартість після переоцінки), чиста реалізаційна (справедлива вартість за мінусом витрат на продаж) та вартість, яка амортизується (первісна чи переоцінена мінус ліквідаційна) [3].

Амортизація основних засобів є ключовим інструментом управління, адже дозволяє поступово переносити вартість активів на собівартість продукції. Вибір методу амортизації (прямолінійний, виробничий, прискорений тощо) впливає на фінансові результати та податкове навантаження підприємства [4]. У сучасних умовах воєнного стану підприємства змушені переглядати строки корисного використання, ліквідаційну вартість та методи амортизації, а також проводити тестування активів на знецінення і списання пошкоджених.

Модернізація та реконструкція основних засобів є важливим напрямом підвищення їхньої ефективності та подовження строків експлуатації. Вони потребують правильного документального оформлення і відображення в обліку, оскільки збільшують первісну вартість активів та впливають на розмір майбутніх амортизаційних відрахувань [4].

Важливим обліковим інструментом є також інвентаризація, яка забезпечує контроль за збереженням активів, достовірність даних обліку та виявлення розбіжностей. Контроль за використанням ОЗ здійснюється через бухгалтерські регістри, внутрішній аудит і систему первинних документів. Це дозволяє своєчасно виявляти втрати, нецільове використання чи зловживання [2].

Війна суттєво вплинула на облік основних засобів вітчизняних підприємств, адже традиційні підходи до визнання, амортизації та переоцінки потребують перегляду: підприємствам слід. переглянути амортизаційну політику, проводити інвентаризацію доступних активів, оформлювати підтвердні документи для списання знищених засобів, а також очікувати законодавчого врегулювання порядку компенсації втрат. Попри звільнення від відповідальності за несвоєчасне подання звітності в умовах воєнного стану, підприємства мають прагнути до своєчасного та повного оприлюднення фінансової інформації, що забезпечить прозорість та достовірність їхнього фінансового стану. [2]

Таким чином, облікові інструменти управління основними засобами — це комплекс заходів, що охоплює оцінку, амортизацію, модернізацію, списання,

інвентаризацію та контроль, і сприяє підвищенню ефективності використання активів та зміцненню фінансової стійкості підприємства.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 24.08.2025).
2. Сулима М.О., Смірнов Д.Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. URL: https://doi.org/10.32782/infrastruct70-33 (дата звернення: 24.08.2025).
3. Гончаренко А.І., Мельник Т.Г.. Визнання та оцінка основних засобів за національними та міжнародними стандартами. Економіка та суспільство, (46). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-11 (дата звернення: 24.08.2025).
4. Гороховець Ю.А., Гринь В.П., Пушкарь І.В., Кльоц А.К. Роль бухгалтерського обліку основних засобів в управлінні підприємством. Науковий журнал № 10 (323), 2024. URL: https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-10-323-30-35 (дата звернення: 24.08.2025).

Annotation: *The topic is important for the effective management of the company's assets. This area of research studies the organizational aspects of accounting for fixed assets, which are key components of the balance sheet and can affect the financial stability of the enterprise. efficiency of asset use. The topic considers modern accounting tools for managing fixed assets of the enterprise. Special attention is paid to methods of valuation, depreciation, write-off of assets, as well as the procedure and inventory. The role of accounting tools in increasing.*

Key words: *Fixed assets, depreciation, modernization, accounting, control.*

Науковий керівник – ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н. доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

ОВЧИНИКОВА Наталя, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розкрито сутність облікових аспектів управління дебіторською заборгованістю підприємства та їх вплив на ефективність фінансової діяльності. Показано, що достовірний і своєчасний облік розрахунків із дебіторами є передумовою зміцнення фінансової стійкості та підвищення платоспроможності підприємства. Обґрунтовано доцільність використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації облікових процесів, контролю стану розрахунків і зниження ризику неповернення боргів*
Ключові слова: *дебіторська заборгованість, бухгалтерський облік, управління, контроль, фінансова звітність, інформаційні технології, оборотність активів.*

Дебіторська заборгованість посідає вагоме місце у системі управління оборотними активами підприємства. Вона впливає на ліквідність, фінансову стійкість і рентабельність господарської діяльності. Ефективне управління дебіторською заборгованістю можливе лише за умови достовірного бухгалтерського обліку, який забезпечує формування повної та об’єктивної інформації про її стан, структуру та динаміку.

Облікове забезпечення управління дебіторською заборгованістю має бути побудоване на принципах своєчасності, достовірності та аналітичності. Воно охоплює документування розрахунків, контроль за дотриманням договірної дисципліни, правильність визначення термінів погашення та оцінку реальної вартості заборгованості. Від якості облікових процедур залежить точність фінансових показників, що характеризують платоспроможність підприємства.

Своєчасне відображення в обліку господарських операцій із дебіторами дозволяє уникнути накопичення простроченої заборгованості та сприяє підвищенню фінансової дисципліни контрагентів. Застосування аналітичного обліку за кожним дебітором, видом розрахунків і строком виникнення боргу дає змогу формувати релевантну інформацію для управлінських рішень. Такий підхід відповідає вимогам НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і забезпечує прозорість фінансових даних.

Результати досліджень свідчать, що неефективна організація обліку дебіторської заборгованості часто призводить до зниження оборотності коштів і виникнення дефіциту обігових ресурсів. Для уникнення таких проблем слід впроваджувати чіткі процедури обліку, які передбачають систематичний моніторинг стану розрахунків, аналіз причин утворення заборгованості та застосування превентивних заходів щодо її мінімізації .

Управління дебіторською заборгованістю підприємства є складним процесом, який потребує комплексного підходу. Ефективність цього процесу визначається якістю облікової інформації, своєчасністю контролю та застосуванням сучасних інформаційних технологій. Раціональна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє фінансовій стабільності підприємства та зміцненню його конкурентоспроможності.

Література:

1. Бардадим, М., & Свічкар, Н. (2023). Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*, (50). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-11.

2. Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. Економіка та суспільство. 2021. № 25. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58.

Abstract: *The paper reveals the essence of accounting aspects in managing accounts receivable of an enterprise and their impact on the efficiency of financial activity. It is shown that reliable and timely accounting of settlements with debtors is a prerequisite for strengthening financial stability and improving the solvency of the enterprise. The feasibility of using modern information technologies for automating accounting processes, monitoring settlements, and reducing the risk of bad debts is substantiated.*

Keywords: *accounts receivable, accounting, management, control, financial reporting, information technologies, asset turnover.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ОЛІЙНИК Максим, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглянуто сутність фінансових активів та їх роль у системі управління підприємством. Проаналізовано підходи до класифікації та оцінки фінансових активів відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України. Обґрунтовано, що достовірний облік фінансових активів забезпечує прозорість фінансової звітності, підвищує інвестиційну привабливість підприємства та сприяє ефективному використанню ресурсів.*

Ключові слова: *фінансові активи; бухгалтерський облік; управління підприємством; фінансові інвестиції; дебіторська заборгованість; грошові кошти.*

Фінансові активи є невід'ємною складовою потенціалу підприємства та визначальним чинником його фінансової стійкості. У сучасних умовах їх облік виконує не лише інформаційну, а й управлінську функцію, адже від достовірності даних про фінансові активи залежить прийняття стратегічних і тактичних рішень, пов'язаних із фінансовою політикою та розвитком підприємства.

У міжнародній практиці фінансові активи розглядаються як елемент фінансових інструментів. Так, відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», фінансові активи поділяються на три основні категорії, для яких визначено окремі підходи до оцінювання та відображення фінансових результатів [1]. У свою чергу, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема, НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [2] також конкретизує правила оцінки й відображення таких активів у фінансовій звітності підприємств України.

Більшість науковців дотримуються думки, що класифікація є вихідним елементом при побудові систем обліку фінансових активів. З огляду на це класифікація видів фінансових активів повинна задовольняти такі потреби, як [3]: відображення реального фінансового стану підприємства; визначення рівня ліквідності; розкриття методів оцінки; стан системи внутрішньогосподарського контролю; прогнозування грошових коштів підприємства.

Відповідно до НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» до фінансових активів підприємства належать [2]:

- грошові кошти та їх еквіваленти, що є найбільш ліквідними ресурсами підприємства;
- дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу - безпосередньо впливає на платоспроможність та фінансову незалежність підприємства;
- фінансові інвестиції - коротко- та довгострокові, що формують потенціал для отримання доходів і зміцнення капіталу;
- фінансові активи, призначені для перепродажу, які формуються з метою отримання прибутку від короткострокових операцій на фінансовому ринку;
- інші фінансові активи.

Оцінювання фінансових активів і їхнє відображення у звітності потребує застосування сучасних стандартів, цифрових інструментів та методів економіко-математичного аналізу. При цьому важливо акцентувати увагу на використанні моделей визначення справедливої вартості, врахуванні ризиків та прогнозуванні їхнього впливу на фінансові результати [4].

Облік фінансових активів виступає інформаційною базою управління підприємством. На його основі формується уявлення про фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність і перспективи розвитку суб'єкта господарювання. Облікові дані дозволяють: оцінювати ефективність використання ресурсів; прогнозувати рух грошових потоків; визначати доцільність фінансових інвестицій; мінімізувати фінансові ризики; приймати обґрунтовані рішення щодо формування та реалізації фінансової стратегії.

Отже, облік фінансових активів виконує не лише інформаційну, а й управлінську функцію. Його організація відповідно до МСФЗ та НП(С)БО забезпечує прозорість звітності, підвищує інвестиційну привабливість і створює основу для ефективного управління ресурсами та фінансовою стійкістю підприємства.

Література:

1. МСФЗ 9. (2012). Міжнародний стандарт фінансової звітності 9. Фінансові інструменти. №929_016 від 01.01.2012 р., зі змінами та доповненнями. Офіційний сайт Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Tex.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. №559 ; станом на 03 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text.

3. Гулієв В. Проблеми класифікації та оцінки фінансових активів. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Вип.1(42). С.162–172. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3678.

4. Корзун Д. Облікова ідентифікація та оцінка фінансових інструментів. *SCIENTIA FRUCTUOSA*. 2025. № 2. С.105-119.

Abstract: *The work considers the essence of financial assets and their role in the enterprise management system. Approaches to the classification and evaluation of financial assets in accordance with the requirements of international standards of financial reporting and national provisions (standards) of accounting of Ukraine are analysed. It is substantiated that reliable accounting of financial assets provides transparency of financial reporting, increases the investment attractiveness of the enterprise and promotes the efficient use of resources.*

Keywords: *financial assets; accounting; enterprise management; financial investments; receivables; cash.*

Науковий керівник – СИРЦЕВА Світлана,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

ОХРІМЕНКО Олександр, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Досліджено діджиталізацію обліку фінансових активів, ключові тенденції впровадження цифрових технологій та їхній вплив на ефективність управління, зокрема застосування RPA, Big Data, блокчейну, хмарних платформ і ШІ, а також перспективи розвитку нормативної бази.*

Ключові слова*: бухгалтерський облік, діджиталізація, фінансові активи, роботизація процесів (RPA), цифрові технології, управління фінансами.*

Діджиталізація в бухгалтерському обліку не лише автоматизує рутинні операції, а й змінює методологію обробки даних, підвищуючи їх оперативність, точність і аналітичну цінність. Як зазначають Н. В. Потриваєва та співавтори, вона є стратегічною вимогою розвитку підприємств, відкриваючи можливості для підвищення конкурентоспроможності, оптимізації управлінських рішень та адаптації до змін ринку [1, с. 46]. Крім того, діджиталізація забезпечує оперативний доступ до фінансової інформації, інтеграцію облікових систем із аналітичними та підвищує прозорість і ефективність контролю фінансових процесів.

Діджиталізація є не лише інструментом автоматизації облікових процедур, а й стратегічним механізмом трансформації бухгалтерії, інтегруючи її в систему управлінського аналізу та фінансового менеджменту. Особливе значення має облік фінансових активів — базової категорії обліку, що відображає ресурси підприємства, контрольовані внаслідок минулих операцій і здатні приносити економічну вигоду у майбутньому. Класифікація та оцінка таких активів, згідно з МСФЗ та національним законодавством, визначають підходи до їх обліку, проте залишаються дискусійними через відсутність єдиного стандарту, як зазначає В. Гулієв [2, с. 170].

У діджиталізованому обліку класифікація фінансових активів здійснюється через інформаційні системи, що автоматизують їх облік, оцінку та моніторинг у режимі реального часу, підвищуючи точність і якість інформації. Фінансові активи включають грошові кошти, дебіторську заборгованість, інвестиції та інші цінні ресурси, що поділяються на поточні (до одного року) та довгострокові (понад рік), оцінка яких проводиться за амортизованою або справедливою вартістю залежно від облікової політики.

Однією з ключових тенденцій діджиталізації обліку фінансових активів є впровадження технологій роботизації процесів (RPA – Robotic Process Automation), що автоматизують рутинні операції, зменшують вплив людського фактору та підвищують продуктивність. RPA застосовується для обробки великих обсягів транзакцій, автоматичного формування звітності та перевірки відповідності даних нормативним вимогам, що сприяє переходу бухгалтерії від операційних функцій до стратегічних завдань і оптимізації витрат часу [3, с. 226]. Важливим напрямом є також застосування аналітичних платформ та технологій Big Data Analytics, що забезпечують глибокий аналіз фінансових активів, прогнозування розвитку, виявлення трендів та оцінку ризиків. Це підвищує точність звітності, сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень і створює передумови для розробки комплексних моделей оцінки активів та стратегічного планування [4, с. 97].

Іншою важливою тенденцією є інтеграція блокчейн-технологій у системи обліку фінансових активів, що підвищує довіру до даних завдяки прозорості, незмінності та автоматизації транзакцій. Це забезпечує контроль операцій, аудиторську прозорість, скорочення часу обробки та зниження ризиків помилок чи шахрайства, роблячи бухгалтерські процеси більш надійними та передбачуваними [5, с. 6]. Блокчейн також відкриває можливості інтеграції облікових систем із зовнішніми платформами, розширюючи функціонал бухгалтерії.

Розвиток хмарних рішень створює нові можливості для підприємств будь-якого масштабу, забезпечуючи централізований доступ до облікових даних, інтеграцію з бізнес-системами та гнучке масштабування ресурсів. Це особливо важливо для глобалізованих компаній, де швидкий доступ до інформації має стратегічне значення, а хмарні платформи підвищують мобільність процесів і знижують витрати на інфраструктуру, забезпечуючи безперервний доступ до даних у змінному ринковому середовищі [6, с. 8].

Перспективи розвитку діджиталізації обліку фінансових активів передбачають подальше удосконалення інтелектуальних технологій, інтеграцію

аналітичних платформ та хмарних рішень, а також формування нормативно-правових рамок, що гарантуватимуть безпечне та ефективне застосування цифрових інструментів. Очікується, що гармонізація національних стандартів обліку з міжнародними та розробка спеціальних регуляторних актів створять передумови для масштабного впровадження інновацій у бухгалтерську практику.

Таким чином, діджиталізація бухгалтерського обліку фінансових активів є складним і багаторівневим процесом, що передбачає не лише впровадження нових інструментів, а й принципові зміни в організації облікових процесів, створюючи передумови для переходу до інтелектуальної, автоматизованої та прозорої системи управління фінансовими ресурсами.

Література:

1. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 2024(4), 41-53. https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/4.2024.41

2. Гулієв В. Проблеми класифікації та оцінки фінансових активів. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Вип. 2022 1(42). С. 162–172. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3678

3. Пісоченко Т. С. Введення роботизації у систему бухгалтерського обліку. *Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрної сфери – запорука продовольчої безпеки країни* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 26 травня 2022 р.). Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 224-227. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14214

4. Магопець О. А., Рассоха І. В., Яцко М. В. Застосування Big Data та аналітики в бухгалтерському обліку для прийняття стратегічних рішень. *Економіка, фінанси, право*. 2024. № 6. С. 96-100. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2024.6.20

5. Скрипник С., Сливка Я., Музиченко Т. Блокчейн-технології в бухгалтерії: нові підходи до забезпечення прозорості та надійності фінансової звітності. *Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 66. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-34

6. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. Вип. 2. https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02

Abstract: *he digitalization of financial asset accounting, key trends in the implementation of digital technologies and their impact on management efficiency, in particular the use of RPA, Big Data, blockchain, cloud platforms and AI, as well as the prospects for the development of the regulatory framework, are studied.*

Keywords: *accounting, digitalization, financial assets, robotic processes (RPA), digital technologies, financial management.*

Науковий керівник - Потриваєва Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ЗАРПЛАТИ В «КОНВЕРТІ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

ПАВЛІК Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *досліджується проблема легалізації заробітної плати в Україні та негативні наслідки виплати зарплат «в конверті» для працівників, роботодавців і держави. Проаналізовано мотиви працівників погоджуватися на неофіційне працевлаштування та соціальні, економічні й правові ризики для всіх сторін. Запропоновано заходи детінізації заробітної плати: зменшення податкового навантаження, обов'язкове укладання трудових договорів, запровадження особових рахунків у Пенсійному фонді та інформаційно-роз'яснювальну роботу.*
Ключові слова: *заробітна плата, тіньова зайнятість, зарплата «в конверті», легалізація, соціальні гарантії, податкове навантаження, трудові відносин.*

Проблема легалізації заробітної плати в Україні досі залишається актуальною та невирішеною. Відповідно до статті 1 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата є винагородою, обчисленою, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1]. На практиці відносини між роботодавцями та найманими працівниками не завжди відповідають вимогам чинного законодавства. Однією з найбільш поширених тіньових практик є виплата заробітної плати «в конверті». Суть цього явища полягає в тому, що працівник отримує офіційно зафіксовану заробітну плату, як правило, на рівні мінімальної, тоді як решта доходу виплачується неофіційно, без відповідних податкових відрахувань. За оцінками експертів, через тіньові схеми виплати заробітної плати бюджет України щорічно недоотримує від 115 до 230 млрд грн [2], що робить цю проблему однією з ключових за масштабом негативного впливу на економіку.

Основними мотивами, що спонукають працівників погоджуватися на неофіційне працевлаштування, є прагнення отримати вищий рівень заробітної плати, а також зберегти право на субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Проте, обираючи такий шлях, працівник фактично позбавляє себе низки важливих соціальних гарантій. Зокрема, з «тіньової» заробітної плати роботодавець не здійснює відрахування єдиного

соціального внеску, що у майбутньому негативно впливає на розмір пенсії. Крім того, працівник ризикує працювати понад встановлену норму без додаткової оплати, втратити право на соціальні виплати та допомогу через відсутність офіційно підтверджених доходів, а також може бути звільнений у будь-який момент без вихідної допомоги чи навіть без належного розрахунку. У таких випадках факт перебування у трудових відносинах доводиться встановлювати через суд, що є складним і тривалим процесом.

Зауважимо, що негативні наслідки від неналежного оформлення трудових відносин і виплати нелегальної заробітної плати мають і самі роботодавці – це відсутність права вимагати виконання роботи належним чином; відсутність можливості вимагати від працівника дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку; неможливість застосувати дисциплінарне стягнення та притягнути працівника до матеріальної відповідальності тощо.

Роботодавці які ухиляються від сплати податку карається шляхом ділення заробітної плати на офіційну і «в конверті» карається фінансовою, адміністративною та кримінальною відповідальністю.

Щоб Україна змогла подолати практику виплати зарплат «в конверті», потрібно звернути увагу на ключові проблеми легалізації заробітної плати. Серед них виділяють високий рівень нарахувань на фонд оплати праці для роботодавців, низький рівень правової культури найманих працівників, які погоджуються працювати без офіційного оформлення, а також байдужість та правовий нігілізм працівників щодо власного майбутнього та майбутнього суспільства.

Усунення проблем, пов’язаних із виплатою зарплат «в конверті», можливе завдяки комплексному підходу. До ключових заходів належить зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці, зокрема скорочення податкових відрахувань із зарплати, при одночасному підвищенні мінімальної заробітної плати. Важливим є обов’язкове укладання трудових угод, яке зобов’язує роботодавця надати працівникові роботу за обумовленою трудовою функцією, забезпечити належні умови праці та здійснювати повну виплату

заробітної плати, що підвищує соціальний захист працівників. Крім того, запровадження особових рахунків у Пенсійному фонді дозволяє кожному працівникові контролювати нарахування внесків, а роботодавцям — своєчасно донараховувати їх до мінімальної зарплати, не позбавляючи працівників страхового стажу та права на пенсію у майбутньому. Не менш важливою є інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення, яка демонструє переваги легальної заробітної плати для працівників, забезпечуючи їм соціальні гарантії та стабільність доходів.

Таким чином, боротьба з практикою виплати «заробітної плати в конверті» повинна здійснюватися за комплексом адміністративних, економічних та правових заходів, при цьому обов'язково враховуються інтереси працівників, роботодавців та держави.

Література:

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР**.** - Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 22. - Ст. 110 (дата звернення: 25.09.2025).
2. Кисляк Р. Багато сотень мільярдів: експерти підрахували, скільки втрачає бюджет від тіньової економіки. РБК-Україна, 2024. - URL: https://www.rbc.ua/rus/news/bagato-soten-milyardiv-eksperti-pidrahuvali-1729269394.html (дата звернення: 25.09.2025).

Annotation: *The article examines wage legalization in Ukraine and the negative effects of "envelope" salaries for employees, employers, and the state. It analyzes employees' motives for accepting unofficial employment and the social, economic, and legal risks for all parties. Measures to de-shadow wages are proposed, including reducing tax burdens, mandatory employment contracts, personal accounts in the Pension Fund, and informational campaigns.*

Key words: *wages, shadow employment, "envelope" salary, legalization, social guarantees, tax burden, labor relations.*

Науковий керівник: ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НА 2025–2029 РОКИ

ПЕНЬКІВСЬКИЙ Родіон, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *У тезах висвітлено стратегічні напрями розвитку державного фінансового контролю України на 2025–2029 роки. Обґрунтовано необхідність модернізації організаційних і правових основ, цифровізації процесів аудиту та посилення інституційної незалежності органів контролю. Значну увагу приділено кадровому потенціалу, впровадженню міжнародних стандартів INTOSAI та зміцненню співпраці з європейськими партнерами. Наголошено на важливості прозорості й підзвітності у формуванні довіри громадськості та міжнародних організацій.*

Ключові слова: *державний фінансовий контроль, аудит, цифровізація, прозорість, підзвітність, INTOSAI.*

Державний фінансовий контроль (ДФК) є одним із ключових механізмів забезпечення ефективності використання публічних фінансів, підзвітності органів державної влади та формування довіри до державних інституцій. В умовах сучасних викликів, пов’язаних із воєнними діями, необхідністю відновлення країни та реалізацією курсу на інтеграцію до Європейського Союзу, роль ДФК суттєво зростає . Від ефективності функціонування цієї системи залежить не лише стабільність державних фінансів, а й рівень підтримки з боку міжнародних партнерів, які надають Україні фінансову та технічну допомогу.

Стратегія розвитку ДФК на 2025–2029 роки визначає головні напрями реформування системи державного аудиту та контролю. Вона спрямована на модернізацію організаційних і правових основ діяльності, посилення незалежності та відповідальності органів ДФК, а також забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам INTOSAI [5]. Ключовим завданням документа є формування сучасної моделі контролю, орієнтованої не лише на перевірку законності витрат, а й на оцінку ефективності використання коштів державного бюджету. Одним із центральних аспектів Стратегії є **інституційна незалежність** органів ДФК. У минулі роки їхня діяльність часто зазнавала впливу політичних чинників, що негативно позначалося на результативності

аудиторських перевірок. Передбачено посилення гарантій незалежності через зміни у законодавстві та закріплення фінансової автономії органів ДФК . Важливим кроком стане унормування відносин із Верховною Радою України, якій Рахункова палата підзвітна, з метою збереження балансу між контролем і незалежністю [1]. Другим напрямом є **розвиток *кадрового потенціалу***. Сучасний аудит потребує високого рівня кваліфікації, знання міжнародних стандартів, здатності працювати з великими масивами даних та новітніми аналітичними інструментами. Стратегія передбачає розробку системи підготовки та підвищення кваліфікації аудиторів, упровадження механізмів сертифікації, наставництва та оцінювання результатів діяльності. Важливою складовою є формування корпоративної культури доброчесності та етичної поведінки, що особливо актуально в умовах поширених корупційних ризиків. Третім важливим блоком Стратегії є ***цифровізація та інновації.*** Використання інформаційних технологій здатне радикально підвищити ефективність контролю. Планується впровадження електронних систем моніторингу, автоматизованих баз даних і аналітичних платформ, які дозволять виявляти порушення у режимі реального часу, аналізувати тенденції та прогнозувати ризики . Це відповідає світовим тенденціям переходу до так званого data-driven контролю, де ключову роль відіграє не вибірковий аудит, а комплексний аналіз великих даних. Четвертий напрям стосується ***комунікації та підзвітності.*** Важливо, щоб органи фінансового контролю не лише здійснювали перевірки, а й забезпечували прозорість своєї діяльності, публікували результати аудитів у доступній формі, проводили діалог із громадянським суспільством та медіа. INTOSAI. Це сприятиме зростанню рівня довіри до їхніх рішень та формуванню культури підзвітності в Україні. Невід’ємною складовою є **міжнародна співпраця**. Україна, прагнучи інтегруватися до Європейського Союзу, повинна забезпечити відповідність своєї системи ДФК європейським практикам. Це означає посилення співробітництва з Вищими органами аудиту країн ЄС, участь у міжнародних програмах і проєктах, а також залучення зовнішньої експертної допомоги [3]. Разом з тим, реалізація Стратегії може бути ускладнена низкою

ризиків. Серед них — політичний тиск на органи ДФК, недостатній рівень фінансування, кадровий дефіцит, дублювання функцій із Державною аудиторською службою, а також технологічні проблеми, пов'язані із застарілістю ІТ-систем у державному секторі [4, 6]. Успіх реалізації залежатиме від узгодженої політики держави, підтримки міжнародних партнерів та активної участі громадянського суспільства.

Очікуваними результатами реалізації Стратегії є створення сучасної та ефективної системи ДФК, що забезпечуватиме прозоре використання бюджетних ресурсів, зменшення рівня корупційних ризиків, зростання довіри з боку громадськості та міжнародних організацій. Важливим здобутком стане перехід від контролю за формальним дотриманням норм до оцінки ефективності державних програм, що відповідатиме європейським підходам. Реалізація положень Стратегії має сприяти підвищенню якості державного управління та формуванню передумов для сталого економічного розвитку України [5].

Таким чином, стратегія розвитку державного фінансового контролю України на 2025–2029 роки є не лише програмним документом, а й дороговказом для системної трансформації сфери управління публічними фінансами. Її реалізація дозволить забезпечити прозорість і підзвітність державних органів, зміцнити інституційну незалежність органів контролю та підвищити ефективність державних витрат. У перспективі це сприятиме не лише підвищенню рівня довіри до влади, а й формуванню нової фінансової культури в Україні.

Література:

1. Рахункова палата. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/home/(дата звернення: 15.09.2025).

2.Судово-юридична газета. Судово-юридична газета. URL: https://sud.ua/ (дата звернення: 15.09.2025).

3. Home. European Court of Auditors. URL: https://www.eca.europa.eu/en(дата звернення: 15.09.2025).

4. NTOSAI. international standards of supreme audit institutions (ISSAI). URL: http://intosaigov.org (дата звернення: 15.09.2025).

5. World bank group - international development, poverty and sustainability. World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability. URL: https://www.worldbank.org/ext/en/home (дата звернення: 15.09.2025).

6. Балан А.А., Степанченко О.О., Бурлака О.Є. Діджиталізація економіки України //Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України», 10 – 12 листопада 2022 р., м. Одеса, НУ ОП. – С. 142-144.

Abstract: *The theses highlight the strategic directions for the development of state financial control of Ukraine for 2025–2029. The need to modernize organizational and legal foundations, digitalize audit processes, and strengthen the institutional independence of control bodies is substantiated. Significant attention is paid to human resources, the implementation of INTOSAI international standards, and strengthening cooperation with European partners. The importance of transparency and accountability in building public trust and international organizations is emphasized.*

Keywords*: state financial control, audit, digitalization, transparency, accountability, INTOSAI.*

Науковий керівник – БАЛАН Алла
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ПЕРШИКОВА Валерія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Анотація: *Визначено, що фінансова звітність є важливим інструментом для оцінки діяльності підприємства, оскільки забезпечує користувачів повною та достовірною інформацією про його фінансовий стан, результати роботи та перспективи розвитку. Звернено увагу на проблемні моменти, які обмежують її практичне застосування. Зроблено висновок, що коректне використання фінансової звітності сприяє ухваленню обґрунтованих економічних рішень і підвищує ефективність функціонування підприємства.*

Ключові слова: *фінансова звітність, підприємство, оцінка діяльності, фінансовий стан, аналіз*

При цьому провідну роль відіграють звітні матеріали, оскільки вони охоплюють усі види зовнішньої звітності підприємства. Своєю чергою серед них особливе місце належить фінансовій звітності, оскільки саме вона містить комплексні показники, необхідні для глибокої оцінки джерел формування фінансових ресурсів, напрямів їх використання та результативності управління ними. Вона дає можливість не лише здійснити всебічний аналіз діяльності підприємства, а й створює інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, формування стратегії розвитку та надання потенційним інвесторами достовірних даних для ухвалення рішень щодо фінансування [1, с. 630].

Об’єктивна оцінка фінансово-економічного стану підприємства можлива лише за умови наявності повного й достовірного інформаційного забезпечення. Аналітична база щодо діяльності суб’єкта господарювання формується з різноманітних джерел і включає як фінансові, так і нефінансові дані. Але у процесі аналізу провідну роль відіграє система звітності підприємства, оскільки вона відображає ключові результати його фінансово-господарської діяльності, Фінансова звітність є первинним джерелом інформації для комплексного аналізу порядку формування фінансових ресурсів, напрямів їх використання та ефективності управління ними, що є критично важливим для усіх користувачів.

Завдяки своїм уніфікованим формам фінансова звітність забезпечує користувачів не лише даними для контролю, а й створює широкі можливості для аналізу та прийняття управлінських рішень (рис. 1). Так, зокрема, вона дає змогу

оцінити фінансову стійкість і платоспроможність суб'єкта, що звітує, ефективність використання ним ресурсів, його інвестиційну привабливість та ризики майбутнього розвитку.

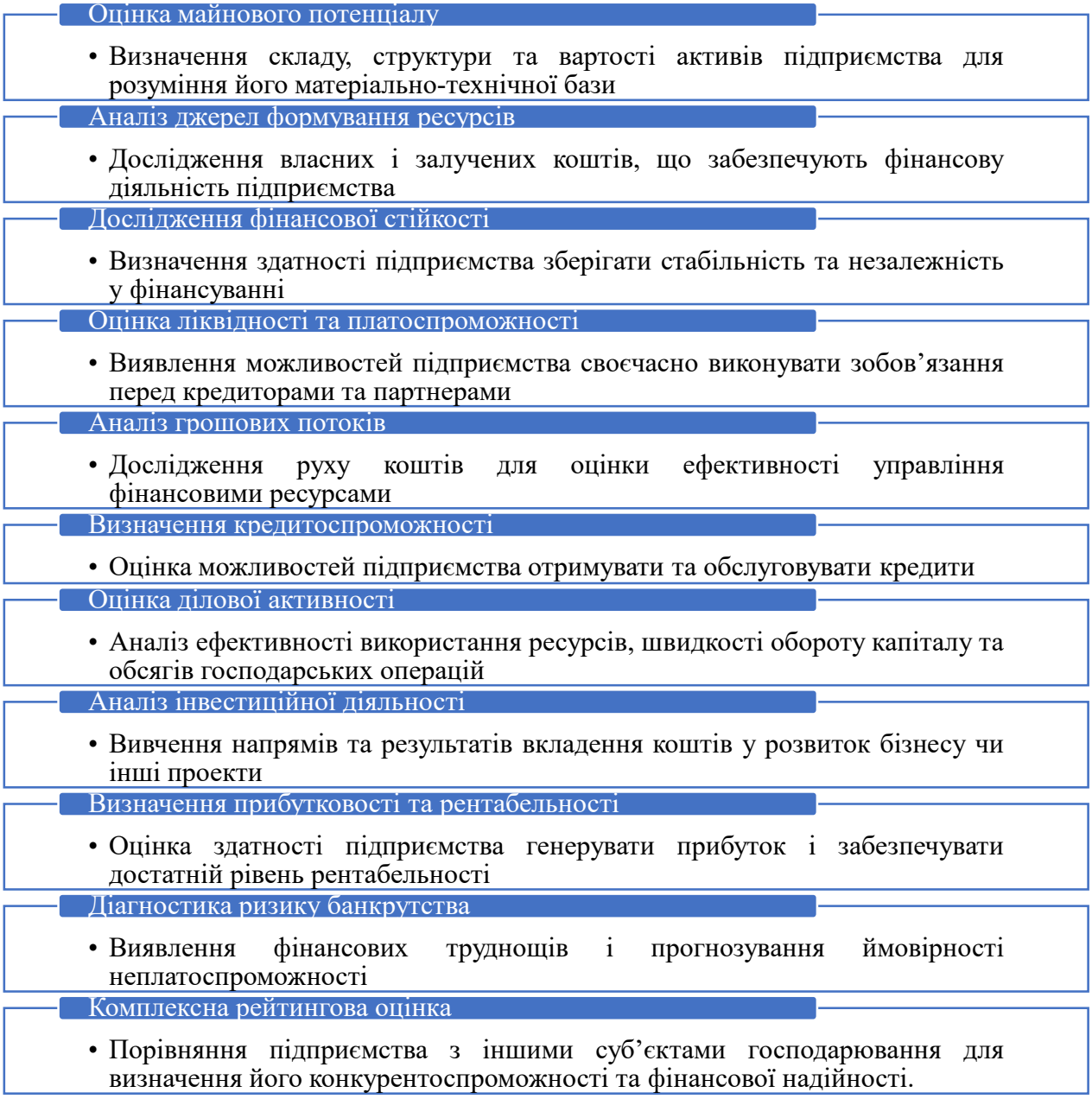

Рисунок 1 – **Аналітичні можливості фінансової звітності**

Джерело: узагальнено автором за інформацією: [2, с. 58; 3, с. 67]

Водночас, як свідчить практика, використання фінансової звітності має й певні проблемні аспекти. Так, вона містить переважно ретроспективну інформацію, яка не завжди придатна для прогнозування майбутніх результатів. Крім того, існує ризик викривлення показників через суб'єктивні підходи до

визнання та оцінки її окремих показників або маніпулювання з обліковою політикою підприємства. Це може знижувати довіру до даних і ускладнює їх застосування у процесі прийняття рішень.

Таким чином, фінансова звітність підприємства є базовим елементом інформаційного забезпечення дослідження фінансово-економічного стану підприємства, ключових показників результативності та виявлення тенденцій його розвитку. Попри деякі методологічні обмеження та інколи перевантаженість фінансова звітність зберігає своє провідне значення як універсальне джерело для аналізу та формування обґрунтованих управлінських рішень. Її належне формування сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів, зміцненню довіри з боку стейкхолдерів та забезпеченню сталого розвитку підприємства.

Література:

1. Шум М. А., Доровський О. Ф., Чуприна С. М. Деякі аспекти складання та аналізу фінансової звітності підприємства в сучасних умовах. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 29. С. 628-632. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/SHum-M.-A.pdf (дата звернення: 23.09.2025)

2. Іванчук Н. В. Фінансова звітність як джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, вересень 2020. № 18(46). С. 57–61.

3. Хоміч А., Спільник А. Фінансова звітність підприємства як інформаційна база фінансового аналізу. Інноваційний розвиток освіти, науки, бізнесу, суспільства та довкілля в умовах глобальних викликів: VI націон. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. 17 листопада 2021 р. Тернопіль, Вектор. С. 66-67. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43435/1/Хомич%20Алла.pdf (дата звернення: 23.09.2025)

Abstract: *It has been determined that financial reporting is an important tool for evaluating the activities of an enterprise, as it provides users with complete and reliable information about its financial condition and performance. In conclusion, it is noted that the use of financial reporting allows for the timely identification of risks, forecasting of the enterprise's development, and making effective management decisions.*

Key words: *financial statements, enterprise, enterprise evaluation, financial position, analysis*

Науковий керівник – КОРШИКОВА Рената,
к.е.н., доцент, професорка кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ПЕТРИШИНА Дар'я, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Динамічність ринкового середовища зумовлює потребу підприємств у якісному інформаційному забезпеченні. Бухгалтерський облік виступає основою формування інформаційних потоків, необхідних для аналізу та прогнозування результатів діяльності. Облікова інформація має специфічні характеристики, що забезпечують її цінність для управління. Використання сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню оперативності та точності даних.*
Ключові слова: *цифровізація, облікові дані, інформаційна функція, прогнозування, управлінські рішення, ефективність.*

Сучасне ринкове середовище характеризується підвищеною динамічністю та невизначеністю, що вимагає від підприємств швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цих умовах особливої актуальності набуває якість інформаційного забезпечення управлінського процесу, основою якого виступає бухгалтерський облік як інформаційна система підприємства.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік являє собою процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [2]. Таке визначення чітко відображає інформаційну природу бухгалтерського обліку та його ключову роль в системі управління підприємством.

Інформаційна функція бухгалтерського обліку полягає у забезпеченні управлінського персоналу релевантною, достовірною та своєчасною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень. Інформаційна система бухгалтерського обліку відіграє центральну роль у формуванні інформаційних потоків для розробки проєктів управлінських рішень, їх прийняття та подальшого аналізу ефективності реалізації. Сучасний підхід до розуміння бухгалтерського обліку як інформаційної системи передбачає його

розгляд не лише як механізму фіксації господарських операцій, але й як складної системи збору, обробки та представлення інформації, яка забезпечує інформаційні потреби всіх рівнів управління підприємством. У широкому розумінні методом обліку виступає моделювання реальної картини господарської діяльності підприємства, що дозволяє створити адекватне інформаційне відображення економічної реальності [3].

Облікова інформація в системі управління підприємством має складну структуру та може бути класифікована за різними ознаками. За часом виникнення виокремлюють ретроспективну, оперативну та перспективну інформацію. Ретроспективна інформація складає найбільший масив облікових даних та відображає результати господарської діяльності минулих періодів. Оперативна інформація характеризує поточний стан об'єктів управління, а перспективна містить планові та прогнозні показники. За економічним змістом облікова інформація включає дані про господарські засоби підприємства, джерела їх утворення, доходи та витрати, господарські процеси та їх результати. Таке структурування дозволяє забезпечити комплексне інформаційне покриття всіх аспектів діяльності підприємства [1].

Розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на реалізацію інформаційної функції бухгалтерського обліку. Впровадження автоматизованих систем обліку дозволяє підвищити оперативність обробки інформації, зменшити кількість помилок та забезпечити можливість отримання аналітичних даних у режимі реального часу [4].

Таким чином, інформаційна функція бухгалтерського обліку є основою ефективного управління сучасним підприємством. Облікова інформація забезпечує інформаційні потреби різних груп користувачів і служить базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях управління. Ефективність реалізації інформаційної функції залежить від якості облікової інформації, її релевантності, достовірності та своєчасності. Важливим є забезпечення відповідності облікової інформації специфічним потребам різних груп користувачів. Перспективи подальшого розвитку пов'язані з формуванням

комплексних інформаційно-аналітичних систем, що поєднують фінансову та нефінансову інформацію, забезпечують можливості прогнозного аналізу та підтримки прийняття рішень в умовах невизначеності.

Література:

1. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник О.А. Лаговська, С.Ф. Легенчук, В.І. Кузь, С.В. Кучер. Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. 416 с (дата звернення: 19.09.2025).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 18.09.2025).

3. Омецінська І. Я. Бухгалтерський облік як інформаційна система для управління підприємством [Електронний ресурс] / І. Я. Омецінська // 84 Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 8. – Режим доступу: http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/13881 (дата звернення: 15.09.2025).

4. Обліково-аналітичне та правове забезпечення інституційних секторів економіки України в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку: збірник наукових праць всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль: Крок, 2017. 220 с (дата звернення: 16.09.2025).

Abstract: *The dynamic nature of the market environment necessitates high-quality information support for enterprises. Accounting serves as the basis for the formation of information flows necessary for analyzing and forecasting performance results. Accounting information has specific characteristics that ensure its value for management. The use of modern digital technologies contributes to improving the efficiency and accuracy of data.*

Keywords: *digitalization, accounting data, information function, forecasting, management decisions, efficiency.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ АУДИТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ

ПІРОГОВА Наталя, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто теоретичні та практичні аспекти розвитку аудиту інформаційних технологій у системі управління підприємством. Обґрунтовано необхідність інтеграції IT-аудиту в процеси внутрішнього контролю для забезпечення ефективності, безпеки та стійкості інформаційних систем. Показано, що системне впровадження IT-аудиту підвищує прозорість управління, мінімізує цифрові ризики та сприяє зміцненню конкурентних позицій підприємства у цифровій економіці.*
Ключові слова: *аудит, інформаційні технології, IT-аудит, управління, цифровізація, інформаційна безпека, ризики.*

Цифрова трансформація економіки створює нові умови функціонування підприємств, у яких інформаційні технології стали не допоміжним, а стратегічним ресурсом. Підвищення рівня автоматизації бізнес-процесів вимагає ефективних механізмів контролю та оцінювання інформаційних систем. У цих умовах зростає роль аудиту інформаційних технологій як інструменту забезпечення економічної безпеки й підвищення ефективності управління. Його поява є логічною відповіддю на ускладнення інформаційного середовища, збільшення ризиків втрати даних і потребу перевірки відповідності IT-інфраструктури стратегічним цілям підприємства.

Історично формування IT-аудиту пов'язане з переходом від традиційного фінансового контролю до оцінювання технологічних систем, які визначають результативність управлінських процесів. Як зазначає Ус Р. Л. [1], інформаційні технології стали ключовим фактором конкурентоспроможності, тому виникла потреба у створенні методів аудиту, здатних перевіряти не лише фінансову достовірність, а й інформаційну надійність систем. Початково такі перевірки мали технічний характер, проте з розвитком цифрової економіки вони набули стратегічного змісту, орієнтованого на управління ризиками.

Метою сучасного IT-аудиту є забезпечення відповідності IT-середовища підприємства вимогам бізнесу, зниження ризиків несанкціонованого доступу, втрати інформації та підвищення ефективності використання цифрових ресурсів.

На відміну від класичного фінансового аудиту, цей напрям зосереджується на системному аналізі технологічних процесів і їх інтеграції у загальну модель корпоративного управління. Його головне завдання полягає в оцінюванні рівня зрілості інформаційних процесів і визначенні можливостей їх удосконалення відповідно до міжнародних стандартів.

У контексті української практики IT-аудит лише починає набувати системного характеру. Як свідчать дослідження Мельник О. І. [2], впровадження цього напряму потребує узгодження з національними нормативами бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Це дозволить інтегрувати результати IT-аудиту у загальну систему управлінського контролю підприємства. Зокрема, результати аудиту можуть використовуватись для коригування облікової політики, підвищення прозорості фінансових рішень і зниження ризиків кіберзагроз.

Основні завдання IT-аудиту полягають у перевірці стану інформаційної безпеки, визначенні відповідності IT-політики потребам бізнесу, аналізі ефективності управління ресурсами та формуванні рекомендацій щодо вдосконалення IT-процесів. Важливо, щоб аудит не обмежувався фіксацією недоліків, а формував практичні пропозиції з підвищення стійкості системи. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям переходу від контролюючої до консультативної функції аудиту.

Проведення IT-аудиту дозволяє підприємству визначити слабкі місця в системі кіберзахисту, оптимізувати витрати на інформаційні технології та підвищити рівень довіри з боку партнерів і клієнтів. Оцінювання ефективності IT-процесів допомагає забезпечити прозорість управління і відповідність корпоративним принципам сталого розвитку.

Система IT-аудиту має бути інтегрована у процеси внутрішнього контролю. Це дозволить своєчасно виявляти відхилення, коригувати ризики й забезпечувати безперервність управління інформаційними потоками. Регулярне проведення аудиту сприяє формуванню корпоративної культури безпеки та відповідальності.

ІТ-аудит виконує не лише контрольну, а й превентивну функцію. Його завдання — не чекати виникнення загроз, а передбачати їх. Завдяки використанню моніторингових технологій аудит може виявляти потенційні проблеми ще до їх реалізації, що мінімізує наслідки збоїв або кіберінцидентів.

Критичний аналіз сучасного стану свідчить, що більшість українських підприємств проводять аудит інформаційних систем епізодично. Це знижує ефективність контролю та не дозволяє своєчасно виявляти ризики. Необхідно переходити до моделі безперервного аудиту, коли оцінювання стану ІТ здійснюється в режимі реального часу.

У підсумку ІТ-аудит виступає невід'ємним елементом сучасної системи управління підприємством. Його застосування забезпечує контроль за ефективністю, безпекою й стабільністю інформаційних процесів, що визначають конкурентоспроможність у цифровій економіці. Перспективним напрямом подальших досліджень є створення методології інтегрованого аудиту, який би об'єднував технічні, організаційні й аналітичні аспекти, забезпечуючи комплексне управління цифровими ризиками.

Література:

1. Ус Р. Л. Аудит інформаційних технологій – новий вид аудиту організацій. — Київ: КНЕУ, 2021. — 12 с.
2. Мельник О. І. Трансформація аудиторської діяльності в умовах цифровізації економіки. Проблеми системного підходу в економіці, 2023. — № 3(91). — URL: https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1456

Abstract: *The theses examine the theoretical and practical aspects of developing information technology audit within the enterprise management system. The necessity of integrating IT audit into internal control processes is substantiated to ensure the efficiency, security, and resilience of information systems. It is shown that the systematic implementation of IT audit increases management transparency, minimizes digital risks, and strengthens the enterprise's competitive position in the digital economy.*
Keywords: *audit, information technology, IT audit, management, digitalization, information security, risks.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

МІСЦЕ АНАЛІТИКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

ПОЛІТІКІНА Інна, здобувач вищої освіти групи Б4/1
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розкрито сутність і значення аналітики в системі забезпечення якості аудиторських послуг. Обґрунтовано, що аналітичні процедури є ключовим інструментом підвищення достовірності аудиторських висновків і формування професійного судження. Показано, що поєднання аналітичного мислення з використанням цифрових технологій сприяє зміцненню довіри до результатів аудиту та підвищенню його ефективності.*
Ключові слова: *аналітика, аудит, якість аудиторських послуг, аналітичні процедури, професійне судження, цифрові технології, ризики.*

На сучасному етапі розвитку професійного аудиту роль аналітичних процедур у системі забезпечення якості аудиторських послуг визнається однією з ключових умов надійності висновків аудитора. Аналітика виступає не лише як технічний інструмент — порівняння показників чи аналіз коефіцієнтів — а як механізм формування професійного судження, що ґрунтується на розумінні бізнес-середовища, характеру господарської діяльності клієнта та галузевих тенденцій. У межах стандартів аудиту вона передбачена, зокрема, як обов’язковий елемент планування.

Аналітичні процедури відіграють роль на кількох стадіях аудиту: на початку — з метою оцінки ризиків суттєвого викривлення, в середині — як засіб отримання аудиторського доказу в рамках тестування, і наприкінці — як засіб завершального огляду узгодженості фінансової інформації. Такий багатофазовий підхід дозволяє не лише зменшити витрати на тестування деталей, а й підвищити ефективність аудиту шляхом великомасштабного аналітичного охоплення.

У контексті забезпечення якості аудиту основне значення має не просто застосування аналітики, а її адекватність: оцінка достовірності та релевантності даних, коректне формування очікувань, критичне ставлення до результатів і, за потреби, додаткові процедури підтвердження. Наприклад, стандарт наголошує: «Аудитор повинен розуміти бізнес-середовище клієнта та галузь, щоб розвинути обґрунтовані очікування». У тих випадках, коли аналітика застосовується лише

як формальна вимога — без глибинного аналізу чи чіткого професійного судження — вона не сприяє підвищенню якості аудиту.

З огляду на вітчизняну практику, можна виділити кілька викликів. По-перше, ще існує дефіцит професійних навичок у застосуванні сучасних аналітичних підходів — багато аудиторських фірм фокусуються на стандартних процедурах, не розвиваючи аналітичну культуру. По-друге, бракує відповідної технологічної бази: великі набори даних, інтеграція нефінансової інформації, візуалізація ризиків — все це залишається поза масовим застосуванням. Внаслідок цього аналітика часто використовується як «галочка», а не як інструмент підвищення якості.

З іншого боку, розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для аналітики в аудиті. Використання інструментів на кшталт машинного навчання, візуалізаційних платформ, автоматизованого аналізу великих масивів даних дає змогу аудиторам швидше й ефективніше виявляти незвичні відхилення і потенційні ризики. Це, в свою чергу, підсилює якість аудиторської роботи, якщо аудитор здатен коректно інтерпретувати отримані результати в контексті діяльності клієнта і галузі.

Однак технологічні інновації не можуть замінити судження аудитора: саме критичне мислення, здатність виявити причинно-наслідкові зв’язки, розуміння впливу зовнішнього середовища — усе це залишається незамінним. У випадках, коли аналітичні процедури виконуються лише механічно — без глибокого аналізу, взаємодії з іншими процедурами, без порушення професійного скептицизму — ризик невиявлення суттєвих викривлень суттєво зростає.

Аналітика також відіграє важливу роль у системі управління ризиками аудиту. З її допомогою аудитор може виявляти потенційні зони викривлення звітності, зрозуміти логіку зміни показників і сформувати план підтверджуючих процедур з урахуванням рівня ризику. Це сприяє більш ефективному розподілу ресурсів аудиту — увага фокусується на тих ділянках, де аналітика показала невідповідність очікуванням або наявність аномалій.

Особливе значення набуває аналітика під час формування аудиторського висновку. Вона допомагає забезпечити зв'язок між отриманими доказами і професійним судженням аудитора, роблячи аудиторський звіт більш обґрунтованим та переконливим для користувачів фінансової звітності. Коли аналітичні результати представлено у звіті у вигляді логічного обґрунтування — це сприяє підвищенню довіри до аудиторської думки.

Аналітика займає центральне місце в системі забезпечення якості аудиторських послуг. Вона поєднує професійні знання аудитора, логіку його мислення, якісні дані та технологічні засоби. Без належного застосування аналітики неможливо говорити про високу якість аудиторської роботи. Одночасно, її ефективність залежить від кваліфікації аудитора, технологічної бази, культури організації та характеру процедур. У контексті України розвиток аналітичної культури, підвищення кваліфікації аудиторів та активне впровадження цифрових рішень мають бути серед ключових завдань професійної спільноти.

Література:

1. Public Company Accounting Oversight Board. Analytical Procedures [Електронний ресурс]. — PCAOB, 2024. — Режим доступу: https://pcaobus.org/oversight/standards/archived-standards/pre-reorganized-auditing-standards-interpretations/details/AU329 (дата звернення: 18.09.2025).

2. Analytical procedures (finance auditing) [Електронний ресурс] // Wikipedia, the free encyclopedia. — Wikimedia Foundation, 2024. — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Analytical_procedures_%28finance_auditing%29 (дата звернення: 18.09.2025).

Abstract: *The paper reveals the essence and importance of analytics in the system of ensuring the quality of audit services. It is substantiated that analytical procedures serve as a key tool for enhancing the reliability of audit opinions and forming professional judgment. It is shown that the combination of analytical thinking and digital technologies contributes to strengthening confidence in audit results and improving their effectiveness.*

Keywords: *analytics, audit, quality of audit services, analytical procedures, professional judgment, digital technologies, risks.*

Науковий керівник – ДУБІНІНА Марина,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ

ПОЦІЛУЙКО Владислав, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у статті розглянуто особливості функціонування системи бухгалтерського обліку та аудиту України в умовах воєнного стану. Визначено основні проблеми ведення обліку, пов'язані з воєнним станом. Проаналізовано вплив воєнних умов на аудиторську діяльність. Окрему увагу приділено законодавчим та нормативним змінам, спрямованим на спрощення звітності та підтримку бізнесу. Окреслено перспективи розвитку системи обліку й аудиту після війни, зокрема подальшу цифровізацію, підвищення прозорості та інтеграцію з міжнародними стандартами.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, аудит, воєнний стан, фінансова звітність, цифровізація, міжнародні стандарти.*

Воєнний стан в Україні став рушійним чинником трансформації економічних процесів, що торкнувся насамперед системи бухгалтерського обліку та аудиту. В умовах невизначеності, втрати активів і документів, переміщення бізнесу та персоналу зросла потреба в адаптації облікової практики до кризових умов.

Суттєвою зміною стало запровадження державою механізмів відстрочки у поданні фінансової та податкової звітності. Це дало можливість підприємствам уникнути штрафних санкцій і зосередитися на збереженні бізнесу, проте одночасно знизило повноту й своєчасність облікових даних. Значна кількість суб'єктів господарювання втратила доступ до первинних документів, що ускладнило підтвердження господарських операцій. У цих умовах особливого поширення набули електронний документообіг, хмарні сервіси та програмні комплекси, які забезпечують дистанційне ведення обліку та збереження даних [1].

Не менш вагомі зміни відбулися в аудиторській сфері. Через безпекові ризики і знищення інфраструктури проведення багатьох перевірок стало неможливим. Частина аудитів відкладалася, а інші здійснювалися дистанційно із застосуванням цифрових інструментів. Водночас посилилася роль внутрішнього аудиту, який допомагає забезпечити оперативний контроль за використанням

фінансових ресурсів, зокрема бюджетних і міжнародних. Для аудиторів зросли вимоги до етичності та професійної обачності, адже достовірність їхніх висновків безпосередньо впливає на довіру до бізнесу та держави [2].

Законодавчі зміни у сфері обліку й аудиту були спрямовані на підтримку бізнесу та забезпечення мінімальної прозорості фінансової інформації. Серед них варто виокремити спрощення податкової системи для малого бізнесу, можливість підтвердження операцій електронними документами, а також підвищені вимоги до контролю за використанням коштів міжнародної допомоги. Попри складні умови, Україна зберігає курс на гармонізацію з міжнародними стандартами фінансової звітності та аудиту, що є важливим чинником інтеграції у світову економіку [3].

У перспективі післявоєнного відновлення бухгалтерський облік та аудит мають розвиватися на засадах цифровізації, кіберзахисту та прозорості. Очікується, що саме аудит відіграватиме важливу роль у підтвердженні цільового використання міжнародної фінансової допомоги, а облік стане інструментом довіри між державою, бізнесом та іноземними інвесторами. Важливим завданням залишається також підготовка нової генерації фахівців, здатних працювати за міжнародними стандартами та володіти сучасними цифровими інструментами.

Отже, воєнний стан водночас виявив слабкі місця у системі бухгалтерського обліку й аудиту та стимулював їх модернізацію. Виклики сьогодення створили підґрунтя для глибоких змін, а подальший розвиток обліку й аудиту визначатиметься рівнем цифровізації, прозорості та інтеграції у світовий фінансовий простір.

Література:

1.Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 28(4), 41-53. doi: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41.

2.Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2025). Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under

martial law. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 29(2), 22-33. doi: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22.

3.Potryvaieva, N., Palieiev, A. (2023) Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 2023. № 27(3). p. 18-30. URL: https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18

Abstract: *The article examines the peculiarities of the functioning of the accounting and auditing system in Ukraine under martial law. The main problems of accounting are identified, in particular, the loss of access to primary documents, violations in reporting, and the need to switch to remote and digital forms of work. The impact of military conditions on auditing activities is analyzed, in particular, restrictions on audits and the growing role of internal audit in the control of financial resources. Particular attention is paid to legislative and regulatory changes aimed at simplifying reporting and supporting business. The prospects for the development of the accounting and auditing system after the war are identified, in particular further digitalization, increased transparency, and integration with international standards.*

Keywords: *accounting, auditing, martial law, financial reporting, digitalization, international standards.*

Науковий керівник – ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОПТИМІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЗА РОЗРАХУНКАМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ПУДЛА Владислав, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Досліджено проблеми та методи оптимізації внутрішнього контролю за розрахунками для підвищення ефективності фінансового управління, проаналізовано виклики, визначено методологічні підходи та практичні напрямки вдосконалення контрольних процедур з метою підвищення точності, прозорості та оперативності операцій.*

Ключові слова: *внутрішній контроль, оптимізація, розрахунки, фінансове управління, автоматизація, ризики.*

Внутрішній контроль включає планування перевірок, моніторинг фінансових операцій, аналіз їх відповідності нормативам та внутрішнім правилам, а також коригування процесів за потреби [1, с. 3]. Це зменшує кількість помилок, підвищує ефективність роботи фінансових служб і формує прозору систему обліку, що полегшує аудит та звітність. Такий контроль забезпечує точність облікових даних для прийняття управлінських рішень, запобігає затримкам у розрахунках і непередбаченим борговим зобов'язанням, підвищує прозорість фінансових процесів та довіру партнерів, створюючи передумови для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Законодавство України, зокрема Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2], встановлює чіткі вимоги до організації внутрішнього контролю, визначає обов'язкові процедури перевірки розрахунків, правила звітності та відповідальність осіб, які здійснюють контрольні функції. Таким чином, внутрішній контроль є не лише вимогою законодавства, а й важливим елементом ефективного фінансового управління підприємством.

В умовах динамічного розвитку ринкових відносин та цифровізації фінансової сфери підприємства стикаються з проблемами ефективного внутрішнього контролю, зокрема недостатньою автоматизацією, залежністю від людського фактора та обмеженою інтеграцією з іншими системами управління. Це призводить до затримок у перевірках, помилок та зниження оперативності контролю. Зростання обсягів даних і потреба швидкої обробки фінансових

операцій потребують адаптації процедур до змін законодавства, ринку та вимог партнерів, тоді як відсутність єдиних стандартів автоматизації ускладнює створення ефективних систем контролю.

Неефективний контроль розрахунків підвищує ризик фінансових втрат, знижує платоспроможність і конкурентоспроможність підприємства, а також впливає на довіру партнерів. Відсутність сучасних механізмів контролю створює умови для фінансових зловживань, неефективного використання ресурсів та збільшення витрат, ускладнює формування достовірної фінансової звітності й своєчасне реагування на зміни ринкових умов, що робить впровадження нових методів управління надзвичайно актуальним.

Оптимізація внутрішнього контролю передбачає впровадження чітких процедур, сучасних технологій та інструментів, що підвищують якість перевірок і прискорюють управлінські рішення, а також перегляд організаційної структури та політик підприємства [3, с. 5]. Це включає визначення пріоритетів контролю, встановлення відповідальних осіб, формування єдиних правил перевірок та створення механізмів зворотного зв’язку для коригування процесів. Сучасні підходи передбачають інтеграцію автоматизованих інформаційних систем з бухгалтерським та фінансовим обліком, що дозволяє швидко обробляти великі обсяги даних і формувати аналітичні звіти для управління в режимі реального часу.

Використання цифрових технологій зменшує ризик помилок, підвищує швидкість контролю та робить процес прозорішим, створюючи умови для централізованого управління та зниження витрат на ручну обробку даних. Це особливо важливо в умовах швидких змін ринку. Водночас, як зазначають Потриваєва Н. В. та Дубініна М. В., автоматизація потребує спеціалізованих знань, інвестицій та відповідної інфраструктури, що у воєнних умовах ускладнює її впровадження українськими підприємствами [4, с. 8].

Розробка алгоритмів контролю включає визначення ключових показників якості фінансових операцій, встановлення механізмів реагування на порушення та впровадження регулярних аудитів і внутрішніх перевірок, що забезпечує високий рівень контролю. Інтеграція контролю з управлінською звітністю створює єдину

систему моніторингу фінансового стану та сприяє своєчасному прийняттю стратегічних рішень. Така методологія оптимізації внутрішнього контролю поєднує організаційні, технологічні та аналітичні заходи, зменшуючи фінансові ризики, підвищуючи прозорість діяльності та зміцнюючи довіру партнерів, інвесторів і контролюючих органів, що робить її важливим стратегічним кроком для розвитку підприємства.

Оптимізація внутрішнього контролю безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства та ефективність управління ресурсами, скорочуючи час перевірки розрахунків, підвищуючи якість даних і мінімізуючи помилки. Це забезпечує керівництво оперативною та достовірною інформацією для своєчасних управлінських рішень, знижує адміністративні витрати та підвищує продуктивність праці, створюючи умови для раціонального використання часу та фінансових ресурсів. Таким чином, оптимізація контролю зміцнює фінансову позицію підприємства, підвищує його стабільність і довіру партнерів, підтверджуючи доцільність інвестицій у сучасні системи контролю розрахунків.

Література:

1. Мельник А. О., Вабищевіч І. С. Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.5

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV ; станом на 3 вересня 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

3. Чернецька О., Гребенюк К., Чабаненко Є. Внутрішній контроль діяльності: місце в системі управління та взаємозв'язок з обліково-аналітичним ресурсом підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-170

4. Потриваєва Н. В., Дубініна М. В. Міжнародні тенденції діджиталізації бухгалтерського обліку та їх запровадження в українських реаліях. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : тези доповідей X Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С. 7-8. URL: https://ir.stu.cn.ua/items/6b20bea8-2c10-4d48-ae6b-3debce1dc79d

Abstract: *The problems and methods of optimizing internal control over calculations to increase the efficiency of financial management are investigated, challenges are analyzed, methodological approaches and practical directions for improving control procedures are identified in order to increase the accuracy, transparency and efficiency of operations..*

Keywords: *internal control, optimization, calculations, financial management, automation, risks.*

Науковий керівник- ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

РАБЕНКО Дарія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *розглянуто проблеми амортизації основних засобів, які займають провідне місце в структурі активів підприємств та визначають безперервність їх діяльності. Проаналізовано особливості нарахування амортизації згідно з НП(С)БО 7 «Основні засоби» та зазначено, що на практиці вона часто не відповідає реальному зносу активів. Окреслено історичні аспекти розвитку амортизаційної політики, сучасні труднощі вибору методу амортизації, визначення строку корисного використання та вплив інфляції й морального старіння техніки. Встановлено, що відсутність чіткої державної амортизаційної політики та несвоєчасна переоцінка активів призводять до викривлення фінансових результатів. Запропоновано напрями вдосконалення методики амортизації, зокрема адаптацію її до економічних умов, оптимізацію податкового навантаження та удосконалення класифікації основних засобів.*

Ключові слова: *основні засоби, амортизація, НП(С)БО 7, методи амортизації, строк корисного використання, переоцінка, фінансова звітність.*

Основні засоби займають провідне місце в структурі активів підприємства та забезпечують безперервність його діяльності. Вартість цих активів поступово переноситься на витрати шляхом нарахування амортизації, порядок якої регламентує НП(С)БО 7 «Основні засоби»[1]. Амортизація є одним із ключових елементів формування собівартості продукції, однак на практиці її нарахування часто не відображає реального зносу основних засобів. Більшість підприємств обирають прямолінійний метод амортизації через його простоту, хоча він не завжди відповідає фактичному споживанню ресурсів. Визначення строку корисного використання основних засобів залишається проблематичним через інфляцію, воєнний стан та швидке моральне старіння техніки. Відсутність своєчасної переоцінки, складність та вартість її проведення, призводить до викривлення залишкової вартості та фінансових результатів. Вирішення проблем амортизації сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності та забезпеченню прозорості діяльності підприємств .

Вперше питання норм амортизації як частини первісної вартості прозвучало у 1884 р. у книзі Ю. Матесона «Амортизація фабрик» (м. Лондон). У книзі досліджується тема амортизації фабричних будівель і машин, а також як точно оцінити ці активи в бухгалтерському обліку та фінансових звітах. Метісон

надає детальний аналіз різних факторів, які сприяють амортизації заводів, включаючи знос, старіння та зміни в технології. У книзі також розглядаються різні методи розрахунку амортизації, зокрема автор запропонував робити періодичні відрахування за заздалегідь розробленими нормами амортизації. Це видання започаткувало розвиток ідеї прискореної амортизації. Вперше її почали застосовувати у країнах Америки та Західної Європи у 40-60-х роках, зокрема у Сполучних Штатах Америки в 1942 році, у Німеччині (ФРН) у 1948 році, у Франції та Великобританії відповідно з 1960 та 1962 років [2].

Метод амортизації обирають індивідуально для кожного об'єкта основних засобів з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання. Якщо ж спосіб отримання економічних вигід змінився, метод амортизації об'єкта основних засобів переглядають (п. 28 НП(С)БО 7). Раніше стандарт не уточнював, на яку саме дату проводити перегляд методу амортизації. Наказ № 148 вносить ясність до п. 28 НП(С)БО 7: метод амортизації об'єкта основних засобів переглядається на кінець звітного року у разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання. Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації [3].

Застосування оптимального методу амортизації є одним із елементів оптимізації податкового тягаря підприємства. Проте, наразі, в Україні існує відсутність цілеспрямованої амортизаційної політики з боку держави. Крім тго, не запропоновані концепції відновлення фінансових ресурсів, їх ефективного використання та накопичення. Як наслідок, більшість вітчизняних суб’єктів господарювання вважають амортизаційну політику як другорядну. Одним із шляхів вирішення проблем обліку основних засобів є розробка методології нарахування амортизації об’єктів основних засобів виробничого призначення на підприємстві у випадку їх тимчасового не використання (модернізація, реконструкція, добудова, дообладнання, консервація) та вдосконалення класифікації основних засобів шляхом вилучення з їх складу в окрему групу інших необоротних матеріальних активів із розробкою відповідного НП(С)БО

щодо їх обліку внаслідок того, що їх сума не ураховується під час визначення податкових різниць при коригуванні фінансового результату до оподаткування, а їх застосування, на відміну від міжнародної практики обліку, є характерним для вітчизняної практики обліку та оподаткування.

Амортизація основних засобів є складним та багатогранним процесом, від правильності якого залежить достовірність фінансової звітності підприємства. Основними проблемами залишаються вибір адекватного методу амортизації, визначення строку корисного використання активів та відсутність чіткої державної амортизаційної політики. Недосконаліть регламентації та невчасна переоцінка призводять до викривлення вартості активів і фінансових результатів. Тому вдосконалення методики амортизації та адаптація її до сучасних економічних умов є необхідною передумовою підвищення ефективності управління підприємствами.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 24.09.2025).

2. Збірник тез. Луцьк, 25 травня 2024 року. Сичук С.М. с. 200-203

3. Китайчук Т. Г., Копчикова І. В. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.

4. Буркова Л. А., Зволь В. О. Проблемні аспекти обліку основних засобів та напрями їх вирішення. Економіка та держава. 2022. № 11. С. 45–49.

Annotation:

The article discusses the problems of depreciation of fixed assets, which occupy a leading place in the structure of enterprises' assets and determine the continuity of their activities. The peculiarities of depreciation calculation in accordance with PAS 7 "Fixed Assets" are analyzed, and it is noted that in practice it often does not correspond to the actual wear and tear of assets. The historical aspects of the development of depreciation policy, the current difficulties in choosing a depreciation method, determining the useful life, and the impact of inflation and obsolescence of equipment are outlined. It has been established that the lack of a clear state depreciation policy and untimely revaluation of assets lead to distortion of financial results. Directions for improving the depreciation methodology are proposed, in particular, its adaptation to economic conditions, optimization of the tax burden, and improvement of the classification of fixed assets.

Key words: *fixed assets, depreciation, depreciation methods, useful life, revaluation, depreciation policy, financial reporting.*

Науковий керівник – ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н. доцент кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ЗАПОБІГАННІ ШАХРАЙСТВУ ТА КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ

САДОВЕЦЬ Анастасія, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 051 Економіка
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Проаналізовано *роль внутрішнього аудиту у запобіганні шахрайству та корупційним ризикам.* ***Охарактеризовано*** *основні прояви шахрайства та специфіку корупційних процесів в Україні, а також* ***виявлено*** *ключові сфери їх поширення.*
Ключові слова: *внутрішній аудит, фінансова звітність, шахрайство, корупція.*

Внутрішній аудит є необхідною складовою механізму управління організаціями різних форм власності, спрямованого на забезпечення їх стабільного та прозорого функціонування. Внутрішні аудиторські перевірки спрямовані на оцінку системи контролю, виявлення недоліків та оперативне впровадження коригувальних заходів, що робить їх ключовим інструментом управління ризиками в сучасних умовах. Зокрема, удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємозв'язку з оптимізацією облікових процесів [1] забезпечує підвищення достовірності фінансової інформації та своєчасне виявлення порушень.

Внутрішній аудит – це незалежна та об'єктивна діяльність з надання впевненості та консультування, що має додавати вартості організації та покращувати її діяльність [2, с.5]. Використання інтегрованої звітності [3] сприяє посиленню прозорості управлінських процесів і формуванню довіри до фінансової звітності, що знижує ризики шахрайських дій та корупційних проявів.

Відповідно до статті 190 Кримінального кодексу України, шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [4]. Шахрайство з фінансовими ресурсами передбачає незаконне привласнення коштів чи активів, а також маніпуляції з бухгалтерським обліком, фінансові махінації та відмивання грошей. Такі порушення підвищують загрозу для діяльності як приватних, так і державних організацій, знижують достовірність фінансової звітності та створюють додаткові ризики для управлінських рішень.

Фінансові зловживання часто супроводжуються проявами корупції, оскільки обидві категорії економічних злочинів негативно впливають на фінансову стабільність і ефективність управління. У «Словнику іншомовних слів» термін корупція, визначається як «використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення» [5].

Причини виникнення корупції в Україні мають багатовимірний характер і пов'язані з недосконалістю законодавчої бази, політичною нестабільністю, економічними кризами, непрозорістю управлінських процесів та соціально-культурними факторами, такими як втрата моральних цінностей і толерантне ставлення до корупційних практик. Ці умови сприяють поширенню корупції в усіх сферах суспільного життя та формують її як системну проблему [6].

За даними Transparency International (2024), Україна посіла 105 місце серед 180 країн у рейтингу сприйняття корупції [7].

Корупція продовжує залишатися однією з ключових проблем для України, поступаючись за значущістю лише збройній агресії росії. За результатами досліджень, 79,4% громадян та 76% представників бізнесу розглядають її як надзвичайно серйозну суспільну загрозу. Високий рівень корупційних ризиків зафіксований у системі охорони здоров'я, діяльності правоохоронних органів, сервісних центрів МВС, закладів вищої освіти, а також у процесах підключення чи обслуговування систем електро-, газо- і водопостачання та водовідведення [8].

Міжнародні та національні стандарти внутрішнього аудиту визначають його основною метою оцінку ефективності внутрішнього контролю, управління ризиками та корпоративного управління, а не безпосереднє викриття фактів шахрайства чи корупції. Аудитори виконують превентивну функцію: аналізують процедури, виявляють уразливі місця та пропонують рекомендації, що знижує ризик незаконних дій. Безпосереднє ж розслідування таких порушень належить до компетенції правоохоронних органів.

Отже, внутрішній аудит виступає дієвим механізмом забезпечення фінансової прозорості та підвищення ефективності управлінських рішень в

організаціях різних форм власності. Його превентивна функція полягає у своєчасному виявленні недоліків системи контролю, аналізі ризиків і розробці рекомендацій щодо їх мінімізації, що сприяє зниженню загроз шахрайства та корупційних проявів. З огляду на специфіку корупційних та економічних злочинів в Україні, посилення ролі внутрішнього аудиту виступає необхідною умовою формування надійної системи протидії зловживанням у приватному та державному секторах.

Література:

1. Потриваєва Н.В., Громова Я. М. Удосконалення аудиту поточних зобов'язань у взаємоз'язку з оптимізацією облікового процесу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 2. С.11–15. URL:https://bsagriculture.com.ua/web/uploads/journals_pdf/Ukrainian%20Black%20Sea%20Region%20Agrarian%20Science_Vol.%2022,%20No.%202_end.pdf#page=12
2. Міністерство Фінансів України. Керування функцією внутрішнього аудиту. 81с. URL: https://share.google/6hKfHI95TKSAY4hRS (дата звернення: 23.09.2025).
3. Потриваєва Н.В., Лугова О.І. Інтегрована звітність: сутність, передумови та тенденції розвитку. *Modern Economics*, №18 (2019), 145-151. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-22
4. Закон від 13.07.2023 № 3233-IX. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20#Text (дата звернення: 24.09.2025).
5. Словник іншомовних слів. URL: https://slovnik-inshomovnih-sliv.slovaronline.com/articles/%D0%9A/page-1 (дата звернення: 25.09.2025).
6. Гура В. Корупція: поняття та види, причини виникнення. Економічний аналіз. 2022. Том 32. No 2. С. 73–81 (дата звернення: 23.09.2025).
7. Індекс сприйняття корупції – 2024. https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2024/ (дата звернення: 26.09.2025).
8. Національне агентство з питань запобігання корупції. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. URL: https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wpcontent/uploads/Pages/07/17/0717bf197d9dbfd35baa6de939ca43a2e47460785552328ee7bd5e2fdebb05e11548549.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

Abstract: *The role of internal audit in preventing fraud and corruption risks in organizations of various forms of ownership is analyzed. The main manifestations of fraud and the specifics of corruption processes in Ukraine are characterized, and the key areas of their spread are identified.*

Keywords: *internal audit, financial reporting, fraud, corruption.*

Науковий керівник — ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ МЕТОДУ НАРАХУВАННЯ АМОТИЗАЦІЇ

СЕМЕНЮК Олександра, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

***Анотація**: Проблема вибору методу нарахування амортизації є надзвичайно значущою для сучасного бухгалтерського обліку, оскільки від цього залежить правдивість фінансової звітності, податкове навантаження, раціональність управлінських рішень та привабливість для інвесторів підприємства.*

***Ключові слова:** нарахування амортизації, метод, бухгалтерський облік, необоротні активи.*

Проблема вибору методу нарахування амортизації є дуже важливою у сучасному бухгалтерському обліку, позаяк саме амортизаційні відрахування докорінно впливають на фінансові результати діяльності підприємства, оподатковуваний прибуток, інвестиційну привабливість бізнесу та формування собівартості продукції. В умовах ринкової економіки підприємства постійно знаходяться у пошуку найбільш прийнятного співвідношення між можливостями мінімізації витрат та правдивістю фінансової звітності. Саме від вибору методу нарахування амортизації залежить швидкість перенесення вартості необоротних активів на витрати, що безпосередньо відбивається на показники рентабельності та податкове навантаження.

Сама складність полягає в тому, що на практиці не існує універсального методу амортизації, який би підійшов для всіх підприємств. Різні методи - прямолінійний, виробничий, метод зменшення залишкової вартості чи прискореного зменшення залишкової вартості, по-різному відображають рух зносу активів та ступінь їх використання у господарському процесі. Помилково обраний метод нарахування амортизації може призвести до спотворення фінансових результатів, ускладнити управлінські рішення та знизити прозорість обліку.

У НП(С)БО 7 «Основні засоби» визначено, що «амортизація – це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання. Підприємство самостійно обирає

метод амортизації, закріплюючи його у наказі про облікову політику, та застосовує протягом усього періоду використання об’єкта» [1].

У практичній діяльності обрання економічно виправданого методу нарахування амортизації є досить складним, оскільки існує ряд умов - суб’єктивного та об’єктивного характеру: термін корисного використання, передбачуваний обсяг виготовленої продукції (робіт, послуг), розмір ліквідаційної суми, швидкість інфляції і науково-технічного прогресу. Кожен метод має переваги та недоліки, які слід брати до уваги при розробці облікової політики на підприємстві.

Варто зазначити, що згідно з НП(С)БО 7 зміна методу амортизації допускається лише у випадку зміни очікуваного механізму отримання економічних вигод від використання активу. Це передбачає від підприємства обґрунтовані пояснення та підтвердження документами.

У міжнародній практиці (МСБО 16 «Основні засоби») також вказується, що метод амортизації має відображати модель використання підприємством економічних прибутків від активу. Якщо реальне використання активу змінюється, то підприємство має переглянути метод і термін корисного використання. Таким чином, вибір методу потребує не лише бухгалтерської, а й економічної аргументації.

Прямолінійний метод гарантує рівномірний розподіл витрат, проте не беручи до уваги того, що активи можуть інтенсивніше зношуватися на початку експлуатації.

Методи прискореної амортизації (зменшення залишкової вартості, кумулятивний) дають можливість швидше відшкодувати вартість активу, зменшуючи прибуток у перші роки та зменшуючи податкове навантаження. Проте у наступних періодах витрати на амортизацію суттєво знижуються, що може викривляти реальну динаміку фінансових результатів.

Виробничий метод найбільш відповідає економічної сутності зносу активів, оскільки відображає реальний обсяг виробленої продукції чи наданих

послуг. Проте його використання ускладнене необхідністю постійного ведення точного кількісного обліку виробітку.

Проблема вибору методу нарахування амортизації є надзвичайно значущою для сучасного бухгалтерського обліку, оскільки від цього залежить правдивість фінансової звітності, податкове навантаження, раціональність управлінських рішень та привабливість для інвесторів підприємства. Неправильний вибір методу може призвести до спотворення фінансових результатів і втрати прозорості обліку. Водночас законодавчі норми (НП(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16 «Основні засоби») визначають основні правила, але не передбачають універсального підходу, що зумовлює потребу у індивідуальному обґрунтуванні на кожному підприємстві.

Вирішення проблеми обрання методу амортизації полягає у поєднанні вимог стандартів бухгалтерського обліку з економічною доцільністю. Підприємствам слід вибирати метод, який найточніше відображає механізм отримання економічних вигід від активу, закріпити його в документі про облікову політику та зберігати послідовність застосування. Зміна методу має здійснюватися лише у випадку зміни характеру використання активу, що відповідає ҮП(С)БО 7 та МСБО 16.

Література:

1. НП(С)БО 7 «Основні засоби» затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92.

2. Гура, Н., & Мандрика, Д. (2020). ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ. Молодий вчений, 2 (78), 32-35.

Анотація*: The problem of choosing a depreciation method is extremely important for modern accounting, since the veracity of financial statements, tax burden, rationality of management decisions and attractiveness of the enterprise for investors depend on it.*

Ключові слова: *depreciation, method, accounting, non-current assets.*

Науковий керівник – ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н. доцент кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

СОЛОДУХА Анна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *У статті розглянуто роль програмного забезпечення як інструменту оптимізації обліку основних засобів на підприємстві. Проаналізовано традиційні методи ведення обліку та обґрунтовано доцільність переходу до автоматизованих систем в умовах цифровізації економіки.*

Ключові слова: *бухгалтерський облік, автоматизація, основні засоби, програмне забезпечення, хмарні технології.*

Автоматизація бухгалтерського обліку стає критично важливою для підприємств в умовах цифровізації економіки, зростаючих вимог податкового законодавства та необхідності оперативного фінансового аналізу. Особливе місце в системі управління займає облік основних засобів, які становлять значну частину майна будь-якого підприємства. Традиційний, ручний спосіб ведення обліку, що базується на паперових документах та ручних розрахунках, є трудомістким, схильним до помилок і не дозволяє оперативно отримувати достовірну інформацію для прийняття управлінських рішень. Саме тому автоматизація обліку основних засобів за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення є актуальним та необхідним кроком для сучасної компанії.

Одним із найпоширеніших програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні є 1С:Бухгалтерія. Ця система вже багато років активно використовується підприємствами різних форм власності й довела свою ефективність у сфері управління основними засобами. Однак, програмне забезпечення 1С – це ворожий продукт. Законопроєкт №13505 «Проект Закону про заборону використання та розповсюдження ворожих програмних продуктів та ворожих засобів інформатизації» передбачає критерії віднесення програмного продукту до ворожого. Використання такого програмного забезпечення може призвести до накладення штрафу у розмірі 2% від обороту компанії, тому рекомендується уникати його використання та розповсюдження.

Альтернативні рішення для автоматизації серед сучасних українських програмних продуктів виділяються: «Дебет-Плюс» – інтегрована система для автоматизації бухгалтерського обліку та фінансового управління, яка дозволяє вести облік основних засобів та формувати фінансову звітність. «Business Automation

Software (BAS) » – сучасна лінійка програм для комплексної автоматизації бізнесу, що включає модулі фінансового, податкового, кадрового та управлінського обліку. «MASTER:Бухгалтерія» – рішення для ведення фінансового обліку та аналізу, зручне для середніх підприємств. Хмарні сервіси (iFin, Taxer, MyBook, Онлайн-Офіс) – дозволяють працювати з бухгалтерською інформацією дистанційно, зменшуючи витрати на IT-інфраструктуру .

Вибір програмного забезпечення для обліку основних засобів потребує врахування низки чинників. Насамперед важливо, щоб система відповідала чинному законодавству і мала достатній рівень функціональності. Важливими залишаються інтеграція з іншими бізнес-системами, зручність користування, інтуїтивний інтерфейс, захист даних і можливість масштабування для розвитку підприємства. Також слід враховувати наявність технічної підтримки та регулярних оновлень, що гарантує стабільність роботи програмного забезпечення у довгостроковій перспективі.

Таким чином, автоматизація обліку основних засобів є важливим фактором підвищення ефективності управління підприємством. В умовах поступової відмови від 1С українські компанії мають широкий вибір безпечних альтернативних рішень – від локальних програм до хмарних сервісів. Використання інноваційних технологій, таких як блокчейн, хмарні сервіси та штучний інтелект, відкриває нові перспективи розвитку бухгалтерського обліку, підвищує його прозорість і забезпечує конкурентні переваги для сучасних підприємств.

Література:

1. Лега О.В., Прийдак Т.Б., Інноваційний підхід до автоматизації обліку: аналіз програмних рішень для бізнесу. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15024092

2. Мискін Ю.І., Томша А.О. Особливості програмних продуктів бухалтерського обліку. Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення 2022. № 67. С. 96-98.

3. Бабінська С. Я. Ведення бухгалтерського обліку в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-1.

Abstract: *The article examines the role of software as a tool for optimizing accounting of fixed assets at the enterprise. Traditional accounting methods are analyzed and the feasibility of transitioning to automated systems in the context of digitalization of the economy is substantiated.*

Keywords: *accounting, automation, fixed assets, software, cloud technologies.*

Науковий керівник – ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н. доцент кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет,
м. Луцьк

ВИКЛИКИ ДЛЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

СТЕПАНОВА Олександра, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглянуто ключові дослідження та трансформації у сфері обліку й оподаткування, пов'язані з воєнним станом в Україні та розкрито перспективами післявоєнного розвитку. Акцент зроблено на адаптації облікових систем до екстремальних умов, особливостях податкового регулювання у світовій воєнній економіці, проблемах фінансової активності, документообігу та відкритості. Проаналізовано впровадження цифрових процесів, збереження великих обсягів інформації та підготовку кваліфікованих кадрів. Окреслено перспективи розвитку професійної діяльності у період післявоєнного відновлення національної економіки.*

Ключові слова: *воєнний стан, облік, оподаткування, післявоєнний розвиток, фінансова активність, податкове планування ,облікова політика.*

Воєнний стан в Україні кардинально змінив умови ведення господарської діяльності та зумовив безпрецедентні зміни у системі обліку й оподаткування [1]. Бойові дії, евакуація підприємств, руйнування інфраструктури та масштабні міграційні процеси сприяють докорінному перегляду традиційних підходів до організації облікової роботи та податкового планування. Актуальність дослідження підтверджується необхідністю адаптації облікової методології та податкового законодавства до реалій воєнного часу, а також вироблення концептуальних засад функціонування облікової системи в умовах майбутньої післявоєнної економіки України.

Одним із найбільших завдань для бухгалтерських служб підприємств стала потреба забезпечення безперервності облікових процесів в умовах постійної загрози та фізичного знищення матеріально-технічної бази. Евакуація персоналу, втрата первинних документів та архівів призвели до критичних ускладнень у поточній діяльності. Значна кількість підприємств була змушена організовувати віддалену роботу, що спричинило активне використання хмарних технологій та систем електронного документообігу [3, с.42]. Натомість цифровізація в екстремальних умовах супроводжується проблемами кібербезпеки, надійності інтернет з'єднання та браку цифрової грамотності облікового персоналу. [3. с.45]

Особливі труднощі виникають у питаннях оцінки активів та їх відображення в обліку. Традиційні методи визначення справедливої вартості втрачають ефективність у випадках фізичних пошкоджень чи втрати майна. Бухгалтерські служби стикаються з необхідністю розробки нових підходів до оцінки збитків, створення резервів на воєнні витрати та розкриття інформації про втрати у фінансовій звітності [4, с.25]. Проблемним є й момент визнання збитків, особливо на тимчасово окупованих територіях або в умовах неможливості достовірно організувати діяльність підприємства.

Система оподаткування також зазнала кардинальних змін: було запроваджено військовий збір, спрощено процедури реєстрації окремих категорій платників і нарахування податків [2]. Гнучкість податкового адміністрування зросла завдяки врахуванню специфіки економічної активності під час воєнного стану, перенесення строків виконання зобов'язань та послабленню контролю в окремих територіях [1]. Консультанти з обліку та оподаткування змушені постійно відстежувати законодавчі зміни й адаптовувати облікову політику підприємств, що водночас полегшує роботу бізнесу, але створює нові ризики.

Серйозною проблемою є складання фінансової звітності в умовах обмеженого доступу до інформації та порушення принципу безперервності діяльності підприємств. Особливо складним постає питання консолідації звітності груп компаній, частина яких перебуває на окупованих територіях або в зонах бойових дій.

Кадровий дефіцит у сфері бухгалтерського обліку посилився через мобілізацію, еміграцію та зміни у пріоритетах молодих спеціалістів. Освітні установи, що готують бухгалтерів і аудиторів, вимушені адаптовувати програми під нові реалії, включаючи врахування вимог екстремальних умов та положень міжнародних стандартів [4, с.28]. Професійні організації активно розробляють методичні рекомендації й проводять заходи з підвищення кваліфікації молодих фахівців.

Міжнародна фінансова активність набула особливого значення у контексті залучення іноземних інвестицій та міжнародної допомоги для розвитку економіки. Українські підприємства мають забезпечувати прозорість і достовірність фінансової інформації відповідно до міжнародних стандартів, що відкриває можливості для залучення додаткових ресурсів та співпраці з міжнародними аудиторами [5. с.20]. Водночас виникає потреба у розробці національних інтерпретацій цих стандартів для умов воєнної економіки.

Перспективи післявоєнного розвитку пов'язані з масштабними інвестиціями у відбудову інфраструктури та промисловості, що вимагатиме ефективного фінансового контролю й обліку. Податкова система може бути адаптована для стимулювання інвестиційної активності та економії бюджетних коштів [2].

Цифровізація облікових процесів, пришвидшена війною, здатна стати основою для сучасної системи фінансового менеджменту в післявоєнній Україні. Впровадження електронних технологій, штучного інтелекту та автоматизованих систем аналізу даних підвищить рівень обробки інформації та захистить її від зовнішніх загроз [3, с.50]. Однак це потребує значних інвестицій у технологічну модернізацію та перепідготовку кадрів.

Удосконалення системи внутрішнього аудиту й контролю має критичне значення в умовах підвищених ризиків та обмежених ресурсів. Підприємства повинні розробляти комплексні системи управління ризиками, що враховуватимуть специфіку воєнного часу та періоду відбудови [5, с.25]. Йдеться не лише про фінансові, а й про операційні, репутаційні та стратегічні ризики, пов'язані з політичною й економічною нестабільністю.

Воєнний стан і перспективи післявоєнної діяльності створили безпрецедентні виклики для української системи обліку та оподаткування. Необхідним є комплексний підхід, що включає модернізацію нормативно-правової бази, впровадження сучасних інформаційних технологій, підготовку кваліфікованих кадрів і розробку нових методологічних підходів до організації облікової роботи. Особливої уваги потребує забезпечення безперервності

облікових процесів в екстремальних умовах, адаптація міжнародних стандартів до специфіки воєнної економіки та створення ефективних механізмів контролю за використанням ресурсів. Майбутні пропозиції можуть стосуватися розробки практичних рекомендацій для організації бізнесу, оцінки ефективності стимулів для відновлення економіки та формування концептуальних засад стійкої облікової системи для післявоєнної України.

Література:

1. Закон України № 2118-XI "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text

2. Закон України № 2120-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

3. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 28(4), 41-53. doi: 10.56407/bs.agrarian/4.2024.41.

4. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2025). Role of accounting and control system in taxation of agricultural enterprises under martial law. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 29(2), 22-33. doi: 10.56407/bs.agrarian/2.2025.22.

5. Potryvaieva, N., Palieiev, A. (2023) Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science, 2023. № 27(3). p. 18-30. URL: https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18

Abstract: *The paper examines key research and transformations in the field of accounting and taxation related to the martial law in Ukraine and reveals the prospects for post-war development. The emphasis is on the adaptation of accounting systems to extreme conditions, the peculiarities of tax regulation in the global war economy, the problems of financial activity, document flow and openness. The implementation of digital processes, the storage of large volumes of information and the training of qualified personnel are analyzed. The prospects for the development of professional activities during the post-war recovery of the national economy are outlined.*

Keywords: *martial law, accounting, taxation, post-war development, financial activity, tax planning, accounting policy.*

Науковий керівник – ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

АУДИТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

СТРОЇЧ Софія, здобувач вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Анотація: *розглянуто сучасні реалії аудиторського контролю, що зумовлює та забезпечує прозорість та надійність економічної інформації відповідно до міжнародних стандартів аудиту. Проаналізовано використання досвіду дотримання професійної відповідальності аудиторів, розгляду суспільного нагляду за професійним аудитом.*
Ключові слова: *аудит, міжнародні стандарти аудиту, аудиторський процес, фінансова звітність.*

Сьогодні економіка України перебуває у стані постійних змін, які зумовлені війною, внутрішніми реформами та зовнішніми викликами. У таких умовах зростає потреба у незалежній, достовірній та об'єктивній фінансовій інформації, яка є ключем до прийняття ефективних управлінських рішень на рівні суб’єктів бізнесу, держави та суспільства загалом. Стан сучасного вітчизняного аудиту визначається реформуванням та поступовим приведенням практики аудиту у відповідність до міжнародних і європейських стандартів. Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» запроваджено суттєві зміни щодо оновлених кваліфікаційних вимог до аудиторів, впровадження Міжнародних стандартів аудиту, посилення гарантії їхньої професійної незалежності тощо [1].

Відповідно до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, аудитори зобов’язані дотримуватися професійного скептицизму і отримувати достатні й належні аудиторські докази для обґрунтування аудиторського висновку [2].

В умовах війни та економічної нестабільності аудит набуває нових функцій і завдань. Одним із ключових викликів є перевірка підприємств, що зазнали руйнувань або втратили активи, де аудитори стикаються з нестачею документів та необхідністю оцінки реальних збитків. Не менш важливою є перевірка ефективності використання міжнародної фінансової допомоги, адже

прозорість у цій сфері визначає рівень довіри партнерів і майбутні обсяги підтримки.

У більшості розвинених країн аудит розглядається як важливий інструмент забезпечення економічної стабільності та фінансової безпеки. Особлива увага приділяється запобіганню конфлікту інтересів, запровадженню обов'язкової ротації аудиторів, що дозволяє уникнути надмірної залежності від клієнтів, а також посиленню нагляду з боку державних регуляторів і професійних асоціацій. Важливу роль відіграє й активне впровадження цифрових технологій у процес фінансового контролю. Зокрема, аудит фінансової звітності в умовах сталого розвитку трансформується з простого контролю за достовірністю даних у потужний інструмент стратегічного впливу на поведінку бізнесу, що потребує нових навичок [3]. Проведені дослідження засвідчують, що сьогодні вітчизняний аудит і надалі потребує: якісної гармонізації зі стандартами ЄС та Міжнародними стандартами аудиту; впровадження цифрових технологій (Big Data, штучний інтелект, автоматизовані системи контролю). Усе наведене пов'язано із зростанням попиту на нефінансовий аудит, зокрема у сфері сталого розвитку (ESG-звітність);підвищенням довіри до аудиторських висновків як інструменту забезпечення інвестиційної привабливості країни. У цьому ж напрямку відзначимо також, що сучасні виклики вимагають активної цифровізації аудиту: застосування технологій штучного інтелекту, автоматизованих систем контролю та аналізу великих даних. Це сприятиме не лише підвищенню ефективності перевірок, а й розширенню сфери послуг — зокрема нефінансового аудиту та оцінки ESG-звітності.

Перспективи розвитку вітчизняного аудиту як надійного інструменту забезпечення прозорості та надійності економічної інформації, на нашу думку, визначатимуться поєднанням традиційних принципів професійної етики з інноваційними підходами за для підвищення якості послуг аудиту, що надалі сприятиме зміцненню фінансової стабільності, підвищенню інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання.

Література

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19 #Text (дата звернення: 10.09.2025).

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2021 року. Частина II. Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості. 2025. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Hide/Міжнародні_стандарти_контролю_якості__аудиту__огляду__іншого_надання_впевненості_та_супутніх_послуг__видання_2021_року__частина_II(2).pdf (дата звернення: 26.06.2025).

3. Василюк М., Вітер С., Здирко Н., Гайдучок Т. Аудит фінансової звітності у світлі міжнародних стандартів та принципів сталого розвитку. Сталий розвиток економіки. 2025. № 4 (55). С. 5–13. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-1

Abstract: *the modern realities of audit control are considered, which determines and ensures the transparency and reliability of economic information in accordance with international auditing standards. The use of experience in observing the professional responsibility of auditors, consideration of public oversight of professional audit is analyzed.*

Keywords: *audit, international auditing standards, audit process, financial reporting.*

Науковий керівник - ВАСИЛЮК Марія,
Д-р екон. наук, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ТЕРЯНІК Діана, здобувач вищої освіти
спеціальність D1 Облік і оподаткування
Миколаївський національний університет

***Анотація**: Розглянуто особливості обліку дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану. Проаналізовано вплив чинних нормативно-правових актів, обмежень фінансової дисципліни та змін у веденні бухгалтерського обліку. Окрему увагу приділено питанням документального підтвердження, контролю та інвентаризації дебіторської заборгованості.*

***Ключові слова**: дебіторська заборгованість, інвентаризація, воєнний стан, бухгалтерський облік, контроль.*

Облік дебіторської заборгованості базується на загальних принципах національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та спеціальних нормативних актах, які регламентують порядок інвентаризації, затвердження фінансових документів і взаємодію з Казначейством. Для бухгалтера ключовими є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1], Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [2], а також урядові акти, що змінюють порядок фінансування й затвердження документів у надзвичайних (воєнних) умовах [3]. Ці документи визначають правила визнання, оцінки, документального підтвердження та процедур списання дебіторської заборгованості, а також забезпечують правове підґрунтя для претензійно-позовної роботи та взаємодії з контролюючими органами.

В умовах воєнного стану нормативно-правове середовище отримало низку коректив: введені спеціальні порядки затвердження фінансових документів і казначейського обслуговування, змінювався режим обчислення строків позовної давності, а також практично ускладнились операційні надходження. Через це бухгалтерський підхід до класифікації, інвентаризації та документування дебіторської заборгованості набуває підвищеної значущості — не лише для правильного відображення в обліку, а й для збереження можливостей правового стягнення та обґрунтованого списання.

Аналіз особливостей обліку дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану дозволяє виділити ключові напрямки, які зазнали найбільших змін. Вони

охоплюють нормативне регулювання, процедурні вимоги щодо інвентаризації та списання, специфіку роботи з органами Казначейства, а також правовий аспект у частині застосування строків позовної давності. Усі ці складові створюють єдиний контур, у межах якого суб'єкти господарювання та бюджетні установи здійснюють відображення та контроль дебіторської заборгованості (табл. 1).

Таблиця 1 **Особливості обліку дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану**

Особливість	Нормативна підстава	Конкретний зміст особливості
Визнання та оцінка дебіторської заборгованості	НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Заборгованість класифікується на поточну та довгострокову, відображається за первісною вартістю; безнадійною визнається лише після документального підтвердження відсутності перспектив стягнення.
Інвентаризація	Наказ Мінфіну №879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань»	Інвентаризація проводиться з обов'язковим оформленням актів, фіксуються не лише суми, а й підстави виникнення та документи претензійної роботи; результати є підставою для визначення сумнівності або безнадійності.
Казначейське обслуговування	Постанови КМУ №177 від 02.03.2022, №267 від 13.03.2022, Порядок №590	У воєнний час діє пріоритизація видатків, реєстрація та виконання платежів здійснюється за особливим порядком; це впливає на строки погашення заборгованості та формує додаткові ризики її прострочення.
Списання безнадійної заборгованості	НП(С)БО 10; інструкції з бухгалтерського обліку в держсекторі	Списання проводиться на підставі наказу керівника установи з відображенням на позабалансовому рахунку 071; необхідне підтвердження безрезультативності претензійно-позовної роботи.
Строки позовної давності	Цивільний кодекс України, Прикінцеві положення, закони воєнного періоду (2022–2025)	Під час воєнного стану перебіг строків позовної давності призупинявся, пізніше відновлений; це впливає на визначення моменту, коли заборгованість може бути визнана безнадійною через сплив строків.

Джерело: складено автором за даними [1 – 4]

Особливості обліку дебіторської заборгованості в умовах воєнного стану демонструють тісний взаємозв'язок бухгалтерського та правового регулювання. Якщо у довоєнний період ключову роль відігравали стандарти бухгалтерського обліку та накази Міністерства фінансів України, то нині на перший план виходять урядові постанови, які встановлюють особливий режим казначейського обслуговування.

Зростає значення інвентаризації як механізму документального підтвердження наявності та обґрунтованості дебіторської заборгованості. Саме результати інвентаризації визначають подальшу долю боргів - чи будуть вони визнані сумнівними, чи підлягатимуть списанню як безнадійні. У воєнний час ця процедура набуває додаткової ваги через необхідність фіксації не лише числових даних, а й всієї доказової бази.

Правове поле, що регламентує строки позовної давності, також зазнало суттєвих трансформацій. Призупинення та подальше відновлення їх перебігу прямо вплинули на момент визнання боргів безнадійними, що створює складнощі при застосуванні однакових підходів у різні часові періоди. Це ще раз підкреслює інтеграцію обліку з правовим середовищем.

Література:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 Дебіторська заборгованість : Наказ Міністерства фінансів України від 08.09.1999 № 237. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення: 25.09.2025).

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення: 25.09.2025).

3. Позовна давність повертається: що змінює Закон №4434-IX. URL: https://unba.org.ua/publications/10758-pozovna-davnist-povertaet-sya-sho-zminyue-zakon-4434-ih.html (дата звернення: 25.09.2025).

4. Про затвердження Плану заходів з погашення бюджетної заборгованості: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2023 № 105. *ZakonOnline*. URL: https://zakononline.ua/documents/show/512950___711288 (дата звернення: 25.09.2025).

***Annotation**: The article examines the specific features of accounting for receivables of Ukraine under martial law. It analyzes the impact of current legal regulations, financial discipline restrictions, and changes in the budget process on accounting practices. Particular attention is given to documentation, control, and inventory of receivables.*

***Keywords**: receivables, budgetary institutions, martial law, accounting, control.*

Науковий керівник – ЛУГОВА Ольга,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

ЧЕРНЕГА Віра, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *В результаті узагальнення міжнародного досвіду обґрунтовано, що міжнародна співпраця в сфері державного фінансового контролю дозволяє підвищити ефективність, прозорість та стійкість фінансової системи України.*
Ключові слова: *державний фінансовий контроль, міжнародне співробітництво, ефективність, прозорість, аудит.*

В сучасних умовах все більшої важливості набуває міжнародне співробітництво, що спонукає до підвищення прозорості показників діяльності всіх суб'єктів співробітництва. Змінюється роль органів фінансового контролю: від фіксації порушень до превентивного впливу на виявлені ризики. Відтак, мета роботи полягає в узагальненні міжнародного досвіду організації державного фінансового контролю та обґрунтуванні необхідності його адаптації в Україні для підвищення ефективності та прозорості управління публічними фінансами.

Фінансовий контроль є ключовим для гарантування цільового, економного та ефективного використання державних ресурсів. Його завдання охоплюють аналіз результативності управлінських рішень та формування рекомендацій. Основні напрями зовнішнього контролю систематизовано в табл. 1.

Таблиця 1 **Основні напрями зовнішнього державного фінансового контролю**

Напрям	Характеристика
Контроль за виконанням державного та місцевого бюджетів	Оцінювання ефективності і розподілу бюджетних коштів, аналіз доходів і видатків.
Контроль за цільовим використанням державних коштів	Перевірка відповідності витрат цілям державної політики й стратегії розвитку.
Забезпечення фінансової дисципліни	Дотримання фінансових правил, запобігання втратам і нераціональному витрачанню коштів.
Захист фінансових інтересів держави, місцевого самоврядування, бізнесу і громадян	Протидія корупційним схемам, забезпечення прозорості та правової визначеності у сфері публічних фінансів.

Джерело: побудовано автором з використанням матеріалів [1]

Важливим є адаптація систем фінансового контролю до міжнародних стандартів та співпраця з INTOSAI [2] і EUROSAI [3] для підвищення прозорості.

У розвинених країнах світу державний фінансовий контроль здійснюють незалежні інституції. Наприклад, у США це GAO, яке використовує стандарти «Жовта книга» та «Зелена книга», що підтверджує важливість стандартизації. У ЄС (Франція, Німеччина) вищі органи аудиту забезпечують зовнішній контроль і виступають нейтральними авторитетами, що є світовим трендом на інституційну незалежність для боротьби з корупцією. Світовий досвід доводить, що контроль забезпечує не лише законність, а й ефективне й економне використання коштів [4].

Проблема в Україні полягає у недосконалості контролю та відсутності уніфікованих міжнародних стандартів, що ускладнює протидію корупції. Аналітичні звіти вказують на численні порушення у бюджетному процесі [5]. Для подолання цих викликів необхідна міжнародна співпраця для запозичення досвіду цифровізації аудиту (автоматизований моніторинг закупівель) та впровадження ризико-орієнтованого аудиту ефективності, як це реалізовано у Польщі [6].

Українська система потребує стратегічної трансформації. В умовах воєнної економіки, інтеграція в міжнародні спільноти та застосування їхніх стандартів є не формальністю, а вимогою. Без діалогу з міжнародними інституціями неможливо подолати системні проблеми. Включення міжнародної взаємодії до Стратегії розвитку Рахункової палати України на 2025–2029 роки є важливим кроком, але стратегія має бути реалізована через конкретні дії: навчання кадрів, обмін досвідом та цифровізацію [7].

Таким чином, міжнародне співробітництво – ключовий чинник підвищення прозорості, ефективності та стійкості фінансової системи України.

Література:

1. Ключка О.В., Давиденко Н.М. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ. Успіхи і досягнення у науці. 2025. № 3(13).

2. Співпраця Рахункової палати з INTOSAI – Рахункова палата. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/INTOS/INTOSAI/?id=129 (Дата звернення: 14.09.2025).
3. Співпраця Рахункової палати з EUROSAI - Рахункова палата. Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua/EUROS/EUROSAI/?id=117 (Дата звернення: 14.09.2025).
4. Цапенко А.О., Балан А.А., Степанченко О.О. СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ. "Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки україни (в умовах воєнного стану та поствоєнний період): Всеукр. науково-практ. конф., м. Одеса. 2023. С. 110–112.
5. Касперович Ю.В., Дешко А.Л. ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ. Національний інститут стратегічних досліджень. 2021.
6. OECD. PERFORMANCE AUDITING IN POLAND. Poland, 2024. 52 p. (Дата звернення: 14.09.2025).
7. Рахункова палата України. Стратегія розвитку Рахункової палати України на 2025–2029 роки, 2025. URL: https://rp.gov.ua/Strategy/Strategy_2025-2029/?id=2453 (Дата звернення 14.09.2025).

Abstract: *As a result of summarizing international experience, it has been substantiated that international cooperation in the field of public financial control enhances the efficiency, transparency, and stability of Ukraine's financial system.*
Keywords: *public financial control, international cooperation, efficiency, transparency, audit.*

Науковий керівник – БАЛАН Алла
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ У ПЕРІОД ВОЄННОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

ЧЕЧЕЛЬ Наталія, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто специфіку організації та проведення інвентаризації активів підприємств у воєнний час як ключовий інструмент внутрішнього контролю, забезпечення фінансової стабільності та дотримання вимог податкового й бухгалтерського законодавства. Акцентовано увагу на особливостях документального оформлення передання майна Збройним Силам України, заміни матеріально відповідальних осіб, застосування дистанційних методів інвентаризації, а також виконання вимог органів податкового контролю. Обґрунтовано доцільність залучення незалежних фахівців і впровадження комплексних підходів, що дозволяють мінімізувати ризики втрат активів, невідповідності облікових даних і правових порушень у надзвичайних умовах воєнного стану.*

Ключові слова: *інвентаризація, воєнний час, матеріально відповідальна особа, акт.*

Інвентаризація у воєнний час набуває особливого значення як ключовий механізм контролю та управління активами підприємств в умовах підвищеної невизначеності й ризиків, що супроводжують господарську діяльність у період воєнних дій. Нормативне регулювання цього процесу в Україні здійснюється на основі Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань від 02.09.2014 року № 879 [1] (далі – Положення № 879), яке визначає загальні принципи організації та проведення інвентаризації. Однак сучасна практика свідчить про необхідність адаптації цих норм до умов війни, коли традиційні процедури часто ускладнюються об’єктивними факторами. Наразі особливої уваги потребують випадки передання майна Збройним Силам України чи іншим державним органам, що зумовлює необхідність оформлення такого майна на відповідальне зберігання. За таких ситуацій інвентаризаційний опис складається на підставі акта приймання-передачі, який підтверджує факт передання та містить дані про власника, технічний стан, залишкову вартість і характеристики активів, що дозволяють ідентифікувати їх та узгодити з бухгалтерським обліком. Водночас практика мобілізації або передання активів третім особам доводить важливість суворого дотримання вимог Положення № 879 [1] задля належної документальної фіксації наявності та вартості майна.

Не менш складними є випадки, пов’язані зі зміною чи звільненням матеріально відповідальних осіб. Інвентаризація за таких обставин повинна проводитися у день приймання-передачі справ, а передача товарно-матеріальних цінностей здійснюється новопризначеній матеріально відповідальній особі або керівникові підприємства. Це забезпечує безперервність контролю та дотримання принципу персоніфікованої відповідальності. Обов’язковим є укладення письмового договору про повну матеріальну відповідальність, який може бути оформлений навіть із працівником, що виконує роботу дистанційно, за умови використання обладнання, наданого роботодавцем.

В умовах обмеженого кадрового складу інвентаризація може проводитися одноосібно керівником підприємства за участю залучених спеціалістів на умовах цивільно-правових договорів. Разом із тим, законодавство забороняє включати матеріально відповідальну особу до складу комісії з перевірки активів, що перебувають у її підпорядкуванні, що підкреслює необхідність залучення незалежних осіб для усунення конфлікту інтересів і підвищення достовірності результатів. Окремого розгляду потребують ситуації, коли члени інвентаризаційної комісії перебувають за кордоном або тимчасово непрацездатні. Хоча чинне законодавство не передбачає дистанційної інвентаризації, воно й не забороняє її. В умовах воєнного стану доцільним є впровадження відеофіксації процесу у режимі реального часу, що дозволяє членам комісії дистанційно спостерігати за перевіркою та підтверджувати інвентаризаційні описи. Для надання легітимності такій процедурі необхідно внести відповідні зміни до внутрішнього Положення про інвентаризацію, передбачивши порядок віддаленої перевірки, права й обов’язки учасників, місця проведення та технічні вимоги до обладнання.

Важливим завданням інвентаризації у воєнний час є й виконання вимог органів податкового контролю. Податкова служба може ініціювати перевірку основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і залишків активів незалежно від проведення планової інвентаризації. Такі перевірки є обов’язковими у визначених документах термінах та обсягах. Представники

контролюючих органів не беруть безпосередньої участі у процесі, але можуть бути присутні за згодою керівника. Результати інвентаризації фіксуються у відповідних актах і довідках, які подаються до податкових органів, що забезпечує обґрунтованість податкової звітності навіть у надзвичайних умовах.

Таким чином, інвентаризація у воєнний час виступає комплексним інструментом забезпечення фінансової, матеріальної та правової стабільності підприємств. Вона дозволяє ефективно контролювати стан активів, адаптувати процедури до реалій дистанційної роботи та обмеженого кадрового складу, гарантувати відповідність вимогам податкового й бухгалтерського законодавства. Практика засвідчує доцільність застосування інтегрованих рішень: документального підтвердження майна на відповідальному зберіганні, дистанційних методів інвентаризації з використанням відеофіксації, коректного оформлення заміни матеріально відповідальних осіб і залучення незалежних експертів. Усе це мінімізує ризики втрат, спотворення бухгалтерських даних і порушення податкового законодавства, створюючи надійну систему внутрішнього контролю в умовах воєнного стану.

Література:

1. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: http://www.rada.gov.ua (дата звернення: 25.09.2025).

Abstract: *The paper examines the specifics of organizing and conducting asset inventory in wartime as a key instrument of internal control, ensuring financial stability, and complying with tax and accounting regulations. Particular attention is given to the documentation of asset transfer to the Armed Forces of Ukraine, the replacement of materially responsible persons, the application of remote inventory methods with video recording, and compliance with tax authority requirements. The study substantiates the relevance of engaging independent experts and implementing comprehensive approaches that minimize the risks of asset losses, discrepancies in accounting data, and legal violations under the extraordinary conditions of martial law.*

Keywords: *inventory, wartime, materially responsible person, act.*

Науковий керівник – ЯЛОВЕГА Людмила,
к.е.н., доцентка кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

ШОКУН Ангеліна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

Анотація: *Робота присвячена дослідженню актуальних проблем обліку та нарахування заробітної плати на підприємствах України в сучасних умовах. Розглянуто основні виклики, що постають перед обліковими працівниками у зв'язку зі змінами в законодавстві, впровадженням воєнного стану та цифровою трансформацією економіки. Визначено п'ять основних груп проблем. Запропоновано шляхи вирішення виявлених проблем.*
Ключові слова: *облік, заробітна плата, нарахування, автоматизація.*

Облік заробітної плати є одним із найскладніших і найбільш регламентованих розділів бухгалтерського обліку. Сучасні умови господарювання, зміни в трудовому та податковому законодавстві, а також вплив воєнного стану створюють нові виклики для ведення обліку праці та її оплати, вимагаючи від бухгалтерів високої професійної компетентності та постійного підвищення кваліфікації [1].

Система оплати праці завжди була одним із ключових елементів діяльності підприємства, оскільки вона безпосередньо впливає на мотивацію працівників, фінансові результати та конкурентоспроможність бізнесу. Облік заробітної плати охоплює широкий спектр операцій: від нарахування основної заробітної плати до утримань та нарахувань на фонд оплати праці, що робить цю ділянку обліку особливо важливою для фінансової стабільності підприємства.

У період реформування економіки та інтеграції України до міжнародного ринку підвищуються вимоги до прозорості, достовірності та своєчасності облікових даних. Облік розрахунків з оплати праці має забезпечувати як потреби внутрішнього управління, так і контроль за дотриманням трудового законодавства та податкових зобов’язань. Неправильне або несвоєчасне відображення нарахувань може призвести до фінансових санкцій, викривлення фінансової звітності та погіршення репутації підприємства. Від правильності нарахування та обліку заробітної плати залежить не лише фінансова стабільність

підприємства, але й соціальний захист працівників, своєчасність сплати податків та внесків до бюджетів і фондів соціального страхування.

Основними проблемами, які впливають на ефективність обліку заробітної плати на підприємствах є:

1. Законодавчі та нормативні проблеми: часті зміни у Податковому кодексі України, Законі України "Про оплату праці", законі про військовий збір та інших нормативних актах створюють додаткове навантаження на облікових працівників і можуть призводити до помилок у нарахуваннях [2].

2. **Автоматизація та цифровізація:** попри наявність сучасних програмних продуктів, частина підприємств досі використовує застарілі системи або поєднує ручні та автоматизовані методи. Це підвищує ризик помилок і потребує додаткового контролю.

3. Соціально-економічні фактори: високий рівень тінізації заробітної плати в Україні, практика виплат "у конвертах", що ускладнює ведення повноцінного обліку та створює податкові ризики для підприємств. Також, високий рівень трудової міграції, зміна ринку праці внаслідок воєнних дій, інфляційні процеси.

4. Воєнний стан та його наслідки: введення особливого порядку нарахування заробітної плати працівникам, які перебувають в армії або на окупованих територіях, необхідність врахування допомоги внутрішньо переміщеним особам, зміни в трудових відносинах [3].

5. **Складність розрахунків:** різноманітність форм оплати праці (погодинна, відрядна, преміальна), надбавок, доплат, індексацій та відпускних потребує точності та ретельності при обліку [4].

Для вирішення виявлених проблем необхідно: удосконалення нормативно-правової бази з врахуванням сучасних реалій; розробка уніфікованих методичних рекомендацій з обліку заробітної плати; стимулювання впровадження сучасних інформаційних технологій в облік заробітної плати; посилення контролю за дотриманням трудового законодавства та боротьба з тінізацією заробітної плати.

Облік та нарахування заробітної плати є складним і відповідальним напрямом бухгалтерського обліку, що потребує постійної уваги до змін у законодавстві та впровадження сучасних технологій. Майбутнє цієї сфери пов'язане з подальшою цифровізацією, автоматизацією розрахунків та розширенням аналітичної функції бухгалтера.

Успішне поєднання професійних знань, уміння працювати з інформаційними системами та аналітичні здібності допоможуть фахівцям ефективно вести облік та нарахування заробітної плати та забезпечувати фінансову стабільність підприємств.

Література:

1. Гуренко Т.О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 36. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1153

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1

3. Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану". URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/78677.html

4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text

Annotation: *The work is devoted to the study of current problems of accounting and payroll at enterprises of Ukraine in modern conditions. The main challenges facing accounting staff in connection with changes in legislation, the introduction of martial law and the digital transformation of the economy are considered. Five main groups of problems are identified. Ways to solve the identified problems are proposed.*

Key words: *accounting, payroll, accrual, automation, VAT, risk criteria, tax invoices, shadow economy.*

Науковий керівник: ЧУДОВЕЦЬ Віталій,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА РОЗРАХУНКАМИ ІЗ ФОНДАМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

ШУРДУК Ірина, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Досліджено сучасні інструменти автоматизації, практичні аспекти їх впровадження та особливості контролю нарахувань і виплат державної соціальної допомоги з урахуванням нових повноважень Пенсійного фонду України з 2025 року. Запропоновано перспективи розвитку цифрових рішень для забезпечення прозорості та оптимізації фінансових операцій.*

Ключові слова: *контроль розрахунків, фонди соціального страхування, автоматизація, державна соціальна допомога, Пенсійний фонд України, оптимізація контролю.*

Цифровізація виступає ключовим чинником трансформації сучасних систем управління фінансовими процесами, зокрема в сфері соціального страхування, забезпечуючи підвищення оперативності та точності контролю розрахунків. Вона передбачає впровадження автоматизованих інформаційних систем, які інтегруються з державними реєстрами та бухгалтерським обліком підприємств, створюючи єдину платформу для обробки даних. Законодавче забезпечення цифровізації контролю визначає правові рамки та стандарти, що сприяють прозорості та безпеці облікових операцій із фондами соціального страхування. У сучасних умовах розвиток цифрових технологій є необхідною передумовою для підвищення ефективності управлінського контролю та зменшення ризиків фінансових порушень [1, с. 45].

Цифровізація контролю за розрахунками із фондами соціального страхування передбачає використання різноманітних сучасних інструментів, що забезпечують автоматизацію та оптимізацію облікових процесів. Автоматизовані інформаційні системи дозволяють зменшити людський фактор, скоротити час на обробку даних та підвищити точність розрахунків. Використання електронних сервісів і API-інтеграцій забезпечує безперервний обмін інформацією між підприємствами та фондами соціального страхування, що сприяє підвищенню оперативності контролю та зниженню ризиків помилок [2].

Окреме значення у процесі цифровізації має застосування технологій Big Data та аналітичних платформ, які дозволяють здійснювати глибокий аналіз великих обсягів даних у режимі реального часу. Це дає змогу своєчасно виявляти порушення та аномалії у розрахунках, прогнозувати фінансові ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Інтеграція таких інструментів створює умови для формування прозорої та ефективної системи контролю, що відповідає сучасним вимогам цифрової економіки [3, с. 513].

Впровадження цифрових технологій у контроль за розрахунками із фондами соціального страхування потребує аналізу сучасного стану обліку та контролю. Багато підприємств і державних установ перебувають на різних етапах цифровізації, що вимагає уніфікації підходів та створення єдиних стандартів. Особливо актуальним є контроль своєчасності та правильності нарахування внесків до Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. З 2025 року Пенсійний фонд України набув повноважень із призначення та виплати державної соціальної допомоги, зокрема особам, які не мають права на пенсію, особам з інвалідністю, допомоги на догляд, допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю, а також допомоги на поховання [4]. Це створює нові вимоги до контролю розрахунків та виплат.

Автоматизовані платформи дозволяють усунути проблеми неповної або несвоєчасної перевірки розрахунків, забезпечуючи стандартизований обмін інформацією між підприємствами та фондами соціального страхування. Інтеграція з електронними кабінетами платників, державними реєстрами та банківськими системами забезпечує швидку верифікацію даних про внески та їх перерахування. Це дає змогу контролювати відповідність звітів розрахункам, відслідковувати заборгованість та автоматично формувати повідомлення про помилки. Також система дозволяє перевіряти своєчасність призначення та виплати державної соціальної допомоги, що входить до нових функцій Пенсійного фонду.

Проте цифровізація контролю стикається з викликами, серед яких технічні обмеження, недостатня кваліфікація персоналу та потреба в оновленні нормативно-правової бази. Необхідно забезпечити інтеграцію даних із різних систем для точного обліку нарахованих внесків, платежів та виплат соціальної допомоги. Окрему увагу слід приділяти кібербезпеці та захисту персональних даних, адже інформація містить конфіденційні відомості. Розробка адаптивних стратегій цифровізації з урахуванням нових повноважень Пенсійного фонду є ключовою умовою створення ефективної та прозорої системи контролю розрахунків.

Перспективи розвитку цифровізації контролю за розрахунками із фондами соціального страхування пов'язані з постійним вдосконаленням технологічних рішень та інтеграцією нових інструментів аналізу даних. У подальшому важливим напрямом є застосування штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування фінансових ризиків, автоматичного виявлення порушень та оптимізації процесів обробки даних. Це дозволить підвищити якість контролю, скоротити терміни перевірок та забезпечити своєчасність нарахування й виплати внесків та державної соціальної допомоги, що є особливо актуальним у зв'язку з розширенням повноважень Пенсійного фонду України.

Отже, для реалізації окреслених перспектив необхідно створити комплексну стратегію цифровізації, яка включатиме оновлення нормативно-правової бази, модернізацію технічної інфраструктури та підвищення кваліфікації фахівців. Особливу увагу слід приділити забезпеченню міжсистемної взаємодії та захисту персональних даних, щоб гарантувати безпеку та конфіденційність інформації. Впровадження таких рішень сприятиме формуванню прозорої та ефективної системи контролю, яка відповідатиме сучасним вимогам цифрової економіки та підвищуватиме рівень довіри платників внесків і отримувачів державної допомоги.

Література:

1. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalization of control and accounting processes of agricultural enterprises: Risk assessment and management. *Ekonomika APK*, 31(5), 45-58.

https://doi.org/10.32317/ekon.apk/5.2024.45
2. Заморока В. API як інструмент поєднання різних систем. *Alterego.digital*. 2023. URL: https://alterego.digital/ua/blog/api-as-a-tool-for-connecting-different-systems
3. Танасас Г. Л., Теодоракопулос Л. Бухгалтерський облік в епоху великих даних: приклади та концептуальні засади. *Журнал європейської економіки*. 2023. Вип. 22. С. 512-523.URL: https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1717.
4. Виплати, які з 1 липня 2025 року здійснюватиме Пенсійний фонд України. *Пенсійний фонд України*. 2025. URL: https://www.pfu.gov.ua/2172811-vyplaty-yaki-z-1-lypnya-2025-roku-zdijsnyuvatyme-pensijnyj-fond-ukrayiny

Abstract: *Modern automation tools, practical aspects of their implementation, and features of control over accruals and payments of state social assistance, taking into account the new powers of the Pension Fund of Ukraine from 2025, were studied. Prospects for the development of digital solutions to ensure transparency and optimization of financial transactions were proposed.*
Keywords: *accounting, suppliers, currency fluctuations, ERP systems, blockchain technologies, financial control and management, financial stability of the enterprise.*

Науковий керівник- ПОТРИВАЄВА Наталя,
д-р екон. наук, професорка, професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОБЛІК, АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

ЯНЧУК Юлія, здобувачка вищої освіти
спеціальності* А5 *Професійна освіта
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *розглянуто сучасні тенденції розвитку системи обліку, аудиту та оподаткування в Україні та світі, визначено основні виклики та проблеми, що виникають у зв'язку з глобалізацією, цифровізацією та воєнними реаліями. Проаналізовано вплив міжнародних стандартів, цифрових технологій і змін у податковому законодавстві на ефективність управлінського контролю та прозорість фінансової звітності. Надано рекомендації щодо підвищення якості обліку та аудиту в умовах трансформації економіки.*

Ключові слова: *облік, аудит, оподаткування, цифровізація, стандарти, виклики*

Сучасний розвиток економіки України характеризується активними трансформаційними процесами, які безпосередньо впливають на систему обліку, аудиту та оподаткування [1, с. 14]. Потреба у прозорості фінансової інформації, швидкому доступі до даних і дотриманні міжнародних стандартів зумовлює необхідність модернізації цих сфер. Бухгалтерський облік виступає основою для прийняття управлінських рішень, оцінки фінансового стану підприємства та планування економічної діяльності.

Актуальним є впровадження ERP-систем та хмарних технологій, що дозволяють автоматизувати облік витрат, доходів та активів, зменшити людський фактор та підвищити ефективність управлінського контролю [4, с. 38]. Зростає значення МСФЗ (Міжнародних стандартів фінансової звітності), що забезпечує порівнянність фінансової інформації між компаніями різних країн та створює умови для залучення інвестицій. У сфері аудиту основними тенденціями є цифровізація процесів перевірки, використання аналітики великих даних та автоматизованих програм контролю. Однак розвиток аудиту в Україні стикається з певними проблемами: обмежена кількість висококваліфікованих фахівців, недостатній рівень цифрової грамотності персоналу, складнощі в адаптації до міжнародних стандартів та низький рівень довіри до аудиторських висновків.

Ефективне адміністрування податків передбачає цифровізацію процесів, автоматичну обробку податкових декларацій та використання електронного кабінету платника податків, що значно спрощує взаємодію між державою та бізнесом та зменшує рівень корупційних ризиків [3, с. 5]. Сучасні тенденції передбачають застосування трансфертного ціноутворення, онлайн-моніторингу та цифрових інструментів контролю, що дозволяє державі оперативно реагувати на економічні ризики та забезпечувати наповнення бюджету [5, с. 47]. В умовах глобалізації та інтеграції до світових ринків особливе значення набуває гармонізація національних стандартів обліку та аудиту з міжнародними, що забезпечує підвищення довіри до фінансової звітності, можливість залучення іноземних інвестицій та розвитку міжнародного співробітництва. Для українських підприємств це створює додаткові вимоги до кваліфікації персоналу, освоєння нових методик та стандартів [2, с. 17]. Водночас впровадження цифрових технологій у бухгалтерський облік і аудит сприяє зниженню витрат на ведення документації, підвищенню швидкості обробки інформації та зменшенню ймовірності помилок. Таким чином, розвиток системи обліку, аудиту та оподаткування в Україні має комплексний характер і передбачає одночасне вирішення кількох ключових завдань: підвищення професійної підготовки спеціалістів, впровадження сучасних цифрових технологій, адаптація законодавства до міжнародних стандартів та зміцнення довіри до фінансових звітів. Подальший розвиток цих сфер залежатиме від здатності України до швидкої адаптації до глобальних викликів, підтримки інновацій та забезпечення стабільності податкового середовища.

Література:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у сучасних умовах. – Житомир: ЖДТУ, 2020. – с. 12–25.

2. Варипаєв, О.М., Міносян А.С. Світогляд фахівця як основа професійної діяльності //Інноваційні технології і методика викладання гуманітарних дисциплін:: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. з проблем вищ. освіти і науки, м. Харків, 18 квіт. 2024 р./Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т.–Харків: ХНАДУ, 2024.–С. 16–18. https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/708aa6cc-23ce-4c70-9d93-153047d5b6d3/content

3. Варипаєв, О. М. (2025). Філософія науки та штучний інтелект: деконструкція суб'єкта і нова онтологія пізнання. *Вісник гуманітарних наук*, (7). С. 1-21. https://doi.org/10.5281/zenodo.15525177

4. Гуцайлюк З.В. Аудит: сучасні тенденції та перспективи. – Київ: КНЕУ, 2021. – с. 34–48.

5. Кузьмін О.Є. Цифровізація обліку та аудиту: виклики і можливості. – Львів: ЛНУ, 2022. – с. 45–62.

Abstract: *The article examines current trends in the development of accounting, auditing, and taxation systems in Ukraine and worldwide, identifying the main challenges and problems arising from globalization, digitalization, and wartime realities. It analyzes the impact of international standards, digital technologies, and changes in tax legislation on the effectiveness of managerial control and the transparency of financial reporting. Recommendations are provided to improve the quality of accounting and auditing in the context of economic transformation.*

Keywords: *accounting, auditing, taxation, digitalization, standards, challenges*

Науковий керівник – ВАРИПАЄВ Олексій,
кандидат філософських наук, доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків

Секція 8. Публічні закупівлі як простір ефективної співпраці держави і бізнесу

PROZORRO MARKET ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

КРИЖОВА Вікторія, здобувачі вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
ПОЛІТІКІНА Інна, здобувачі вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено роль Prozorro Market як інноваційного інструменту публічних закупівель в Україні. Розглянуто його вплив на розвиток прозорості, доступності та конкурентності в закупівлях. Визначено переваги і складнощі використання Prozorro Market .*

Ключові слова: *Prozorro Market, публічні закупівлі, інновації, електронний каталог.*

Сучасна економіка України перебуває у стані глибоких трансформацій, спричинених військовою агресією, руйнуванням інфраструктури та нагальною потребою відбудови. У таких умовах особливого значення набувають інструменти, які здатні забезпечити швидке та ефективне використання державних ресурсів для оперативного вирішення питання забезпечення товарами, роботами і послугами ті установи, організації і підприємства, які є замовниками у сфері публічних закупівель. Одним із таких інструментів є Prozorro Market як електронний каталог товарів і послуг, який фактично виконує функцію державного маркетплейсу [1]. Його поява надала державним замовникам можливість здійснювати закупівлі швидко і прозоро, а постачальникам відкрила прямий доступ до ринку державних контрактів [2].

Інноваційність Prozorro Market полягає у поєднанні принципів комерційних електронних платформ із суворими вимогами до публічних закупівель. Цей інструмент істотно знизив бар'єри для бізнесу, особливо для малого та середнього, який часто не мав можливостей для участі у складних і довготривалих тендерних процедурах [1]. Сьогодні підприємцю достатньо пройти кваліфікацію та завантажити електронний каталог продукції, після чого він може оперативно брати участь у закупівлях [2]. Така демократизація доступу до державних контрактів відкрила перед бізнесом нові перспективи та сприяла

створенню більш конкурентного середовища.

Статистика свідчить про швидке зростання масштабів використання цього інструменту. Станом на березень 2025 року обсяг продажів через Prozorro Market перевищив 100 млрд грн, а бюджетна економія становила понад 12,5 млрд грн. Кількість замовників перевищила 14 тисяч, а число постачальників – понад 6 тисяч [3]. Лише за перші шість місяців 2025 року завдяки Prozorro Market вдалося заощадити 5,56 млрд грн, що на 70 % більше, ніж у відповідний період попереднього року [4]. Крім того, середня тривалість закупівлі через електронний каталог скоротилася до восьми днів, тоді як класичні тендерні процедури навіть після воєнних реформ тривають у середньому 25 днів. Така різниця підкреслює значення цифрових інструментів у контексті ефективного використання державних коштів.

Для бізнесу Prozorro Market став своєрідною школою сучасних практик. Постачальники отримали стабільний попит від держави, яка залишається надійним замовником навіть у кризових умовах, однак водночас змушені розвивати цифрові навички, швидко реагувати на зміну попиту та формувати конкурентні цінові пропозиції [2]. Участь у Prozorro Market сприяє зростанню професійного рівня підприємств і формує нову бізнес-культуру, де прозорість та оперативність є базовими умовами для розвитку.

Зрозуміло, що мають місце і складнощі закупівель через Prozorro Market. Так, наприклад, доволі часто певного товару по факту вже немає в наявності, а представники бізнесу не вносять своєчасно зміни у каталоги. Це спричинює втрату часу замовників, як мінімум. Також тут немає можливості закупити роботи і послуги. Не всі підприємці готові працювати у цифровому середовищі, частина стикається з технічними труднощами чи браком знань. Але, попри такі складнощі активність і ефективність використання Prozorro Market дедалі зростає.

Міжнародний вимір цього інструменту також є надзвичайно важливим. Світовий банк та інші донорські організації високо оцінюють Prozorro Market, визнаючи його відповідність міжнародним стандартам закупівель [4]. Україна

посідає провідні позиції у Transparent Public Procurement Rating, отримавши 97 балів зі 100, що свідчить про високий рівень прозорості та ефективності. Це створює додаткові можливості для інтеграції українських підприємств у глобальні ринки, адже набуті навички та стандарти є зрозумілими для закордонних партнерів [5].

Отже, Prozorro Market можна розглядати як інноваційну систему, яка на певних етапах спрощує процес публічних закупівель та змінює підходи до ведення бізнесу в Україні. Об'єднавши державу та бізнес в умовах цифрової економіки, не втрачається прозорість та конкуренція. Ефективність економіки, яка у період відбудови потребує чесних механізмів співпраці.

Література:

1. Prozorro. News / Prozorro Market — статистика та новини. URL: https://prozorro.gov.ua/en/news (дата звернення: 17.09.2025).

2. Digital State (Ministry/портал). Information about the project Prozorro. URL: https://digitalstate.gov.ua/projects/govtech/prozorro (дата звернення: 17.09.2025).

3. OECD OPSI. eProcurement system ProZorro — case study. URL: https://oecd-opsi.org/innovations/eprocurement-system-prozorro/ (дата звернення: 17.09.2025).

4. The World Bank. Ukraine Procurement System Enhancement — assessment of Prozorro (PDF). Feb 5, 2023. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099210502092310651/pdf/P1801260cf71a208082c0081a69939ad85.pdf (дата звернення: 17.09.2025).

5. Transparent public procurement rating: ukraine at the top. URL: https://ti-ukraine.org/en/news/transparent-public-procurement-rating-ukraine-at-the-top/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.09.2025).

Annotation: *The role of Prozorro Market as an innovative public procurement tool in Ukraine has been studied. Its impact on the development of transparency, accessibility, and competitiveness in procurement has been examined. The advantages and difficulties of using Prozorro Market have been identified.*

Keywords : *Prozorro Market, public procurement, innovations, electronic catalog.*

Науковий керівник – ЧЕБАН Юлія,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

МАРКЕВИЧ Єлизавета, здобувач вищої освіти
спеціальність D4 Публічне управління та адміністрування
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *Публічні закупівлі вважаються інструментом, що посилює звітність та прозорість у сфері публічного управління та адміністрування, понижує рівень корупції під час здійснення закупівель та поліпшує бізнес-клімат в державі.*

Ключові слова: *публічні закупівлі, закупівельна діяльність, ризики, громадський контроль, аналіз.*

Система публічних закупівель в Україні зазнає постійних трансформацій під впливом змін законодавства, цифровізації економічного простору та зростання вимог до прозорості державних процесів. Ці фактори ускладнюють процес закупівель і зумовлюють потребу у пошуку ефективних управлінських рішень. Від того, наскільки якісно буде організовано закупівельну діяльність, залежить ефективність використання бюджетних коштів, рівень довіри громадян та інвестиційна привабливість держави. Напрями удосконалення системи публічних закупівель в Україні досліджували такі науковці, як О. Стащук, О. Борисюк, Н. Проць, Н. Педченко, В. Кравчук, В. Ладиченко, Ю. Оврамець, Г. Пінькас, О. Гулак, О. Артеменко, О. Світличний, С. Науменко, Ю. Ганущак, О. Критенко, Ю. Фалко, О. Оліфер, С. Леонов та М. Бричко.

Одним із ключових напрямів удосконалення є впровадження цифрових інструментів аналізу закупівельної діяльності. Застосування таких платформ, як BI Prozorro чи Clarity Project, забезпечує оперативний доступ до інформації, дозволяє здійснювати попередній, поточний і постаналіз закупівель, що відповідає вимогам Закону України «Про публічні закупівлі» та сприяє підвищенню ефективності управління ризиками й взаємодії з постачальниками [1, 2]. Використання аналітики сприяє досягненню таких цілей, як прозорість і чесність відносин, недопущення корупційних практик, дотримання соціальної відповідальності та екологічних стандартів.

Громадський контроль є важливим інструментом підвищення ефективності закупівельної системи. Завдяки відкритості даних громадяни та

громадські об’єднання можуть аналізувати закупівельні процеси, виявляти можливі порушення та інформувати про них контролюючі органи [3].

Важливим кроком є вдосконалення нормативного порядку проведення перевірок: їх слід визначати як контрольні заходи, що проводяться за наявності підстав, передбачених законодавством, із чітко визначеними процедурами збору та аналізу документації.

Рисунок 1 – Оптимізація закупівельної діяльності

Джерело: власна розробка автора

Окрім цифрових інструментів, важливою умовою ефективності закупівельної діяльності є належна організація зворотного зв’язку та участі громадськості у контролі. Для покращення процесів закупівель рекомендується використовувати заходи (рис. 2).

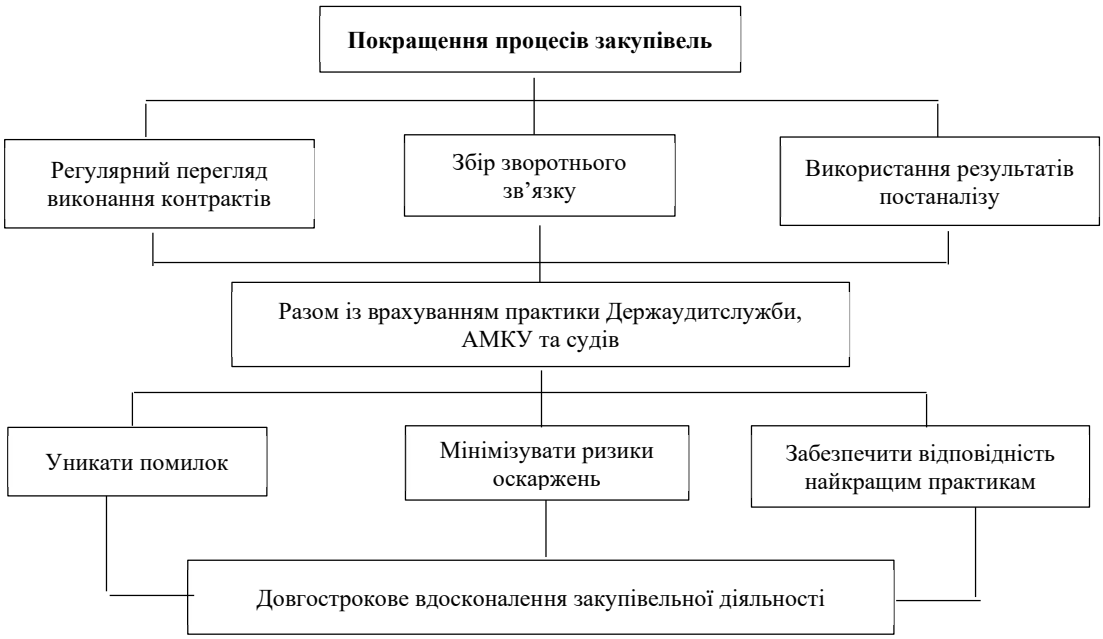

Рисунок 2 – Впровадження аналітики та громадського контролю як інструментів оптимізації закупівельної діяльності

Джерело: Власна розробка автора

Система публічних закупівель в Україні перебуває у процесі постійного вдосконалення під впливом цифровізації, змін законодавства та зростання вимог до прозорості. Її ефективність значною мірою залежить від впровадження аналітичних інструментів для всебічного аналізу закупівель, розвитку громадського контролю та належного нормативного регулювання процедур перевірок. Поєднання цих складових сприяє підвищенню прозорості, запобіганню корупційним практикам, забезпеченню ефективного використання бюджетних коштів і зміцненню довіри суспільства до державних інституцій.

Література:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19 (дата звернення: 23.09.2025).

2. Методичні рекомендації щодо організації закупівельної діяльності. 2024. URL: https://cep.kse.ua/article/Methodical-recommendations-on-the-organization-of-procurement-activities.pdf. (дата звернення: 22.09.2025).

3. Карлова, В. В., Оболенський, О. Ю. 2022. Громадський контроль в системі публічних закупівель: теоретико-прикладні аспекти. Економіка та підприємництво (49). С. 5-18. URL: http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/37929 (дата звернення: 23.09.2025).

Анотація: *Public procurement is considered a tool that enhances accountability and transparency in public management and administration, reduces corruption during procurement, and improves the business climate in the country.*

Ключові слова: *public procurement, procurement activities, risks, public control, analysis.*

Науковий керівник – БОЙКО Ірина,
ст.викладач кафедри публічного управління та адміністрування,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса

РОЛЬ ПРОЗОРОСТІ І ВІДКРИТОСТІ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

МИКИТЮК Вікторія, здобувач вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
ПЕЛИПЕНКО Вероніка, здобувач вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Висвітлено роль прозорості і відкритості в системі публічних закупівель України. Проаналізовано законодавчу основу прозорості і відкритості, розглянуто їх основне призначення та функції. Виокремлено роль електронної системи закупівель у забезпечення прозорості і відкритості.*

Ключові слова: *прозорість, відкритість, закупівлі, конкуренція, електронна система, контроль.*

Публічні закупівлі є однією з найбільш чутливих сфер державного управління, адже йдеться про використання бюджетних коштів, які формуються з податків громадян. Виконуючи своє основне призначення, тобто забезпечення держави й суспільства необхідними товарами, роботами та послугами за оптимальною ціною та з максимальною користю для суспільства, публічні закупівлі просто не можуть не бути прозорими і відкритими [1]. Саме на досягнення останнього спрямовані всі законодавчі та практичні кроки удосконалення закупівельної сфери. Прозорість і відкритість забезпечується публічністю та вільним доступом до інформації, що дозволяє її вивчати, аналізувати та використовувати для задоволення результатів закупівельного процесу.

В сучасних умовах прозорість і відкритість у сфері закупівель є надважливими факторами не просто дотримання законодавства, а більше фундаментом ефективного і справедливого управління. Так, закон України «Про публічні закупівлі» прямо закріплює відкритість та прозорість як основні засади проведення закупівель на всіх стадіях процесу [2]. Це означає, що всі зацікавлені сторони, від бізнесу до громадськості, мають можливість бачити та аналізувати, як і на що витрачаються кошти платників податків.

Важливу роль у реалізації відкритості і прозорості відіграє електронна система «Prozorro», яка стала символом українських реформ у закупівельній сфері та незамінним її інструментом. Далеко не кожна країна Європейського

Союзу може відзначити такий рівень відкритості і прозорості електронної системи закупівель, порівнюючи її з українською. Весь закупівельний процес, від планування до звітування, є публічним. Тобто влада, громадянин, студент, представник бізнесу чи замовника, має можливість ознайомитись та аналізувати умови, пропозиції учасників, документацію, остаточні результати тощо [3].

Основне призначення відкритості і прозорості, яке є співзвучним до основних принципів закупівель, полягає у наступному:

- контроль громадськості, який став останнім часом більш активним і дієвим;

- запобігання корупційним схемам, що є більш ефективним за умови публічності інформації;

- підвищення конкуренції, що сприяє підвищенню якості товарів, робіт та послуг за умови ефективної їх закупівлі;

- ефективне використання бюджетних коштів, що є важливим і актуальним, враховуючи умови сьогодення і стан економіки України;

- розуміння змісту закупівельного процесу і довіра суспільства.

Особливої уваги заслуговує аспект доступності інформації для широкого кола учасників ринку. Електронна система значно спростила пошук актуальних та вигідних бізнесу закупівель, а також підготовку та подання пропозицій. Кожен електронний майданчик намагається оптимізувати процес, зокрема консультуванням та доведенням останніх новацій до своїх користувачів. Як правило, це відбувається безкоштовно, що також є необхідним для бізнесу та замовників. Якщо раніше участь у закупівлях була складною та вимагала значних ресурсів, то сьогодні навіть невелике підприємство може подати пропозицію та конкурувати з великими компаніями. Це відкриває нові перспективи для малого та середнього бізнесу, сприяє його розвитку й водночас підвищує ефективність витрачання бюджетних коштів [3].

Крім того, електронна система закупівель надає контролюючим органам, замовникам, бізнесу та громадськості додаткові інструменти для аналізу ринку. Сучасні можливості такого аналізу, результатом чого стає або прийняття

ефективного управлінського рішення, або ефективна закупівля, або ефективний контроль, мають широкий діапазон: від аналізу цін до аналізу моніторингу і оскаржень. Головне, це володіти знаннями про такі аналітичні інструменти і мати бажання їх використати на користь закупівель.

Отже, прозорість і відкритість у сфері публічних закупівель є не лише технічним інструментом контролю за витратами держави та мають не лише економічний вимір. Вони створюють основу для підзвітності, забезпечення принципів, формування етики та культури співпраці держави, бізнесу і громадськості, забезпечують відповідність європейським стандартам і, водночас, національним потребам.

Література:

1. Переваги використання електронної системи для державних закупівель URL:https://kebeta.agency/article/perevagi-vikoristannya-elektronnoyi-sistemi-dlya-derzhavnikh-zakupivel (дата звернення: 19.09.2025).

2. Що таке державні закупівлі? URL: https://e-tender.ua/news/shcho-take-derzhavni-zakupivli-e-tenderua-1319 (дата звернення: 19.09.2025).

3. Про публічні закупівлі: закон України від 25.12.2015 № 922-VIII; станом на 19 вересня 2024р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text (дата звернення: 19.09.2025).

Annotation. *The role of transparency and openness in Ukraine's public procurement system is highlighted. The legislative framework for transparency and openness is analyzed, and their main purpose and functions are considered. The role of the electronic procurement system in ensuring transparency and openness is emphasized.*

Keywords: *transparency, openness, procurement, competition, electronic system, control.*

Науковий керівник – ЧЕБАН Юлія,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

ОРЕШКО Ангеліна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
ГОРЬКА Людмила, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Наведено основні етапи становлення та розвитку системи публічних закупівель в Україні. Визначено напрями подальшого розвитку.*

Ключові слова: *публічні закупівлі, електронна система закупівель, законодавство, реформи, розвиток.*

Публічні закупівлі становлять основну складову фінансово-економічної діяльності держави, оскільки вони забезпечують реалізацію суспільних інтересів через ефективний розподіл та використання бюджетних ресурсів. Історія розвитку публічних закупівель в Україні демонструє складний шлях від паперових та закритих процедур до сучасної електронної системи. Розвиток системи публічних закупівель в Україні пройшов кілька етапів, кожен з яких має недоліки і проблеми, оптимізаційні кроки та результати удосконалення [1].

Початок формування системи закупівель припадає на 1990-ті роки і характеризується відсутністю єдиного законодавчого підходу та регулюванням підзаконними актами. Закупівлі проводилися без належної прозорості та контролю. Перший Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» датовано 2000 р. Цей етап характеризується запровадженням правової основи державних закупівель, яка містила численні прогалини і можливості для зловживань. 2000-2014 рр. характеризуються перманентними змінами законодавства. Оголошення про закупівлі публікувалися у «Віснику державних закупівель», зберігається закритість і високі корупційні ризики. Початок реформ і запуск електронної системи закупівель ProZorro припадає на 2014-2016 рр., в основі чого лежить принцип прозорості «Всі бачать все». У 2015 р. запущено пілотний проєкт, а у 2016 р. – офіційне запровадження, що супроводжувалося і супротивом, і необхідністю навчання і перепідготовки, і великою потребою консультаційних роз’яснень. Водночас, електронна система

закупівель та новий Закон України «Про публічні закупівлі» стали міцним підґрунтям для забезпечення принципів закупівель, розвитком та визнанням закупівель України. Розвиток електронної системи закупівель триває до сьогодення. Вона оперативно підлягає оптимізації та гармонізації зі змінами у законодавстві, розширюючи можливості розвитку ринку, ефективності задоволення потреб державного сектору, використанню аналітичних інструментів для внутрішнього та зовнішнього контролю, зокрема й громадських організацій. З 2020 р. відбулося суттєве удосконалення механізму та інструментів оскарження в публічних закупівлях, що сприяло активізації бізнесу та безпосередньо вплинуло на ефективність закупівель. Період воєнного часу, який, нажаль, триває і зараз, продиктував умови змін у законодавчо-нормативному регулювання закупівель у частині використання спеціальних і спрощених процедур, зменшення тривалості закупівель та забезпеченні доступних умов для всіх суб'єктів закупівельної діяльності і органів державного контролю. Основні сучасні тенденції розвитку публічних закупівель спрямовані на гармонізацію сфери закупівель відповідно до норм Європейського Союзу, збільшуючи прозорість, забезпечуючи конкретність та ефективність використання бюджетних коштів.

Отже, історія розвитку публічних закупівель в Україні демонструє поступовий і водночас складний шлях формування сучасної системи. На сьогодні система публічних закупівель є не лише механізмом раціонального витрачання бюджетних коштів, а й важливим інструментом демократичного контролю та боротьби з корупцією.

Літратура:

1. Синютка Н., Курило О., Москалюк С. Еволюція публічних закупівель в Україні. *Молодий вчений.* 2021. № 4. С. 314-318.

Abstract: *The main stages of the formation and development of the public procurement system in Ukraine are presented. Directions for further development are identified.*

Keywords*: public procurement, electronic procurement system, legislation, reforms, development.*

Науковий керівник – Юлія ЧЕБАН,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЕВОЛЮЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У НІМЕЧЧИНІ: ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ДО ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

ПІРОГОВА Наталя, здобувач вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація**: Проаналізовано історичний розвиток системи публічних закупівель у Німеччині та виклики сучасності, зокрема цифровізація, сталий та інноваційний підхід, доступ малого й середнього бізнесу та пришвидшення процедур.*

***Ключові слова:** публічні закупівлі, Німеччина, виклики, цифровізація, сталий розвиток.*

Щорічно Німеччина нараховує приблизно 2,5 мільйонів публічних тендерів загальною вартістю 360 мільярдів євро. Водночас, ця країна є економічно привабливою для малого бізнесу, а також бізнесу інших країн. Публічні закупівлі є однією з основних сфер економіки Німеччини, оскільки становлять вагому частку ВВП країни та слугують інструментом забезпечення ефективного використання державних коштів. Федеративний устрій держави обумовлює значну децентралізацію закупівель, що створює велику кількість замовників на федеральному, земельному та муніципальному рівнях і водночас ускладнює правове регулювання [1, с. 5].

Історія розвитку публічних закупівель у Німеччині сягає XIX ст., коли формувалися перші галузеві правила для будівельних контрактів (VOB – Vergabe- und Vertragsordnung für Bauleistungen). Після Другої світової війни, зі створенням Федеративної Республіки Німеччина, система закупівель почала відновлюватися з орієнтацією на демократичні та конкурентні засади, а поступово було запроваджено вимоги прозорості та ефективності [2, с. 12].

Інтеграція Німеччини в Європейський Союз стала важливим фактором трансформації правової бази. Впровадження директив 2004/18/ЕС, а згодом 2014/24/EU та супутніх документів привело до гармонізації національного законодавства з європейським. Це зумовило кодифікацію правил у частині IV Закону «Про обмеження конкуренції» (GWB), а також ухвалення низки підзаконних актів: VgV (Vergabeverordnung) для регулювання поставок і послуг,

UVgO (Unterschwellenvergabeordnung) для закупівель нижче європейських порогів та SektVO (Sektorenverordnung) для секторних закупівель [3, с. 30; 4].

Однією з центральних віх у розвитку системи стала реформа 2016 року («Vergaberechtsmodernisierungsgesetz»), спрямована на транспонування нових директив ЄС та модернізацію закупівельного права. Вона забезпечила консолідацію норм у частині IV GWB, надала замовникам більшу гнучкість у виборі процедур, дозволила ширше використовувати соціальні та екологічні критерії, спростила адміністративні бар'єри та заклала підвалини для цифровізації процедур [5, с. 7].

Структурні особливості федеративної моделі визначають як переваги, так і виклики для німецької системи закупівель. З одного боку, близькість замовника до локальних потреб підвищує ефективність витрат, з іншого – відмінності у практиках ускладнюють уніфікацію процесів і потребують узгодженої координації [1, с. 8].

Сучасні тенденції розвитку зосереджені навколо чотирьох напрямів.

По-перше, цифровізація, яка передбачає обов'язковий перехід до електронних тендерів та створення централізованих платформ для підвищення прозорості та зменшення часу процедур [6].

По-друге, акцент на сталому розвитку та «зелених» закупівлях, що дозволяє враховувати екологічні та соціальні критерії при виборі постачальників [7].

По-третє, активне сприяння участі малого і середнього бізнесу та інноваційних компаній, що забезпечує розширення конкуренції [4, с. 15].

По-четверте, баланс між відкритістю ринку та захистом національних і європейських стратегічних інтересів, зокрема у сферах оборони та енергетики [8].

Таким чином, німецька система публічних закупівель пройшла шлях від вузькогалузевих і національних правил до комплексної моделі, гармонізованої з правом ЄС. Реформа 2016 року стала переломним моментом, який відкрив можливості для цифровізації та впровадження сталих підходів.

У перспективі головними завданнями залишаються подальше вдосконалення координації між рівнями влади, розширення інструментів підтримки МСП, а також забезпечення ефективності й прозорості в умовах цифрової трансформації [1; 6].

Отже, розвиток системи публічних закупівель у Німеччині є гарним прикладом того, як оптимальне поєднання національних традицій і європейських стандартів може створити ефективну та сучасну модель регулювання закупівельної сфери. Німеччина продемонструвала, що прозорість, конкуренція та врахування суспільних інтересів можуть стати головними принципами, які підвищують економічну ефективність та формують значну довіру до держави.

Література:

1. ОЕСР. *Державні закупівлі в Німеччині*, 2019. 118 с.
2. *Огляд німецького законодавства про закупівлі та його розвиток*. URL: https://www.procurement-law.de (дата звернення: 22.09.2025)
3. ICLG. Міжнародний порівняльно-правовий довідник. *Закони та нормативні акти щодо державних закупівель*: Німеччина 2025. 100 с.
4. Eversheds Sutherland. *Public Procurement in Germany: Implementation of EU Directives*. Lexology, 2020. 411 с.
5. Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action. *Public Procurement in Germany (Dossier)*. Berlin, 2021. 128 с.
6. Solbach T. (BMWi). *Public Procurement in Germany*. Workshop Presentation, European Parliament, 2018. С.46-50
7. European Parliament. *The Social Impact of Public Procurement*. Research Paper, 2023. 80 с.
8. EU Law Live. *Strategic Procurement and Security in the EU Context*, 2022.С.65-69

Abstract: *The historical development of the public procurement system in Germany and contemporary challenges, in particular digitalization, a sustainable and innovative approach, access for small and medium-sized businesses, and the acceleration of procedures, are analyzed.*

Keywords: *public procurement, Germany, challenges, digitalization, sustainable development.*

Науковий керівник – ЧЕБАН Юлія,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ПІСТРУЙ Антоніна, здобувачка вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
ТАЛЮТА Ірина, здобувачка вищої освіти,
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Визначено роль публічних закупівель в економіці України. Підтверджено прями зв'язок між принципами публічних закупівель та їх значенням. Доповнено перелік функцій публічних закупівель..*

Ключові слова*: публічні закупівлі, роль, значення, економіка України, функції, принципи.*

Сутність публічних закупівель полягає у правовій регламентації діяльності держави щодо придбання товарів, робіт і послуг із метою забезпечення ефективного функціонування органів влади при оптимальному використанні бюджетних ресурсів. Цей процес спрямований задоволення потреб державного сектору економіки, виконуючи стратегічну функцію впливу на соціально-економічний розвиток країни. Економічна природа механізму публічних закупівель виражається у мобілізації та цільовому перерозподілі публічних фінансів задля належного функціонування держави та задоволення суспільних потреб. Іншими словами, йдеться про трансформацію бюджетних ресурсів у соціальні блага через реалізацію закупівельних процедур.

Крім того, публічні закупівлі слугують ефективним інструментом реалізації державної політики у сферах соціального захисту, екології, інноваційного розвитку та інших стратегічних напрямках. Завдяки масштабності залучених фінансових ресурсів, закупівельна діяльність суттєво впливає на стимулювання підприємницької ініціативи, розвиток виробництва та підвищення рівня зайнятості, що загалом сприяє зміцненню національної економіки.

Публічні закупівлі забезпечують прозорий і ефективний розподіл державних коштів, зменшують корупційні ризики та створюють конкурентне середовище для бізнесу. Іншими словами, роль і значення публічних закупівель

закладено у їх принципах [1]. Зміст публічних закупівель крізь призму їхніх основних принципів можна визначити як такий, що є важливим для забезпечення функціонування і розвитку держави завдяки формуванню конкурентного, ефективного та прозорого ринку. Зокрема, принцип добросовісної конкуренції стимулює підвищення якості товарів і послуг, знижуючи ціни завдяки здоровій ринковій боротьбі. Це створює сприятливі умови для розвитку малого й середнього бізнесу. Принципи максимальної економії, ефективності та пропорційності забезпечують раціональне використання державних фінансів, сприяючи досягненню максимального результату за мінімальних витрат. Такий підхід позитивно впливає на стабільність державного бюджету та ефективність бюджетної політики. Відкритість і прозорість на всіх етапах закупівель гарантують громадський контроль, що підвищує довіру до інститутів влади і зменшує ймовірність зловживань. Принципи недискримінації та рівного ставлення до учасників стимулюють широке залучення бізнесу до участі в торгах, що підвищує конкуренцію і сприяє економічному зростанню. Крім того, об’єктивність та неупередженість у визначенні переможців процедур закупівель забезпечують справедливість і законність процесу, тоді як запобігання корупційним діям є фундаментальним елементом формування чесного економічного середовища.

Отже, роль публічних закупівель не обмежується лише задоволенням потреб держави в товарах, роботах і послугах. Вона підсилюється значенням їх для економіки як потужного механізму впливу на економічну стабільність, розвитку підприємництва та зниження корупційних ризиків.

Роль і значення публічних закупівель реалізуються через їх основні функції, серед яких виділяють відтворювальну, інноваційну, інвестиційну, захисну, регулюючу, соціальну, контрольну [2-4].

На нашу думку, це перелік доцільно доповнити такими функціями як екологічна функція (завдяки екологічним критеріям в закупівлях відбувається стимулювання постачальників дотримуватися стандартів сталого розвитку та зменшення впливу на довкілля); антикорупційна функція (мінімізує корупційні

ризики через прозорі процедури, електронну систему, громадський контроль та низку аналітичних інструментів); стимулююча функція (створюють додаткові стимули для розвитку малого і середнього бізнесу, залучаючи їх до участі в закупівельному процесі); фіскальна функція (хоч і опосередковано, але впливає на формування та реалізацію бюджетної політики через ефективне використання державних коштів).

Отже, роль і значення публічних закупівель в економіці України є важливим завдяки спрямованості на прозорість, ефективність, сталий розвиток, оптимізацію використання ресурсів тощо. Формуючи основу для інтеграції країни в глобальні економічні процеси, підтримуючи бізнес і суспільство в умовах невизначеності, публічні закупівлі України завдяки гармонізації з директивами ЄС, сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та закріпленню України як надійного партнера, що є надважливим в умовах воєнного та повоєнного стану.

Література:

1. Про публічні закупівлі: закон України від 25.12.2015 № 922-VIII; станом на 19 вересня 2024р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

2. Джабраїлов Р. Публічні закупівлі як засіб державного регулювання господарської діяльності та реалізації цілей сталого розвитку. Право України. 2019. № 8. С. 47-50.

3. Ільєнко В. Публічні закупівлі в економічній політиці держави. URL: https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/70b227bd-ee37-4e0f-aa92-9898de67f227/content

4. Нинюк І. І. Публічні закупівлі та державні фінанси в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 1. С. 342-350.

Abstract*: The role of public procurement in the Ukrainian economy has been determined. The direct link between the principles of public procurement and their significance has been confirmed. The list of public procurement functions has been supplemented.*

Keywords*: public procurement, role, significance, Ukrainian economy, functions, principles*

Науковий керівник – ЧЕБАН Юлія,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТІЙКОСТІ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ

ЦАПОВ Мирослав, здобувач вищої освіти
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

Анотація: *досліджено основні виклики публічних закупівель в умовах воєнного стану, зокрема кадровий дефіцит, проблеми планування та обмеженість ресурсів; запропоновано напрями їх подолання шляхом професіоналізації, розвитку міжмуніципальних закупівель і впровадження інструментів авансування для підтримки конкуренції та залучення малого і середнього бізнесу.*

Ключові слова: *публічні закупівлі, професіоналізація, кадровий дефіцит, міжмуніципальні закупівлі, воєнний стан, планування закупівель, публічне управління.*

Умови повномасштабної війни посилюють демографічну кризу та загострюють проблему «кадрового голоду» в Україні. Кваліфіковані спеціалісти набувають особливого значення як в публічному управлінні загалом, так і в публічних закупівлях зокрема. Розробники державної політики у різних сферах усвідомлюють масштабність цього виклику. Одне із підтверджень цьому міститься у розробленій Міністерством економіки України Стратегії реформування публічних закупівель на 2024-2026 роки (далі – Стратегія), яка визначає професіоналізацію публічних закупівель як одну зі стратегічних цілей. Для вирішення цієї проблеми серед іншого Стратегія пропонує розробку сертифікатної програми підвищення кваліфікації для відповідальних за здійснення публічних закупівель державних службовців та відповідних онлайн-курсів навчання для бізнесу і громадянського суспільства [1]. На додаток до розроблених Міністерством економіки України заходів ми пропонуємо звернути увагу на міжмуніципальні закупівлі, які потенційно зменшать потребу у людських ресурсах за рахунок оптимізації кількості посад уповноважених осіб в територіальних громадах (далі – ТГ) та відповідно зменшити тиск на місцеві бюджети. Синхронізувавши потреби кількох ТГ, наприклад через механізм асоціацій органів місцевого самоврядування (далі – асоціація), передбачений Законом України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» [2], з’явиться можливість одній професійній уповноваженій особі обслуговувати

таке об’єднання ТГ через інструмент міжмуніципальних закупівель та/або використання централізованих закупівельних організацій.. Ілюстрацією такого формату може бути приклад Республіки Хорватії, у якій декілька десятків муніципалітетів та інші замовники об’єднались для встановлення 29 пілотних проектів інтегрованих фотоелектричних електростанцій, що розташовуються на дахах громадських будівель, як-от лікарні, заклади освіти та культури тощо [3; 4]. Окрім цього такий підхід може слугувати й заходом регіональної політики, адже обсяг публічних закупівель кількох сільських ТГ може бути порівняний з міськими масштабами, а відповідно й обсяг оплати праці у сільських ТГ повинен бути пропорційним до міських ТГ. Цієї цілі можна досягти через створення спільного зарплатного фонду, наприклад на платформі асоціації, який фінансуватиметься кількома ТГ.

Окремої уваги заслуговує випадок, коли реалізація робіт передбачає придбання матеріалів та залучення підрядних організацій після підписання договору, але ще до проведення розрахунків. Закон України «Про публічні закупівлі» не містить прямої норми, яка б обов’язково дозволяла авансування як стандартну практику для всіх публічних закупівель. Аванси можливі та частково передбачені законодавством України для певних випадків (наприклад, під час воєнного стану [5]). Але універсальної норми, яка б дозволяла аванси у всіх публічних закупівлях – немає . У публікації Романа Корнилюка на платформі «Youcontrol Market» [6] показано, що значну частину контрактів виграють малий та середній бізнес (далі – МСБ), але часто це контракти з меншою вартістю або такі, де вимоги до попередніх фінансових ресурсів і гарантій менш суворі. За таких обставин може страждати закріплений профільним законодавством принцип конкуренції, адже МСБ не має змоги брати участь через відсутність достатніх власних фінансових ресурсів, які б дозволити втілити весь кошторис до оплати. У зв’язку з цим вбачаємо доцільним запровадити інструменти часткового авансу на певних умовах, оскільки така процедура може мати потенційні корупційні ризики. Серед таких умов можуть бути: надання авансу лише у випадках, коли існує обґрунтована потреба залучення підрядників чи

попередніх капіталовкладень тощо; встановлення фіксованої максимальної частки від загальної суми оплати договору, яка може виплачуватись наперед та інші.

Формуючи рекомендації та пропозиції до реформування публічних закупівель, публічний управлінець повинен зважати на ускладнений воєнними умовами фактор планування. Відповідно до пункту 1.1 «Звіту про оцінку потенціалу публічних закупівель в обласних бюджетах в умовах війни» [7] існує обмеженість ресурсів, через що до річного плану закупівель вносяться лише найнеобхідніші товари. На нашу думку, така проблема властива також для бюджетів органів місцевого самоврядування. До того ж планування в обставинах невизначеності і наявності загрози руйнувань примушують мати резервні фонди для надання оперативного соціального захисту постраждалим та відновлення критичної інфраструктури. Коли потреби є нагальними, замовники не мають ані часу, ані ресурсів, щоб чітко та детально прописувати тендерну документацію, тому тендерна пропозиція часто може мати загальний характер, що негативно впливає на задоволення потреб громади. Наявність типових шаблонів тендерної документації та процедури редагування річних планів закупівель полегшують роботу замовників в обставинах сьогодення, проте повноцінно не вирішують проблеми через об’єктивні загрози, спричинені збройною агресією російської федерації.

У підсумку ми розглянули, на нашу думку, основні виклики публічних закупівель та запропонували способи їх вирішення, як-от міжмуніципальні закупівлі, які покликані оптимізувати кількість уповноважених осіб у штатах органів місцевого самоврядування, а також процедура передоплати на певних умовах для забезпечення конкуренції та залучення малого і середнього бізнесу. Також наведено труднощі у плануванні публічних закупівель, які необхідно врахувати при впровадженні вищенаведених пропозицій.

Література

1. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.02.2024 № 76-р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-p#Text
(дата звернення: 20.09.2025).

2. Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України від 16.04.2009 № 1275-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-17#Text (дата звернення: 20.09.2025).

3. Спільні державні закупівлі як інструмент підвищення ефективності фінансових та людських ресурсів. Interreg Europe. URL: https://www.interregeurope.eu/good-practices/joint-public-procurement-as-tool-for-making-financial-human-resources-more-efficient
(дата звернення: 20.09.2025).

4. Регіональне енергетичне агентство Північ. Проект «Одне Сонце, що з'єднує Північ і Південь». One Sun Connecting North and South. URL: https://rea-sjever.hr/onesun/en/home/#powerplants
(дата звернення: 20.09.2025).

5. Лінник Л. Попередня оплата за договором закупівлі в період воєнного стану. Buhgalter.net. 2022. С. 6. URL: https://ibuhgalter.net/ru/material/1316/26084
(дата звернення: 26.09.2025).

6. Корнилюк Р. Малий та середній бізнес у публічних закупівлях: які компанії та у яких сферах заробили найбільше на державних замовленнях | Блог YC.Market. URL: https://blog.youcontrol.market/malii-ta-sieriednii-biznies-u-publichnikh-zakupivliakh-iaki-kompaniyi-ta-u-iakikh-sfierakh-zarobili-naibilshie-na-dierzhavnikh-zamovlienniakh/
(дата звернення: 26.09.2025).

7. Звіт щодо результатів оцінки потенціалу про результати, висновки та рекомендації онлайн-опитування, інтерв'ю, фокус-груп та регіональних групових обговорень фахівців із закупівель в Україні. Програма Європ. Союзу з підтримки упр. держ. фінансами в Україні, 2024. 80 с. URL: https://infobox.prozorro.org/upload/files/main/2342/674/capacity-assessment-eu4pfm-29072024-uk-3.pdf (дата звернення: 20.09.2025).

Анотація: *The main challenges of public procurement under martial law were investigated, including staff shortages, planning problems, and resource constraints; ways to overcome them were proposed through professionalization, the development of intermunicipal procurement, and the introduction of advance tools to support competition and attract small and medium-sized businesses.*

Ключові слова: *public procurement, professionalization, personnel shortage, intermunicipal procurement, martial law, procurement planning, public administration.*

Науковий керівник – ФЕДІРКО Наталія,
к.е.н., доцент кафедри національної економіки та публічного управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

Секція 9. Національна безпека держави. Продовольча, інформаційна, енергетична та екологічна безпека територій та регіонів світу

РОЛЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЦІ

БОБОВИК Володимир, здобувач вищої освіти
спеціальність 051 Економіка
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Обґрунтування ідеї важливості розвитку кібербезпеки як ключового чинника стабільності та зростання економіки. Розглянуті сучасні виклики, пов'язані з кібератаками, їхній вплив на фінансові ринки, бізнес та державні інституції. Аргументується необхідність впровадження національних та корпоративних стратегій кіберзахисту як частини економічної політики держави.*

Ключові слова: *кібербезпека, економіка, цифрові ризики, кібератаки, інформаційна безпека.*

Щодня світ стає дедалі більш цифровим, і майже всі економічні процеси сьогодні залежать від безпечного функціонування інформаційних систем. Банківські операції, міжнародні розрахунки, логістика, торгівля та навіть державне управління працюють у цифрових мережах. Цифровізація допомагає пришвидшити процеси, внаслідок чого скорочуються витрати на очікування потрібної інформації. Однак, будь-яка атака на ці системи здатна викликати економічні збої, втрату фінансових ресурсів та зниження довіри інвесторів до ринку.

Внаслідок війни та глобальної нестабільності Україна переживає підвищену хвилю кібератак, що загрожують не лише урядовим ресурсам, але й приватним компаніям та критичній інфраструктурі. Ситуація показує, що кіберзахист є важливим компонентом в забезпечені надійних економічних систем. За даними дослідження українського науковця Володимира Блинкова, «…динаміка збитків від кібератак у світі щороку будуть сягати понад 10 трильйонів доларів, а кожна успішна атака здатна зупинити виробництво, порушити логістику і призвести до масових фінансових втрат» [1].

Сучасна економіка потребує інвестицій у кібербезпеку як у спосіб збереження капіталу. Компанії, що впроваджують системи кіберзахисту, підвищують свою конкурентоспроможність, оскільки знижують ризик втрати даних і коштів. Передусім, це стосуються банківський компаній та інвестиційних

компаній, які зберігають великі кошти та цінні папери, де потрібна підвищена надійність. Або ж, державні інститути та уряди, що містять великі об'єми важливою інформації, яка повинна зберігатися в захищених базах даних.

Як зазначає кандидат економічних наук Станіслав Горбаченко, «…розвиток сфери кібербезпеки вже потрібний на макрорівні. Це означає, що компанії та держави мають потребу в єдиних системах захисту інформаційних баз даних, де потрібні десятки та сотні спеціалістів у відповідній сфері, оскільки кіберзагрози стають більш масовими та серйозними». [2, с. 183]

Дослідження останніх років свідчать також про стрімке зростання застосування штучного інтелекту у сфері протидії кіберзагрозам. Така тенденція зумовлена браком людських ресурсів та неефективністю постійного ручного аналізу й виявлення спроб злому мережевих систем. На думку українських науковців Ганни Михальченко, Юлії Снітко та Валентини Іваненко, «…штучний інтелект поступово займає ключові позиції у забезпеченні кібербезпеки, оскільки здатний оперативно ідентифікувати загрози та запобігати потенційним вторгненням ще до їх реалізації. Підприємства, що прагнуть зберігати конкурентоспроможність у цифровій економіці, мають впроваджувати сучасні інструменти кіберзахисту, використовуючи можливості штучного інтелекту для формування й утримання конкурентних переваг» [3, с. 381].

У підсумку, кібербезпека відіграє важливу роль в забезпеченні економічної та інформаційної стабільності. Вона стає компонентом державного та корпоративного захисту, куди йдуть великі інвестиції щодо розробки стійкого захисту проти кібератаки та спроб заволодіти цінною інформацією, або ресурсами. А отже, сфера інформаційної безпеки буде динамічно розвиватися, буде потребувати великої кількості спеціалістів та інновацій в напрямку автоматизації та адаптації процесів захисту.

Література:

1. Блинков, В. Г. (2025). Кібербезпека як ключовий елемент економічної безпеки в IT-секторі. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (20). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-03-01

2. Горбаченко С. Кібербезпека як складова економічної безпеки України / Станіслав Горбаченко // Галицький економічний вісник. — Т. : ТНТУ, 2020. — Том 66. — № 5. — С. 180–186. — (Публічне управління та адміністрування).

3. Михальченко Г. Кібербезпека в економіці: захист від кіберзагроз у цифровому світі / Г. Михальченко, Ю. Снітко, В. Іваненко // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2023. – № 38. – С. 377-384.

Abstract. *Justification of the idea of the importance of the development of cyber security as a key factor in the stability and growth of the economy. Modern challenges associated with cyberattacks and their impact on financial markets, business, and state institutions are considered. The need to implement national and corporate cyber defense strategies as part of the state's economic policy is argued..*

Key words: *cybersecurity, economy, digital risks, cyberattacks, information security.*

Науковий керівник – КОНОПЛЯНИК Дмитро,
асистент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У ПИТАННЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІЙ

КУЧЕРЕВСЬКИЙ Антон, здобувач вищої освіти
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: *Узагальнено змістовну характеристику законодавства в сфері критичної інфраструктури, визначено тенденцію до активної інтеграції міжнародного досвіду в основні стратегічні документи України, що регулюють розвиток критичної інфраструктури. Отримані результати дозволили визначити напрямки державного контролю в сфері управління безпеко-орієнтованим розвитком критичної інфраструктури країни.*
Ключові слова*: критична інфраструктура, національна безпека, державний контроль, територіальний контроль, стратегія розвитку, нормативно-правова база функціонування.*

У сучасному світі критична інфраструктура (далі – КІ) виступає однією з найважливіших засад стабільності та життєдіяльності держави, оскільки вона забезпечує безперебійне функціонування економічної системи, гарантує національну безпеку та створює умови для сталого розвитку соціальної сфери.

Нормативно-правові засади регулювання та захисту КІ визначені у базових законодавчих актах, зокрема Законі України «Про національну безпеку України» [1] та Законі України «Про критичну інфраструктуру» [2], які акцентують на особливій ролі таких об’єктів та встановлюють комплекс заходів щодо їхньої охорони і стійкого розвитку.

Критична інфраструктура охоплює широкий спектр об’єктів, систем та мереж, від функціонування яких прямо залежить життєдіяльність населення, стійкість економіки та обороноздатність держави (рис. 1). Це, зокрема, енергетичні системи, транспортні комунікації, об’єкти зв’язку та телекомунікацій, системи охорони здоров’я, водопостачання та інші.

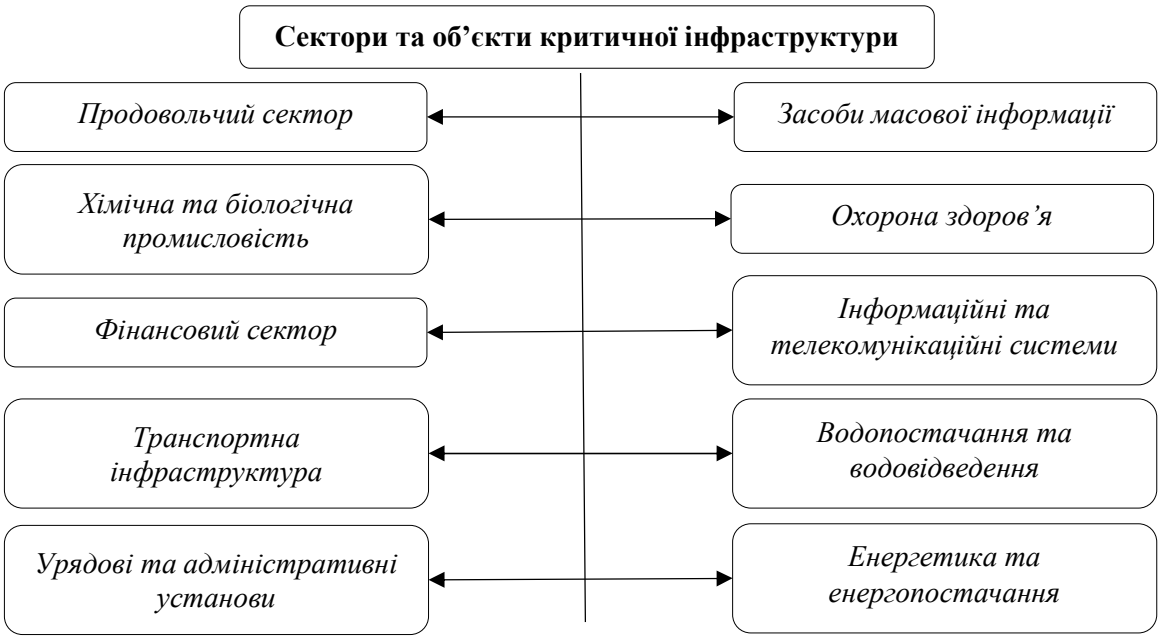

Рисунок 1 – **Сектори та об’єкти критичної інфраструктури**
Джерело: узагальнено авторами за інформацією [1-2]

У сучасному світі критична інфраструктура (*далі - КІ*) є основою для стабільності держави, оскільки вона забезпечує безперебійне функціонування економіки, безпеки та соціального життя. Тому КІ вважається ключовим елементом національної безпеки.

Закон України «Про національну безпеку України» [1] та Закон України «Про критичну інфраструктуру» [2] підкреслюють її важливість і визначають заходи для її захисту.

КІ охоплює об’єкти, системи та мережі, від яких залежить життєдіяльність суспільства (рис. 1). Порушення в їхній роботі може мати серйозні наслідки для держави. Тому ці об’єкти потребують надійного захисту від тероризму, природних катастроф, аварій і кібератак.

В Україні розвиток та захист критичної інфраструктури регулюється низкою стратегічних документів, які формують законодавчу та нормативно-правову базу (табл. 1). Їхня основна мета – забезпечити національну безпеку, стійкість та безперервність функціонування життєво важливих об'єктів в умовах різноманітних загроз.

Таблиця 1. **Основні стратегічні документи, що регулюють розвиток критичної інфраструктури територій в Україні**

Нормативний документ	Опис
Закон України «Про критичну інфраструктуру»	базовий документ, прийнятий у 2021 році. Він визначає правові та організаційні засади створення і функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури, її суб'єктів, а також механізми взаємодії між державними органами та операторами критичної інфраструктури.
Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»	закон тісно пов'язаний із захистом критичної інфраструктури, оскільки значна частина загроз є кібернетичними. Він встановлює основи державної політики у сфері кібербезпеки, що включає захист об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.
Стратегія національної безпеки України	документ визначає основні напрямки політики у сфері національної безпеки, де захист критичної інфраструктури є одним із пріоритетів.
Стратегія кібербезпеки України	окреслює цілі та завдання щодо забезпечення кібербезпеки, яка є невід'ємною частиною захисту критичної інфраструктури
Постанова КМУ «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури»	деталізує порядок категоризації, моніторингу та паспортизації таких об'єктів.
Інші нормативно-правові акти	Кабінет Міністрів України та окремі міністерства, зокрема Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури, розробляють методичні рекомендації та порядки, що регулюють практичні аспекти захисту критичної інфраструктури.

Джерело: узагальнено авторами за інформацією [1-7]

Україна також враховує міжнародні практики та стандарти, зокрема вимоги Європейського Союзу та НАТО, у сфері захисту критичної інфраструктури. Це дозволяє синхронізувати українське законодавство з європейським, підвищити стійкість об'єктів та зміцнити співпрацю з міжнародними партнерами. Інтеграція міжнародного досвіду допомагає ефективно протидіяти гібридним загрозам та підвищувати загальний рівень національної безпеки.

Державний контроль у цій сфері охоплює кілька основних напрямів:

– *фінансовий контроль* - перевірка ефективного та цільового використання державних коштів, виділених на розвиток і захист критичної інфраструктури;

– *технічний контроль* - перевірка відповідності технічних рішень та обладнання стандартам безпеки та стійкості.

– *контроль за дотриманням нормативно-правових актів* - перевірка виконання вимог законодавства щодо захисту критичної інфраструктури;

– *операційний контроль* - оцінка готовності об'єктів критичної інфраструктури до реагування на надзвичайні ситуації та загрози.

Контроль за реалізацією стратегій розвитку критичної інфраструктури територій в Україні здійснюють кілька ключових державних органів, кожен із яких має чітко визначені повноваження (табл. 2).

Таблиця 2. **Органи державного контролю та їхні повноваження**

Орган державної влади	Основні функції
Кабінет Міністрів України	- схвалює стратегічні документи, програми та плани, що стосуються розвитку та захисту критичної інфраструктури. - координує діяльність центральних органів виконавчої влади, забезпечуючи їх взаємодію в питаннях захисту об'єктів. - затверджує переліки секторів критичної інфраструктури, що є основою для подальшої роботи. - забезпечує фінансування проектів та заходів, спрямованих на посилення стійкості інфраструктури.
Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України	- розробляє державну політику у сфері захисту критичної інфраструктури та готує відповідні нормативно-правові акти. - проводить оцінку ризиків і загроз для критичної інфраструктури на національному та секторальному рівнях. - координує роботу секторальних органів, які відповідають за конкретні галузі (наприклад, енергетика, транспорт). - веде Державний реєстр об'єктів критичної інфраструктури.
Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку)	- здійснює заходи з кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, виявляє та реагує на кіберінциденти. - веде Державний реєстр об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. - розробляє та впроваджує стандарти та вимоги щодо кіберзахисту для суб'єктів критичної інфраструктури. - координує зусилля з реагування на кіберзагрози.
Служба безпеки України (СБУ)	- виявляє та попереджає загрози національній безпеці, зокрема терористичні акти, диверсії та акти несанкціонованого втручання, спрямовані на об'єкти критичної інфраструктури. - проводить контррозвідувальну роботу для захисту об'єктів від іноземного впливу та розвідувально-підривної діяльності. - бере участь у погодженні паспортів безпеки об'єктів критичної інфраструктури.
Національна поліція України	- забезпечення правопорядку на об’єктах критичної інфраструктури - запобігання правопорушенням - реагування на кримінальні загрози
Місцеві органи влади	- реалізація політики на місцевому рівні - співпраця з центральними органами

(Джерело узагальнено авторами за інформацією [5-7])

Ефективна система державного контролю у сфері критичної інфраструктури є ключовим чинником національної безпеки та стабільності. Попри сформовану законодавчу базу, вона залишається фрагментарною, що ускладнює координацію між органами влади та знижує результативність

управління. Наявні механізми не повною мірою відповідають сучасним викликам, зокрема гібридним загрозам і кібератакам. Тому вдосконалення системи контролю виступає пріоритетом для підвищення стійкості та безпеки держави.

Література:

6. Про національну безпеку України: Закон України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 21.09.2025)

7. Про критичну інфраструктуру: Закон України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text (дата звернення: 21.09.2025)

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109 «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-п#Text (дата звернення: 21.09.2025)

9. Законодавство у сфері критичної інфраструктури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://mindev.gov.ua/diialnist/krytychna-infrastruktura/zakonodavstvo (дата звернення: 22.09.2025)

10. Т. В. Запорожець. Державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури: навчальний посібник. Київ: ДКС-Центр, 2024. С.76-91. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ipacs.knu.ua/pages/dop/391/files/a3113258-075a-40ea-8c62-facbf388f94d.pdf (дата звернення: 22.09.2025)

11. Балан А.А. Критична інфраструктура в контексті виживання територіальної громади / А.А. Балан // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2024. – № 4 (30). – С. 127-133. – Режим доступу до журн.: https://economics.net.ua/ejopu/2024/No4/127.pdf DOI: 10.15276/EJ.04.2024.14. DOI: 10.5281/zenodo.15066608. (дата звернення: 23.09.2025)

12. Ippolitov, Y., Kydriavskyi, I., Balan, A., Dryzhakova, D., & Iuriev, I. (2025). Company information security management mechanisms for critical data protection // Journal of Theoretical and Applied Information Technology - 31August 2025. Vol.103. No. 16 – p. 6388 – 6401. URL: https://www.jatit.org/volumes/Vol103No16/31Vol103No16.pdf DOI: 10.5281/ZENODO.17018140 (дата звернення: 23.09.2025)

Abstract: *The paper summarizes the substantive characteristics of legislation in the field of critical infrastructure and identifies the trend toward active integration of international experience into Ukraine's key strategic documents regulating the development of critical infrastructure. The obtained results made it possible to determine the directions of state control in the sphere of safety-oriented management of the country's critical infrastructure development.*

Keywords: *critical infrastructure, national security, state control, territorial control, development strategy, regulatory framework of functioning.*

Науковий керівник – БАЛАН Алла
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

РОЛЬ СИСТЕМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

ОВЧАРЕНКО Поліна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглядається, як цивільний захист допомагає зберегти життя і здоров'я людей під час війни. Пояснюється, чому важливо мати систему, що організовує евакуацію, надає допомогу постраждалим та зменшує наслідки надзвичайних ситуацій. Також описані поради для населення: як діяти під час обстрілів, евакуації чи перебування в небезпечних умовах. Зроблено висновок, що знання правил і підготовленість людей значно підвищують їхню безпеку у воєнний час.*

Ключові слова: *цивільний захист, війна, безпека, евакуація, допомога, населення.*

У сучасних умовах, коли наша держава переживає період воєнних випробувань, питання захисту життя та здоров'я людей набуває особливої значущості. У системі безпеки життєдіяльності важливе місце посідає цивільний захист, адже він покликаний організовувати дії населення в екстремальних обставинах. Завдяки роботі системи цивільного захисту знижується рівень ризиків для людей, зменшуються можливі наслідки небезпеки та формується культура безпечної поведінки. Таким чином, цивільний захист є невід'ємною складовою БЖД, адже саме він забезпечує практичне втілення заходів, спрямованих на збереження життя і здоров'я громадян у період бойових дій. Як свідчить кодекс цивільного кодексу України – функція держави, спрямована на захист населення, території, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період (Кодекс цивільного захисту України) [1].

Безпека життєдіяльності (БЖД) — це міждисциплінарна сфера знань, яка досліджує небезпеки природного, техногенного, соціального та інформаційного характеру, а також розробляє шляхи їх запобігання й зменшення негативного впливу на людину та навколишнє середовище. [2].

У системі цивільного захисту особливе місце займає прогнозування можливих ризиків та впровадження превентивних заходів. Це стосується

своєчасного оповіщення населення про небезпеку: сигналів повітряної тривоги, загрози мінно-вибухових предметів, ризиків пожежної небезпеки чи інших надзвичайних ситуацій. Завдяки цьому люди отримують змогу вчасно відреагувати та захистити себе й близьких.

Важливим аспектом є належне інформування населення про алгоритм дій у випадку таких тривог. Громадяни повинні знати, як правильно користуватися захисними спорудами, де вони розташовані та які правила поведінки діють у сховищах. Наприклад, необхідно заздалегідь підготувати індивідуальні засоби захисту, документи, найнеобхідніші продукти та воду. У сховищі важливо дотримуватися дисципліни: поводитися спокійно, не створювати шуму, поважати інших, допомагати дітям, літнім людям чи особам із хронічними захворюваннями [3].

На нашу думку, ці поради мають велике значення, адже саме вони допомагають людям бути готовими до небезпечних ситуацій. Якщо заздалегідь підготувати необхідні речі — документи, воду, продукти та засоби захисту — то під час тривоги можна швидше і спокійніше перейти до укриття. Не менш важливою є й підтримка одне одного: допомога дітям, людям похилого віку чи тим, хто потребує сторонньої опіки. Це не лише робить перебування у сховищі безпечнішим, а й створює атмосферу згуртованості та взаємної турботи.

Система цивільного захисту в Україні є важливою складовою безпеки життєдіяльності (БЖД) і покликана забезпечувати захист життя та здоров’я населення під час надзвичайних ситуацій. Вона охоплює організаційні, технічні та превентивні заходи: оцінку та прогнозування загроз, своєчасне оповіщення громадян, підготовку укриттів і навчання населення правилам безпечної поведінки. Особливу роль система ЦЗ відіграє у випадках бойових дій, оскільки злагоджені дії допомагають мінімізувати ризики та зберегти безпеку людей [4].

Отже, система цивільного захисту відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки життєдіяльності, оскільки допомагає людям бути готовими до надзвичайних ситуацій і своєчасно реагувати на різні небезпеки, захищаючи життя та здоров’я. Завдяки прогнозуванню ризиків, превентивним заходам,

оповіщенню населення та навчальним програмам, громадяни знають, як правильно діяти та користуватися захисними спорудами. Дотримання правил поведінки у сховищах і взаємна допомога роблять перебування там безпечнішим і сприяють збереженню спокою. Таким чином, цивільний захист не лише практично оберігає людей, а й формує культуру безпечної поведінки, що є важливою складовою життя у умовах ризику.

Література:

1. Цивільний захист — функція держави… // Pharm.zt.ua. URL: https://pharm.zt.ua/osvitniy-process/zahust

2. Безпека // Prowse. URL: www.prowse.com.ua/bezpeka/

3. Дії населення під час бойових дій та інших надзвичайних ситуацій // Українська громада. URL: ukrainska-gromada.gov.ua/community/diyi-naselennya-pid-chas-bojovyh-dij-ta-inshyh-nadzvychajnyh-sytuacij.html

4. Цивільний захист // GBR. URL: gbr.gmz.org.ua/civilnij-zahist-11-17-38-08-04-2025/

Abstract: *The paper examines how civil defense helps to preserve the lives and health of people during war. It explains why it is important to have a system that organizes evacuation, provides assistance to victims, and reduces the consequences of emergencies. It also describes advice for the population: how to act during shelling, evacuation, or being in dangerous conditions. It concludes that knowledge of the rules and preparedness of people significantly increase their safety in wartime.*

Keywords: *civil defense, war, security, evacuation, assistance, population.*

Науковий керівник - КОРОЛЕНКО Віктор
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЗНАЧЕННЯ БЖД ДЛЯ ЗАХИСТУ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ

ПЕРЕПАДА Ксенія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглядається значення безпеки життєдіяльності (БЖД) для захисту та збереження здоров'я населення України в умовах воєнного стану. Описано основні загрози, що виникають під час військових дій, руйнування інфраструктури та зростання психоемоційних навантажень. Проаналізовано роль БЖД як наукової галузі та практичної діяльності, що забезпечує підготовку громадян до дій у надзвичайних ситуаціях, надання першої допомоги, захист життя та здоров'я, а також підтримку психологічної стійкості. Представлено основні правила поведінки та рекомендації, включаючи підготовку «тривожної валізи», дії під час сигналу тривоги, обстрілів, пожеж і вибухонебезпечних предметів. Висвітлено важливість формування системи безпечної поведінки та підвищення обізнаності населення як складової національної безпеки та соціальної стабільності.*

Ключові слова: *безпека життєдіяльності, воєнний стан, захист населення, надзвичайні ситуації, психологічна стійкість, система безпечної поведінки.*

В умовах воєнного стану проблема безпеки життєдіяльності (БЖД) набуває особливої значущості, оскільки безпосередньо стосується збереження життя, здоров'я та працездатності населення України. Сучасні виклики, пов'язані з військовими діями, руйнуванням критичної інфраструктури, зростанням рівня травматизму, поширенням стресових та психосоматичних розладів, потребують комплексного підходу до організації системи захисту населення. БЖД у цих умовах виступає не лише як навчальна дисципліна, а й як практична основа формування культури безпеки, підготовки громадян до дій у надзвичайних ситуаціях, надання першої медичної допомоги та збереження психологічної стійкості.

Розробка та впровадження ефективних заходів з безпеки життєдіяльності сприяє мінімізації ризиків для життя та здоров'я людей, підвищенню рівня обізнаності населення щодо правил поведінки у кризових умовах та забезпеченню сталого функціонування суспільства. Саме тому дослідження значення БЖД в умовах воєнного стану є вкрай актуальним, оскільки воно має безпосереднє практичне значення для підвищення рівня національної безпеки, соціальної стійкості та захисту населення України.

Безпека життєдіяльності (БЖД) – це наукова галузь та практична діяльність, що спрямована на забезпечення безпеки людини і запобігання небезпекам. Вона ґрунтується на вивченні загальних закономірностей виникнення небезпечних факторів, їхніх характеристик та можливих наслідків впливу на організм людини, а також передбачає розробку засобів і методів захисту життя, здоров'я та довкілля від негативних впливів [1].

Становлення незалежної України має супроводжуватися створенням безпечних умов довкілля, виробництва та побуту, що є необхідними для повноцінної життєдіяльності людини. Важливу роль у цьому процесі відіграє законодавче регулювання відносин у сфері охорони здоров'я, захисту навколишнього середовища та забезпечення безпеки як у повсякденних умовах, так і в надзвичайних ситуаціях, тобто у сфері безпеки життєдіяльності. Правові основи у цій галузі визначаються нормативними актами різної юридичної сили: Конституцією України, законами, урядовими підзаконними документами, відомчими та місцевими нормативними актами. Конституція України виступає головним правовим підґрунтям забезпечення безпеки життєдіяльності [2].

На нашу думку, безпека життєдіяльності в умовах воєнного стану має важливе значення для збереження життя та здоров'я населення України. Військові дії створюють численні небезпеки, пов'язані як із фізичними загрозами, так і з психологічними. У такій ситуації знання з БЖД допомагають людям орієнтуватися у надзвичайних обставинах, діяти злагоджено та впевнено, своєчасно надавати першу допомогу й захищати себе та оточуючих.

Отже, безпека життєдіяльності відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні захисту та збереження життя і здоров'я населення України в умовах воєнного стану. Сучасні обставини, пов'язані з військовими діями, руйнуванням інфраструктури, підвищеним рівнем травматизму та психоемоційними навантаженнями, потребують системного підходу до організації заходів безпеки. Знання та практичне застосування правил БЖД дозволяють громадянам діяти швидко і чітко у надзвичайних ситуаціях, надавати першу допомогу, захищати себе і оточуючих, а також мінімізувати ризики для життя та здоров'я.

Формування знань з безпеки життєдіяльності в населення та забезпечення дотримання нормативних актів і процедур БЖД сприяє не лише захисту окремих людей, а й стійкості суспільства в цілому. Тому значення БЖД є актуальним і має практичну цінність для зміцнення національної безпеки, соціальної стабільності та захисту здоров'я громадян України під час воєнного стану.

Література:

1. Теоретичні основи БЖД. Електронна навчальна платформа «Studies in Ukraine». URL: https://studies.in.ua/bjd_seminar/762-teoretichn-osnovibzhd.html
2. Правове регулювання питань БЖД. Електронна навчальна платформа «Studies in Ukraine». URL: https://studies.in.ua/bjd_seminar/763-pravoveregulyuvannya-pitan-bzhd.html

Abstract: *the paper examines the importance of life safety (LSS) for protecting and preserving the health of the population of Ukraine under martial law. The main threats that arise during military operations, the destruction of infrastructure, and the increase in psychoemotional stress are described. The role of BZD as a scientific field and practical activity that ensures the preparation of citizens for actions in emergency situations, the provision of first aid, the protection of life and health, as well as the support of psychological resilience is analyzed. Basic rules of conduct and recommendations are presented, including the preparation of an "alarm kit", actions during an alarm signal, shelling, fires and explosive objects. The importance of forming a system of safe conduct and raising public awareness as a component of national security and social stability is highlighted.*

Keywords: *life safety, martial law, population protection, emergency situations, psychological resilience, system of safe behavior.*

Науковий керівник – КОРОЛЕНКО Віктор,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЗАХИСТ ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

ХОМКО Дарія, здобувачка вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Робота присвячена питанню захисту дітей та підлітків у надзвичайних ситуаціях. З'ясовано характер та особливості захисту дітей і підлітків у надзвичайних ситуаціях в умовах воєнного стану. Підкреслено, що їх захист є особливо актуальним в умовах сьогодення в Україні. Визначено актуальність психологічного захисту дітей та підлітків. Результати дозволили наголосити на необхідності вдосконалення підходів до захисту дітей та підлітків в умовах воєнного стану.*

Ключові слова: *воєнний стан, діти, захист, надзвичайні ситуації, підлітки.*

Безпека дітей та підлітків є однією з важливіших проблем сучасного суспільства. Діти належать до найбільш вразливих категорій населення, оскільки через вік, недостатній життєвий досвід і психологічну незрілість вони не здатні адекватно реагувати на небезпеку. В умовах воєнного стану в Україні кількість небезпечних ситуацій, з якими можуть стикатись діти та підлітки, суттєво збільшується. Тому сьогодні особливо актуальним є створення належних умов для їх захисту, фізичного та психологічного.

Повномасштабна війна в Україні супроводжується виникненням багатьох надзвичайних ситуацій, які змінюють звичних умов життя або діяльності людини. Враховуючи це, тема захисту дітей має особливе значення. Воєнні події, що відбуваються на нашій території, безпосередньо впливають на життя та безпеку дітей і підлітків. Вони стають свідками або жертвами руйнувань, втрати домівки, розлуки з рідними, що призводить не лише до фізичної, а й до серйозної психологічної травми. Тому проблема вимагає комплексного підходу до організації процесу захисту дітей та підлітків. При цьому, важливо забезпечити їх фізичну безпеку, і створити програми психологічної підтримки, організовувати освітні та соціальні заходи, які будуть спрямовані на адаптацію до складних обставин. До цього варто залучати державні структури, міжнародні організації, місцеві громади, освітні та медичні заклади [1].

Також в умовах воєнного стану в Україні у контексті захисту дітей та підлітків необхідним є забезпечення належних умов їх евакуації із зон бойових

дій, організація безпечного проживання у тимчасових прихистках чи центрах допомоги, створення умов для отримання якісної медичної та психологічної допомоги. Крім того, дуже важливою є організація освітнього процесу у доступних для дітей та підлітків формах, зокрема дистанційній, змішаній чи офлайн у безпечних регіонах. Навчання надає можливість здобувачам соціалізуватись, спілкуватись з оточуючими. Також так вони перебувають під наглядом кваліфікованих фахівців, які у випадку виникнення певних загроз, наприклад – повітряних тривог та атак ворога, зможуть створити умови для їх безпеки та запобігання негативним наслідкам таких ситуацій.

Підкреслимо, що в умовах війни особливої актуальності набуває питання запобігання проявам насильства над дітьми, торгівлі людьми та іншим видам експлуатації, що зростають у кризових умовах. Це вимагає ефективної роботи правоохоронних органів, посилення системи соціального супроводу сімей з дітьми, а також тісної співпраці державних структур із міжнародними гуманітарними організаціями.

Варто додати, що особливо важливим у контексті надзвичайних ситуацій є психологічний захист дітей та підлітків. У випадку виникнення таких ситуацій особи даної вікової категорії можуть мати низку психологічних проблем, які в умовах повномасштабної війни стають усе більш поширеними. Наприклад, після ворожих обстрілів, повітряних тривог, вибухів та інших надзвичайних ситуацій вони перебувають у стані стресу, шоку, тривоги, тому потребують допомоги з боку фахівців. Психологічну допомогу мають надавати психологи, однак за їх відсутності це можуть бути педагоги, які володіють необхідними знаннями та вміннями [2].

Таким чином, захист дітей та підлітків в умовах воєнного стану має бути комплексним. До їх захисту мають бути задіяні державні структури, місцеві громади, заклади сфери освіти та охорони здоров’я, а також кваліфіковані фахівці, у тому числі і психологи. Сьогодні, коли в Україні вже понад трьох років триває повномасштабна війна, та відбувається низки надзвичайних ситуацій, ця

проблема виходить за рамки лише наукового інтересу – вона є реальним викликом, що потребує невідкладних дій на рівні держави й суспільства.

Література:

1. Що таке захист дітей у надзвичайних ситуаціях? URL: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/961/file/Child%20Protection%20in%20Emergency%20(UA).pdf

2. Уварова С. Г. Актуальні проблеми надання екстреної психологічної допомоги постраждалим унаслідок надзвичайних ситуацій. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2015. №2. С. 133-144

Abstract. *The work is devoted to the issue of protecting children and adolescents in emergency situations. The nature and features of protecting children and adolescents in emergency situations under martial law are clarified. It is emphasized that their protection is particularly relevant in the current situation in Ukraine. The relevance of psychological protection of children and adolescents is determined. The results allowed us to emphasize the need to improve approaches to the protection of children and adolescents in conditions of martial law.*

Keywords: *martial law, children, protection, emergency situations, adolescents.*

Науковий керівник – КОРОЛЕНКО Віктор,
кандидат педагогічних наук
старший викладач кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 10. Інтелектуальна власність. Інтелектуальний капітал: вплив на економічне зростання, суспільство, споживання

ІНВЕСТИЦІЇ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

КОЖОКАРЬ Олена, здобувачка вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджено, що інвестиції в освіту та здоров'я формують людський капітал. Проаналізовано, як вкладення підвищують продуктивність праці, що є основою для сталого розвитку економіки.*
Ключові слова: *людський капітал, інвестиції, освіта, економічне зростання, продуктивність праці, інновації.*

Інвестиції в сучасній економіці набувають нової форми та спрямованості. Замість зосередження виключно на фізичному капіталі, все більшого значення набувають вкладення в людський потенціал. Освіта, професійне навчання, розвиток компетенцій та охорона здоров'я є стратегічними інвестиціями, які приносять довгострокові вигоди. Вони сприяють підвищенню продуктивності праці та формуванню інноваційного середовища, здатного до швидкої адаптації та генерації нових ідей [1]. Сутність людського капіталу — всеосяжний комплекс знань, навичок, здоров'я та особистих якостей**,** що робить людину цінною і продуктивною на ринку праці [2].

Інвестиції в розвиток людського капіталу є дуже важливими для економічного зростання. Одним із найфундаментальніших напрямків інвестицій є освіта та навчання як вкладення, які формують майбутню продуктивність. Якісна освіта забезпечує людину корисними навичками та знаннями, сприяє підвищенню її майбутнього доходу та відкриває доступ до нових можливостей. Коли держава чи окрема людина інвестує в освіту, вона створює довгостроковий актив, який приносить віддачу протягом усього життя. Саме освіта є тим потужним фундаментом, на якому будується інноваційна та конкурентоспроможна економіка, оскільки вона дозволяє людям адаптуватися до змін і створювати нові рішення [3].

Вкладення в людський капітал охоплює інвестиції, що підвищують ефективність та майбутній потенціал людини, від здобуття освіти і професійних навичок до підтримки здоров'я та розвитку соціальних компетенцій. Кожен із нас щодня інвестує у себе, витрачаючи гроші на освітні курси, хобі. Це свідчить про свідомий вибір, що формує майбутній успіх людини. Також держава відіграє ключову роль, забезпечуючи доступ до освіти та медичних послуг для всього населення. Бізнес інвестує у своїх співробітників, пропонуючи корпоративне навчання та програми підвищення кваліфікації, дозволяючи компаніям підвищувати ефективність та утримувати талановитих фахівців [4].

Економічна ефективність інвестицій — це одна з найважливіших складових економічного зростання. Кращі знання та навички сприяють прискоренню ефективності роботи. Постійне підвищення кваліфікації призводить до збільшення доходів суспільства, роблячи фахівців більш затребуваними на ринку, що дозволяє їм претендувати на вищу заробітну плату [5].

Зміни в інвестиційній політиці, спрямовані на вдосконалення людського капіталу, повинні бути комплексними. Насамперед, необхідно посилити цифровізацію освіти, що зробить знання доступними для широких верств населення, долаючи фінансові бар'єри. Слід активніше мотивувати бізнес, інвестувати у свій персонал, що сприятиме як зростанню продуктивності компаній, так і загальному зростанню кваліфікації робочої сили в країні [4].

Отже, інвестиції в людський капітал сьогодні стають визначальним фактором розвитку суспільства та економіки. Вкладення у знання, професійні навички, здоров'я й особистісний розвиток людини — це не витрати, а довгострокові інвестиції, які приносять користь і окремій особі, і державі. Завдяки освіті та підвищенню кваліфікації зростає продуктивність праці. Саме якісний людський капітал забезпечує стабільне економічне зростання та конкурентоспроможність країни у глобальному середовищі, формуючи майбутнє економіки та суспільства [6].

Література:

1. Перегіняк Т.І. Людський капітал як об’єкт економічного дослідження. *Економіка та простір*. 2024. Т. 4, №2. С. 33–41. URL: https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/128
2. Пилипенко Ю.І., Шас П. Людський капітал: сутність та фактори розвитку. *Economics Bulletin*. 2023. №2. С. 15–21. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2023/2/EV20232_015-021.pdf
3. Schultz T.W. *Investment in Human Capital*. New York; London: Free Press, 1971.
4. UNDP. *Financial costing of the human capital in Ukraine*. Київ, 2023. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-10/undp-ua-financial_costing_of_the_human_capital_losses_in_ukraine.pdf
5. Гінда С.М., Гінда О.М. Людський капітал: сутність, особливості аналізування та оцінки. *Економіка та суспільство*. 2017. №12. С. 157–163. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/12.pdf
6. Мазаракі А.А., Мельник Т.М. Розвиток людського капіталу в Україні: проблеми та перспективи // Економіка України. – 2020. – №3. – С. 3–15.

***Abstract**: It examines how investments in education and health build human capital. It analyzes that these investments increase labor productivity, which is the basis for sustainable economic development.*

***Keywords:** human capital, investment, education, economic growth, labor productivity, innovation.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
– кандидат економічних наук, доцент,
в.о. декана обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ОДРОБИНСЬКА Олександра, здобувачка вищої освіти
спеціальність 241 Готельно-ресторанна справа
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У статті розглянуто особливості захисту авторських прав у цифровому середовищі. Визначено основні проблеми порушення інтелектуальної власності у сфері інтернет-ресурсів та соціальних мереж.*

Ключові слова: *авторське право, цифрове середовище, інтелектуальна власність, цифровізація, захист, інформаційні технології.*

Сучасна цифрова епоха відкриває значні можливості для розвитку науки, бізнесу та культури. Разом з тим, цифрове перетворення створює нові ризики для авторів і власників інтелектуальних прав. Інтернет-простір сприяє широкому розповсюдженню піратського контенту, незаконному копіюванню матеріалів та порушенню авторських прав. Серед актуальних проблем у цій галузі можна виділити такі:

- визначення об'єктів, що підлягають захисту в Інтернеті;

- фіксація прав авторства та забезпечення доказової бази;

- розмежування між втратою прав та спробами їх порушення в онлайн-середовищі.

Слід зазначити, що в різних країнах трактування основних аспектів авторського права (право на створення, використання, виконання) може відрізнятися. У контексті мережевих технологій чіткого розуміння таких понять, як публічний показ, розповсюдження, використання в бібліотеках чи навчальних цілях, практично не існує. Кордон між оригінальною творчістю та інтерпретацією вже існуючих даних, між твором і його копією стає все менш визначеною. Це створює значні складнощі у відображенні особливостей новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у міжнародному та національному законодавстві. При розгляді питань авторського права у сфері цифрової передачі інформації виокремлюють дві основні групи питань:

- захист комп'ютерних програм і баз даних (може регулюватися чинним національним та міжнародним законодавством у його класичному розумінні);

- питання, зумовлені специфікою Інтернету, що потребують адаптації чи змін у чинному законодавстві. Тут наразі спостерігається більше проблем, ніж готових рішень.

Найпоширеніші порушення авторських прав у мережі Інтернет включають піратство (незаконне копіювання та розповсюдження фільмів, музики, програм, ігор, книжок, зокрема через торрент-треки), нелегальні онлайн-трансляції (стрімінг спортивних матчів, концертів, телепередач без ліцензії), плагіат (привласнення чужих текстів, фото, відео, наукових матеріалів), комерційне використання чужих творів без дозволу (наприклад, у рекламі чи блогах), а також порушення у сфері програмного забезпечення (встановлення неліцензійних копій, використання зламаних додатків, обходження DRM-захисту). Значна частина таких порушень з'являється у соціальних мережах, де часто без дозволу копіюють музику, відео чи зображення, а також у галузі освіти, де незаконно розповсюджують електронні підручники й наукові праці. Основними проблемами у сфері захисту авторських прав є недосконаліть національного законодавства, складність контролю за цифровими ресурсами та низький рівень правової культури користувачів. Захист авторських прав сьогодні включає використання сучасних технологій, які забезпечують безпеку інформації та прав в Інтернеті. Один із таких способів полягає у збереженні даних з веб-сторінок на лазерному диску з подальшим депонуванням його у спеціальному веб-депозитарії. Цей метод є ефективним для захисту об'єктів інтелектуальної власності, суміжних прав, а також для правової охорони нетрадиційних об'єктів, зокрема службової чи комерційної таємниці. Крім того, такий спосіб допомагає уникнути можливих претензій, пов'язаних зі змістом опублікованої інформації. Суть методу проста: існує депозитарій, у який подаються різні матеріали (зокрема CD-диски та веб-сторінки). Заявник підтверджує своє авторство, описує поданий матеріал, після чого фіксується дата прийому — це важливо для встановлення пріоритету. Власнику видається свідоцтво, що засвідчує прийняття матеріалу на збереження, а сам об'єкт залишається у депозитарії як одиниця збереження. Ще один поширений у світі спосіб — це використання водяних знаків у цифрових зображеннях і фотографіях.

За допомогою спеціальних програм у файл вбудовується прихований код із даними про автора, рік створення, знак, тощо. При звичайному перегляді ці дані непомітні, однак спеціальне програмне забезпечення дозволяє їх виявити та підтвердити авторство. Водяні знаки зберігаються навіть після обробки зображення — зміни розміру, формату чи кольору, лише частково пошкоджуючись. У міжнародній практиці також активно застосовуються інноваційні інструменти захисту: цифрові підписи, блокчейн-технології, системи автоматичного виявлення порушень авторських прав (наприклад, Content ID на YouTube). Розвиток Інтернету ускладнює ситуацію, адже він не має національних кордонів, а обмін інформацією стає все швидшим та інтенсивнішим. Тому важливо знайти баланс між вільним доступом до інформації та захистом прав авторів і власників контенту. Для вирішення цих, та низки інших проблем, застосовуються цифрові технології захисту, зокрема системи управління цифровими правами, водяні знаки тощо. Проте, незважаючи на це, їхня ефективність обмежена. Саме тому забезпечення належного рівня захисту інтелектуальної власності у цифровому середовищі потребує комплексного підходу, який, серед іншого, включатиме вдосконалення правового регулювання, міжнародну співпрацю, розвиток технологічних рішень та підвищення рівня цифрової грамотності суспільства.

Література:

1. Захист авторських прав у сфері цифрової передачі даних. URL:https://buklib.net/books/26254/?utm_source=chatgpt.com / (дата звернення: 20.09.2025).

2. Методи захисту авторських прав в Інтернеті. URL :https://buklib.net/books/26261/ (дата звернення: 20.09.2025).

3. Правові аспекти порушення прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі: перспективи рекодифікації. URL :https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/154/148 (дата звернення: 20.09.2025).

Abstract:*The paper considers the peculiarities of copyright protection in the digital environment. The main problems of intellectual property violations in Internet resources and social networks are identified.*

Key words: *copyright, digital environment, intellectual property, digitalization, protection, information technologies.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

Секція 11. Глобалізм та глобальне партнерство

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

ДУБІНКА Єлизавета, здобувачка вищої освіти
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У дослідженні розглянуто сучасні підходи до теорії економічних циклів, проаналізовано еволюції теорій від класичних до гетеродоксних моделей, з урахуванням постпандемічного відновлення економіки. Особливу увагу приділено ендогенним механізмам, фінансовій нестабільності та ролі політики в пом'якшенні циклів країн світу.*

Ключові слова*: економічні цикли, бізнес-цикли, гетеродоксні моделі, австрійська теорія, постпандемічне відновлення, фінансові кризи, макроекономічна політика, теорія ігор в економіці.*

Економічні цикли, або бізнес-цикли, є фундаментальною характеристикою ринкової економіки, що проявляється у періодичних коливаннях економічної активності: від фаз підйому та буму до рецесії та депресії. За визначенням Світлани Будаговської, економічний цикл – це періодичні коливання рівня економічної активності, що включають чотири фази: підйом (зростання виробництва, зайнятості та інвестицій), бум (піковий рівень, часто з інфляцією), спад (зменшення активності, зростання безробіття) та депресія (мінімальний рівень, стабілізація перед новим підйомом) [1]. Ці коливання впливають на зайнятість, інфляцію, інвестиції та загальний добробут суспільства. Теорія економічних циклів еволюціонувала від класичних ідей Джона Мейнарда Кейнса та Мілтона Фрідмана до сучасних підходів, які інтегрують поведінкові фактори, фінансову нестабільність та вплив глобальних шоків, таких як пандемія COVID-19. У період 2021–2025 років, з урахуванням постпандемічного відновлення, дослідники акцентують увагу на ендогенних механізмах циклів, гетеродоксних моделях та ролі фіскальної політики.

Метою нашої роботи є аналіз сучасних підходів до теорії економічних циклів з урахуванням новітніх досліджень останніх років для всебічного розуміння циклічності економічного розвитку.

Традиційна теорія бізнес-циклів, що сформувалася після Кейнса, поділяється на мейнстрімові (припускають стабільність і рівновагу, з циклами

від зовнішніх шоків) та гетеродоксні (підкреслюють ендогенну нестабільність). Причини циклів включають зовнішні фактори (війни, відкриття) та внутрішні (зміни в інвестиціях, споживанні, грошовій масі), з акцентом на кейнсіанський мультиплікатор. Після 2020 року, з урахуванням глобальної кризи, сучасні підходи інтегрують елементи реальних бізнес-циклів, нових кейнсіанських моделей та поведінкової економіки. Наприклад, модель «витягування» (plucking model) Мілтона Фрідмана, на думку Джуліуса Пробста, не має штучних бумів у економіці, а лише падіння нижче потенційного рівня через шоки попиту, з швидким відновленням після рецесій [2]. Це пояснює асиметричність циклів, де глибина спаду прогнозує силу відновлення, на відміну від симетричних коливань у нових кейнсіанських теоріях.

Сучасні гетеродоксні підходи фокусуються на ендогенних механізмах, таких як взаємодія ринків товарів, праці та фінансів. Розглянемо ключові моделі. Мультиплікатор-акселераторні моделі базуються на принципах Пола Самуельсона та Ніколаса Калдора, де інвестиції залежать від змін випуску, що призводить до циклів через надмірну ємність. Сучасні розширення включають нелінійності для обмежених циклів, пояснюючи мінливість інвестицій у постпандемічний період [3].

На економічні цикли, на думку науковців, мають вплив і політичні, а саме: електоральні, політичної культури, законодавчі, зовнішньополітичні та воєнноекономічні. Кожен із цих циклів має власну динаміку та специфіку, але разом вони формують складну систему взаємозалежностей, яка визначає напрями розвитку держав [4].

Моделі Гудвіна моделюють класову боротьбу, де зростання зайнятості підвищує заробітну плату, знижуючи прибутки та інвестиції. Нео-гудвінівські версії інтегрують кейнсіанську гнучкість ємності, з акцентом на розподіл доходів та технологічні зміни.

Наступними є Мінськівські моделі боргових циклів. За гіпотезою фінансової нестабільності Хаймана Мінського, цикли виникають від накопичення боргів під час бумів, що призводить до кризи. Моделі 2023 року

показують, як зростання боргового співвідношення впливає на інвестиції, з розширеннями для змінних ставок відсотка.

Моделі імпульсних трейдерів пов'язані з поведінковою економікою, вони пояснюють фінансові цикли через взаємодію фундаменталістів та чартистів, з впливом на реальну економіку через ефекти багатства.

У 2025 році австрійська теорія бізнес-циклів, що приписує цикли маніпуляціям центральних банків з відсотковими ставками, переосмислюється з урахуванням сучасних фінансових ринків. Штучні зниження ставок стимулюють надмірні інвестиції, призводячи до буму та подальшого краху. Цей підхід критикує кількісне пом'якшення пост-COVID, підкреслюючи роль кредитного циклу в тривалості рецесій [5].

Пандемія COVID-19 радикально змінила розуміння циклів. Відновлення 2020–2025 років було найглибшим, але найкоротшим: рецесія тривала два місяці, з безробіттям від 3,5% до 14,8%, але ВВП повернувся до тренду, на відміну від попередніх 60 років втрат. Унікальність полягала в колапсі послуг та бумі товарів, з сильною фіскальною підтримкою (зростання боргу на 16%). Економісти 2024 року зазначають, що кризи прискорюють прогрес теорії, відроджуючи кейнсіанські ідеї про попит та фіскальні стимули [6].

Сучасні підходи до теорії економічних циклів демонструють перехід до комплексного аналізу, де гетеродоксні моделі, поведінкові аспекти та постпандемічний досвід поєднуються з класичними концепціям. Враховуючи високу вірогідність нової економічної кризи, подальші дослідження мають спрямовуватися на створення синтетичних моделей, які поєднують мікро- та макроекономічні фактори, а також на розробку політики для мінімізації амплітуди циклів у глобалізованому світі.

Література:

1. Мікроекономіка і макроекономіка : підручник у 2-х частинах / за ред. С. Будаговської. Київ : Основи, 2001. 517 с.

2. Julius Probst. What Would Milton Friedman Say about Business Cycles? The Plucking Model View. Mercatus Center Policy Brief. 2022. URL:

https://www.mercatus.org/research/policy-briefs/what-would-milton-friedman-say-about-business-cycles-plucking-model-view

3. Михайлов В., Єфімова В., Неділько В. Сучасна інтерпретація соціально-економічних циклів: методологічні аспекти. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 6 (264). С. 59–68.

4. Біліченко О., Побережець Г., Зігунова С. Взаємозв'язок політичних і економічних циклів в Україні. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 14–22.

5. Paul Cwik. The Austrian Theory of the Business Cycle. 2025. URL: https://mises.org/podcasts/mises-u-2025/austrian-theory-business-cycle

6. Економіка і менеджмент 2025: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 квіт. 2025 р. Дніпро : Видавець Біла К., 2025. 130 с.

Abstract: *The study examines modern approaches to the theory of business cycles and analyzes the evolution of theories from classical to heterodox models, taking into account the post-pandemic economic recovery. Particular attention is paid to endogenous mechanisms, financial instability, and the role of policy in mitigating cycles in countries around the world.*

Keywords: *business cycles, heterodox models, Austrian theory, post-pandemic recovery, financial crises, macroeconomic policy, game theory in economics.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат економічних наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЧИ МОЖЕ ЛЮДСТВО УНИКНУТИ САМОЗНИЩЕННЯ?

ІВАНЕНКО Владислав, здобувач вищої освіти
Спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *розглядаються основні загрози, такі як екологічні кризи, технологічні ризики (особливо ядерна зброя та штучний інтелект). Особлива увага приділяється філософському сенсу проблеми, ролі універсальних цінностей, співпраці і довгострокового мислення в запобіганні самознищення.*

Ключові слова: *самознищення, екзистенційні ризики, зміна клімату, штучний інтелект, ядерна загроза, технологічна етика, глобальне співробітництво, філософія прогресу.*

Питання про те, чи зможе людство уникнути самознищення, є одним з найбільш актуальних і складних в сучасному світі, де технічний прогрес, екологічні виклики і соціально-політичні конфлікти представляють безпрецедентні загрози. Історія людства показує як величезний потенціал творення, так і тенденцію до руйнування. Сьогоднішні ризики - від ядерної зброї до кліматичних катастроф до неконтрольованого розвитку штучного інтелекту - змушують нас переосмислити нашу відповідальність перед самими собою, майбутніми поколіннями і планетою. Ризики визначаються станом «нескінченного впливу» (Infinite impact), який вказує, що «цивілізація піддається руйнуванню до стану великих страждань і не відновлюється» [1, с. 14].

Однією з основних загроз для людства є екологічна криза. Зміна клімату, спричинена викидами парникових газів, призводить до підвищення глобальної температури, танення льодовиків, екстремальних погодних явищ та втрати біорізноманіття. Ці зміни загрожують продовольчій безпеці, економічній стабільності і навіть існуванню цілих регіонів, таких як прибережні райони або острівні держави. На думку дослідників, інструментом запобігання подібним гуманітарним ризикам може стати аксіологічна експертиза новітніх технологій на їх відповідність загальнолюдським та екзистенційним цінностям, що визначають загальновизнані сенси людського існування та враховують, на думку К.-О. Апеля, «регулятив виживання» [2, с. 42].

Проблема посилюється нерівномірним розподілом ресурсів та відповідальності: історично більшість викидів припадає на розвинені країни, але менш розвинені регіони найбільше постраждали. Якщо людство не зможе об'єднатися для прийняття глобальних заходів, таких як перехід на відновлювані джерела енергії або скорочення споживання, екологічна катастрофа може стати незворотною.

Ще однією серйозною загрозою є технологічні ризики, особливо пов'язані з ядерною зброєю та штучним інтелектом. Накопичений у 20 столітті ядерний арсенал залишається потенційною загрозою руйнування цивілізації, особливо в умовах геополітичної нестабільності. У той же час швидкий розвиток штучного інтелекту ставить нові завдання. Неконтрольований надрозумний ШІ може приймати рішення, що суперечать універсальним цінностям, або використовуватися в зловмисних цілях, таких як створення автономної зброї. В основі лежить питання технологічної етики: як ми можемо гарантувати, що наші винаходи служать загальному благу, а не стають інструментом руйнування?

Незважаючи на ці загрози, людство має унікальні ресурси, щоб уникнути самознищення. Науковий прогрес дозволяє нам розробляти інноваційні рішення, такі як «зелені» технології або методи боротьби з хворобами. Освіта та поширення знань сприяють формуванню свідомого суспільства, здатного критично оцінювати ризики. Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй, хоча і недосконалі, створюють платформи для діалогу та співпраці. У минулому людство вже демонструвало здатність долати кризи, наприклад, шляхом підписання договорів про нерозповсюдження ядерної зброї або заборону хімічної зброї.

Ключем до виживання людства є баланс між індивідуальними та колективними інтересами. Егоїзм, жадібність та короткочасне мислення часто перешкоджають прийняттю довгострокових рішень. Наприклад, економічні інтереси можуть перешкодити переходу на екологічно чисті технології. У той же час історії успіху, такі як глобальна боротьба з озоновою дірою за допомогою Монреальського протоколу, показують, що скоординовані дії можливі. Все

більшого значення в осмисленні світу набуває принцип єдності протилежностей, їх гармонійного поєднання для усвідомлення загальнолюдських інтересів і цінностей, для відвернення загрози самознищення людства, для збереження життя на планеті [3, с. 1].

Тому питання про те, чи може людство уникнути самознищення, не має однозначної відповіді. Загрози, з якими ми стикаємося, безпрецедентні за своєю складністю і масштабами, але в той же час людство володіє унікальними інструментами — наукою, співпрацею, творчістю. Успіх залежить від того, чи зможемо ми подолати власні обмеження, такі як короткострокове мислення чи сегрегація, і діяти як єдиний біологічний вид, який має спільну мету.

Література:

1. Карась А. М. Глобальні виклики і ризики та їх філософське осмислення : доповідь на теоретичному семінарі Філософського факультету ЛНУ ім. Івана Франка, 27 листопада 2023 р. / А. М. Карась. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. – 20 с.
2. Ананьїн В. О., Горлинський В. В. Розвиток ідеї екзистенційної безпеки у філософії постмодерну / В. О. Ананьїн, В. В. Горлинський // Мультивсесвіт. Філософський альманах. – 2022. – № 4. – С. 35–45.
3. Єрмоленко С. С. Екзистенційна філософія: поняття та представники : реферат / С. С. Єрмоленко ; Нац. ун-т "Києво-Могилян. акад.", Філософ. ф-т. – Київ : Освіта.UA, 2025. – 15 с.

Abstract: *major threats such as environmental crises, technological risks (especially nuclear weapons and artificial intelligence) are considered. Special attention is paid to the philosophical meaning of the problem, the role of universal values, cooperation and long-term thinking in preventing self-destruction.*

Keywords: *self-destruction, existential risks, climate change, artificial intelligence, nuclear threat, technological ethics, global cooperation, philosophy of progress.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФОНДОВОГО РИНКУ ТА ІНШИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

МОСКАЛЕНКО Ярослав, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджено вплив глобалізації на розвиток і функціонування фінансових ринків.*
Ключові слова: *глобалізація , інтеграція , інновації , капітал*

Глобалізація визначається як зростаюча взаємозалежність світових економік, культур і населення. Вона формується через торгівлю, інвестиції, міграцію та поширення технологій, а для фінансових ринків означає інтеграцію — перетворення національних ринків на єдину систему. Якщо наприкінці XIX століття її основою був золотий стандарт та роль Британії як кредитора, то нині рушіями є цифровізація, фінансові інновації та глобальні кризи [1].

Фінансова інтеграція проявляється у взаємозалежності руху цін на активи різних країн, що вимірюється через коінтеграцію. Дослідження показують, що вплив відкритості фінансових ринків не є універсальним. Так, у Бахрейні, Катарі та ОАЕ він виявився позитивним, у Саудівській Аравії — негативним, а у Кувейті й Омані — статистично незначущим. Це підтверджує, що ефект глобалізації залежить від внутрішніх умов та якості регуляторної політики [2].

Фінансова глобалізація водночас створює і переваги, і ризики. Серед позитивних ефектів виділяють доступ до капіталу для країн, що розвиваються, розвиток інфраструктури та підвищення якості життя [1]; розширення ринків та обмін технологіями [3]; зниження витрат і пришвидшення розвитку завдяки лібералізації та конкуренції [1]. Водночас серед негативних наслідків спостерігаються швидке поширення фінансових криз («ефект зараження»), як під час Азійської кризи 1997 року [4] [1]; посилення нерівності, оскільки вигоди концентруються серед окремих груп [5]; а також залежність від зовнішніх шоків у країнах зі слабкими інституціями. Таким чином, глобалізація має подвійний характер: вона стимулює розвиток, але підвищує ризики нестабільності.

Сучасні чинники лише посилили цей вплив. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що глобалізація прискорює поширення фінансових шоків: проблеми в одному регіоні миттєво відображалися на інших ринках. Це зумовило зростання інтересу до «тихих гаваней», таких як золото, та до нових активів на кшталт біткойна, який у 2021 році досяг історичного максимуму [4]. Іншим ключовим чинником став розвиток фінансових технологій. Фінтех інновації — мобільні платежі, краудфандинг, блокчейн — сприяють інклюзії та зниженню витрат [6]; [7]. Однак криптовалюти, які з нішевих активів перетворилися на багатотрильйонний ринок, більше не є інструментом диверсифікації, а виступають системними підсилювачами ризику, впливаючи на традиційні фінансові ринки [8]. Це свідчить, що фінансова інтеграція нині відбувається через нові, цифрові канали, які ще недостатньо досліджені.

У таких умовах регулятори стикаються з необхідністю гармонізації правил і запобігання «регуляторному арбітражу». Основними проблемами є екстериторіальність, подвійна звітність і розбіжності у стандартах, що ускладнює діяльність фінансових установ та створює прогалини для зловживань [9]; [10]. Глобалізація, з одного боку, вимагає більшої координації, а з іншого — ускладнює її через різницю між національними законодавствами.

Водночас дослідження Світового Банку вказують на неоднозначність процесів. Наприклад, у країнах, що розвиваються, фінансова глобалізація у 2000-х роках зростала значно повільніше, ніж вважалося, а міжнародна диверсифікація портфелів навіть знижувалася [11]. Це свідчить, що глобалізація є сегментованим процесом: традиційні канали можуть сповільнюватися, тоді як цифрові — стрімко зростають.

Отже, глобалізація фондових ринків — складне та суперечливе явище. Вона відкриває країнам доступ до ресурсів, технологій і ринків, але водночас створює ризики фінансової нестабільності та соціальної нерівності. Майбутнє цього процесу залежить від здатності регуляторів адаптуватися до нових умов, гармонізувати міжнародні правила та забезпечити стабільний розвиток

фінансової системи. Тільки за умови ефективного співробітництва можна використати переваги глобалізації та мінімізувати її ризики.

Література:

1. Financial Globalization | Research Starters // *EBSCO Research*, URL:https://surl.li/zokwkt (дата звернення 21.09. 2025)
2. Global Financial Market Integration: A Literature Survey // *MDPI*. URL:https://surl.li/nasrto (дата звернення 21.09. 2025)
3. Сучасні глобалізаційні процеси: особливості та вплив на діяльність // *Наука й економіка* URL:https://surl.li/zzhitp (дата звернення 21.09. 2025)
4. The Impact of COVID-19 on Financial Markets and the Real Economy // *MDPI*. URL:https://surl.li/mydnhg (дата звернення 21.09. 2025)
5. Financial Globalization and Inequality: Capital Flows as a Two-Edged Sword// *IMF eLibrary*, URL:https://surl.li/utqanu (дата звернення 21.09. 2025)
6. Influence of financial technology (fintech) on financial industry // *ResearchGate* URL:https://surl.li/kyfstb (дата звернення 21.09. 2025)
7. The Impact of Financial Technology (FinTech) on Bank Risk-Taking and Profitability in Small Developing Island States: A Study of Fiji// *MDPI*., URL:https://surl.li/glngjh (дата звернення 21.09. 2025)
8. From Disruption to Integration: Cryptocurrency Prices, Financial Fluctuations, and Macroeconomy // *MDPI*.URL:https://surl.lu/djeqyd (дата звернення 21.09. 2025)
9. Financial Regulatory Harmonization and the Globalization of Finance // *World Bank*. URL:https://surl.li/lvprdq (дата звернення 21.09. 2025)
10. Benefits and Constraints Associated with the Harmonization of Financial Regulations // *Asian Journal of Economics, Business and Accounting (AJEBA)* URL:https://surl.li/nneqkd (дата звернення 21.09. 2025)
11. Financial Globalization in Emerging Economies // *World Bank*. URL:https://surl.li/ztgrtk (дата звернення 21.09. 2025)

Annotation: *the impact of globalization on the development and functioning of financial markets was investigated*

Ключові слова: *globalization , integration , innovation , capital*

Науковий керівник –ДОВГАЛЬ Олена
д-р екон. наук, завідувач кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ГЛОБАЛІЗМ ТА ГЛОБАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО

МОЩУК Петро, здобувач вищої освіти
спеціальність 281 Публічне управління
та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у науковій роботі розглянуто сучасні тенденції глобалізму та глобального партнерства. Показано їх вплив на світове домінування та контроль над ресурсами й технологіями. Окреслено нові можливості і ризики глобалізаційних процесів для України.*
Ключові слова: *глобалізм, глобальне партнерство, світове панування, двополюсний світ, цифровий імперіалізм, міжнародні організації, Україна.*

Глобалізм та глобальне партнерство у XXI столітті перестали бути «м'якими» процесами інтеграції. Вони перетворилися на поле конкурентної боротьби, де сильні стають ще сильнішими. Ці процеси набули особливої гостроти: наддержави анулюють прикриття дипломатії й ведуть протистояння за контроль над світом, використовуючи економіку, технології та інформаційний простір як зброю. Для України та інших держав, що розвиваються, це не просто виклик – це питання адаптації у світі, де «партнерство» дедалі частіше означає залежність і підкорення.

З початку нинішнього століття глобалізм подавався як шлях до гармонійної інтеграції, однак реальність розвіяла цю ілюзію. Сучасна система глобального управління дедалі менше характеризується кооперацією між суб'єктами міжнародних відносин і дедалі більше набуває ознак конкурентно-конфліктної взаємодії, де наддержави змагаються за домінування, а слабкі країни стають розмінною монетою [1].

Попри риторику «рівноправного співробітництва», глобалізм посилює нерівність. Розвинені країни диктують правила гри, контролюють розподіл ресурсів, технологій та інвестицій, тоді як країни, що розвиваються, змушені ковтати гіркі умови «центру» [2]. Глобальне партнерство у такій системі – це не союз, а обмеження, які тримають слабші країни під контролем.

Окрема сторона цієї боротьби – домінування одних держав або корпорацій у цифровому просторі над іншими. США та Китай перетворили інформаційні потоки та технології на інструменти глобального панування. Цифрові платформи

стали не просто бізнесом, а зброєю, здатною паралізувати політичну волю цілих держав [3].

Міжнародні організації, зокрема ООН та Світовий банк, маскують мотиви за риторикою співробітництва, але їхні програми відкриваються лише для тих, хто вигідний донорам. За їхніми словами про «партнерство» ховається стратегічне планування і політичний контроль [4; 7].

За даними Всесвітнього економічного форуму у 2025 році світ остаточно розколовся на дві сторони: західний блок на чолі зі США та ЄС проти Китаю, Росії та країн «глобального Півдня» [5]. Організація економічного співробітництва та розвитку підтверджує цю тенденцію, фіксуючи наростання економічних війн між регіональними союзами [6]. Це вже не конкуренція, а глобальна битва за виживання, де кожен союз готується до затяжної війни за ресурси та вплив.

Європейська рада з міжнародних відносин прямо визнає: партнерства ЄС створюються не для рівноправ'я, а для захисту власних інтересів [8]. Навіть у межах союзів слабші держави залишаються об'єктами, а не суб'єктами глобальної політики.

Особливо жорстокою є енергетична безпека. Доступ до нафти, газу та технологій відновлюваної енергетики перетворився на арену безжальної конкуренції. Домінування однієї сторони автоматично означає залежність іншої, а енергетичне партнерство дедалі частіше стає формою асиметричної залежності, що використовується для реалізації політичного домінування.

Ще один вимір глобальної боротьби – це контроль над знанням і наративами. За даними Всесвітнього економічного форуму і Організації економічного співробітництва та розвитку, у найближчі часи інформаційна політика стане не менш важливою за енергетичну чи військову: формування «правильних» дискурсів використовується як зброя для легітимації власного панування [5; 6]. Європейська рада з міжнародних відносин підкреслює, що навіть культурні та освітні партнерства ЄС будуються не для взаємного розвитку, а для поширення власних стандартів і витіснення альтернативних

моделей [8]. Таким чином, глобалізм у сфері ідей і знань перетворюється на інструмент ідеологічного домінування, де «партнерство» означає підпорядкування чужим правилам гри.

Для України глобалізм та глобальне партнерство має і позитивні в негативні наслідки. З одного боку, вони відкривають доступ до міжнародної підтримки, з іншого – змушують маневрувати між центрами сили, щоб не потрапити у погану ситуацію [9].

Таким чином, глобалізм остаточно втратив значення «гармонійного співробітництва». Це вже не діалог, а війна за світове панування. Глобальне партнерство перетворилося на інструмент геополітичного тиску, а сувора реальність XXI століття – це новий двополюсний порядок, де сильні диктують, а слабкі змушені коритися.

Сучасний глобалізм – це не лише мрія про єдність, а зона стратегічного конфлікту, де під гаслами «сталого розвитку» та «співробітництва» розуміється боротьба за владу. Партнерські відносини дедалі частіше набувають імітаційного характеру, маскуючи конкурентну боротьбу провідних держав за глобальне лідерство.

Література:

1. Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України. (2023). Україна в умовах нової геополітичної реальності: аналітична доповідь. Київ: НАН України. URL: https://iir.gov.ua/reports
2. Held, D., Rabinowitz, D. (2021). Global Governance in Crisis: Fragmentation, Complexity and Resilience. Cambridge: Polity Press. URL: https://www.politybooks.com/bookdetail?book_slug=global-governance-in-crisis--9781509539985
3. Stiglitz, J. E. (2023). The Road to Freedom: Economics and the Good Society. New York: W. W. Norton & Company. URL: https://wwnorton.com/books/9781324074780
4. Castells, M. (2021). Power and Counter-power in the Network Society. Oxford: Oxford University Press. URL: https://global.oup.com/academic/product/power-and-counterpower-in-the-network-society-9780190089969
5. United Nations. (2023). The Sustainable Development Goals Report 2023. New York: United Nations Publishing. URL: https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/

6. World Economic Forum. (2024). The Global Risks Report 2024. Geneva: WEF. URL: https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2024
7. OECD. (2023). Economic Outlook 2023. Paris: OECD Publishing. URL: https://www.oecd.org/economic-outlook/
8. World Bank. (2024). World Development Report 2024: Age of Resilient Growth. Washington, DC: World Bank. URL: https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024
9. European Council on Foreign Relations (ECFR). (2023). Strategic Sovereignty: How Europe Can Regain Its Power. Brussels: ECFR. URL: https://ecfr.eu/publication/strategic-sovereignty-how-europe-can-regain-its-power/
10. Held, D., Rabinowitz, D. (2021). Global Governance in Crisis: Fragmentation, Complexity and Resilience. Cambridge: Polity Press. URL: https://www.politybooks.com/bookdetail?book_slug=global-governance-in-crisis--9781509539985

Annotation: *the scientific work examines the current trends of globalism and global partnership. Their impact on world domination and control over resources and technologies is shown. New opportunities and risks of globalization processes for Ukraine are outlined.*

Keywords: *globalism, global partnership, world domination, bipolar world, digital imperialism, international organizations, Ukraine.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат економічних наук, доцент,
в.о. декана обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 12. Студентське самоврядування та ініціативи молоді у розвитку науки та бізнес-середовища

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УНІВЕРСИТЕТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІЙЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

ВОЗНЮК Анна, здобувач вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглянуто значення фізичної культури та спорту у формуванні здорового способу життя студентської молоді. Підкреслено, студентські роки є часом, коли закладаються основи звичок і стилю життя, що впливають на фізичне та психічне здоров'я в майбутньому. Фізична активність і заняття спортом сприяють підвищенню працездатності, зниженню рівня стресу, розвитку витривалості та дисципліни, а також відіграють важливу роль у профілактиці захворювань. Вказано на актуальність проблеми в сучасному університетському середовищі та потребу у впровадженні програм, спрямованих на підтримку здоров'я студентів.*

Ключові слова: *студентська молодь, здоровий спосіб життя, фізична культура, спорт, фізична активність, профілактика.*

Сучасне життя студентів нерідко супроводжується значним інтелектуальним навантаженням, дефіцитом часу та стресами, які негативно відображаються на стані їхнього здоров'я. У цьому життєвому етапі закладаються основи звичок і стилю життя, що робить питання підтримки та зміцнення здоров'я особливо важливим. Фізична культура та спорт виступають дієвими інструментами для збільшення рухової активності, розвитку витривалості й дисципліни, а також сприяють формуванню здорового способу життя серед студентів. Таким чином, важливість цієї теми для університетського середовища сьогодення є беззаперечною.

Для початку, думаю, що потрібно ознайомитись з таким поняттям як спосіб життя. Спосіб життя являє собою поведінкову, стабільну та базову психофізіологічну характеристику особистості або групи людей, що формується під впливом релігійних, соціальних, юридичних, політичних, ідеологічних і культурних факторів. Важливу роль у його становленні відіграють конкретні історичні обставини в країні, менталітет народу, зовнішні впливи та інші чинники [1].

Спосіб життя охоплює різноманітні аспекти людського існування, включаючи фізичне та психічне здоров'я, харчування, рухову активність, стосунки з оточенням, організацію відпочинку та реалізацію прагнень. Нижче наведено ключові елементи способу життя, які здатні впливати на загальне самопочуття і якість життя людини.

- Фізичне здоров'я – це гарна форма та відсутність серйозних проблем зі здоров'ям. Підтримується спортом, правильним харчуванням і регулярними оглядами.
- Психічне здоров'я – внутрішня рівновага та емоційне благополуччя. Допомагають самопізнання, відпочинок, спілкування й розвиток здібностей.
- Харчування – збалансована дієта з овочами, фруктами, білками, жирами та вуглеводами.
- Фізична активність – регулярні тренування, прогулянки чи вправи на свіжому повітрі для підтримки форми.
- Стосунки – позитивні взаємини з близькими та друзями, які дають підтримку й мотивацію та інші.

З всього вище переліченого, можу сказати, що фізичне здоров'я та активність є однією з найважливіших складових в нашому житті [2].

З цього визначення та його складових у нас випливає ще одне, яке стосується нашого здоров'я, яке формується здебільшого у студентські роки та стосується теми, яку ми обговорюємо, а саме здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя передбачає не лише відмову від шкідливих звичок, а й постійну турботу про своє фізичне, психічне здоров'я та взаємини з оточуючими. Це системний підхід, що складається з щоденних рішень, спрямованих на збереження енергії, зміцнення імунної системи та покращення загальної якості життя. Його дотримання допомагає значно знизити ризик розвитку серцево-судинних, онкологічних та ендокринних захворювань, а також сприяє продовженню життєвого шляху [3]. Тому ми розуміємо, що фізична культура і

спорт,особливо у часі студентського життя, виступають ключовими засобами формування здорового способу життя та зміцнення потенціалу молоді.

Для привернення уваги суспільства до проблематики здорового способу життя численні організації реалізують тематичні програми. Учасники цих програм можуть дізнатися про основи формування здорового способу життя, а також ознайомитися із законами та правилами України, щодо сприяння здоровому способу життя серед молоді, результатами оцінки стану здоров'я та чинників впливу на здоровий спосіб життя молодих громадян за підсумками соціологічних опитувань. На додачу до цього, ці програми забезпечують доступ до аналізу міжнародного й національного досвіду впровадження соціальних проєктів, спрямованих на поширення практик здорового способу життя серед молодіжної аудиторії [4].

Тепер щодо фізичної культури та спорту. Одна з ключових складових у формуванні гармонійно розвиненої особистості – це фізична культура та спорт, якмі до цього я писала. У сучасному суспільстві зростають вимоги до фізичної підготовленості людей, адже саме стан здоров'я часто стає визначальним фактором працездатності у повсякденному житті.

Заняття фізичною культурою і спортом відіграють важливу роль у становленні здорового способу життя, як було вже вище написано, а також духовного та фізичного розвитку молоді, зокрема студентської. Регулярна фізична активність сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню стійкості нервової системи до емоційних стресів, а також підтримці загальної фізичної та розумової працездатності.

Останнім часом з’являється дедалі більше досліджень, призначених питанням здоров'я та здорового способу життя у рамках навчального процесу професійних закладів освіти. У них розглядаються загальні аспекти стану здоров'я студентської молоді, аналізується поширеність таких проблем, як алкоголізм і наркоманія серед молоді, вивчають, як різні чинники впливають на те, як студенти формують здоровий спосіб життя. Також досліджують рівень валеологічної освіченості молоді та проводиться пошук ефективних умов і засобів для формування здорового способу життя.

Студентський вік є періодом активного самопізнання, роботи над розвитком власної особистості та освоєння стилів поведінки.

У цей період завершується фізичне дозрівання організму. Він характеризується досягненням фізіологічного потенціалу: високою реактивністю організму, оптимальними рівнями артеріального тиску тощо. До 17-18 років розбудова рухових функцій організму практично завершується. Паралельно спостерігається зростання таких параметрів, як максимальна сила, швидкість рухів та інші показники, що свідчать про удосконалення рухового апарату [5].

Отже, фізичні вправи та активний спосіб життя дуже важливі для формування здорових звичок і розвитку студентів — як духовного, так і фізичного. Регулярні вправи зміцнюють здоров'я, допомагають краще справлятися зі стресом і підтримують хорошу фізичну та розумову працездатність.

Література:

1. М М. Н. СПОСІБ ЖИТТЯ. *Фармацевтична енциклопедія*. URL: https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/622/sposib-zhittya (дата звернення: 27.09.2025).
2. Спосіб життя особистості - Простір Психологів. *Простір психологів / Інформація. Фахівці. Допомога*. URL: https://psyhology.space/psypedia-post/sposib-zhyttyaosobystosti/#:~:text=Спосіб%20життя%20людини%20містить%20в,,%20які%20підтримують%20здоров'я (дата звернення: 27.09.2025)
3. Здоровий спосіб життя – з чого почати і чому це важливо. *Меділаб Плюс – аналізи за 1 день*.
4. Гружевський В. О. Доцільність використання інноваційних технологій у формуванні особистісно орієнтованої мотивації студентів до фізичного виховання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. № 3. 2024. С. 19–24.
5. Стешенко А.М. Різновиди оздоровчої гімнастики в сучасній фізичній культурі // Фізичне виховання,спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2022. №3. С.176 –179.

Abstract: *The paper examines the importance of physical culture and sports in shaping a healthy lifestyle among university students. It emphasizes that the student age is a crucial period for developing habits and lifestyle patterns that affect physical and mental health in the future. Physical activity and sports contribute to increased performance, stress reduction, endurance, and discipline, as well as play a key role in disease prevention. The relevance of this issue in the modern university environment and the need for programs aimed at supporting students' health are highlighted.*

Keywords: *student youth, healthy lifestyle, physical culture, sports, physical activity, prevention.*

Науковий керівник – ОХРІМЧУК Ірина
викладач кафедри фізичного виховання та базової загальновійськової підготовки,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОВЕДЕННІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ТА ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

ГРОСУ Андрій, здобувач вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджено роль студентського самоврядування у розвитку спортивно-оздоровчої діяльності, проаналізовано різноманітність спортивних заходів та оздоровчих ініціатив, визначено їхній вплив на фізичний стан, соціальну активність та формування лідерських якостей студентської молоді.*
Ключові слова: *студентське самоврядування, спортивно-оздоровча діяльність, фізична культура, аграрних закладах вищої освіти, спортивні заходи, оздоровчі заходи, лідерські якості, командний дух, студентська молодь.*

Спорт у житті здобувача вищої освіти займає особливе місце, адже він є не лише засобом підтримки здоров'я, а й важливим чинником гармонійного розвитку особистості. Регулярні заняття фізичною культурою позитивно впливають на самопочуття, зміцнюють імунітет, сприяють покращенню роботи серцево-судинної системи та підвищують рівень енергії. Крім того, спорт допомагає знижувати рівень стресу та формувати позитивний настрій.

Значний вплив фізична активність має і на успішність студентів. Доведено, що заняття спортом покращують когнітивні функції — пам'ять, увагу та концентрацію, а також розвивають дисципліну, наполегливість і цілеспрямованість. Усе це безпосередньо сприяє ефективнішому навчанню та саморозвитку.

Не менш важливою є роль спорту у формуванні лідерських якостей. Командні ігри та спортивні змагання вчать здобувачів вищої освіти працювати разом, ухвалювати рішення у складних ситуаціях, розвивають відповідальність і командний дух. Таким чином, фізичне виховання стає не лише засобом оздоровлення, а й важливим інструментом виховання активних, цілеспрямованих та впевнених у собі молодих людей. [1]

Студентське самоврядування у аграрних закладах вищої освіти є важливою формою громадської активності здобувачів, що спрямована на захист їхніх прав

та інтересів, а також на участь у процесах управління університетом. Одним із ключових напрямів його діяльності виступає організація спортивно-масової та оздоровчої роботи, яка сприяє гармонійному розвитку особистості, формуванню здорового способу життя та згуртованості студентської молоді.

Таке самоврядування можна розглядати як ініціативну діяльність здобувачів вищої освіти, пов'язану з реалізацією управлінських і організаційних функцій у сфері фізичного виховання та оздоровлення. Воно здійснюється у співпраці з профспілковим комітетом, ректоратом університету, але водночас ґрунтується на власних ініціативах студентського самоврядування на факультетах університету. Завдяки цьому створюються умови для проведення спортивних змагань, оздоровчих заходів, популяризації фізичної культури і спорту в університеті та розвитку лідерських якостей серед студентської молоді.

Участь у спортивно-масових і оздоровчих заходах, які організовує студентське самоврядування, є доступною для всіх здобувачів вищої освіти, і кожен має рівні можливості долучитися до цих процесів. Це сприяє формуванню активної життєвої позиції, підвищує рівень соціальної взаємодії та зміцнює студентське товариство. [2]

Різноманітність спортивних заходів, які організовуються в університетах, охоплює як національні й міжнародні змагання, так і масові активності — турніри, квести, флешмоби, спортивні майстер-класи з провідними спортсменами Миколаївської області. Це можуть бути як класичні командні види спорту (футбол, волейбол, баскетбол, настільний теніс, шахи), так і сучасні оздоровчі практики — фітнес, йога, воркаут, крос-тренінг чи бігові клуби. Подібні події виконують патріотичну, розважальну, комунікативну та виховну функції, адже вони збирають не лише учасників, а й глядачів, створюючи спільний простір студентського життя.

Серед учасників розрізняють спортсменів-любителів, які займаються спортом задля задоволення та підтримки форми, і спортсменів високого рівня, для яких головною мотивацією є досягнення і перемоги на змаганнях. Студентське самоврядування сприяє залученню обох груп, створюючи для них

відповідні умови — від легких активностей для широкого кола молоді до організації університетських збірних команд.

Прикладом є щорічні «Студентські ігри», фак359359ультетські змагання, патріотичні спортивні заходи, а також оздоровчі акції на к359шталт «Днів здоров'я», «Олімпійський тиждень», «День туризму», «Флешмоб до Всесвітнього дня руху» тощо. Завдяки співпраці органів студентського самоврядування з адміністрацією та науково-педагогічними працівниками кафедри фізичного виховання та базової загальновійськової підготовки формується календар спортивних подій, що враховує інтереси широкого студентського загалу. [3; 4]

Отже, спортивно-оздоровча робота є важливим чинником формування здорового способу життя та соціальної активності здобувачів вищої освіти. Вона сприяє зміцненню фізичного стану, розвитку командного духу та лідерських якостей. Завдяки діяльності студентського самоврядування створюються умови для різнобічного залучення молоді до спорту, що підвищує якість студентського життя та сприяє вихованню відповідальності.

Література:

1. Роль спорту в житті студента URL: https://us.bdpu.org.ua/rol-sportu-v-zhytti-studenta.html#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%BC%20%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%20%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D0%BD%D0%B0,%D0%B7%D1%96%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%BC%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%B9.

2. Студентське самоврядування URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F#:~:text=%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B

E%D1%97,%D1%97%D1%85%D0%BD%D1%8E%20%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B2%20%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BC.
3. Які існують види спортивних заходів? URL: https://urge.machine.cx.ua/ukraincyam/yaki-isnuyut-vidi-sportivnikh-zakhodiv.html
4. Спортивне життя університету URL: https://www.mnau.edu.ua/stud/sportyvni-dosyagnennya/

Annotation: *the role of student self-government in the development of sports and wellness activities has been studied, the diversity of sports events and health initiatives has been analyzed, and their impact on the physical condition, social activity, and the formation of leadership qualities of student youth has been determined in agricultural higher education institutions.*

Keywords: *student self-government, sports and wellness activities, physical education, agricultural higher education institutions, sports events, health initiatives, leadership qualities, team spirit, student youth.*

Науковий керівник – ПЕТРЕНКО Наталя,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання та базової загальновійськової підготовки,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

МОТИВАЦІЯ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДІ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ

ОРЛОВА Ксенія, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *У даній роботі досліджено мотивацію молоді до наукової діяльності, аналізуючи внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на цей процес. Розглянуто особливості внутрішньої мотивації, яка базується на особистих інтересах, цікавості та прагненні до самореалізації, а також є ключовою для продуктивності та задоволення від дослідницької роботи. Водночас проаналізовано значущість зовнішніх факторів, таких як організаційна та фінансова підтримка, визнання досягнень та кар'єрні перспективи.*

Ключові слова: *мотивація, наукова діяльність, молодь, внутрішні чинники, зовнішні чинники, самореалізація, науковий інтерес, кар'єрні перспективи, підтримка наукових досліджень.*

Мотивація є однією з основних рушійних сил, що визначає активність особистості в процесі досягнення цілей. У контексті наукової діяльності мотивація молоді є критично важливою для розвитку інтелектуального потенціалу нації та забезпечення її інноваційної стійкості. Мотиви, які спонукають молоду людину до участі в науковій діяльності, можна поділити на внутрішні та зовнішні чинники. Кожен із цих чинників відіграє свою роль у формуванні наукових амбіцій, а їхній баланс та взаємодія визначають результативність наукової роботи.

На думку української науковиці О. Кревської, «…внутрішня мотивація є одним із найважливіших аспектів, що впливають на продуктивність наукової діяльності молоді. Вона базується на особистих потребах, інтересах, цінностях та прагненнях, які сприяють не лише інтелектуальному розвитку, а й задоволенню від процесу дослідження» [1, с. 140].

Одним із основних внутрішніх чинників мотивації є природна цікавість до предмета дослідження. Молодь часто залучається до науки через глибоке бажання зрозуміти явища навколишнього світу, прагнення розкрити нові горизонти в тій чи іншій галузі. Інтерес до певної наукової теми, предмету чи технології формує потяг до її вивчення, що є ключовим фактором у виборі напрямку наукової діяльності.

Як зазначають українські науковиці С. Юдіна, О. Сухомлинова, А.Велика, «…наукова діяльність дає молодим людям можливість досягати конкретних результатів і відчувати себе частиною наукового співтовариства. Це дозволяє реалізувати свої інтелектуальні можливості та прагнення до самовираження. Бажання досягти високих результатів і внести вклад у розвиток наукового знання мотивує до подолання труднощів і негараздів, з якими молодь стикається в процесі наукової роботи» [2, с. 1483].

Молоді люди часто шукають можливості для особистого зростання, в тому числі через розвиток інтелектуальних та професійних навичок. Наукова діяльність стає важливим інструментом для самопізнання і самовдосконалення. Досягнення високих результатів у науці сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей та креативності, що є важливими складовими особистісного розвитку.

Зовнішні чинники мотивації охоплюють фактори, які не залежать безпосередньо від особистих переконань і інтересів, але можуть значно впливати на бажання молодих людей займатися наукою. Це соціальні, економічні, освітні та культурні фактори, які можуть або стимулювати, або стримувати інтерес до наукової діяльності.

Одним із основних зовнішніх стимулів є організаційна підтримка наукових установ, університетів та наукових організацій, які створюють умови для розвитку молодих дослідників. Це включає в себе можливості для участі в наукових конференціях, грантових програмах, отримання стипендії, доступ до сучасного обладнання та матеріалів. Відсутність таких можливостей може значно обмежити мотивацію молоді до залучення в наукову діяльність.

Як зазначає українська науковця Л. Яковицька, «…зовнішня підтримка через визнання наукових досягнень, публікації, нагороди та інші форми соціальної апробації є важливим чинником для формування мотивації молоді до наукової роботи. Соціальна підтримка на рівні університету, професорів і колег сприяє зміцненню впевненості в молодих дослідниках, що, в свою чергу, стимулює їх до подальшої роботи» [3, с. 168].

Зовнішні економічні фактори, такі як фінансова винагорода, можливість отримання стипендій чи наукових грантів, а також кар'єрні перспективи, безпосередньо впливають на мотивацію молодих людей до наукової діяльності. Молодь, яка бачить перспективу кар'єрного росту в науці, має більше стимулів для активної наукової роботи. Тому можливість кар'єрного росту в науковій сфері стає важливим чинником, що мотивує молоду людину до обрання наукової діяльності як професії. Важливим аспектом є те, що внутрішні та зовнішні чинники мотивації не є ізольованими один від одного. Вони взаємодіють і доповнюють один одного, створюючи сприятливі умови для наукової діяльності молоді. Наприклад, високий рівень внутрішнього інтересу до теми може бути посилений зовнішніми чинниками, такими як доступ до фінансування чи підтримка наукової спільноти. Однак відсутність належної зовнішньої підтримки може послабити внутрішню мотивацію, навіть якщо молодь має високий інтерес до наукової роботи.

Мотивація до наукової діяльності серед молоді є важливим чинником, що визначає рівень розвитку науки та інновацій в країні. Однак існують низка проблем, що стримують інтерес до науки серед молоді, зокрема відсутність належної інфраструктури та фінансування наукових досліджень, низька соціальна значущість наукової праці та нестабільність кар'єрних перспектив у науці. Відсутність підтримки з боку освітніх і наукових установ, а також обмежений доступ до ресурсів і можливостей для кар'єрного росту можуть знижувати мотивацію молодих вчених. Крім того, психологічні бар'єри, такі як страх невдачі та відсутність впевненості у власних силах, часто перешкоджають реалізації наукових амбіцій.

Для вирішення цих проблем необхідно створити сприятливе середовище для наукової діяльності молоді. Це включає покращення інфраструктури наукових установ, забезпечення доступу до фінансування та ресурсів, підвищення соціальної значущості наукової праці через популяризацію наукових досягнень та забезпечення стабільних кар'єрних перспектив. Окрім цього, важливо впроваджувати психологічну підтримку молодих науковців через

наставництво, підтримку з боку досвідчених колег і стимулювання впевненості в собі. Збалансований підхід до мотивації дозволить активізувати наукову діяльність серед молоді та забезпечити її участь у розвитку інтелектуального потенціалу країни.

Отже, мотивація до наукової діяльності є складним і багатогранним процесом, що визначається як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Взаємодія цих чинників створює умови для ефективного залучення молоді до науки. Внутрішні чинники, такі як особисті інтереси та прагнення до самореалізації, сприяють розвитку творчого потенціалу, тоді як зовнішні чинники, такі як підтримка наукових установ і можливості для кар'єрного росту, забезпечують необхідні умови для здійснення наукової діяльності. Збалансований підхід до мотивації молодих дослідників є ключем до успішного розвитку науки та інноваційної економіки.

Література:

1. Кревська О.О. Мотиваційні чинники професійної самоефективності особистості: дис. … канд. психол. наук: 19.00.01. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018. 213 с.

2. Юдіна С. Стратегії мотивування студентів до участі у наукових проектах / С.П. Юдіна, О.В. Сухомлинова, А.М. Велика // Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»). – 2024. С. 1483-1494.

3. Яковицька Л. Вплив соціальних чинників на розвиток мотиваційної сфери студентської молоді / Л. Яковицька // Проблеми освіти. – 2021. – Вип. 2. – С. 168-180.

Abstract. *This paper explores the motivation of young people for scientific activity, analyzing the internal and external factors that influence this process. It is considered that internal motivation, which is based on personal interests, curiosity, and the desire for self-realization, is key to productivity and satisfaction from research work. At the same time, the significance of external factors, such as organizational and financial support, recognition of achievements, and career prospects, is analyzed.*

Keywords: *motivation, scientific activity, youth, internal factors, external factors, self-realization, scientific interest, career prospects, support for scientific research.*

Науковий керівник – КОНОПЛЯНИК Дмитро,
асистент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНІ ЕСТАФЕТИ ТА КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ ЯК ФОРМА ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

ОХВАТ Євгеній, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджено роль військово-спортивних естафет та козацьких забав як ефективного інструмента патріотичного виховання молоді. Проаналізовано їхній виховно-фізичний потенціал, психологічний вплив на формування командної взаємодії, дисципліни та національної ідентичності. Наведено практичні підходи до впровадження цих форм у навчально-виховний процес та окреслено переваги і можливі ризики.*
Ключові слова: *патріотичне виховання, військово-спортивні естафети, козацькі забави, фізичне виховання, національна ідентичність.*

Військово-спортивні естафети і козацькі забави в сучасних умовах України мають не лише спортивно-оздоровчий характер, а й важливе виховне значення. У поєднанні фізичного навантаження, елементів командної взаємодії і національної символіки вони формують у молоді відчуття приналежності до спільноти, готовність до взаємопідтримки та повагу до історичних традицій. Практика проведення подій такого типу в школах, ліцеях та вищих навчальних закладах показує, що учасники отримують не лише покращення фізичних якостей (витривалість, спритність, силу), а й підвищення морально-психологічної стійкості, відповідальності за товаришів і навички швидкого прийняття рішень у командній діяльності [1].

Козацькі забави як форма активності опираються на народні традиції і водночас легко адаптуються до сучасних вимог освіти: перетягування линви, естафети з елементами спритності, ігри-симуляції, силові змагання — усе це можна впроваджувати як у фізичному вихованні, так і під час тематичних заходів (наприклад, до Дня захисника України). Такий формат дає можливість не лише залучити молодь до рухової активності, а й через розповідь, символіку і сценографію передати історичний контекст, пробудити цікавість до національної історії і формувати позитивне ставлення до ідей захисту Батьківщини [2].

Важливою складовою ефективності є правильно організована методика заходів: естафети повинні бути структурованими, враховувати вікові

особливості учасників і мати чітку систему безпеки. Досвід українських навчальних закладів свідчить, що успіх таких заходів залежить від підготовки інструкторів, наявності відповідного інвентарю та адаптації вправ під фізичні можливості різних груп. Також позитивний ефект посилюється, коли до програми додаються навчальні блоки — короткі історичні екскурси, бесіди про подвиги захисників, демонстрація наочних матеріалів — це робить захід інформативним і виховним одночасно [3].

Патріотичне виховання через рухливі ігри і естафети має важливий психологічний вимір: спільна фізична діяльність створює умови, у яких формується довіра між учасниками, розвивається здатність долати труднощі разом, з'являється відчуття «ми» замість «я». У контексті воєнного часу і постконфліктного суспільства ці навички набувають особливої цінності — вони сприяють не лише індивідуальній загартованості, а й укріпленню суспільного капіталу, готовності до взаємодопомоги. Водночас слід пам'ятати про етичний компонент: виховання любові до рідної землі має відбуватися без надмірної мілітаризації свідомості дітей і підлітків; важливо поєднувати ігрові елементи з осмисленням цінностей, щоб не провокувати агресивні установки [4]. Практичні приклади проведення військово-спортивних естафет у різних регіонах України демонструють широкий спектр форм і сценаріїв: від простих шкільних естафет з перешкодами до складних багатоступеневих випробувань, що включають вправи з домедичної допомоги, стрільбу з пневматичної зброї (в межах безпечних норм), транспортування «поранених» та інші елементи, наближені до реалій службової підготовки. Такий досвід доводить, що заходи можна робити і видовищними, і безпечними, і одночасно корисними для формування практичних навичок [5].

Реалізація програми патріотичного виховання через козацькі забави і естафети потребує системного підходу: включення цих заходів до навчального плану як позакласних або факультативних занять, підготовка методичних матеріалів для викладачів і вихователів, співпраця з місцевими організаціями та ветеранами для організації тематичних зустрічей. Також корисним є використання міждисциплінарних зв'язків: історія, основи здоров'я, фізкультура

та громадянська освіта можуть поєднуватися у спільному проєкті, де фізична активність супроводжується рефлексивною роботою над змістом та значенням традицій [2][3]

Окремо варто зазначити роль волонтерських і громадських ініціатив: часто саме вони дають поштовх до проведення локальних фестивалів козацьких забав, організовують квести і патріотичні заходи з широким залученням молоді. Така ініціатива сприяє появі моделей «добровільного патріотизму», коли молоді люди приходять на подію не під примусом, а через внутрішню мотивацію, що робить виховний вплив значно міцнішим і довготривалішим [1, 5].

У практичному сенсі, щоб захід мав максимальну виховну цінність, потрібно дотримуватись декількох простих правил: планувати вправи за складністю від легших до складніших, забезпечувати рівні умови участі для всіх, підкреслювати командні досягнення більше, ніж індивідуальні перемоги, включати елементи рефлексії (короткі обговорення після естафети про пережитий досвід і значення дій), а також уникати зайвої демонстрації воєнної сили чи насильства у форматі, який може травмувати дітей [3][4].

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що військово-спортивні естафети та козацькі забави — це дієвий інструмент патріотичного виховання, що поєднує фізичний розвиток, виховання командних якостей і формування національної свідомості. Їхній ефект буде найбільш помітним за умови продуманого методичного підходу, безпеки, інтеграції з навчальними дисциплінами та врахування вікових і психологічних особливостей учасників [2,3,5].

Автор вважає, що впровадження козацьких забав і військово-спортивних естафет у школи та позашкільні заклади — це не лише шлях до фізичного загартування молоді, а й реальна можливість виховувати відданість своїй країні, взаємоповагу та відповідальність. Автор підкреслює, що важливо зберігати баланс між патріотичним змістом і безпекою, не допускати мілітаризації дитячого середовища та робити акцент на цінностях співпраці й гідності.

Література:

1. Методична розробка «Козацькі забави». Naurok, 2022. URL: https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-kozacki-zabavi-278130.html. На Урок
2. «Козацькі забави-2023» — новина Львівського вищого професійного училища, 2023. URL: https://lvpupo.lviv.ua/category/novyny-lvpupo/patriotychne-vyhovannya/ (сторінка з описом заходів). ЛПКІКМ
3. «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту» — збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Національний університет оборони України), 2024. PDF: https://nuou.org.ua/assets/documents/conf-24-12-10.pdf. Національний університет оборони України
4. Військово-спортивний захід — сценарії та методики (Naurok, матеріали 2021–2022). URL: https://naurok.com.ua/viyskovo-sportivniy-zahid-239867.html. На Урок
5. Репортаж про військово-спортивні естафети пам'яті (Gazeta-Misto, 2024) — приклад програм естафет з елементами першої допомоги та зброєзнавства (в межах безпеки): https://gazeta-misto.te.ua/u-ternopoli-shkolyari-zmagalysya-u-vijskovo-sportyvnij-estafeti-pamyati-geroya-ukrayiny-sergiya-konovala/ . Газета Місто

Abstract:
The thesis examines military-sports relays and Cossack games as effective instruments of patriotic education for youth. It analyzes their educational and physical potential, psychological impact on team interaction, discipline, and national identity formation. Practical approaches for integrating these activities into educational processes are provided, along with their advantages and potential risks.
Keywords: *patriotic education, military-sports relays, Cossack games, physical education, national identity.*

Науковий керівник – *ПЕТРЕНКО Наталя,*
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри фізичного виховання та БЗВП
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ У СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ

СТІЛЬНИК Юлія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглядається роль лідерських якостей молоді як ключового чинника ефективного функціонування та розвитку студентського самоврядування. Здійснено аналіз структури лідерських якостей, таких як відповідальність, ініціативність, емоційна компетентність, організаторські та комунікативні здібності. Акцентовано увагу на взаємозв'язку між активною участю студентів у самоврядуванні та розвитком їхнього лідерського потенціалу. Сформульовано практичні рекомендації щодо створення сприятливого освітнього середовища для розвитку лідерських якостей студентської молоді.*
Ключові слова: *лідерські якості, студентське самоврядування, молодь, самоорганізація.*

Студентське самоврядування виступає важливим соціально-педагогічним інститутом, що створює середовище для реалізації лідерського потенціалу молоді.

У сучасних умовах (глобалізація, цифрові трансформації, суспільні виклики) потреба у молодіжному лідерстві зростає, що змушує звертати увагу не лише на наявність лідерських позицій, але й на їх якість.

Лідерські якості розглядаються як сукупність рис особистості, мотиваційно-ціннісних орієнтирів, емоційної компетентності, комунікативних та організаційних навичок, здатності керувати собою й впливати на інших [1, с. 55]. Студентське самоврядування виконує функцію освітньо-виховного простору, де ці якості можуть формуватися через практичну діяльність, взаємодію, участь у прийнятті рішень, реалізацію ініціатив.

Основні лідерські якості, що розвиваються у студентському самоврядуванні наступні:

– прагнення до самовдосконалення, відповідальність, орієнтація на спільне благо, усвідомлена громадянська позиція [2, с. 48];

– здатність планувати, організовувати заходи, делегувати, працювати у команді, навички публічного виступу і переконання [3, с. 106];

– емпатія, управління своїми емоціями, стресостійкість, здатність до самооцінки і рефлексії [1, с. 59];

– генерування нових ідей, креативність, готовність до змін і досліджень [4, с. 100].

Існують певні умови, що сприяють чи перешкоджають розвитку лідерських якостей, а саме: зрозумілі правила обрання і функціонування органів студентського самоврядування, прозорість, відкритість, добровільність участі; принципи ініціативності, співпраці, відповідальності; наставництво, створення можливостей для практичної діяльності, забезпечення ресурсів і зворотного зв'язку; високий рівень самооцінки, внутрішня мотивація, готовність брати на себе відповідальність, толерантність та здатність до саморозвитку; контекстні та зовнішні фактори: соціокультурне середовище, нормативно-правова база, участь у громадському житті, вплив зовнішніх викликів (наприклад, війна, пандемія) змінюють як можливості, так й обмеження для реалізації лідерства.

Подальший розвиток лідерських якостей молоді має бути забезпечено шляхом включення у навчальні плани тренінгів та курсів з розвитку лідерства, емоційного інтелекту, комунікацій та організаційних навичок; створення програм менторства між більш досвідченими лідерами студентського самоврядування та новими активістами; забезпечення можливості активної участі студентів у прийнятті рішень (на рівні факультету, університету), а також доступ до реальних проектів із видимими результатами; моніторинг і діагностика розвитку лідерських якостей, використання опитувальників та тестових методик для зворотного зв'язку.

Отже, лідерські якості молоді є багатовимірним явищем, яке формується внаслідок взаємодії особистості, організаційного середовища та практичної діяльності в рамках студентського самоврядування. Студентське самоврядування може бути ефективним механізмом для розвитку таких якостей, за умови розвитку відповідних організаційно-педагогічних умов і активної підтримки з боку освітніх інституцій. Формування лідерства не відбувається автоматично: необхідні цілеспрямовані дії, системне планування, ресурси та заохочення.

Література:

1. Пархоменко Н. В. (2020). Студентське самоврядування як засіб формування громадянської активності та лідерства студентів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. №74, С. 142–146. URL : https://npo.kubg.edu.ua/article/view/276410
2. Гулко О. М. (2021). The Influence of Student Government on the Development of Future Teachers' Leadership Qualities. Молодь і ринок. №6 (197). С. 46–51. URL : https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/4KyMWkv9/
3. Мельник Т. І., Кравченко О. А. (2021). Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. №197. С. 104–109. URL : https://npo.kubg.edu.ua/article/view/294015
4. Микитюк О. С. (2023). Психолого-педагогічні умови розвитку лідерства у студентській молоді. *Молодь і ринок.* №3(210). С. 98–103. URL : https://mir.dspu.edu.ua/article/view/298631

Abstract: *The role of leadership qualities in young people as a key factor in the effective functioning and development of student self-government is considered. An analysis of the structure of leadership qualities such as responsibility, initiative, emotional competence, organizational and communication skills is carried out. Attention is focused on the relationship between active student participation in self-government and the development of their leadership potential. Practical recommendations are formulated for creating a favorable educational environment for the development of leadership qualities in young students.*

Keywords: leadership qualities, student self-government, youth, self-organization.

***Науковий керівник – ШАРАТА* Наталія,**
д-р екон. наук, професорка,
проректор із науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

Секція 13. Створення новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції для потреб держави. Європейська інтеграція

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

ВОРОШИЛОВА Людмила, здобувачка вищої освіти
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглянуто роль міжнародних фінансових організацій (МФО) у розвитку світового ринку. Визначено їхні основні функції, напрями діяльності та вплив на економічну стабільність країн-учасниць. Акцентовано увагу на позитивних і ризикових аспектах співпраці з ними.*
Ключові слова: *міжнародні фінансові організації, МВФ, Світовий банк, ЄБРР, міжнародний ринок.*

Міжнародні фінансові організації (МФО) є важливими інституціями, що формують фінансову стабільність та сприяють інтеграції країн у світовий ринок. Вони забезпечують доступ до фінансових ресурсів, підтримують структурні реформи та сприяють розвитку інвестиційної діяльності у країнах-учасницях. Основними функціями МФО є фінансова підтримка, регулювання макроекономічних процесів, консультаційна діяльність та сприяння глобальній інтеграції.

Характеристика основних міжнародних фінансових організацій наведена у таблиці 1.

Таблиця 1. **Функції основних міжнародних фінансових організацій та їх роль для країн-учасниць**

Назва організації	Рік створення	Функції	Вплив на країни-учасниці
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	1944	Стабілізація платіжного балансу, валютна політика	Кредитування країн у кризі
Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)	1944	Інвестиції у розвиток та інфраструктуру	Фінансування проєктів у транспорті, енергетиці
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	1991	Підтримка реформ у перехідних економіках	Кредити для малого та середнього бізнесу

Джерело: узагальнено автором за [1–5].

Нами встановлено, що співпраця з міжнародними фінансовими організаціями має як позитивні результати для країн-учасниць, так і певні ризики. У таблиці 2 вказано основні позитивні та ризикові аспекти діяльності МФО.

МФО можуть надавати фінансову підтримку для стабілізації економіки, але водночас створюють боргову залежність. Серед ризиків також слід вказати політичгний тиск, уніфікацію політики без урахування специфіки країни та соціальні наслідки скорочення витрат.

Таблиця 2. **Основні позитивні та ризикові аспекти діяльності МФО**

Позитивні аспекти	Ризики
Доступ до дешевих кредитів	Боргова залежність
Сприяння інвестиціям у розвиток	Політичний тиск на країни
Стабілізація валютних курсів	Уніфікація політики без урахування специфіки
Глобальна інтеграція	Соціальні наслідки скорочення витрат

Джерело: узагальнено автором за [1–5].

Отже, міжнародні фінансові організації відіграють ключову роль у розвитку світового ринку, сприяючи фінансовій стабільності країн-учасниць та глобальній інтеграції. Проте ефективна співпраця з ними потребує збалансованого підходу для мінімізації потенційних ризиків і збереження економічної незалежності держав.

Література:

1. International Monetary Fund (IMF): Official website. URL: https://www.imf.org
2. World Bank: Official website. URL: https://www.worldbank.org
3. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD): Official website. URL: https://www.ebrd.com
4. Bank for International Settlements (BIS): Official website. URL: https://www.bis.org
5. World Trade Organization (WTO): Official website. URL: https://www.wto.org

***Annotation**: The article analyzes the role of international financial organizations (IFOs) in the development of the global market. Their key functions, objectives, and impact on the economic stability of different countries are defined. The advantages and risks of cooperation with IFOs are identified.*

***Keywords**: international financial organizations, IMF, World Bank, EBRD, global market.*

Науковий керівник – БУРКОВСЬКА Алла,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

Секція 14. Психологічні аспекти розвитку сучасності

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ КЕРІВНИКА ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

АЛІЄВА Анастасія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація**: У дослідженні визначено роль емоційного інтелекту керівника в сучасному управлінні організацією. Проаналізовано його вплив на ефективність лідерства, мотивацію персоналу та формування сприятливого соціально-психологічного клімату.*

***Ключові слова**: емоційний інтелект, лідерство, управління організацією, мотивація персоналу, соціально-психологічний клімат, ефективність, компетенції керівника, корпоративна культура.*

У сучасних умовах управління організацією роль керівника значно ускладнилася. Він повинен не лише контролювати робочі процеси та виконання завдань, а й ефективно взаємодіяти з людьми, розуміти їхні потреби та мотивувати до розвитку. Здатність керівника орієнтуватися у соціальних та емоційних аспектах взаємодії з підлеглими стає ключовим чинником ефективності управління. Саме у цьому контексті важливим стає розгляд психологічних компетенцій та навичок, які дозволяють лідеру створювати сприятливе середовище для роботи та розвитку персоналу.

У 1990 році Пітер Селовей та Джон Мейєр уперше увели в науковий обіг поняття «емоційний інтелект». Вони визначили його як здатність усвідомлювати та аналізувати власні емоції з метою підвищення ефективності мислення. Це включає вміння точно сприймати, оцінювати й викликати емоції так, щоб вони підтримували процес мислення, розуміння природи емоцій та їх ідентифікацію, а також уміння свідомо керувати ними для сприяння особистісному, інтелектуальному й емоційному розвитку.

Психолог Рувен Бар-Он, прихильник змішаної моделі емоційного інтелекту, розглядає емоційний інтелект як сукупність знань і навичок, що дають змогу ефективно вирішувати життєві ситуації. Науковець пропонує власну структуру цього феномену, виокремлюючи п’ять основних його елементів: самоусвідомлення (розуміння та прийняття власних емоцій, впевненість у собі,

почуття власної гідності, прагнення до самореалізації й незалежності), міжособистісну компетентність (емпатію, уміння встановлювати гармонійні стосунки, відповідальність за соціальні дії), адаптивні здібності (здатність аналізувати обставини, гнучко реагувати на зміни й ефективно вирішувати проблеми), уміння керувати стресом (стриманість, емоційна врівноваженість, контроль над імпульсивними реакціями) та позитивне емоційне налаштування (оптимізм, життєрадісність, внутрішнє відчуття щастя) [1].

У 1998 році Деніел Гоулман підкреслив, що сучасне розуміння емоційного інтелекту тісно пов'язане з класичною теорією управління, яка визначає ефективність адміністратора через три ключові навички: технічні, концептуальні та людські, тобто пов'язані зі сприйняттям і визнанням керівників, колег і підлеглих. Спираючись на компоненти емоційного інтелекту, визначені Деніелом Гоулманом, можна дійти висновку, що він охоплює такі ключові складові: самосвідомість – уміння розуміти власні емоції під час прийняття рішень, усвідомлювати сильні та слабкі сторони, формувати цілі й цінності; саморегуляцію – здатність контролювати емоції та стримувати імпульси; мотивацію – прагнення досягати особистих цілей заради підвищення продуктивності та самого факту досягнення; емпатію – уміння розпізнавати емоції інших, співпереживати й водночас зберігати об'єктивність; а також соціальні навички – здатність будувати ефективні стосунки в команді. Як зазначав Д. Гоулман, «саме лідери повинні задавати певний емоційний стандарт, на який би рівнялися інші».

Сьогодні конкурентоспроможність бізнесу дедалі більше залежить від компетентних і рішучих працівників, які визначають напрямок ефективної діяльності організації. У глобалізованому виробництві зростає роль особистості – її рис, емоцій і манери поведінки, а провідні світові компанії вже активно залучають лідерський потенціал підлеглих як один із рушіїв зростання. Емоції лежать в основі діяльності лідера, тому здатність розпізнавати та керувати ними дозволяє спрямовувати колективні емоції позитивно та запобігати конфліктам [2].

Врахування емоційного інтелекту кандидатів під час підбору персоналу забезпечує низку переваг: підвищену залученість і задоволеність працівників, ефективнішу командну взаємодію та продуктивність, кращу утримуваність кадрів і зменшення плинності персоналу, а також позитивний вплив на культуру організації та її репутацію [3].

Завдання HR-менеджера зазвичай включають налагодження ефективних комунікацій із кандидатами та працівниками, вирішення конфліктів у команді, запобігання синдрому емоційного вигорання та покращення соціально-психологічного клімату в колективі [4]. Емоційно компетентні лідери здатні надихати та мотивувати команди, ефективно долати складні ситуації та будувати міцні професійні стосунки.

Основна складність для керівників полягає у вирішенні питань продуктивності та взаємодії з людьми. Характер внутрішньої атмосфери в колективі великою мірою залежить від обраного управлінського стилю. Серед найпоширеніших підходів виокремлюють шість провідних: диктаторський, наставницький, партнерський, авторитетний, демократичний та зразковий. Здатність ефективно використовувати ці стилі залежить від рівня емоційного інтелекту керівника. Уміння обирати оптимальний стиль для конкретної ситуації позитивно впливає на корпоративний клімат [5].

Найефективніша мотивація часто ґрунтується не на матеріальних стимулах, а на моральному задоволенні. Менеджер із розвиненим емоційним інтелектом розпізнає й адекватно реагує на настрої підлеглих, що сприяє порозумінню та позитивному соціально-психологічному клімату. Він відіграє ключову роль у формуванні сприятливого соціально-психологічного клімату: оптимістичний та енергійний керівник надихає команду, передає свої емоції та підвищує активність організації. Чуйність і вміння налагоджувати взаємодію допомагають мотивувати, об’єднувати та створювати атмосферу довіри і поваги, надаючи роботі персоналу зміст.

Емоційний інтелект є навичкою, яку можна розвивати на практиці, тому керівники повинні сприяти навчанням міжособистісним і соціальним навичкам

та розвитку емпатії для зміцнення стосунків у колективі. Працівники з високим рівнем емоційного інтелекту відкриті до зворотного зв'язку, конструктивної критики та вирішення конфліктів, перетворюючи потенційно негативні ситуації на позитивні. Щасливі та вмотивовані працівники здатні керувати власними емоціями та емоціями інших, віддані роботі та організації, прагнуть сенсу в діяльності, наставництва та розвитку. Ефективний розвиток емоційного інтелекту менеджера забезпечують корпоративні тренінги з особистісного росту, комунікації та лідерства, систематична робота над усвідомленням і контролем власних емоцій через самоконтроль і аналіз реакцій у стресі, регулярна практика конструктивного зворотного зв'язку та набуття досвіду взаємодії з підлеглими і колегами різних рівнів. Поєднання формальної підготовки, щоденної саморефлексії й реальної практики розвиває як внутрішні, так і зовнішні складові емоційного інтелекту, роблячи менеджера більш стійким, емпатійним і ефективним у керуванні командою. Тому розвиток емоційного інтелекту є важливим пріоритетом для лідерів і тих, хто прагне кар'єрного зростання [6].

Отож, цілеспрямований розвиток емоційного інтелекту трансформує колективні процеси, формуючи середовище, в якому індивідуальна автономія, відповідальність за прийняття рішень та здатність до ефективної координації інтегруються у спільну динаміку організації. Така інтеграція створює синергетичний ефект: організація стає більш адаптивною, здатною передбачати і мінімізувати ризики, оптимально використовувати внутрішні ресурси та посилювати стратегічну ефективність. У підсумку розвиток емоційного інтелекту виступає не лише інструментом підвищення продуктивності окремих співробітників, а ключовим фактором формування стійкої, гнучкої та результативної організаційної системи.

Література:

1. Емоційний інтелект в управлінні персоналом: підходи до розуміння та його розвиток. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/be95cae0-8ac4-42a2-bf0e-7f5960106d3f/content

2. Емоційне лідерство в системі управління персоналом. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/117.pdf
3. Роль емоційного інтелекту в ефективному підборі персоналу. URL : https://performia.com.ua/ua/emotciyniy-intelekt-dlya-pidboru-personalu
4. Емоційний інтелект HR-менеджера: як його розвивати. URL : https://budni.robota.ua/career/emotsiyniy-intelekt-hr-menedzhera-yak-yogo-rozvivati
5. Емоційний інтелект менеджерів: проблеми ідентифікації, оцінювання та впливу на ефективність діяльності підприємства. URL : https://iqholding.com.ua/articles/emotsiinii-intelekt-menedzheriv-problemi-identifikatsii-otsinyuvannya-ta-vplivu-na-efektivnist-diyalnosti-pidpri%D1%94mstva

***Abstract**: the study identifies the role of a leader's emotional intelligence in modern organizational management. It analyzes its impact on leadership effectiveness, staff motivation, and the formation of a favorable socio-psychological climate.*

***Keywords**: emotional intelligence, leadership, organizational management, employee motivation, socio-psychological climate, effectiveness, managerial competencies, corporate culture.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
канд. екон. наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

АНДРЄЄВА Марія, здобувач вищої освіти,
спеціальність* H6 *Ветеринарна медицина
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *У статті розглянуто філософські аспекти впливу соціальних мереж на ідентичність особистості в умовах інформаційного суспільства. Показано, що соціальні мережі формують нові механізми соціалізації та самопредставлення, що призводить до явищ поліідентичності, симуляції та кризи автентичності. Проаналізовано роль алгоритмів цифрового середовища як інструментів соціотехнічного конструювання «Я» та підпорядкування суб'єкта новим формам влади. Наголошено на необхідності розвитку цифрової етики та критичного мислення як передумов збереження цілісності ідентичності у цифрову добу.*

Ключові слова*: ідентичність, соціальні мережі, філософія, поліідентичність, симуляція, інформаційне суспільство.*

Ідентичність є однією з ключових категорій філософської антропології та соціальної філософії. Вона виражає усвідомлення людиною власного «Я», відчуття безперервності й цілісності існування, а також визначає її місце у суспільстві. Ідентичність можна розглядати як внутрішню неперервність досвіду, що зберігається попри зміни соціальних ролей та середовищ [1]. Проте в умовах інформаційного суспільства, де цифрові технології та соціальні мережі стали невід'ємною частиною повсякденності, відбувається радикальна трансформація уявлень про ідентичність. Соціальні мережі сьогодні виконують роль не лише технічного інструменту комунікації, але й середовища соціалізації. У цифровому просторі індивід постійно балансує між автентичним образом і його віртуальною репрезентацією [2, с. 29].

Можливість створювати різні версії себе призводить до феномену поліідентичності, коли людина конструює кілька «Я» для різних соціальних контекстів. Це явище, з одного боку, розширює можливості для самовираження, а з іншого — створює загрозу фрагментації внутрішнього світу. О. Дзьобань і С. Жданенко зазначають, що поліідентичність у цифрову добу часто стає причиною внутрішніх конфліктів і почуття відчуженості [3, с. 20].

Постмодерна філософія звертає увагу на проблему симуляції. Ж. Бодріяр вказував, що у сучасному суспільстві «симулякр стає реальнішим за саму реальність» [4]. У соціальних мережах це проявляється в тому, що цифровий образ людини, створений і підтримуваний у віртуальному просторі, поступово набуває більшої значущості, ніж її реальне «Я». Окрему увагу слід звернути на проблему влади та контролю у цифровому середовищі. За М. Фуко, влада реалізується не лише через прямий примус, а й через контроль над дискурсами [5]. Алгоритми соціальних мереж, формуючи інформаційні стрічки, створюють ефект «інформаційних бульбашок», у яких користувачі отримують переважно ті повідомлення, що відповідають їхнім упередженням і попереднім уподобанням. Як наслідок, горизонт мислення обмежується, критичне сприйняття дійсності слабшає, а ідентичність формується під впливом зовнішніх інформаційних структур.

Крім соціальних і філософських аспектів, важливим є вплив соціальних мереж на психологічний стан та тілесність людини. Надмірне занурення у цифрове середовище призводить до зниження здатності до глибокої рефлексії, розладів сну, тривожності та відчуття постійного дефіциту часу [6].

У підсумку можна стверджувати, що соціальні мережі є одним із найпотужніших чинників трансформації ідентичності у сучасному світі. Вони змінюють способи самовираження, структуру соціалізації, формують нові механізми влади та контролю, водночас відкриваючи простір для розвитку й комунікації. Усвідомлене використання соціальних мереж, розвиток цифрової етики та критичного мислення є необхідними умовами збереження автентичності та автономії людини в умовах глобальної цифровізації.

Література:

1. Міносян А., Варипаєв О., Посилення ролі суспільних дисциплін у контексті збереження національної ідентичності // Сучасні тенденції в українській гуманітаристиці: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м.Харків, 30 лист. 2023р.- Харків: ХНАДУ, 2023. - с. 93-95. URL :

https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/890d5ca3-8c18-479e-985b-bd580c53d5b1/content

2. Варипаєв О. М., Міносян А. С., Юрченко Л. І. Методологія застосування концепції емоційного інтелекту в гуманітарних дисциплінах. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців : тези доп. Третьої Міжнар. наук.-метод. конф., м. Харків, 27 трав. 2021 р. Харків : ХДУХТ, 2021. С. 29-30. URL : https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/4c92744d-638d-4936-acb7-5534dfe642bd/content

3. Дзьобань О., Жданенко С. *Ідентичність у цифрову добу: філософські рефлексії*. — Харків: Право, 2022.

4. Бодріяр Ж. *Симулякри і симуляція*. — Львів: Кальварія, 2019.

5. Foucault M. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*. — New York: Pantheon Books, 1980

6. Запоріжченко О. *Ідентичність особистості в інформаційному суспільстві*. — Харків: ХНУ, 2020.

***Annotation**: The article examines the philosophical aspects of the influence of social networks on personal identity in the context of the information society. It demonstrates how social networks form new mechanisms of socialization and self-representation, leading to phenomena such as poly-identity, simulation, and a crisis of authenticity. The role of digital environment algorithms is analyzed as instruments of socio-technical construction of the "self" and as a means of subject subordination to new forms of power. The necessity of developing digital ethics and critical thinking as prerequisites for preserving the integrity of identity in the digital age is emphasized.*
***Key words**: imperial policy, war, colonialism, historical memory, Ukraine.*

Науковий керівник – ВАРИПАЄВ Олексій,
кандидат філософських наук, доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків

ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВІРТУАЛЬНА БЛИЗЬКІСТЬ І РЕАЛЬНА САМОТНІСТЬ

АСМОЛОВА Тетяна, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація**: розглянуто явище віртуальної близькості як наслідок цифровізації спілкування. Підкреслено амбівалентність цього феномена: з одного боку – розширення можливостей соціальної взаємодії, з іншого – ризик емоційної ізоляції та суб'єктивної самотності. Висвітлено психологічні механізми конструювання віртуальної ідентичності, а також негативні наслідки дефіциту офлайн-контактів.*

***Ключові слова:** віртуальна близькість, цифрова комунікація, соціальні мережі, самотність, емоційна ізоляція, онлайн-спілкування, ідентичність, самопрезентація, цифрова грамотність, емоційний інтелект.*

У сучасному світі стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій докорінно змінив характер людського спілкування. Соціальні мережі, месенджери, відеоконференції, форуми та численні онлайн-платформи створили нову реальність – так звану цифрову епоху спілкування. Цей феномен несе у собі амбівалентні наслідки: з одного боку – безпрецедентні можливості для формування та підтримки соціальних зв'язків, а з іншого – загрозу виникнення феномена «віртуальної близькості» за умов реальної самотності.

Віртуальна близькість – це форма соціальної взаємодії, яка реалізується через цифрові канали комунікації, де люди можуть відчувати емоційну залученість, обмінюватися думками, підтримувати контакт на великій відстані, залишаючись при цьому фізично ізольованими. Одним із ключових психологічних механізмів, що забезпечують формування віртуальної близькості, є можливість створення бажаного іміджу, управління самопрезентацією, а також уникнення незручних аспектів безпосередньої комунікації.

У віртуальному середовищі людина може конструювати власну ідентичність більш гнучко, ніж у реальному спілкуванні, демонструючи лише ті риси, які прагне підкреслити. Завдяки цьому знижується рівень тривожності, пов'язаної з оцінкою іншими, формується відчуття емоційної підтримки. Водночас така близькість часто є поверхневою, позбавленою глибини та автентичності.

Попри ілюзію розширених контактів, парадоксально зростає рівень суб'єктивної самотності. Наукові дослідження (Cacioppo & Patrick, 2008; Holt-Lunstad et al., 2015) доводять, що надмірне залучення до онлайн-комунікації не компенсує відсутність глибоких міжособистісних стосунків офлайн. Згідно з гіпотезою displacement hypothesis, час, витрачений на онлайн-спілкування, знижує кількість і якість реальних соціальних взаємодій, що веде до емоційної ізоляції [1, 63].

Самотність у цифрову епоху набуває якісно нових рис. По-перше, людина може перебувати в умовах постійної віртуальної взаємодії, але відчувати відсутність глибокого емоційного контакту. По-друге, цифрові алгоритми створюють ефект «інформаційних бульбашок» (filter bubbles), що обмежує контакт з альтернативними думками та зміцнює почуття ізольованості від ширшого соціального контексту. По-третє, феномен «порівняння себе з іншими» у соціальних мережах посилює відчуття незадоволеності власним життям та знижує рівень психологічного благополуччя.

Реальна самотність, зумовлена віртуальною близькістю, асоціюється з низкою негативних психологічних наслідків: розвитком депресивних станів, підвищеним рівнем тривожності, зниженням самооцінки, порушеннями сну, зростанням рівня стресу. Окремої уваги заслуговує вплив на підлітків і молодь, для яких цифрова комунікація є основним каналом соціалізації. Формування уявлень про стосунки, дружбу та інтимність на основі віртуального досвіду може викривляти очікування та ускладнювати встановлення глибоких міжособистісних зв'язків у дорослому житті [2, 993].

Особливо небезпечною є поступова десенсибілізація до емоційних потреб інших людей, оскільки відсутність невербальної складової (жестів, міміки, інтонацій) в онлайн-спілкуванні знижує емпатичні навички.

Усвідомлення амбівалентності цифрової комунікації є важливою передумовою для пошуку оптимальної моделі взаємодії. Психологічні дослідження пропонують кілька стратегій зменшення ризику виникнення реальної самотності:

- розвиток цифрової грамотності – формування у користувачів критичного ставлення до віртуальних комунікацій, усвідомлення їх обмежень та можливостей.

- підтримка офлайн-контактів – стимулювання участі в очних зустрічах, спільній діяльності, громадських ініціативах.

- розвиток емоційного інтелекту – навчання навичок емпатії, активного слухання, розуміння невербальної комунікації [3, 117].

Отже, психологія спілкування в цифрову епоху перебуває на перетині складних трансформаційних процесів. Віртуальна близькість здатна створити відчуття соціальної включеності, однак за відсутності глибоких офлайн-зв'язків це може призводити до зростання відчуття реальної самотності. Виклики цифрової доби потребують розвитку нових психологічних компетенцій, що дозволяють ефективно інтегрувати можливості сучасних технологій, зберігаючи психологічне благополуччя та соціальну гармонію.

Література

1. Горбань Ю., Олійник О. Інформаційна культура особистості в цифрову епоху: до питання академічної доброчесності. 2024. С. 63.
2. Мисюк О. Ю., Семенишина І. В., Муравйова І. А. Soft-skills у цифрову епоху: перспективи використання VR та AR в освітньому процесі. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025. С. 993-1005.
3. Чертов В. І. Роль медіаграмотності в епоху цифрової революції: виклики та перспективи. Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (протокол № 8 від 26 вересня 2024 року). 2024. С. 117.

Abstract: *The phenomenon of virtual closeness is examined as a consequence of the digitalization of communication. The ambivalence of this phenomenon is emphasized: on one hand, it expands opportunities for social interaction; on the other, it poses risks of emotional isolation and subjective loneliness. The psychological mechanisms of constructing a virtual identity are explored, along with the negative consequences of a lack of offline contact.*

Keywords: *virtual closeness, digital communication, social media, loneliness, emotional isolation, online interaction, identity, self-presentation, digital literacy, emotional intelligence.*

Науковий керівник– БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ РЕГУЛЯРНИХ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

БЕЗУШКО Олена, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі розглянуто вплив регулярних фізичних навантажень на психоемоційний стан людини на основі аналізу сучасних наукових досліджень. Систематизовано дані щодо антистресової та антидепресивної дії фізичних вправ, їх впливу на когнітивні функції та нейробіологічні механізми цих ефектів. Встановлено, що регулярна фізична активність сприяє зниженню рівня тривожності та стресу, профілактиці та лікуванню депресивних розладів, а також покращенню пам'яті, уваги та виконавчих функцій. Визначено нейробіологічні механізми позитивного впливу фізичних навантажень на психоемоційний стан, включаючи регуляцію рівня стресових гормонів, підвищення вироблення ендорфінів та нейротрофічного фактора мозку. Результати дослідження підтверджують важливість включення регулярних фізичних вправ у повсякденне життя як стратегії підтримки психологічного благополуччя та профілактики психічних розладів.*

Ключові слова: *фізична активність, психоемоційний стан, тривожність, стрес, депресія, когнітивні функції, нейротрофічний фактор мозку, ендорфіни, психологічне благополуччя, ментальне здоров'я.*

Регулярні фізичні навантаження є важливим фактором підтримки не лише фізичного, але й психоемоційного здоров'я людини. Протягом останніх десятиліть накопичено значну кількість наукових доказів, що підтверджують позитивний вплив фізичної активності на психологічне благополуччя, когнітивні функції та емоційний стан.

Дослідження показують, що регулярні фізичні вправи сприяють зниженню рівня тривожності та стресу. За даними метааналізу, проведеного Андерсоном та Шивакумаром, фізичні навантаження середньої інтенсивності значно знижують рівень тривоги як у клінічних, так і неклінічних популяціях [1]. Механізм антистресової дії фізичних вправ пов'язаний з нормалізацією рівня кортизолу та активацією гіпоталамо-гіпофізарно-наднирникової системи.

Численні дослідження демонструють ефективність фізичних вправ у профілактиці та лікуванні депресивних розладів. Масштабне лонгітюдне дослідження, проведене Харві та співавторами протягом 11 років, показало, що регулярна фізична активність пов'язана зі зниженням ризику розвитку депресії на 26% [2].

Згідно з результатами метааналізу Блюменталя та колег, фізичні вправи можуть бути такими ж ефективними, як антидепресанти при лікуванні легкої та помірної депресії [3]. Регулярні фізичні навантаження позитивно впливають на когнітивні функції, включаючи пам'ять, увагу та виконавчі функції. Дослідження Еріксона та співавторів показало, що аеробні вправи сприяють збільшенню об'єму гіпокампа та покращенню просторової пам'яті у людей похилого віку [4]. Позитивний вплив фізичної активності на психоемоційний стан пояснюється декількома нейробіологічними механізмами. Фізичні вправи стимулюють вироблення ендорфінів, які викликають відчуття задоволення та знижують больову чутливість. Крім того, фізична активність сприяє підвищенню рівня нейротрофічного фактора мозку (BDNF), який стимулює нейрогенез та підтримує нейропластичність [5].

Інтенсивність навантажень також має значення для психоемоційного стану. Дослідження показують, що фізична активність помірної інтенсивності (60-70% від максимальної частоти серцевих скорочень) демонструє найкращі результати щодо зниження рівня тривожності та покращення настрою. Високоінтенсивні інтервальні тренування (HIIT), хоча й ефективні для фізичного здоров'я, можуть викликати короткочасне підвищення рівня тривожності у деяких осіб.

Отже, наукові дослідження переконливо демонструють, що регулярні фізичні навантаження мають потужний позитивний вплив на психоемоційний стан людини. Фізична активність є ефективним засобом зниження тривожності та стресу, профілактики та лікування депресивних розладів, а також покращення когнітивних функцій. Нейробіологічні механізми, що лежать в основі цих ефектів, включають регуляцію рівня стресових гормонів, підвищення вироблення ендорфінів та нейротрофічних факторів. Включення регулярних фізичних вправ у повсякденне життя може бути важливою стратегією підтримки психологічного благополуччя та профілактики психічних розладів.

Література:

1. Anderson E., Shivakumar G. Effects of exercise and physical activity on anxiety. Frontiers in Psychiatry. 2013. Vol. 4. P. 27.
2. Harvey S. B., Overland S., Hatch S. L., Wessely S., Mykletun A., Hotopf M. Exercise and the prevention of depression: results of the HUNT Cohort Study. American Journal of Psychiatry. 2018. Vol. 175(1). P. 28-36.
3. Blumenthal J. A., Smith P. J., Hoffman B. M. Is exercise a viable treatment for depression? ACSMs Health & Fitness Journal. 2012. Vol. 16(4). P. 14-21. Erickson K. I., Voss M. W., Prakash R. S. et al. Exercise training increases size of hippocampus and improves memory. Proceedings of the National Academy of Sciences. 2011. Vol. 108(7). P. 3017-3022.
4. Sleiman S. F., Henry J., Al-Haddad R. et al. Exercise promotes the expression of brain derived neurotrophic factor (BDNF) through the action of the ketone body β-hydroxybutyrate. eLife. 2016. Vol. 5. e15092.

Abstract: *This paper examines the impact of regular physical exercise on the psycho-emotional state of a person based on the analysis of current scientific research. Data regarding the anti-stress and anti-depressive effects of physical exercise, their influence on cognitive functions, and the neurobiological mechanisms of these effects have been systematized. It has been established that regular physical activity contributes to reducing anxiety and stress levels, preventing and treating depressive disorders, as well as improving memory, attention, and executive functions. The neurobiological mechanisms of the positive impact of physical exercise on the psycho-emotional state have been identified, including the regulation of stress hormone levels, increased production of endorphins, and brain-derived neurotrophic factor. The research results confirm the importance of incorporating regular physical exercise into daily life as a strategy for maintaining psychological well-being and preventing mental disorders.*

Keywords: *physical activity, psycho-emotional state, anxiety, stress, depression, cognitive functions, brain-derived neurotrophic factor, endorphins, psychological well-being, mental health.*

Науковий керівник – МЕДВЕДЄВА Лариса,
старший викладач кафедри фізичного виховання та
базової загальновійськової підготовки,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

БІЛИК Ірина, здобувачка вищої освіти,
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація*: У тезі розкрито сутність мовленнєвого етикету як важливої складової культури спілкування та національної ідентичності. Проаналізовано основні принципи мовленнєвого етикету в українському суспільстві, його роль у міжособистісних відносинах та професійному середовищі. Підкреслено значення ввічливості, поваги, коректності, дотримання мовних норм у процесі комунікації. В умовах війни та суспільних трансформацій мовленнєвий етикет виступає не лише показником вихованості, а й чинником національної єдності та стійкості культури. Особливу увагу приділено ролі освіти у формуванні етикетної поведінки.*

Ключові слова*: мовленнєвий етикет, культура мовлення, комунікація, повага, норми ввічливості, українська мова, національна ідентичність.*

Мовленнєвий етикет – це сукупність усталених мовних формул, правил і норм спілкування, які відображають культуру, традиції та моральні цінності певного народу. Він регулює поведінку мовців у різних ситуаціях: у побуті, на роботі, в офіційній або неформальній обстановці. Для українського суспільства мовленнєвий етикет є важливим компонентом збереження національної гідності, культурної самобутності та єдності.

Основу мовленнєвого етикету становлять такі принципи, як ввічливість, делікатність, тактовність, дотримання дистанції та поваги до співрозмовника. Вони проявляються через мовні засоби: форми звертання, привітання, вибачення, подяки, прощання, побажання тощо. Наприклад, характерною рисою українського мовного етикету є широке використання пестливих форм, побажань здоров’я, добра, злагоди. Такі вислови, як «Добридень», «Щиро дякую», «Вибачте, будь ласка», не просто передають інформацію, а створюють атмосферу поваги та людяності.

У сучасному світі, де комунікація часто відбувається у цифровому форматі (месенджери, соцмережі, електронна пошта), важливо не втрачати основи етикетного спілкування. Неформальність не має замінювати культуру. Недотримання мовленнєвого етикету призводить до непорозумінь, конфліктів, зниження рівня довіри між людьми.

Особливу роль мовленнєвий етикет відіграє у професійному середовищі – зокрема, у сфері освіти, медицини, обслуговування, державного управління. Ввічливе, чітке та доброзичливе мовлення формує позитивний імідж людини та установи, підвищує ефективність взаємодії. У мовленні фахівців важливо дотримуватися не лише граматичних, а й етичних норм.

В умовах війни, які переживає Україна, мовленнєвий етикет набуває ще більшого значення. Він допомагає зберегти гідність, підтримати моральний дух, проявити співчуття й турботу. Культура мови стає засобом об'єднання людей, зміцнення громадянської позиції, формування позитивного іміджу українця у світі.

Формування мовленнєвої культури має починатися з родини та закріплюватися в освітньому процесі. Навчання етикету мовлення повинно включати як знання мовних норм, так і практику ввічливого спілкування в різних життєвих ситуаціях. У цьому процесі важливу роль відіграють педагоги, медіа, а також особистий приклад дорослих.

Отже, мовленнєвий етикет – це не просто набір формул, а дзеркало національного характеру, інтелігентності й моральності. Його дотримання є ознакою поваги до себе та інших, основою успішної комунікації й запорукою збереження культурної спадщини українського народу.

Література

1. Українська культура в умовах війни: між традицією і новою реальністю: тези доп. студент. наук. конф. (м. Харків, 23–24 березня 2023 р.) / [редактор-укладач Ю. А. Меліхова]. Харків, 2023. 277с.
2. Мовний етикет: поняття та практична сторона. // Osvita.ua.: https://osvita.ua/vnz/reports/rhetoric/30529/ (дата звернення: 03.07.2025).
3. Український мовленнєвий етикет // Osvita.ua. : https://osvita.ua/vnz/reports/culture/1098/ (дата звернення: 03.07.2025).

Abstract: *The thesis reveals the essence of speech etiquette as an important component of the culture of communication and national identity. The basic principles of speech etiquette in Ukrainian society, its role in interpersonal relations and professional environment are analyzed. The importance of politeness, respect, correctness, compliance with language norms in the process of communication is emphasized. In the conditions of war and social transformations, speech etiquette is not only an indicator of education, but also a factor of national unity and cultural stability. Particular attention is paid to the role of education in the formation of etiquette behavior.*

Keywords: *speech etiquette, culture of speech, communication, respect, norms of politeness, Ukrainian language, national identity.*

Науковий керівник – КРАВЧЕНКО Тетяна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ПСИХІКУ ОСОБИСТОСТІ: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ

БУГА Руслан, здобувач вищої освіти
спеціальність 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка та харчові технології)
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *У тезах висвітлено основні психологічні наслідки війни для військових і цивільного населення, зокрема посттравматичний стресовий розлад, тривожно-депресивні стани та соціальну дезінтеграцію. Розкрито сучасні підходи до відновлення психічного здоров'я, роль держави та спільнот у подоланні травматичного досвіду. Наголошено на новизні дослідження міжпоколіннєвої травми та використання цифрових технологій у програмах реабілітації.*

Ключові слова: *війна; психічне здоров'я; посттравматичний стресовий розлад; психологічна стійкість; реабілітація.*

Війна є одним із найпотужніших стресогенних факторів сучасності, що руйнує звичний спосіб життя, позбавляє відчуття безпеки та ставить під сумнів базові потреби і цінності людини. Проблеми психологічних наслідків воєнних дій та колективних травм розглядаються як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій традиції. Дослідження посттравматичного стресового розладу проводили американські психіатри Кеті Шир та Бессел ван дер Колк, які наголошували на руйнівному впливі бойового досвіду на психіку людини. В Україні цю проблему активно вивчають Олександр Кочарян, Олександр Тімченко [7], Наталія Тарабріна, які досліджують специфіку посттравматичних розладів та їхню профілактику серед учасників бойових дій і цивільного населення.

Найбільш поширеними психологічними наслідками воєнних подій є посттравматичний стресовий розлад (за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, від 15 до 30 відсотків людей, які пережили бойові дії, мають його симптоми), тривожно-депресивні стани (досліджувані у працях Володимира Бехтерєва, Сергія Максименка), а також соціально-психологічні втрати у вигляді відчуження, ізоляції та розпаду соціальних зв'язків (Еміль Дюркгайм, Зигмунт Бауман).

Особливого впливу війна завдає окремим групам населення. Військовослужбовці стикаються з бойовим стресом, почуттям провини та труднощами адаптації до мирного життя. Цей аспект розкривав Віктор Франкл,

який підкреслював значення пошуку сенсу навіть у трагічних умовах. Діти виявляють регресивні реакції, розлади сну та проблеми з навчанням; це підтверджують роботи Льва Виготського та сучасні дослідження українських психологів (Людмила Найдьонова [5], Тетяна Титаренко [8]). Жінки часто стикаються з насильством, втратою партнерів і необхідністю поєднувати догляд за дітьми з пошуком засобів існування; ці проблеми описані у працях Джудіт Герман [3]. Вимушені переселенці та біженці відчувають втрату дому, дискримінацію та економічну нестабільність; їхні проблеми аналізуються у звітах Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців та у працях українських учених Світлани Миронової та Ірини Бондаренко[1].

Психологічні механізми захисту (Зигмунд Фрейд, Анна Фрейд) — заперечення, раціоналізація, проєкція — у короткостроковій перспективі знижують рівень стресу, проте з часом можуть призводити до психосоматичних розладів і ускладнювати відновлення. Тому ключовим є застосування сучасних терапевтичних практик. Ефективними шляхами подолання наслідків війни доведено є когнітивно-поведінкова терапія (Аарон Бек), терапія десенсибілізації та переробки травми рухами очей (Френсін Шапіро), арт-терапія та тілесно-орієнтовані методики. Значущим є групове відновлення у спільнотах — ветеранських та громадських організаціях, які формують відчуття підтримки та приналежності (Карл Роджерс, Ірвін Ялом [9]).

Не менш важливими залишаються соціально-економічні фактори: стабільне житло, робота, доступ до медицини та освіти є передумовами психологічної реабілітації. Держава та міжнародні організації відіграють провідну роль у впровадженні національних програм психосоціальної допомоги, підготовці кризових психологів та інтеграції ментального здоров'я у систему первинної медицини.

Наукова новизна теми полягає у необхідності комплексного аналізу психологічних наслідків війни не лише на індивідуальному, але й на колективному рівні. Недостатньо дослідженими залишаються питання

довгострокового впливу воєнних подій на міжпоколіннєву передачу травми, особливості формування психологічної стійкості у дітей та підлітків, роль цифрових технологій у процесі психологічної реабілітації, а також взаємозв'язок між соціальною політикою держави та рівнем ментального здоров'я населення. Перспективним є вивчення нових форм колективної терапії, використання віртуальної та доповненої реальності у відновлювальних програмах, а також поєднання психологічної допомоги з культурними ідентичностями та духовними практиками.

Отже, війна створює багаторівневі ризики для психічного здоров'я особистості та суспільства. Лише комплексний підхід, що поєднує індивідуальну терапію, групову та соціальну підтримку, а також державні програми, здатен забезпечити ефективне відновлення та збереження психологічного благополуччя населення.

Література:

1. Бондаренко І. В. Психологічні особливості переживання втрати у вимушених переселенців. — Психологія і суспільство, 2019, №3, с. 35–42.

2. Ван дер Колк Б. Тіло пам'ятає все: мозок, розум і тіло в подоланні травми. — Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2021.

3. Герман Дж. Травма та відновлення. — Київ: Наш формат, 2022.

4. Кочарян А. С. Психотерапія посттравматичного стресового розладу: навч. посіб. — Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018.

5. Найдьонова Л. А. Діти і війна: психологічні наслідки та шляхи подолання. — Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2016.

6. Селігман М. Оптимізм можна навчити. Як досягти успіху, подолати перешкоди та розвинути впевненість у собі. — Київ: Наш формат, 2018.

7. Тімченко О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій: метод. посіб. — Київ: Ніка-Центр, 2017.

8. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціально-психологічний вимір. — Київ: Либідь, 2016.

9. Ялом І. Групова психотерапія: теорія і практика. — Київ: Основи, 2019.

Abstract. *The paper highlights the main psychological consequences of war for both military personnel and civilians, including post-traumatic stress disorder, anxiety-depressive states, and social disintegration. Modern approaches to restoring mental health and the role of the state and communities in overcoming traumatic experiences are outlined. The novelty emphasizes the study of intergenerational trauma and the use of digital technologies in rehabilitation programs.*

Keywords: *war; mental health; post-traumatic stress disorder; psychological resilience; rehabilitation.*

Науковий керівник – ГОРБУНОВА Каріне,
канд.пед.наук, доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

РОЗВИТОК ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

ВІЛЬХОВАТСЬКА Владислава, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглянуто ключові психологічні аспекти, які здатні вплинути на розвиток суспільства та особистості у сучасних умовах глобальної трансформації. Акцентовано роль духовної сфери у формуванні внутрішньої стійкості, феномен адаптації до швидких змін, а також вплив соціального середовища на психічне здоров'я індивіда. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння емоційного інтелекту, життєвої енергії та психологічної гнучкості як чинників, що визначають дії людини в умовах невизначеності. Робота поєднує філософські, психологічні та соціальні аспекти, що дозволяє ширше зануритися у тему, осмислити виклики сучасності та шляхи їх подолання.*

Ключові слова: *адаптація, стрес, життєва енергія, духовність, внутрішні ресурси, трансформація, індивідуальність, самореалізація, саморефлексія, психологічна гнучкість, психологічний розвиток, сучасні виклики.*

Все більше дослідників різних напрямів цікавляться проблемою адаптації поведінки людини до стресових умов та, відповідно, можливими моделями реагування на такі умови. У межах своєї теорії стресу Ганс Сельє припустив ідею, що кожна людина має певний запас адаптивної енергії, необхідний для збереження власного здоров'я. І що цей ресурс витрачається при зіткненні з різними чинниками стресу, а отже й визначає здатність організму протистояти зовнішньому впливу та пристосуванню до змін. У цьому контексті життєва енергія розглядається як внутрішній активний потенціал – психологічний ресурс, що здатен сприяти підтримці фізичного та психічного благополуччя [1, с. 12].

Однак наша енергія у певній мірі залежить від духовного розвитку. В умовах сприятливої атмосфери духовності людина здатна накопичувати та знаходити для себе психологічні ресурси, які у подальшому позитивно вплинуть на її діяльність. До цих ресурсів належать: поведінкові моделі, навички, досвід, власна мотивація, настрій, внутрішня підготовка до виконання завдань тощо.

Розвинути це все у собі може допомогти кризова ситуація. Адже у момент підвищеної загрози людина починає використовувати свої аналітичні, розумові

та фізичні здібності надзвичайно ефективно. Цей ефект у науці називають «бий або біжи», або гостра реакція організму людини на стрес [2, с. 5]. У цьому стані людина автоматично виконує механічні дії, що можуть забезпечити їй виживання або зменшення небезпеки за короткий проміжок часу. Багато сучасних дослідників хочуть знайти механізм контролю входження організму у такий стан. Адже якщо цей процес можливо стане контролювати, його можна буде використовувати у різних сферах для підвищення ефективності діяльності.

В сучасних умовах українцям особливо важливим стає розвивати імунітет до кризових ситуацій та емоційний інтелект. Під емоційним інтелектом розуміють здатність людини усвідомлювати особисті думки та емоції, а також емоції інших людей, для кращого їх розуміння [3]. Уміння визначати свій емоційний стан, зокрема стан стресу, є чинником, що сприяє не лише особистісному розвитку, а й ефективній соціальній взаємодії.

Наукові положення І. Беха підкреслюють, що всі психологічні утворення містять емоційно зумовлену енергетичну компоненту. Сила особистісних якостей, цінностей і почуттів залежить від глибини емоційних переживань. Розвиток індивіда можливий лише за умови внутрішньої активності, яка потребує напруження волі. Довільна поведінка, що ґрунтується на усвідомленому рішенні, розглядається як форма самодіяльності людини. Вольові прояви трансформують мислення в емоційно-вольове і дієве, відкриваючи шлях до становлення активної та творчої особистості [4, с. 3].

Самореалізація є ключовим чинником психологічного розвитку в умовах сучасних соціокультурних трансформацій, що передбачає усвідомлення власної унікальності, формування життєвих цінностей та постійного самовдосконалення. Згідно з гуманістичними теоріями (А. Маслоу, К. Роджерс), прагнення до самореалізації є вищою потребою людини, що забезпечує внутрішню гармонію та задоволення [5].

Шлях до самореалізації може бути представлений такими етапами (рис. 1):

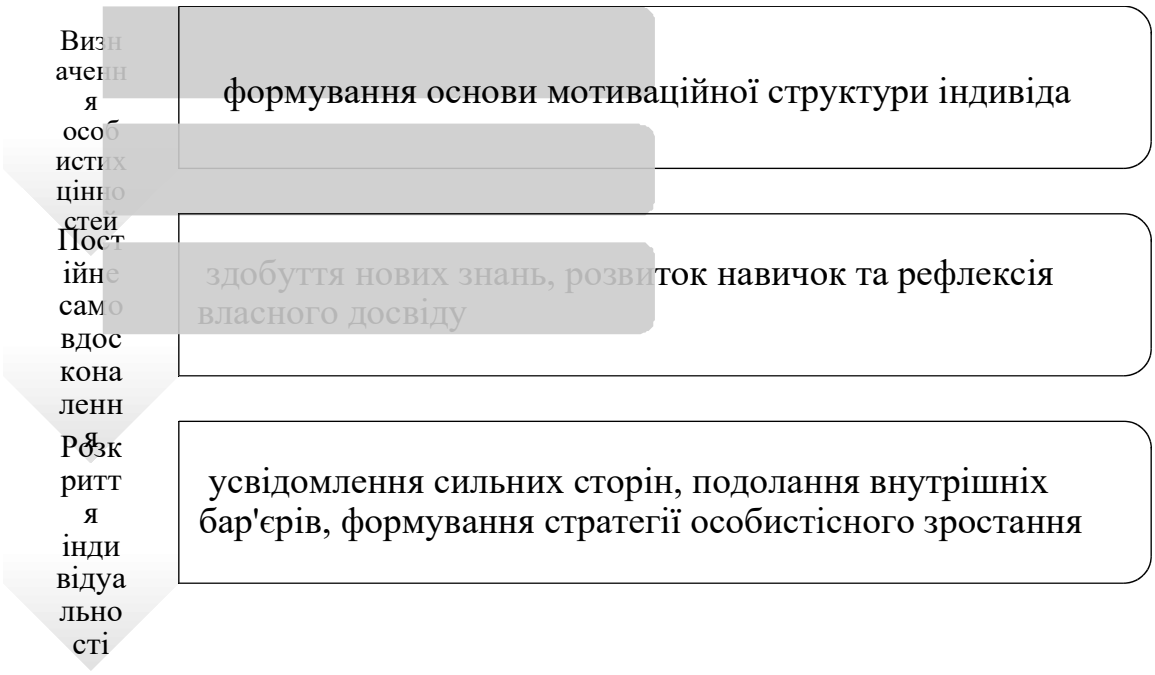

Рисунок 1. Етапи самореалізації

Джерело: узагальнено авторкою за інформацією [5].

Отже самореалізація виявляється не лише як внутрішній психологічний процес, а й відповідь на виклики сучасності, що вимагає від людини гнучкості, стійкості та здатності до саморефлексії.

У сучасному світі, що характеризується динамічними соціальними, структурними та культурними трансформаціями, психологічна поведінка особистості набуває особливої значущості. Людина стикається з необхідністю не лише пристосовуватися до нових реалій, а й глибше осмислювати власну ідентичність, внутрішні ресурси та систему цінностей. Самореалізація постає як багатогранний процес, що включає визначення життєвих орієнтирів, розвиток унікальних рис, набуття нових компетенцій і подолання особистісних обмежень.

Серед ключових якостей, що сприяють гармонійному функціонуванню в умовах нестабільності, вирізняються психологічна адаптивність, емоційна зрілість та здатність до глибокої рефлексії. Водночас духовна складова, як джерело внутрішньої енергії, відіграє важливу роль у збереженні психічного благополуччя та стабільності. Розвиток особистості в умовах сучасності є не лише індивідуальним завданням, а й соціальним імперативом, що впливає на якість взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Отже, психологічні чинники, які визначають розвиток особистості у сучасному контексті, охоплюють широкий спектр внутрішніх процесів, що забезпечують здатність до самореалізації, стійкості та продуктивного реагування на виклики часу.

Література:

1. Актуальні проблеми психологічної науки : зб. наук. праць / ред. кол.: О. В. Місяйло, В. В. Кравець та ін. – Житомир : Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, 2022. – 284 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/34704/7/ЗБІРНИК_Актуальні%20проблеми%20психологічної%20науки_22.pdf
2. McEwen B. S. Protective and damaging effects of stress mediators: central role of the brain / Bruce S. McEwen // *Dialogues in Clinical Neuroscience*. – 2002. – Vol. 4, No. 2. – P. 121–137. URL: https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12055992/
3. Frontiers in Endocrinology. Psychological Stress and Endocrine Function: A Review of Mechanisms and Implications. – 2025. URL: https://www.frontiersin.org/journals/endocrinology/articles/10.3389/fendo.2025.1650458/pdf
4. Емоційний інтелект (EQ/EI) – поняття, складові, розвиток / Психологічний словник. URL: https://termin.in.ua/emotsiynyy-intelekt-eq-ei/
5. Особистісний розвиток: як досягти самореалізації і здійснити свої мрії / Психологічний портал. URL: https://psyhologist.com.ua/osobistisnij-rozvitok-yak-dosyagti-samorealizatsii-i-zdijsniti-svoi-mrii/

Annotation: *In this work, we will consider the key psychological aspects that can influence the development of society and the individual in the modern context of global transformation. We will focus on the role of the spiritual sphere in forming inner resilience, the phenomenon of adapting to rapid changes, as well as the impact of the social environment on the mental health of the individual. We will analyze theoretical approaches to understanding emotional intelligence, life energy, and psychological flexibility as factors that determine human actions in conditions of uncertainty. The work combines philosophical, psychological, and social concepts, allowing for a deeper exploration of the topic, reflection on the challenges of modernity, and ways to overcome them.*

Keywords*: adaptation, stress, life energy, spirituality, inner resources, transformation, individuality, self-realization, self-reflection, psychological flexibility, psychological development, contemporary challenges.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
канд. філос. наук, ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв

КОМУНІКАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА ТА КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

ДУБІНКА Єлизавета, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У дослідженні розглянуто особливості комунікацій у процесі лідерства та командної взаємодії. Особливу увагу приділено трьом вимірам комунікації: емоційній, невербальній та цифровій. Доведено, що ефективний лідер здатний поєднувати ці види комунікацій, формуючи атмосферу довіри та співпраці в команді.*

Ключові слова: *лідерство, командна робота, емоційний інтелект, невербальна комунікація, цифрові комунікації.*

У сучасному суспільстві, де цифровізація та глобалізація визначають темп розвитку, комунікаційні механізми у лідерстві набувають вирішального значення. Лідер є не лише організатором процесів, але й комунікатором, що створює основу для взаємодії та довіри в команді.

Метою нашого дослідження є визначення ролі емоційних, невербальних і цифрових комунікацій у формуванні ефективного лідерства та командної роботи.

Поставлена мета потребує вирішення наступних завдань: розкрити значення емоційного інтелекту для комунікацій лідера; визначити функції невербальних засобів у командній взаємодії; оцінити вплив цифрових інструментів на ефективність комунікації; показати взаємозв’язок між різними видами комунікацій у лідерстві.

Емоційний інтелект (ЕІ) передбачає здатність лідера розуміти власні емоції та емоції членів команди, а також керувати ними. Згідно з дослідженням Різкі Н. Аюнініса, Лари Кармінаті та Селеста П. М. Вайлдерома, сприйнятий ЕІ лідера позитивно впливає на ЕІ співробітників, що, у свою чергу, підвищує їхню продуктивність та добробут на роботі, особливо в умовах позитивного емоційного клімату команди. Команди, керовані емоційно інтелектуальними лідерами, демонструють вищий рівень довіри, моральності та продуктивності, з 20% вищим показником задоволеності співробітників порівняно з низько-ЕІ лідерами [1]. Лідери з розвинутим емоційним інтелектом здатні гнучко реагувати

на стресові ситуації та знаходити баланс між раціональними та емоційними аспектами комунікації [2].

У віртуальних командах ЕІ відіграє ключову роль у подоланні бар'єрів, таких як часові зони та відсутність особистих зустрічей, дозволяючи лідерам виражати емпатію та розв'язувати конфлікти через чітке регулювання емоцій. Це сприяє кращій комунікації та співпраці, зменшуючи ризик контрпродуктивних поведінок на робочому місці.

Близько 60–70% інформації у спілкуванні передається невербально. Міміка, жести, позиція тіла та інтонації є важливими інструментами лідера. Вони можуть підсилювати або, навпаки, знецінювати вербальне повідомлення. У командній роботі невербальні сигнали допомагають формувати відчуття підтримки, безпеки та відкритості. Дослідження підкреслює, що ефективна невербальна комунікація є ключем до побудови довіри в командах, особливо в міжкультурних контекстах, де культурні відмінності можуть призводити до непорозумінь.

Високий ЕІ серед лідерів та співробітників полегшує інтерпретацію невербальних сигналів, створюючи більш залучене комунікаційне середовище та підвищуючи залученість працівників. У командах, де невербальні сигнали оптимізовані (наприклад, через відкритість тіла та активне слухання), конфлікти зменшуються на 35%, а згуртованість зростає на 25%. Фізичне середовище, таке як дизайн робочого простору, також впливає на невербальну комунікацію, сприяючи кращій колаборації [3].

Поширення дистанційних і змішаних форматів праці актуалізувало роль цифрових інструментів комунікації, таких як Zoom, Microsoft Teams, Google Meet тощо. Водночас такі інструменти обмежують невербальні прояви, що може ускладнювати взаєморозуміння. Тому лідер має розвивати нові комунікативні компетенції – чіткість у письмових повідомленнях, візуальну грамотність, уміння використовувати відеозв’язок для підтримання емоційного контакту [4].

Ефективне лідерство базується на поєднанні емоційної, невербальної та цифрової комунікації. Якщо лідер демонструє високий ЕІ, його невербальна

поведінка буде більш автентичною, що сприяє довірі. Використання цифрових інструментів при цьому стає лише технічним продовженням міжособистісного контакту. Важливим є баланс: надмірна формалізація онлайн-комунікацій може знизити згуртованість команди, а їх емоційна та невербальна підтримка – посилює. Оптимальне поєднання цих видів комунікацій є запорукою результативної командної роботи.

Література:

1. A'yuninnisa, R. N., Carminati, L., & Wilderom, C. P. M. Promoting employee flourishing and performance: the roles of perceived leader emotional intelligence, positive team emotional climate, and employee emotional intelligence. *Frontiers in Organizational Psychology*. 2024. URL: https://www.frontiersin.org/journals/organizational-psychology/articles/10.3389/forgp.2024.1283067/full

2. Шаповал О.А. Комунікативні здібності та лідерські якості в організаційній поведінці операційного менеджера як засіб підвищення ефективності системи управління персоналом. *Економічна наука*. 2025. №1. С. 84–88. URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/5412/5465/12253

3. Ujjwala Kakarla. Emotional intelligence in interpersonal communication. *International Journal of Innovative Scientific Research*. 2025, Vol. 3, Issue 1, pp. 111–121. URL: https://ijisr.net/ijisr/article/download/49/47

4. Куропась І. Цифрові комунікації: створюємо нову нормальність. 2021. URL: https://www.prostir.ua/?library=tsyfrovi-komunikatsiji-stvoryujemo-novu-normalnist

Abstract: *The study examines the characteristics of communication in the process of leadership and team interaction. Particular attention is paid to three dimensions of communication: emotional, nonverbal and digital. It is proven that an effective leader is able to combine these types of communication, creating an atmosphere of trust and cooperation in the team.*

Keywords: *leadership, teamwork, emotional intelligence, nonverbal communication, digital communications.*

Науковий керівник – ТИЩЕНКО Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ 8-10 РОКІВ

ЄМЧИЦЬКА Аліна, здобувачка вищої освіти
Спеціальність С 4 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Розглянуто, як домашнє насильство впливає на розвиток дітей у віці 8–10 років. Визначено, які основні наслідки цього впливу виникають у емоційній, когнітивній та соціальній сферах розвитку дитини.*

Ключові слова: *домашнє насильство; діти; психічний розвиток; емоційні порушення; соціальна адаптація; профілактика.*

Домашнє насильство – це багатофакторна проблема з фізичними, психологічними, сексуальними та економічними наслідками. Діти віком від 8 до 10 років перебувають на останньому етапі свого психічного розвитку. Діти формують розуміння себе, своїх соціальних ролей та ролей інших людей, розвивають мотивацію, увагу та навички спілкування. Домашнє насильство в цей період може зрештою призвести до довгострокових емоційних, когнітивних та соціальних порушень [1].

По-перше - емоційний аспект. Діти, які часто стають свідками або переживають насильство, частіше відчувають підвищену тривожність, страх, депресію та панічні реакції. У дітей віком від 8 до 10 років ці емоційні порушення проявляються у вигляді надмірного плачу, нічних жахів, порушень сну та соматичних симптомів (головний біль, біль у животі), які перешкоджають навчанню та соціалізації. Ці симптоми детально описані в українських практичних ресурсах для психологів та служб підтримки [2].

По-друге - аспект когнітивного розвитку та успішності. Хронічний сімейний стрес впливає на увагу, пам'ять та виконавчі функції, знижує концентрацію в школі та збільшує прогули. У дітей віком від 8 до 10 років це може проявлятися затримкою розвитку читання та математики, зниженням мотивації та проблемами з поведінкою в школі. Відсутність підтримки та ресурсів у сім'ях, які зазнають насильства, ще більше посилює ці ризики [1].

По-третє, з точки зору соціального функціонування та міжособистісних стосунків, діти, які стають свідками насильства, частіше не довіряють дорослим,

демонструють агресивну або покірну поведінку щодо однолітків та мають труднощі з контролем свого гніву. Це наражає їх на ризик соціальної ізоляції, булінгу або повторення агресивної поведінки в майбутніх стосунках. Дослідження та практика в Україні підкреслюють необхідність раннього втручання для запобігання підкріпленню такої поведінки [1].

По-четверте, поведінкові ризики та психологічні симптоми. У дітей насильство часто призводить до поведінкових порушень, таких як агресивні реакції, втечі, безрозсудна поведінка, ранні ознаки абстиненції або суїцидальні думки. Крім того, фізичні симптоми можуть з'являтися без основних причин, але вказувати на психологічну травму. Гарячі лінії та центри підтримки в Україні повідомили про збільшення кількості дзвінків, що свідчить про реальне зростання проблеми під час війни та повоєнного періоду [3].

Профілактика та втручання. Рання діагностика та міждисциплінарна підтримка є важливими. Співпраця між шкільними психологами, соціальними працівниками, медичним персоналом та правоохоронними органами є надзвичайно важливою. Успішні заходи в Україні включають психологічну кризову підтримку, створення гарячих ліній, притулків для постраждалих сімей, батьківські програми та навчання шкільного персоналу виявленню та управлінню ризиками. Раннє втручання може пом'якшити довгостроковий вплив на розвиток дитини та сприяти відновленню сім'ї [4].

Практичні рекомендації: 1) Систематичне виявлення випадків шкільного насильства; 2) Навчання з психологічної першої допомоги для вчителів та шкільних психологів; 3) Доступ до кризової підтримки (гарячі лінії, притулки) для дітей та сімей; 4) Міжвідомча співпраця (охорона здоров'я, поліція, соціальні служби, громадські організації) для забезпечення всебічної підтримки; 5) Програми навчання батьків ненасильницькому батьківству. Впровадження цих заходів в Україні вимагає національної підтримки та достатніх фінансових ресурсів [3].

Отже, домашнє насильство суттєво впливає на інтелектуальний розвиток дітей віком від 8 до 10 років та загрожує їхньому емоційному, когнітивному та

соціальному розвитку. Рання діагностика та комплексна, міждисциплінарна підтримка є важливими для мінімізації негативних наслідків та забезпечення безпечного середовища, що є важливим для здорового розвитку дітей.

Література

1. Вплив домашнього насильства на розвиток особистості дитини. URL: https://www.dszn-zoda.gov.ua/content/вплив-домашнього-насильства-на-розвиток-особистості-дитини?
2. Що треба знати психологу про домашнє насильство над дітьми. URL: https://psychologist.legalaid.gov.ua/domashne_nasylstvo?
3. Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та ґендерної дискримінації. URL: https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi?
4. Ла Страда — Національна гаряча лінія, аналітичні звіти і перелік служб підтримки. URL: https://la-strada.org.ua/

Анотація: *It is examined how domestic violence affects the development of children aged 8–10. The main consequences of this impact on the emotional, cognitive, and social spheres of a child's development are identified.*

Ключові слова: *domestic violence; children; psychological development; emotional disorders; social adaptation; prevention.*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
Кандидат філософських наук, старший викладач
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

КОВАЛЬ Олександра, здобувачка вищої освіти
спеціальності С 4 Психологія
Миколаївський національній аграрний університет

Анотація: *розглядається проблема емоційного вигорання як однієї з найбільш актуальних у сучасному суспільстві та психології, встановлені основні причини виникнення емоційного вигорання, його вплив на особистості та суспільстві, підкреслено необхідність зміни ставлення до психічного здоров'я.*

Ключові слова: *емоційне виснаження, стрес, суспільство, здоров'я, вигорання.*

Емоційне виснаження – одна з найактуальніших психологічних проблем сучасного суспільства. Воно виникає в умовах частого стресу, надмірної роботи, перевтоми та перенапружень. Як наслідок, з часом накопичувальна втома і стрес призводить до часткової або повної втрати мотивації та натхнення, що згодом проявляється у вигляді глибокого емоційного вигорання [2, с. 102].

Найпершим синдромом виснаження виступає зниження енергії та працездатності. Помічається погіршення настрою, зазвичай без вагомих причин, байдужість до навчання та професійної діяльності. Людина перестає виявляти інтерес та отримувати задоволення від будь-якої діяльності, навіть від тієї, що вважалася важливою частиною життя. Через деякий час проявляються помітні проблеми з фізичним здоров'ям та поведінкою у соціумі, проблеми зі сном. З'являється апатія, безсилля, відчуття безпомічності і безпорадності, небажання спілкуватися з іншими людьми, зявляється головний біль, порушення роботи серця, зниження імунітету [3, с. 82].

Виділяють три основні стадії розвитку емоційного вигоряння. На першому етапі людина відчуває перевантаження, але продовжує працювати у звичному для себе темпі, повністю ігноруючи абиякий перепочинок. Друга стадія характеризується зникненням інтересу до улюблених активностей, зневіра в себе та втратою емоцій. Заключна третя стадія - виснаження у супроводі з апатією та відокремленням від суспільства [2, с. 104].

Дуже сильно проблема емоційного вигоряння впливає на людей діяльність яких пов'язана з комунікацією. Серед них медики, вчителі, психологи,

громадські і соціальні працівники та багато інших. Використовуючи свої сили для надання допомоги іншим людина висаджується набагато швидше, ніж встигає відновлювати свій ресурс [3, с. 85].

Водночас, вигорання є поширене явлення серед здобувачів повної середньої та вищої освіти. Високі вимоги у навчанні, дедлайни, очікування від викладачів та батьків дуже виснажують і створюють надмірний тиск. Студенти часто поєднують навчання та роботу, що теж негативно впливає на їхнє психічне та фізичне здоров'я. В результаті вони відчувають втому, втрачають інтерес і мотивацію, що і призводить до емоційне вигорання [1, с. 44].

Сучасні інформаційні технології виявляють значимий вплив на розвиток емоційного виснаження. Технології створюють відчуття легкості доступу: людина завжди онлайн, якщо ти працюєш онлайн, відповідати на повідомлення приходиться навіть вночі, немає чіткого розподілу між відпочинком і діяльністю [1, с. 47]. Ці фактори підвищують втому та стрес, тому збільшуються випадки вигорання серед молодого покоління.

Емоційне виснаження також має соціальні наслідки. Воно знижує ефективність роботи у команді, групах, погіршує атмосферу в оточенні, призводить до конфліктів і агресії. На соціальному рівні це може призвести до зниження продуктивності праці та зростання соціальної напруженості[2, с. 107]. Профілактика професійного вигорання повинна включати комплексні заходи. На індивідуальному рівні важливо навчитися правильно розпоряджатися своїм часом, відпочивати, займатися улюбленими справами та вести здоровий спосіб життя.

Значну роль відіграє соціальна підтримка: спілкування з друзями та родиною, підтримки з їхньої сторони, участь у спільнотах та заходах за інтересами і уподобаннями. На організаційному рівні необхідні програми психологічної підтримки, гнучкий графік роботи, створення здорової атмосфери в колективі [3, с. 87].

Емоційне вигорання впливає на особистість, колектив, і оточення в цілому. Подолати його можна лише спільними зусиллями: особистими, колективними та

суспільними. Це дозволить зберігати особистосте психічне здоров'я як життєву цінність і основну людського і суспільного розвитку [1, с. 50].

Література:

1. Морочило Н. М., Середа Г. В. Дослідження та профілактика емоційного вигорання у студентів університету. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. Вип. 1(12). С. 43–51. URL: https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/8457

2. Пащенко В. Основні напрями дослідження феномена емоційного вигорання у зарубіжній психології. Вісник Національного університету оборони України. 2024. Вип. 82(6). С. 101–109. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-82-6-101-109

3. Ситнік С. Особистісні детермінанти емоційного вигорання педагогів. Наука і освіта. 2024. Вип. 1. С. 81–88. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2024-1-doc/2024-1-15

Abstract: *the problem of emotional burnout is considered as one of the most relevant in modern society and psychology, the main causes of emotional burnout, its impact on individuals and society are identified, and the need to change attitudes towards mental health is emphasized.*
Keywords: *emotional exhaustion, stress, society, health, burnout.*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
кандидат філософських наук, старший викладач
кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

КРАСНОЩОК Олександр, здобувач вищої освіти
спеціальність 181 Харчові технології
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *досліджується проблема ідентичності людини в умовах глобалізованого світу. Розглянуто філософські підходи до осмислення ідентичності в епоху цифрових трансформацій, міжкультурних контактів. Проаналізовано основні виклики, пов'язані з втратою традиційних орієнтирів, кризою культурної приналежності та впливом глобальних інформаційних потоків на формування «гібридної» ідентичності.*

Ключові слова*: ідентичність, глобалізація, філософія, культура, особистість.*

Проблема ідентичності людини набула особливої актуальності у XXI столітті, коли глобалізаційні процеси радикально змінили структуру культурного, політичного й соціального простору. Глобалізація створює нові умови для взаємодії культур, але водночас породжує ризики втрати індивідуальних і колективних форм самовираження [1, с. 17; 2, с. 94]. Як зауважує Е. Ґідденс, глобалізований світ постає як «середовище, де особистість мусить постійно конструювати себе заново, балансуючи між локальною традицією та глобальними викликами» [3, с. 52].

Сучасні філософські дослідження відзначають подвійність цього процесу. З одного боку, глобалізація відкриває нові горизонти для культурного обміну та самореалізації. З іншого, вона веде до уніфікації, яка може нівелювати унікальні риси ідентичності. На думку дослідників з Кембриджського університету, «людина глобалізованої доби стає учасником множинних ідентичностей, що взаємодіють між собою, часто вступаючи у суперечність» [4, с. 119]. Особливої уваги заслуговує питання «гібридної ідентичності», яка формується під впливом глобальних медіа, міграційних процесів та цифрових комунікацій. Ідентичність у глобальному суспільстві не є сталою категорією, а радше динамічним процесом, який перебуває під постійним тиском інформаційних потоків [5, с. 87]. Особистість дедалі частіше визначає себе не через традиційні культурні чи національні маркери, а через належність до транснаціональних спільнот, сформованих у цифровому середовищі.

Проблема ідентичності у глобалізованому світі також пов’язана з ризиком втрати самості. З. Бауман у своїх працях підкреслював, що сучасна людина живе у стані «рідкої ідентичності», коли будь-які стабільні орієнтири замінюються тимчасовими, ситуативними ролями [6, с. 141]. У цьому сенсі глобалізація сприяє формуванню мобільної, але водночас вразливої особистості, яка постійно перебуває між різними культурними системами. Дослідження, проведені в Чиказькому університеті, свідчать, що глобальні виклики стимулюють розвиток «космополітичної ідентичності», яка поєднує локальні традиції з універсальними цінностями [7, с. 213]. У цьому сенсі ідентичність постає не як фіксована сутність, а як відкритий проект, що потребує безперервної рефлексії.

Таким чином, проблема ідентичності у глобалізованому світі має амбівалентний характер. З одного боку, ми спостерігаємо загрозу втрати унікальності та занурення в масову уніфіковану культуру. З іншого – глобалізація відкриває шлях до формування нових, гнучких моделей ідентичності, здатних інтегрувати множинні культурні й соціальні впливи.

Література

1. Варипаєв О.М., Міносян А.С. Світогляд фахівця як основа професійної діяльності // Інноваційні технології і методика викладання гуманітарних дисциплін: теорія і практика технічних закладів вищої освіти: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. з проблем вищ. освіти і науки, м. Харків, 18 квіт. 2024 р./Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т.–Харків: ХНАДУ, 2024.–С. 16–18. URL : https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/708aa6cc-23ce-4c70-9d93-153047d5b6d3/content
2. Міносян А., Варипаєв О., Посилення ролі суспільних дисциплін у контексті збереження національної ідентичності // Сучасні тенденції в українській гуманітаристиці: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м.Харків, 30 лист. 2023р.- Харків: ХНАДУ, 2023. - с. 93-95. URL : https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/890d5ca3-8c18-479e-985b-bd580c53d5b1/content
3. Giddens A. *Runaway World: How Globalisation is Reshaping Our Lives*. London: Profile Books, 2013. – 124 p. URL : https://pdfroom.com/books/runaway-world-how-globalization-is-reshaping-our-lives/0K2llbkl2ap
4. Hall S., Held D., McGrew A. *Modernity and Its Futures: Identity in a Globalized World*. Cambridge University Press, 2014. – 276 p. URL : https://archive.org/details/modernityitsfutu0000unse

5. Castells M. *The Power of Identity*. 2nd ed. Oxford: Blackwell, 2015. – 476 p. URL : https://cdn.oujdalibrary.com/books/1001/1001-the-power-of-identity-the-information-age-economy-society-and-culture-volume-ii-second-edition-information-age-series-%28www.tawcer.com%29.pdf
6. Bauman Z. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2013. – 228 p. URL : https://share.google/0qB6VGcyE2ueiobUk
7. Appiah K. A. *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. Chicago: University of Chicago Press, 2014. – 256 p. URL: https://archive.org/details/cosmopolitanisme0000appi_v9i3
8. Sen A. *Identity and Violence: The Illusion of Destiny*. New York: W.W. Norton, 2013. – 224 p. URL : https://share.google/uWhRgzmwXx04ZYotX

Abstract: *The paper addresses the problem of human identity in the globalized world. It explores philosophical approaches to identity under the conditions of digital transformation, intercultural encounters, and economic integration. The study highlights the challenges of losing traditional reference points, the crisis of cultural belonging, and the emergence of hybrid identities shaped by global information flows. Special attention is paid to the paradox between cultural diversity and unifying forces of globalization.*

Keywords: *identity, globalization, philosophy, culture, personality.*

Науковий керівник – ВАРИПАЄВ Олексій,
кандидат філософських наук, доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет
м. Харків

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС

КУЧМА Даніл, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У тезах досліджується психологічна стійкість особистості у воєнний час, зокрема вплив стресу та травматичних подій на психічний стан військовослужбовців. Розглядаються способи підтримки психологічної безпеки та методи першої допомоги в екстремальних умовах війни.*
Ключові слова: *психологічна безпека, психологічна стійкість, військовослужбовці, прикордонники, посттравматичний стресовий розлад, війна, стрес, перша психологічна допомога, інформаційно-психологічна безпека, емоційна розрядка.*

Соціальні, економічні та духовні зміни, що відбуваються в українському суспільстві на тлі російсько-української війни, актуалізують потребу нового підходу до розуміння питань безпеки у соціумі, зокрема її психологічної складової. Різке зростання напруження в суспільстві та інтенсивні політико-психологічні трансформації, що значною мірою провокуються спеціальними інформаційними операціями країни-агресора, створюють середовище постійного негативного впливу на свідомість людей і формують нові ціннісні орієнтири [1]. У такій ситуації проблема психологічної безпеки та стійкості військовослужбовців набуває особливої ваги, адже від їхнього стану залежить ефективність виконання професійних завдань і захист держави. Це питання є самостійним об’єктом дослідження, але також розглядається як частина ширшої проблематики інформаційно-психологічної безпеки особистості у професійній діяльності.

Сучасні реалії війни вимагають від військовослужбовців високого рівня психологічної готовності та витривалості. Прикордонники та інші представники силових структур щодня стикаються з ризиком, обмеженістю ресурсів та постійним фізичним і емоційним навантаженням. Вони, а також члени їхніх родин, належать до вразливої групи населення. Їхня професія передбачає перебування в екстремальних умовах, де психологічне навантаження є природною складовою служби. Водночас у воєнний час ризики травмування чи загибелі зростають, що ще більше підсилює вразливість та психологічний тиск.

Психологічна стійкість можна розуміти як здатність людини зберігати внутрішню рівновагу, швидко адаптуватися до стресових подій, знаходити сили діяти навіть у критичних умовах і продовжувати виконувати свої обов'язки. Під час війни ця якість набуває вирішального значення: вона формується завдяки досвіду подолання труднощів, вмінню визнавати власні помилки та робити з них висновки. Стійкість передбачає здатність управляти власними емоціями, мобілізувати внутрішні ресурси, ефективно взаємодіяти з оточенням. Це не лише про спокій чи впевненість - це також про прийняття страждання та вміння жити відповідно до власних цінностей. Турбота про себе, здатність до відновлення та підтримка соціальних контактів є ключовими факторами цієї якості.

Рівень витривалості та здатності зберігати психічний баланс залежить від комплексу чинників: навичок саморегуляції, сімейного виховання, соціальної підтримки, вольових якостей та особистісних рис [2]. Війна ж, у свою чергу, стає потужним джерелом стресу, який накладає відбиток на ментальне здоров'я усього населення.

Тривале перебування в умовах бойових дій, невизначеність майбутнього, щоденні втрати та руйнування призводять до хронічного стресу, що проявляється підвищеною тривожністю, емоційним виснаженням, відчуттям безсилля та страху. Поширеними стають проблеми концентрації уваги, роздратованість, відчуття безнадії. У багатьох людей з'являються симптоми депресії: апатія, втрата інтересу до життя, порушення сну, зокрема нічні жахи чи безсоння. Постійний страх і напруження призводять до того, що навіть короткотривалий відпочинок не дає належного відновлення сил. Це негативно позначається на фізичному стані людини: підвищується ризик соматичних розладів, таких як головний біль, м'язова напруга, порушення роботи шлунково-кишкового тракту та ослаблення імунної системи.

Особливо небезпечними є травматичні події: обстріли, бомбардування, загибель близьких. Люди, що їх пережили, часто демонструють симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), зокрема флешбеки, нав'язливі спогади, емоційне оніміння та уникнення всього, що нагадує про травму. Війна

призводить і до соціальної ізоляції: вимушене переселення, втрата друзів і родини поглиблюють відчуття самотності та безпорадності [3].

Однією з природних реакцій організму на сильний стрес є неконтрольоване тремтіння, яке починається невдовзі після травматичної події. Це не прояв холоду, а фізіологічний механізм розрядки, завдяки якому організм позбавляється внутрішнього напруження. Переривати цей процес не можна, адже придушення реакції може призвести до м'язових блоків, психосоматичних захворювань і навіть проблем із серцево-судинною системою. Перша допомога в таких випадках полягає в тому, щоб підтримати цей процес: короткочасне струшування плечей постраждалого допомагає організму звільнитися від напруження, після чого людині необхідно дати час на відпочинок.

Ще однією важливою реакцією на стрес є плач, який також виконує функцію емоційної розрядки. Під час сліз у крові з'являються біохімічні речовини, що знижують рівень стресу та надають полегшення. Стримування сліз, навпаки, підвищує психологічне навантаження та погіршує емоційний стан. Допомога людині в такому стані полягає в створенні безпечного простору, тактовній підтримці та уважному слуханні без осуду чи поспішних порад.

Сьогодні українське суспільство живе в умовах масштабних трансформацій та високих ризиків, а отже, потребує розвитку системи психологічної підтримки та формування культури психічного здоров'я як невід'ємної складової національної безпеки [4].

Література:

1. KhNUIAIR ISSN 2524-0501. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2a98a289-a0bb-41c3-8502-62372b1c64ee/content (дата звернення: 30.06.2025).

2. Особистість в екстремальних умовах. Електронний репозитарій Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/ (дата звернення: 30.06.2025).

3. Медико-психологічні наслідки дистресу війни в Україні: що ми очікуємо та що потрібно враховувати при наданні медичної допомоги?. *Український медичний часопис*. URL: https://umj.com.ua/uk/publikatsia-232297-mediko-psihologichni-naslidki-distresu-vijni-v-ukrayini-shho-mi-ochikuyemo-ta-

shho-potribno-vrahovuvati-pri-nadanni-medichnoyi-dopomogi?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.06.2025).
4. Психологія стресу та стресових розладів. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/psihologija_stresy_2023_compressed.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.06.2025).

Abstract: *In the theses, psychological resilience of the individual during wartime is examined, in particular the impact of stress and traumatic events on the mental state of military personnel. The paper also considers ways of maintaining psychological safety and methods of providing first aid in extreme wartime conditions.*
Key words: *psychological security, psychological resilience, military personnel, border guards, post-traumatic stress disorder, war, stress, psychological first aid, informational and psychological security, emotional release.*

Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

ЛУКОВИЧ Катерина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 015 Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка та харчові технології)
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація**: У тезах висвітлено вплив культурних і соціальних факторів на процес психологічного розвитку особистості. Розглянуто позиції українських науковців щодо цього питання, визначено новизну дослідження та окреслено напрями подальших наукових пошуків.*
***Ключові слова:** культура, соціалізація, психологічний розвиток, особистість, суспільство.*

Психологічний розвиток особистості є складним і багатогранним процесом, що відбувається у взаємодії з навколишнім середовищем. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють культурні та соціальні фактори, адже саме вони формують уявлення людини про світ, задають систему цінностей і визначають моделі поведінки. З огляду на сучасні соціальні трансформації, глобалізаційні процеси та вплив цифрового середовища, питання ролі культури і соціуму в розвитку особистості набуває особливої актуальності.

Вивченню цієї проблематики значну увагу приділяли українські науковці. Зокрема, Г. Костюк наголошував на тісному взаємозв'язку навчання і розвитку та доводив, що соціальне середовище є ключовим чинником формування особистості. О. Гуменюк досліджував особливості соціально-психологічних детермінант становлення індивіда, підкреслюючи важливість культурних впливів у період соціалізації. Формування особистості значною мірою зумовлене впливом соціокультурного середовища. Як зазначає Л. Орбан-Лембрик, процес соціалізації забезпечує інтеграцію індивіда у суспільство шляхом засвоєння культурних норм та цінностей [3]. У свою чергу, Т. Титаренко підкреслює, що сучасні соціальні трансформації та кризові явища виступають як виклики для психологічної стійкості особистості та можуть призводити до внутрішніх конфліктів [6].

Новизна запропонованих тез полягає у спробі розглянути культурні й соціальні чинники не тільки як традиційні умови становлення особистості, а й як

динамічні детермінанти, що суттєво змінюються під впливом цифровізації, міграційних процесів, воєнних викликів та мультикультурних контактів. Це дозволяє глибше проаналізувати сучасні реалії та окреслити нові напрями досліджень у психології розвитку.

Культурні фактори забезпечують людині систему світоглядних орієнтирів, духовних і моральних цінностей. Вони формують почуття національної ідентичності, належності до певної соціальної групи, що є важливою складовою психологічної стабільності. Соціальні фактори, своєю чергою, визначають безпосередні умови становлення особистості. Сім'я виступає першою школою соціалізації, де закладаються базові емоційні установки і формується довіра до світу. Освітні інститути створюють умови для розвитку інтелектуальної сфери, критичного мислення, соціальних навичок. Колективи та соціальні групи забезпечують можливість набуття комунікативних умінь, формування лідерських якостей та відчуття соціальної відповідальності.

Сучасні виклики значно змінюють динаміку психологічного розвитку. Глобалізація зумовлює мультикультурність, що створює як умови для збагачення особистості новим досвідом, так і потенційні ризики кризи ідентичності. Міграційні процеси спричиняють необхідність адаптації до нових культурних умов, що може провокувати психологічний стрес. Цифровізація і стрімкий розвиток інформаційного простору змінюють способи мислення та сприйняття реальності, формують нові моделі міжособистісної взаємодії, впливають на рівень самооцінки, самопрезентації та психологічного благополуччя.

Водночас низка питань залишається недостатньо вивченою. Зокрема, ще потребує глибшого аналізу вплив цифрового середовища на формування психологічної ідентичності молоді. Також актуальними є дослідження взаємодії національних традицій із глобальними культурними тенденціями, що визначають баланс між збереженням власної культурної ідентичності та інтеграцією у світове співтовариство. Недостатньо опрацьованими залишаються

й аспекти формування психологічної стійкості у підлітків і молодих людей в умовах воєнних дій, соціальної нестабільності та економічних криз.

Отже, культурні та соціальні чинники є визначальними у процесі психологічного розвитку особистості. Вони впливають на формування цінностей, регулюють поведінку, сприяють адаптації до соціального середовища. Сучасні трансформації суспільства вимагають нових підходів до вивчення цих факторів, інтеграції класичних концепцій із аналізом впливу цифровізації, глобалізаційних процесів і кризових явищ на розвиток людини. Це створює перспективи для подальших досліджень і практичного застосування у сфері психології та педагогіки.

Література:

1. Гуменюк О. І. Психологія особистості. Київ : Кондор, 2022. 312 с.

Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 274 с.

2. Г.С.Костюк – особистість, вчений, громадянин / за ред. акад. С.Д.Максименка ; упоряд. канд. психол. Наук В.В.Андрієвська. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 216 с.

3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. І: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004. - 576 с.

4. Соціокультурні детермінанти розвитку психології особистості в Україні: монографія. / В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, В. В. Москаленко та ін.; за наук. ред. В. В. Турбан. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023, 296 с.

5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

6. Титаренко Т. М. Психологічне здоров’я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія / Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 160 с.

Abstract: The theses highlight the influence of cultural and social factors on the psychological development of personality. The positions of Ukrainian researchers on this issue are considered, the novelty of the research is determined, and areas for further scientific inquiry are outlined. Special attention is paid to the impact of globalization, migration, and digitalization on modern identity formation and psychological resilience.

Keywords: culture, socialization, psychological development, personality, society.

Науковий керівник – УЛІТІНА Катерина,
асистент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

МАКЕЄВ Владислав, здобувач вищої освіти
спеціальність 122 Комп'ютерні науки
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Робота присвячена аналізу психологічних аспектів взаємодії людини зі штучним інтелектом. Розглянуто когнітивні упередження до технології та психологічні наслідки, спричинені інтеграцією ШІ у повсякденне життя. Виявлено, що для безпечного використання даної технології необхідно розвивати цифрову грамотність та створювати відповідні етичні стандарти та принципи.*

Ключові слова: *Штучний інтелект, психологія, антропоморфізм, довіра до ШІ, психологічна залежність, цифрова грамотність, соціальна ізоляція.*

Основною темою дослідження є двоїста природа ШІ: він може бути як засобом для вирішення складних завдань, так і потенційним суб'єктом, що здатний функціонувати поруч із людиною. Наразі самі відомі та розвинуті моделі вже перевершують середню людину за обсягом знань і швидкістю їх обробки. Виникає питання про те, чи мислить штучний інтелект так, як ми це звикли розуміти? Важливо враховувати, що ШІ лише аналізує та впорядковує інформацію. Зараз існує багато гіпотез щодо майбутнього розвитку технологій та їх впливу на людство, але наше середовище вже змінюється і має певні ризики.

Із розвитком саме текстових моделей став частішим феномен антропоморфізму, тобто схильність наділяти неживі об'єкти людськими рисами, що є виявом еволюційної особливості для сприйняття подібних собі. Люди схильні наділяти все, що демонструє цілеспрямовану поведінку, оскільки людський мозок не має іншого способу осмислення інтелекту. Це приводить нас до парадоксу довіри, коли чим “людяніше” ШІ поводиться, тим більше ми йому віримо. Прив'язаність ґрунтується на постійній доступності, відсутності засудження та ідеалізованій взаємодії. На відміну від реальних людей, ШІ завжди “на зв'язку”, не має упереджень і запрограмований на надання підтримки, що створює ілюзію глибокого зв'язку. Хоча це може тимчасово заповнити емоційну порожнечу, особливо для людей, які почуваються соціально ізольованими, це водночас деформує очікування від реальних стосунків. У результаті, люди починають сприймати людські реакції як надто складні,

непередбачувані та схильні до помилок, що призводить до зниження соціальних навичок.

Від сприйняття перейдемо до впливу автоматизації на когнітивні та творчі здібності. З одного боку, використання штучного інтелекту в навчанні та дослідженні може допомогти знаходити та синтезувати інформацію з величезних обсягів даних, а також покращити загальні результати навчання. На відміну від цього, деякі дослідження показують, що використання ШІ негативно впливає на здатність критично мислити. Коли людина передає складні завдання технології, вони починають втрачати когнітивні навички через зручність. Хоча вплив залежить від користувача, цей процес може призвести до зниження рівня критичного мислення та самостійності. Користувачі, які більш впевнені в тому, що ШІ є інструментом для автоматизації, частіше перевіряють інформацію та інтегрують її у свою роботу. Отже, цифрова грамотність людини та психологічна готовність також впливають на взаємодію з ШІ.

Наступний аспект це зміни у світі від впливу автоматизації робочих процесів та стрес на цій основі. Автоматизація змінює вимоги до навичок, що викликає відчуття невідповідності та загрози втрати роботи. Напруга є прямою реакцією на швидкість змін у теперішньому світі, де людина відчуває тиск нових вимог. Ця динаміка змінює вимоги до навичок та розмиває традиційні уявлення про професійну ідентичність, яка стає менш стабільною і вимагає постійного переосмислення. Професійна ідентичність необхідна для сприйняття себе як людини, котра займається певною справою, впевненості в своїй ефективності та самостійності. Особливо помітна дана проблема у галузях, де присутні інтелектуальні завдання, що легко піддаються автоматизації. Тобто потенційному працівнику необхідно прикласти більше зусиль аби складати мінімальну цінність для роботодавця, або навіть вчитися зовсім іншим навичкам для роботи.

Штучний інтелект є інструментом, що відкриває нові можливості для продуктивності та потенціалу, але водночас несе ризики поглиблення соціальної ізоляції, деформації комунікативних навичок та зниження критичного мислення.

Отже, постає необхідність сприймати подібні технології в якості допоміжного засобу, а не в якості рівноправного суб'єкту.

Література:

1. Петрунько О., Плющ О. Взаємодія людини і штучного інтелекту: пошук пояснювальної парадигми. Вчені записки Університету «КРОК». 2025. № 2(78). Київ. С.424–431. DOI: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-424-431

2. Placani A. Anthropomorphism in AI: hype and fallacy. AI Ethics. 2024. Vol. 4. P. 691–698. DOI: https://doi.org/10.1007/s43681-024-00419-4

3. Севостянов П., Климушев В., Климушева Г. Вплив штучного інтелекту на сучасні психологічні дослідження. Перспективи та інновації науки. 2024. Т. 4. С. 1025–1036. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-1025-1037

Анотація: *This work is devoted to the analysis of psychological aspects of human interaction with artificial intelligence. The work examines cognitive biases toward technology and the psychological consequences caused by the integration of AI into everyday life. It has been found that for the safe use of this technology, it is necessary to develop digital literacy and create appropriate ethical standards or principles.*

Ключові слова: *Artificial intelligence, psychology, anthropomorphism, trust in AI, psychological addiction, digital literacy, social isolation.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ: РОЛЬ РОДИНИ ТА ОСВІТИ

МУДРИК Аліна, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологя
Миколаївський національній аграрний університет

Анотація: *проаналізовано психологічні умови формування олерантності в дитячому та підлітковому віці. Особливу увагу приділено ролі родини як першого соціального інституту соціалізації дитини, а також ажливості освітнього середовища у вихованні поваги до різноманіття, розглянуто механізми формування толерантної поведінки через педагогічний вплив, спілкування та емоційне навчання.*

Ключові слова: *толерантність, родина, підліток, діти, освіта, ихування, соціалізація, повага, емпатія, педагогіка.*

Толерантність розглядається як фундаментальна соціально-психологічна якість, що визначає здатність особистості приймати відмінності інших людей, взаємодіяти в дусі поваги, розуміння та співробітництва. Особливо важливим є формування толерантності в дитячому та підлітковому віці, коли відбувається активне становлення моральної самосвідомості, засвоєння норм і цінностей соціального середовища. Формування толерантності на цьому етапі є важливим чинником попередження агресії, конфліктності, дискримінації та булінгу в дитячих і підліткових колективах [1].

Родина є першою соціальною інституцією, яка впливає на формування світогляду дитини, її моральних і емоційних орієнтацій. Саме в родинному середовищі закладаються базові уявлення про прийнятне та неприйнятне у поведінці, формується здатність до співпереживання, вміння висловлювати почуття та поважати інших. За демократичного стилю виховання в дітей розвиваються навички відкритої комунікації, уміння домовлятися, враховувати інтереси інших. Авторитарне або байдужо-зневажливе ставлення у сім'ї, навпаки, може формувати нетерпимість, низьку емпатію, схильність до конфліктної поведінки.

Позитивний родинний мікроклімат, емоційна підтримка, послідовність у вихованні сприяють формуванню у дитини відчуття безпеки, довіри до світу, відкритості до соціальної взаємодії. Водночас суперечливість вимог, агресія,

відсутність батьківської участі - є чинниками формування ворожості та страху перед «іншим», що надалі знижує здатність особистості до толерантної поведінки. Важливим є й те, що діти наслідують поведінкові моделі дорослих, тому приклад батьків у повазі до різних людей, культур, поглядів є основою формування толерантних установок [2].

Освітнє середовище є другим ключовим чинником соціалізації, де толерантність може активно розвиватися або, навпаки, пригнічуватися. У закладах освіти дитина стикається з новими людьми, вчиться вирішувати конфлікти, співпрацювати в колективі, відстоювати свою думку. У цьому контексті велику роль відіграють педагогічні стратегії, які або сприяють розвитку поваги до різноманіття, або фіксують стереотипи та упередження. Ефективне формування толерантності можливе за умови системного педагогічного впливу: використання інтерактивних методів (групова робота, обговорення, рольові ігри), організація заходів з міжкультурного обміну, реалізація інклюзивної освіти. Важливо інтегрувати теми прав людини, недискримінації, гендерної рівності в навчальні програми [3].

Особливо результативними є заходи, що поєднують навчання й емоційний досвід - перегляд і обговорення художніх творів, створення проєктів , волонтерська діяльність . Підлітковий вік є критичним для формування світоглядних позицій. Це період, коли виникає потреба у самоствердженні, відбувається пошук ідентичності, зростає вплив групи однолітків. Саме в цьому віці можливе як глибоке засвоєння ідеї поваги до інших, так і підвищена чутливість до стереотипів, радикальних ідеологій, ксенофобських установок. Тому важливо забезпечити підліткам доступ до якісного спілкування, психоемоційної підтримки, можливості обговорювати важливі соціальні теми. Дослідження показують, що психологічні тренінги, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, емпатії та навичок безконфліктної взаємодії, значно знижують рівень агресії в шкільному середовищі.

Успішною практикою є запровадження медіації, створення шкільних служб порозуміння, профілактика булінгу та соціального виключення. Такі

ініціативи дозволяють створити в навчальних закладах атмосферу довіри, прийняття, підтримки. Таким чином, формування толерантності є складним багатофакторним процесом, який передбачає активну взаємодію сім'ї, школи, громади та засобів масової комунікації. Це не лише педагогічне чи психологічне завдання - це соціальна місія, що потребує постійного супроводу, рефлексії та вдосконалення. Виховання толерантної особистості - це основа для формування відкритого, безпечного, демократичного суспільства.

Література

1. Декларація принципів толерантності : Декларація Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури від 16.11.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text

2. Тарасенко І. І. Психологія розвитку особистості дитини. Київ : : Педагогічна думка, 2019. 268 с.

3. Сущенко О.М. Використання технологій критичного мислення в навчанні толерантності учнів. *Психолого-педагогічні науки.* 2021. № 4 (38). С. 89-93.

***Abstract**: the psychological conditions for the formation of tolerance in childhood and adolescence are analyzed. Particular attention is paid to the role of the family as the first social institution of the child's socialization, as well as the importance of the educational environment in fostering respect for diversity, and the mechanisms for the formation of tolerant behavior through pedagogical influence, communication, and emotional learning are considered.*

***Keywords:** tolerance, family, adolescent, children, education, upbringing, socialization, respect, empathy, pedagogy.*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
кандидат філософських раук, старший викладач
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

СТРЕС І АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

НИКИТЮК Ніка, здобувачка вищої освіти спеціальності 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглянуто теоретичні аспекти стресу, зокрема особливості позитивного (еустресу) та негативного (дистресу) впливів на організм і психіку людини. Охарактеризовано процес адаптації студентів до освітнього середовища з урахуванням індивідуальних психологічних особливостей і соціальної підтримки. Наведено досвід адаптації студентів до освітнього середовища у Миколаївському національному аграрному університеті, що ілюструє практичні аспекти подолання стресу та формування стресостійкості в умовах вищої освіти.*

Ключові слова: *стрес, адаптація, освітнє середовище, еустрес, дистрес.*

В умовах сучасного освітнього середовища студенти часто відчувають значний рівень стресу, який виникає під впливом різних внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на їхню здатність адаптуватися до навчального процесу.

У класичному розумінні Ганса Сельє, стрес – це неспецифічна реакція організму на будь-яку вимогу, що висувається до нього з боку зовнішнього чи внутрішнього середовища. Він розглядав стрес як фізіологічний стан напруження, який розвивається у відповідь на дію стресора – чинника, що порушує гомеостаз організму. Сельє виділив три стадії розвитку стрес-реакції: тривоги, резистентності та виснаження, при цьому підкреслював існування як еустресу (позитивного, мобілізуючого), так і дистресу (негативного, руйнівного). У сучасній науці його теорія розглядається як основа загального адаптаційного синдрому [1].

Когнітивне трактування Річарда Лазаруса доповнило існуючу теорію стресу, розширивши її межі від суто фізіологічної реакції до аналізу індивідуального сприйняття ситуації. На думку Лазаруса, стрес виникає через когнітивну оцінку події як загрозливої та такої, що перевищує доступні ресурси особистості. Центральною частиною його підходу є концепція первинної та вторинної оцінки, яка визначає ступінь важливості події й наявність ресурсів для її ефективного подолання [2].

У сучасному науковому контексті термін «стрес» набув значення широкого спектру психофізіологічних станів організму, що виникають під впливом екстремальних факторів фізичної або психологічної природи. У науковій літературі стрес також характеризується як неспецифічна реакція організму на стимул, який порушує його гомеостаз. Це поняття є багатогранним і дозволяє описувати як фізіологічний чи психологічний стан організму, так і саму ситуацію, що провокує стресовий стан. Розмежування між стресом як станом та стресом як зовнішнім чинником має суттєве значення для дослідження цього феномену.

Одним із ключових показників диференціації стресових станів є концентрація гормону кортизолу в крові. Зокрема, у разі гострого стресу рівень кортизолу, як правило, суттєво зростає, тоді як при хронічному стресі спостерігається його зниження. Взаємовідношення між динамікою кортизолу та типом стресу становить важливий напрямок сучасних досліджень.

На формування та розвиток стресової реакції впливає сукупність різноманітних факторів, серед яких виділяють фізіологічні, психологічні, соціальні, вікові та ситуативні аспекти. Кожен із зазначених чинників відіграє важливу роль у складному механізмі виникнення стресових станів, що потребує міждисциплінарного підходу до їх аналізу та класифікації.

Залежно від інтенсивності, дози та тривалості впливу стресогенних факторів, розвиток стрес-реакції може відбуватися за двома основними сценаріями. Перший передбачає проходження трьох послідовних стадій: тривоги, резистентності та виснаження, що супроводжується формуванням загального адаптаційного синдрому у вигляді дистресу – процесу, який має руйнівний характер. Другий сценарій охоплює лише дві початкові стадії – тривогу та резистентність, унаслідок чого виникає еустрес, або позитивний стрес. Відповідно до концепції Ганса Сельє, еустрес сприяє підтриманню функціонального стану організму та збереженню здоров’я.

Еустрес – «позитивний» стрес, який мобілізує сили організму та допомагає адаптуватись до життєвих змін. Еустрес покращує увагу та пам’ять, прискорює

реакцію. Дистрес – «негативний» стрес, який викликає несприятливі наслідки: дезорганізовує поведінку, погіршує пам’ять та увагу, порушує сон аж до безсоння, затримує адаптацію до змін у житті. Дистрес також може спровокувати або ускладнити перебіг невротичних та психосоматичних захворювань, спричинити розвиток інсульту, появу серцево-судинних захворювань (гіпертонії, тахікардії, стенокардії), захворювань шлунково-кишкового тракту (виразки, порушення апетиту, закрепи, діареї), виникнення деяких шкірних захворювань (екземи), онкологічних захворювань [3].

Адаптація до стресу в навчальному середовищі значною мірою залежить від індивідуальних особливостей кожної людини. Одним із ключових чинників є тип темпераменту, який впливає на характеристики нервової системи, рівень емоційної реактивності та здатність протистояти стресу. Наприклад, сангвініки зазвичай швидше пристосовуються до нових обставин, тоді як меланхоліки проявляють більшу вразливість до психоемоційного навантаження. Важливу роль відіграє і життєвий досвід, а також набутий арсенал навичок з подолання труднощів, які формують персональні стратегії реагування на стресові ситуації. Люди, які мають значний досвід взаємодії зі стресовими обставинами, найчастіше володіють більш ефективними способами подолання проблем.

У Миколаївському національному аграрному університеті науково-педагогічні працівники, представники органів самоврядування та старшокурсники активно сприяють адаптації студентської молоді до освітнього середовища через залучення їх до культурних, спортивних, наукових та громадсько-патріотичних заходів. Це допомагає студентам швидше інтегруватися в нову спільноту, знизити рівень стресу, що виникає через відмінності від шкільного процесу, та формує почуття належності до певної групи. Зазначений підхід забезпечує підтримку молоді в період переходу, створюючи комфортні умови для навчання й особистісного розвитку. Врахування таких аспектів як: тип темпераменту, накопичений життєвий досвід і рівень соціальної підтримки, є критично важливим для розробки дієвих заходів з підтримки студентів у складних ситуаціях освітнього середовища.

Стрес є невід'ємною складовою освітнього процесу, оскільки навчання часто супроводжується значним академічним навантаженням, соціальними викликами та необхідністю пристосування до нових умов. Адаптація відіграє ключову роль у подоланні цього стресу, допомагаючи студентам пристосуватися до змін і зберегти психологічну стабільність. Зважаючи на багатогранність стресових чинників в освітньому середовищі, важливо забезпечити системну підтримку, яка охоплює психологічну допомогу, соціальну взаємодію та формування дієвих стратегій адаптації. Такий комплексний підхід дозволить не лише зменшити рівень стресу, але й позитивно вплине на клімат у колективі та загальний психологічний стан усіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. Теорія стресу та філософські погляди Ганса Сельє: значення для сучасної медицини. Здоров'я України | Інформація для спеціалістів охорони здоров'я - Health-ua. URL: https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinarni-problemi/71356-teorya-stresu-taflosofsk-poglyadigansasel-znachennya-dlya-suchasno-meditcin (дата звернення: 10.07.2025).
2. Теорія стресу річарда С. лазаруса - maestrovirtuale.com. Maestrovirtuale.com. URL: https://surl.lu/rjnwyx (дата звернення: 24.09.2025).
3. Verstiuk N. Стрес – реакція організму на фактори, які потенційно загрожують фізичному та психічному здоров'ю людини. ЛОЦ КПХ МОЗ України. URL: https://surl.li/wzxpig (дата звернення: 10.07.2025).

Abstract: *The paper examines the theoretical aspects of stress, in particular the features of positive (eustress) and negative (distress) effects on the body and psyche. The process of students' adaptation to the educational environment is characterized, taking into account individual psychological traits and social support. An example of students' adaptation experience at Mykolaiv National Agrarian University is provided, illustrating the practical aspects of overcoming stress and developing resilience in the context of higher education.*

Keywords: *stress, adaptation, educational environment, eustress, distress, bullying, temperament type.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат економічних наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

НІКІТІНА Діана, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У сучасних умовах розвитку бізнесу ефективність управління значною мірою визначається здатністю керівника працювати з емоціями власними та підлеглих. У роботі розглядається поняття емоційного інтелекту як ключового фактору ефективного менеджменту, його вплив на комунікацію, мотивацію, вирішення конфліктів та формування корпоративної культури. Також у роботі наводяться приклади ефективного використання емоційного інтелекту у відомих міжнародних компаніях та філософське обґрунтування його значення для гармонійного поєднання раціонального й емоційного початків. Результати дослідження підтверджують, що високий рівень інтелекту у менеджера є високою конкурентною перевагою, що сприяє підвищенню продуктивності, мотивації працівників та загальної ефективності діяльності підприємств.*

Ключові слова: *Емоційний інтелект, менеджмент, ефективність управління, лідерство.*

У сучасному світі роль менеджера не обмежується лише організацією робочих процесів, контролем завдань чи фінансовим плануванням. Одним із головних чинників успішного управління людьми є здатність керівника розуміти себе та інших, будувати довірливі стосунки, ефективно комунікувати та мотивувати команду. У цьому контексті особливого значення набуває поняття емоційного інтелекту, який виступає ключовим фактором ефективного менеджменту.

Емоційний інтелект – це здатність людини усвідомлювати власні емоції, керувати ними, розпізнавати емоції інших людей та будувати на цій основі взаємини. На відміну від традиційного інтелекту, який відповідає за логічне мислення та аналітичні здібності, емоційний інтелект безпосередньо впливає на якість міжособистісних стосунків, атмосферу в колективі та мотивацію працівників. Саме він забезпечує успішність управління, адже керівник, який розуміє емоційні потреби підлеглих, здатний правильно підібрати стимули, уникати вигорання та формувати позитивне ставлення до роботи.

Важливим постає той факт, що емоційний інтелект допомагає попереджати та вирішувати конфлікти, адже завдяки йому менеджер може швидко розпізнати негативні емоції в колективі та знайти шляхи їх конструктивного вирішення. У

сфері комунікацій він також відіграє ключову роль, адже дозволяє висловлювати думки, щоб бути почутим і зрозумілим, а також правильно інтерпретувати реакцію співрозмовника. Менеджер із високим рівнем емоційного інтелекту здатен надихати інших, створювати атмосферу довіри й підтримки, що формує справжнє лідерство. Якщо раніше акцент діяльності керівника робився на раціональне планування, організацію та контроль, то нині вирішальне значення має здатність працювати з людьми, враховуючи їхні емоційні потреби, мотиви та внутрішній стан. Саме тоді дедалі більшого поширення набуває поняття емоційного інтелекту, яке визначає компетентність менеджера у сфері міжособистісних відносин. Д. Ґоулман, один із основоположників концепції емоційного інтелекту наголошував, що успіх у професійній сфері лише на 20% залежить від рівня когнітивного інтелекту, тоді як решта визначається емоційними та соціальними навичками [1]. Це означає, що майбутнє ефективного управління пов’язане з умінням керівника бути не лише організатором, а й лідером, наставником, психологом, навіть філософом для своєї команди.

Уміння управляти емоціями є важливим і при адаптації до змін, оскільки бізнес-середовище сьогодні характеризується високою динамікою, і здатність зберігати спокій та допомагати команді справлятися зі стресом постає необхідною умовою успіху. Прикладом може слугувати ситуація, коли два керівника мають однаковий рівень професійних знань, але один володіє високим емоційним інтелектом, а інший ні. У стресових умовах перший буде зберігатиме самовладання, правильно розподілятиме завдання та підтримувати команду, тоді як другий може зриватися на підлеглих, ухвалювати емоційні рішення і втрачати авторитет. Як результат, продуктивність першої команди буде значно вище, а рівень плинності кадрів нижчим. Дослідження компаній Google, Microsoft та Apple показали, що менеджери з високим рівнем емоційного інтелекту досягають вищих результатів не лише у сфері продуктивності команд, а й у рівні задоволеності клієнтів. У кризових ситуаціях такі керівники рідше ухвалюють імпульсивні рішення, схильні до колективного обговорення та підтримки довіри

між працівниками. Це підтверджує, що емоційний інтелект є конкурентною перевагою сучасного менеджера [2], [3], [4].

З філософської точки зору емоційний інтелект можна розглядати як прояв гармонії між голосом (раціональним початком) і патосом (емоційним початком). Ще Арістотель зазначав, що доброчесність полягає у «золотій середині» між крайнощами, отже здатність керівника врівноважувати розум і почуття є запорукою мудрого лідерства [5]. У сучасному контексті це означає, що справжній керівник не придушує емоції, а інтегрує їх у процес прийняття рішень, перетворюючи потенційний хаос на джерело натхнення та розвитку.

Важливо підкреслити, що емоційний інтелект не є вродженою якістю, його можна і потрібно розвивати. Керівник може вдосконалювати свій емоційний інтелект шляхом регулярної самооцінки, розвитку емпатії, практики активного слухання, контролю емоцій у конфліктних ситуаціях та створення атмосфери відкритого діалогу в колективі. Інвестуючи у власний емоційний інтелект, менеджер отримує згуртовану й мотивовану команду, що безпосередньо впливає на результативність діяльності підприємств.

Отже емоційний інтелект є невід'ємною складовою сучасного ефективного менеджменту. Він формує основу лідерства, допомагає долати конфлікти, підтримувати командний дух, сприяє досягненню високих результатів.

Література:

1. Емоційний інтелект / Деніел Ґоулман ; пер. з англ. С.-Л. Гумецької. — Х. : Віват, 2020. — 512 с. — (Серія «Саморозвиток», ISBN 978-966 942-827-1).

2. 10 Ways Emotional Intelligence Bolsters Business Results. Forbes. URL: 10 Ways Emotional Intelligence Bolsters Business Results

3. Ray S. Empathy and innovation: How Microsoft's cultural shift is leading to new product development. URL: https://news.microsoft.com/source/features/innovation/empathy-innovation-accessibility/?utm_source

4. Carat Emotional Intelligence Report. URL: https://s3.amazonaws.com/media.mediapost.com/uploads/CaratEmotionalIntelligenceReport.pdf?utm_source

5. Арістотель. Нікомахова етика. К.: VERBA Publishing. 2025. 304 с.

Abstract: *In the modern conditions of business development, the effectiveness of management is largely determined by the manager's ability to work with their own emotions and those of their subordinates. This paper discusses the concept of emotional intelligence as a key factor in effective management, its impact on communication, motivation, conflict resolution, and the formation of corporate culture. It also provides examples of the effective use of emotional intelligence in well-known international companies and a philosophical justification for its importance in creating a harmonious balance between rational and emotional elements. The research results confirm that a high level of intelligence in a manager is a significant competitive advantage that contributes to increased productivity, employee motivation, and overall effectiveness of enterprise activities.*

Keywords: *emotional intelligence, management, management effectiveness, leadership.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОСТІ В ТУРИЗМІ

НІКОЛЕНКО Анастасія, здобувач вищої освіти
спеціальність 242 Туризм та рекреація
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *досліджуються ключові психологічні чинники, що впливають на розвиток сучасного туризму. Аналізуються мотивації подорожуючих, роль емоційного стану та психічного здоров'я у виборі туристичних напрямків і видів відпочинку. Розглядається вплив цифрових технологій на формування нових потреб і очікувань туристів, а також значення міжкультурної взаємодії у процесі подорожей. Автори підкреслюють важливість врахування психологічних особливостей клієнтів для підвищення якості туристичних послуг та розвитку інноваційних підходів у сфері туризму. Стаття буде корисною для фахівців у галузі туризму, психології та соціальних наук.*
Ключові слова: *психологічні аспекти, розвиток туризму, мотивація подорожей, емоційний стан, психічне здоров'я.*

Сучасний туризм є не лише галуззю економіки та відпочинку, а й складним соціокультурним явищем, яке безпосередньо взаємодіє з психологічними процесами особистості. У світі стрімких технологічних змін та глобалізації змінюються не лише форми організації туристичних послуг, а й мотивація, поведінка та емоційний досвід туристів. Туризм перестає бути виключно способом проведення дозвілля; він стає інструментом саморозвитку, пізнання нових культур, соціалізації та відновлення психологічного стану людини. Актуальність вивчення психологічних аспектів туризму зумовлена необхідністю ефективного розвитку туристичної індустрії та врахуванням психологічних потреб сучасних мандрівників.

Мета дослідження полягає у визначенні основних психологічних чинників, які впливають на поведінку туристів, їхній вибір напрямів подорожей та емоційний досвід. Для досягнення цієї мети необхідно проаналізувати основні психологічні потреби туристів, дослідити вплив цифрових технологій на їхню поведінку та визначити психологічні аспекти взаємодії туристів із туристичною індустрією. Об'єктом дослідження є психологія туристичної діяльності, а предметом — психологічні чинники, що впливають на вибір туристичних послуг, емоційний стан та адаптацію туристів у новому середовищі.

Психологія туризму досліджує поведінку людини у процесі подорожей, її мотивацію, емоційний стан та здатність адаптуватися до нових умов[3]. Серед основних психологічних потреб туристів можна виділити кілька ключових аспектів. Потреба в емоційному відновленні передбачає прагнення туриста відпочити від стресу та перевантаження інформацією, що дозволяє відновити емоційний баланс та підтримувати психічне здоров'я. Пізнавальна потреба проявляється у бажанні дізнатися нове, пізнати інші культури, історичні та природні об'єкти, що стимулює розвиток культурного та екологічного туризму. Соціальна потреба полягає у прагненні до спілкування, взаємодії з іншими людьми, участі у групових заходах або сімейних поїздках. Потреба у самореалізації дає можливість відчути власну значущість, особистісний розвиток та задоволення від досягнення нових цілей, таких як освоєння нових видів активності чи досягнення поставлених туристичних завдань.

Сучасний туризм значною мірою визначається психологічними чинниками, що включають емоційні, когнітивні та поведінкові особливості туристів. Одним із таких чинників є вплив цифрових технологій та соціальних мереж.

Сьогодні туристи активно користуються інтернетом для пошуку інформації про місця відпочинку, перегляду відгуків, фотографій та відео інших мандрівників. Візуальний контент і рекомендації блогерів формують уявлення про подорож та мотивують до вибору певного напрямку. Крім того, вибір туристичних послуг часто визначається психологією прийняття рішень. Туристи іноді керуються емоційними реакціями, імпульсивними рішеннями або страхом пропустити цікаві події, що формує спонтанні стратегії поведінки.

Не менш важливим є фактор психологічного відновлення, адже сучасний ритм життя, стреси та інформаційне перевантаження зумовлюють зростання попиту на туризм, який сприяє релаксації та відновленню емоційного балансу. Психологічна адаптація туриста до нових культурних, соціальних та природних умов також відіграє значну роль у формуванні позитивного досвіду. Здатність

швидко адаптуватися до нових умов, демонструвати гнучкість і стресостійкість визначає загальний рівень задоволеності від подорожей.

Взаємодія туристів із туристичною індустрією має суттєвий психологічний аспект. Вибір гіда, екскурсії, готелю чи ресторану визначається не лише фізичними характеристиками послуг, а й емоційним сприйняттям, психологічним комфортом та відчуттям безпеки. Психологічний комфорт включає відчуття безпеки, довіру до персоналу, індивідуальний підхід та створення позитивного емоційного досвіду.

Висока якість обслуговування та психологічна підтримка туристів сприяють формуванню лояльності, підвищують рівень задоволеності туристичним продуктом та стимулюють повторні поїздки.

Отже, психологічні аспекти мають ключове значення для розвитку сучасного туризму. Вивчення мотивації, поведінки, емоційного стану та адаптаційних можливостей туристів дозволяє створювати персоналізовані послуги, підвищувати ефективність туристичної діяльності та забезпечувати високий рівень задоволеності клієнтів. Практика організації туристичної діяльності показує, що на сучасному етапі все більшого значення набуває необхідність концентрації уваги на психологічному складнику туризму[7]. Врахування психологічних потреб туристів сприяє не лише їхньому комфорту, а й успішному розвитку туристичної індустрії. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз впливу цифрових технологій, соціальних мереж та глобалізаційних процесів на психологічну поведінку сучасних туристів.

Література:

1. Бех І. Д. Психологія: підручник. Київ : Либідь, 2020.
2. Василенко М. В. Психологія туризму: навчальний посібник. Київ : Вищашкола, 2021.
3. Психологія : методичні рекомендації до виконання самостійних та практичних робіт для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "Молодший бакалавр" початкового рівня (короткий цикл) спеціальності 242 "Туризм" денної форми навчання / уклад. Л. В. Гула. Миколаїв : МНАУ, 2021. 80 с.
4. Петренко О. І. Психологія споживчої поведінки: навч. посіб. Київ : КНЕУ,2022.

5. Ковальова Н. О. Мотивація туристичної діяльності як психологічний феномен. Психологія і суспільство. 2021. №2. С. 45–50.

6. Сидоренко Н. І., Карась Г. І., Сидоренко Д. О. Українська мова ілітература: збірник типових тестів ЗНО. — К.: Український центр підготовки абітурієнтів, 2023.

7. Худавердієва В. А. Психологічні аспекти туристичної діяльності в умовах глобалізації. Вісник Донецького національного університету. Серія: психологія». 2020. №1(54). С. 112–118. URL : https://jvestnik-psychological.donnu.edu.ua/article/view/16436

Abstract: *The article examines key psychological factors influencing the development of modern tourism. It analyzes the motivations of travelers, the role of emotional state and mental health in the choice of tourist destinations and types of recreation. The impact of digital technologies on the formation of new needs and expectations of tourists is considered, as well as the importance of intercultural interaction in the travel process. The authors emphasize the importance of taking into account the psychological characteristics of customers to improve the quality of tourist services and develop innovative approaches in the field of tourism. The article will be useful for specialists in the field of tourism, psychology and social sciences.*

Key words: *psychological aspects, tourism development, travel motivation, emotional state, mental health.*

Науковий керівник – ГУЛА Лариса,
ст. викладач кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ЯК ВПЛИВАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

НОВИЦЬКА Ксенія, здобувачка вищої освіти
Спеціальність С 4 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *проаналізовано значення соціальних мереж у повсякденні сучасної людини. З'ясовано, що віртуальні платформи діють на емоційний стан людини, на розвиток особистості і на індивіда загалом.*

Ключові слова: *соціальні мережі, комунікація, професійна реалізація, самокритика, емоційний стан, залежність, реальність.*

Соціальні мережі - це глобальна павутина з додатків веб-сторінок, якими користується домінуюча частина людей планети Земля.Наприклад станом на 2025 рік мережею Instagram користується 1.74 млрд людей, що становить 21.3% користувачів інтернету.[1]

Завдяки соціальним мережам ми комунікуємо, здобуваємо знання, знаходимо друзів зі спільними інтересами. Для деяких людей віртуальний простір став не тільки "додатком" для зв'язку з навколишнім світом, а й місцем де вони можуть реалізовуватися, як професіонали, отримувати стабільний дохід та відкрити справу для "душі", завдяки якій розвиватися як особистість.

Соціальні мережі стали не від'ємною складової сучасного життя та влилися у повсякдення людини. Якщо цей феномен існує в житті він буде впроваджується й у психіку, свідомість та у внутрішній світ людини. Тобто соціальні мережі повністю вливають на моральний, соціальний розвиток та на інтелектуальні операції людини.

А саме інтернет спільноти мають значний вплив на самооцінку людини. Коли користувач постить фото/відео у додатки може бути багато вподобайок добрих коментарів, котрі людині покращують емоційний стан та почуття власної гідності. Може бути навпаки, образливі коментарі, критичні зауваження, відсутність позитивних оцінок, та порівняння себе з навколишніми, з їх досягненнями. Думки про відставання від інших, самокритика. Інколи це може призводити до самогубства чи злочинів через заздрість.

Таким чином, вважається, формування самооцінки це багатогранний і суттєвим процесом у нашому житті, який формує місце в соціальній системі,

сприйняття оточуючих людей. На становлення самооцінки впливають цифрові платформи як конструктивно так і дескруктивно. Тому потрібно раціонально розподіляти час на користування соціальними мережами.

Люди завжди стикаються з проблемами, але не всі намагаються їх вирішувати, багата кількість осіб які компенсують труднощі алкогольними напоями, палять тютюнові засоби. Інші втікають від реальності в інтернет, тобто вони уникають складнощів в реальному житті, і звертаються до великої мережі інтернет. Таки люди відчувають себе менш обтяженими, в них є змога вільно вивільняти свої емоції, які накопичується кожного дня. Позбавлятися стресу та тривоги, тобто відволікатися на пости, сториз, повідомлення. Це також один із аспектів чого соціальні мережі мають поганий вплив. [2, с. 22-23. 3, с. 1-2]

На даний етап розвитку всесвітньої павутини в соціальних мережах також присутні ігри. Менш ніж 10 років тому, була популярна гра “Синій кіт”, Це гра яка стимулювала численні випадки самогубства, порушення психічного стану саме у підлітків. Це ще раз наголошує як іноді види розваг, втечі від реальності у віртуальні спільноти можуть нанести шкоди не тільки моральної, а й фізичної будь якому індивіду.

Отже, соціальні мережі є основною частиною теперішнього життя людини, котрі можуть істотно впливати на буденність кожного. Можуть проникати у підсвідомість та свідомість та пригничувати емоційний стан людини, в одночас сприяти комунікації, праці та реалізації себе як людини в сучасному світі.

Література:

1. Баловсяк Н. Інтернет, соцмережі, стримінги та відео. Найцікавіше зі звіту *Digital 2025 Global Overview Report. MediaMaker*. 2025. 19 березня. URL: https://mediamaker.me/najczikavishe-zi-zvitu-digital-2025-pro-vzayemodiyu-z-czyfrovymy-tehnologiyamy-16257/.

2. Бутенко В. В. *Особистісні чинники розвитку комп’ютерної залежності у підлітків* : Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки освітньо-професійної програми Практична психологія */ наук. керівник О. А.* Резнікова. *Дніпро : Горлівський інститут іноземних мов, 2024.* 94 с. URL: http://ds.forlan.org.ua/handle/123456789/645.

3. Поправко О. В. *Віртуальна реальність: уособлення ідеального чи втеча від дійсності?*. Гуманізм. Людина. Ідеальне: Матеріали Міжнародних

людинознавчих філософських читань (Дрогобич, 2016 р.). Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2016. С. 121–123. URL: https://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/11870

Annotation: *the significance of social networks in the everyday life of a modern person has been analyzed. It has been found that virtual platforms influence a person's emotional state, personal development, and the individual as a whole.*

Keywords: *social networks, communication. professional realisation. self-criticism, emotional state, addiction, reality*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
кандидат філософськихнаук, старший викладач
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ ЛІДЕРА В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

ОНОПРІЙЧУК Денис, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Дослідження присвячене ролі лідера в системі антикризового управління матеріальними ресурсами. У сучасних умовах економічних викликів та кризових явищ підприємства потребують лідерського впливу на прийняття управлінських рішень. Визначено ключові компетенції та якості, яким повинен володіти антикризовий лідер. Проаналізовано стратегії лідерського впливу, розглянуто механізми реалізації лідерських рішень.*

Ключові слова: *антикризове лідерство, лідерство, матеріальні ресурси, ефективність, стратегічне планування*

Сучасна світова економіка характеризується значними кризовими явищами, які мають вплив на діяльність підприємства. Під час кризи необхідно максимізувати ефективність управління матеріальними ресурсами, оскільки вони є основою виробничого процесу та показують, наскільки підприємство здатне адаптуватися до мінливих умов.

Актуальність дослідження полягає в тому, що у кризових ситуаціях традиційні методи управління матеріальними ресурсами часто виявляються неефективними, що вимагає нових підходів та, передусім, кваліфікованого лідерського впливу на процеси прийняття рішень. Роль лідера є важливою, оскільки успішність подолання кризи залежить від його компетентності та досвіду. Об’єктом дослідження є процеси антикризового управління матеріальними ресурсами, тоді як предметом – роль та функції лідера в даній системі управління матеріальними ресурсами.

Антикризове управління є багатовекторним показником, що включає впровадження санаційних заходів у всі структурні підрозділи на ланки виробничої діяльності та потребує оцінки фактичного стану підприємства, виявлення чинників спричинення розвитку кризи, розробки практичних рекомендацій по виходу з кризи та оцінки ефективності впровадження розроблених рекомендацій [1].

У контексті управління матеріальними ресурсами антикризові процеси повинні розглядатися в комплексі, оскільки вони є чутливими до економічних

коливань та залежними від ринкового ціноутворення. У період кризи цілі та завдання управління матеріальними ресурсами змінюються. Перш за все, підприємство орієнтується не на оптимізації витрат, а на забезпечення безперервності виробництва та збереження критично важливих запасів, оскільки під час кризи відбувається коливання цін на сировину, порушуються традиційні логістичні маршрути, обмежується доступ до фінансових ресурсів, підвищується ризики неплатоспроможності тощо.

Лідерство в антикризовому управлінні має значні відмінності від лідерство в стабільних ситуаціях. В кризових ситуаціях, лідер повинен діяти швидко, рішуче, в умовах обмеженості доступу до ресурсів. Ефективний антикризовий лідер повинен володіти такими компетентностями, як:

- стресостійкість – здатність приймати рішення у критичних ситуаціях, психологічна стабільність в умовах невизначеності;
- комунікативність – вміння ефективно спілкуватися зі стейкхолдерами, пояснювати складні рішення, мотивувати персонал;
- стратегічне мислення – приймати рішення для подолання кризової ситуації та створювати підґрунтя для майбутнього розвитку;
- гнучкість – готовність змінювати стратегії залежно від обставин.

Зазначимо, що важливим аспектом є комунікація, тому завданням лідера під час кризи є забезпечення її прозорості, повноти та регулярності [2]. Ефективна комунікаційна стратегія передбачає створення системи охоплення стейкхолдерів, що виражається у проведенні брифінгів, звітування, оповіщення тощо. Повнота комунікації означає забезпечення всіх учасників підрозділу необхідною інформацією, а роль лідера полягає у забезпеченні зворотного зв’язку, отримуючи пропозиції від співробітників.

Роль лідера під час кризи охоплює багато аспектів – від операційного до стратегічного планування. Пріоритетним завданням лідера є розробка антикризової стратегії, що повинна включати аналіз матеріальних ресурсів, визначення мінімальних рівнів запасів, розробку планів диверсифікації поставок. Однак, критичного значення все ж набуває координація діяльності підрозділів.

Лідер повинен забезпечити взаємодію між підрозділами задля оптимізації використання матеріальних ресурсів. Він повинен забезпечити швидке інформування, причому в повному обсязі, всіх підрозділів про наявні зміни. Оперативна реакція на зміни в запланованих показниках вимагає від лідера швидких та рішучих дій для прийняття коригуючих рішень.

Окремо варто відмітити роль лідера з-приводу комунікацій. Так, взаємодія з постачальниками під час кризи вимагає особливих навичок переговорного процесу. Він повинен знаходити компромісні рішення та укладати довгострокові партнерські контракти, що дозволить оптимізувати процеси на підприємстві.

Практична реалізація лідерських рішень в антикризовому управлінні матеріальними ресурсами потребує значних зусиль та залежить від здатності лідера забезпечити виконання всіх заходів на всіх рівнях підприємства. Складним завданням є оцінка ефективності лідерських рішень (врахування кількісних та якісних показників), зокрема рівень готовності до кризового стану, що виражається у наявності планів антикризових дій, підготовленість персоналу, ефективність попереджувальних систем тощо.

Література:

1. Одношевна, О., Міньковська, А., & Саванчук, Т. (2023). Антикризове управління як елемент удосконалення системи економічної безпеки в сучасних умовах. *Економіка та суспільство, (49).* https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-9

2. Лідерство під час кризи. *Люди. Лідерство і менеджмент. Культура. kmbs.ua.* URL: https://kmbs.ua/ua/article/leadership-during-crisis (дата звернення: 23.09.2025).

Abstract: *This study focuses on the leadership role within the anti-crisis management framework of material resources. In the current context of economic challenges and crisis situations, organizations require leadership intervention in management decision-making processes. Essential competencies and characteristics requisite for effective anti-crisis leadership have been determined. Strategies of leadership influence have been systematically analysed, while the implementation mechanisms of leadership decisions have been comprehensively reviewed.*

Keywords: *anti-crisis leadership, leadership, material resources, efficiency, strategic planning*

Науковий керівник – ШАРАТА Наталія,
д-ка педагогічних наук, професорка кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЯ БУЛІНГУ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ

ОРЛОВА Ксенія, здобувач вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У тезі досліджено булінг як форму систематичного насильства в освітньому середовищі. Описано його основні види, психологічні наслідки для жертви та кривдника, а також визначено роль дорослих у профілактиці цього явища. Наголошено на важливості формування безпечної та толерантної атмосфери у закладах освіти.*
Ключові слова: *булінг, жертва, кривдник, насильство, профілактика.*

Булінг є поширеним соціально-психологічним явищем, яке проявляється у вигляді систематичного насильства, приниження та ізоляції людини в освітньому середовищі. У сучасному суспільстві значна кількість людей, особливо дітей та підлітків, стикаються з різними формами цькування, що робить цю проблему надзвичайно актуальною. За даними поліції, лише за перші десять місяців 2024 року було зафіксовано понад двісті випадків булінгу у школах. Половина складених протоколів стосується підлітків віком від 14 до 16 років, а основними заявниками зазвичай виступають батьки потерпілих дітей [4]. Особливу небезпеку становить той факт, що булінг часто відбувається приховано від дорослих, а жертви залишаються мовчазними через страх, сором або недовіру. Відповідно до дослідження Українського інституту дослідження екстремізму, близько 40% підліткових суїцидів мають прямий зв’язок із випадками цькування.

Наслідки булінгу мають серйозний вплив на психічний стан не лише жертв, а й самих агресорів. Вони можуть проявлятися у вигляді емоційних розладів, зниження самооцінки та проблем з адаптацією у соціальному середовищі. Вивчення психологічних механізмів цього явища є важливим для розробки дієвих заходів профілактики та надання допомоги постраждалим. Вперше феномен булінгу почали активно досліджувати у 70-х роках XX століття. Це поняття охоплює агресивну та свідому поведінку однієї дитини чи групи дітей стосовно іншої, що супроводжується систематичним фізичним або психологічним тиском. Булінг відрізняється від звичайних конфліктів своєю регулярністю та нерівністю сил, що визначає його особливу небезпеку [1]. Серед ключових ознак цькування – повторюваність агресивних дій, наявність чітко

виражених ролей (кривдник, жертва, спостерігачі) та наслідки у вигляді психологічних чи фізичних травм, соціальної ізоляції чи приниження гідності потерпілого [2].

Важливо враховувати, що булінг передбачає участь кількох сторін: кривдника, який здійснює цькування; потерпілого, що зазнає утисків; та спостерігачів – свідків події, чия поведінка здатна вплинути на розвиток ситуації [3]. Ці ролі можуть змінюватися залежно від обставин. Зокрема, спостерігачі можуть як допомогти жертві, так і, своєю байдужістю, сприяти агресору. Тому навчальні програми повинні формувати у дітей навички активного реагування та протидії булінгу, а не лише пасивного споглядання. На мою думку, саме спостерігачі несуть значну відповідальність, оскільки їхня реакція може визначати розвиток конфлікту.

Кривдники зазвичай мають виражені лідерські риси, нарцисичні тенденції, прагнення домінувати та контролювати інших. У них часто спостерігається низький рівень емпатії та завищена самооцінка. Агресивна поведінка може бути наслідком внутрішніх психологічних проблем, нестачі емоційного тепла в родині чи досвіду насильства вдома. Розуміння мотивів агресора допомагає точніше визначати шляхи запобігання булінгу та надавати ефективну підтримку.

Види булінгу включають фізичне насильство (побиття, штовхання, псування майна), вербальні напади (образи, приниження, погрози), соціальну ізоляцію та розповсюдження пліток, кібербулінг у мережі інтернет, сексуальні домагання та жарти, а також цькування через упереджене ставлення до певних ознак людини – національності, зовнішності чи сексуальної орієнтації. Важливо розмежовувати булінг та звичайний конфлікт: у той час як конфлікт може бути випадковим і мати взаємну відповідальність, булінг характеризується систематичним тиском та відсутністю рівності сторін. Часто дорослі неправильно оцінюють ситуацію, сприймаючи цькування як "дитячі сварки", що лише погіршує становище жертви.

Причини, через які діти стають агресорами, різноманітні. Це може бути прагнення здобути авторитет серед однолітків, привернути увагу чи

компенсувати власні невдачі. Інколи така поведінка формується внаслідок жорстокості чи емоційного нехтування в сім'ї. Важливу роль також відіграє надмірний контроль з боку батьків, який може викликати у дитини приховану агресію. Без належного втручання та підтримки з боку дорослих ситуація лише погіршується.

Ігнорування проблеми булінгу є неприпустимим. Постійне цькування залишає глибокі психологічні травми, які можуть призвести до депресії, тривожних розладів, суїцидальних думок та довготривалих проблем у міжособистісному спілкуванні. Робота з батьками є ключовим елементом профілактики, адже сім'я здатна бути як джерелом проблеми, так і місцем підтримки та захисту. Створення безпечного та довірливого середовища в школах допоможе дітям відкрито говорити про свої проблеми та отримувати необхідну допомогу.

Література:

1. Що таке булінг і які його прояви? Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. URL: https://pzmrujust.gov.ua/novyny/1592-shcho-take-bulinh-i-iaki-ioho-proiavy (дата звернення: 26.06.2025).

2. Булінг: поняття, ознаки, відповідальність – Житомирський професійний ліцей. URL: https://www.zpl.zt.ua/bulinh-ponyattya-oznaky-vidpovidalnist/ (дата звернення: 30.06.2025).

3. Порядок реагування на випадки булінгу. Комунальний заклад "Вінницький ліцей №23". URL: https://sch23.edu.vn.ua/buling-stop/292/ (дата звернення: 30.06.2025).

4. Opendatabot. 219 випадків булінгу у школах зафіксовано у 2024 році – Опендатабот. Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України. URL: https://opendatabot.ua/analytics/bulling-in-schools (дата звернення: 30.06.2025).

Abstract: *The thesis examines bullying as a form of systematic violence in the educational environment. Its main types, psychological consequences for the victim and the perpetrator are described, and the role of adults in preventing this phenomenon is determined. The importance of creating a safe and tolerant atmosphere in educational institutions is emphasized.*

Keywords: *bullying, victim, perpetrator, violence, prevention.*

Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

АРХЕТИП ТІНІ: ВИТІСНЕНЕ «Я» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ОСОБИСТОСТІ

ПАШКОВСЬКА Анастасія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі розглядається концепція архетипу Тіні в контексті юнгіанської психології як прояв витіснених та неусвідомлених аспектів особистості. На основі праць Карла Густава Юнга, а також сучасної інтерпретації Мюррея Стайна, проаналізовано психологічну природу Тіні, її вплив на поведінку людини, емоційні реакції та міжособистісні стосунки. Особлива увага приділяється механізмам проєкції та інтеграції Тіні як необхідним етапам особистісного розвитку. Робота підкреслює значення усвідомлення Тіні у процесі індивідуації та досягнення внутрішньої цілісності.*

Ключові слова: *архетип Тіні, Карл Юнг, колективне несвідоме, витіснення, проєкція, самопізнання, індивідуація, юнгіанська психотерапія, внутрішній конфлікт, психічна цілісність.*

У сучасному науковому дискурсі психології спостерігається посилений інтерес до вивчення глибинних процесів психіки, зокрема до концепції архетипів, розробленої Карлом Густавом Юнгом. Одним із базових понять у його теорії є архетип Тіні, як універсальної структури колективного та індивідуального несвідомого, що репрезентує витіснені або несвідомі елементи особистості. Тінь охоплює ті характеристики, що суперечать ідеалізованому образу «Я», і водночас стають джерелом потужної несвідомої енергії, яка може мати як руйнівний, так і конструктивний вплив на внутрішній світ людини.

Визнання та інтеграція Тіні є важливою умовою досягнення психологічної цілісності, адже її витіснення провокує формування проєкцій, виникнення конфліктів та розвиток деструктивних форм поведінки. Осмислення цього архетипу дає змогу краще усвідомити взаємозв’язок між несвідомими імпульсами та зовнішніми проявами особистості, що поглиблює розуміння механізмів самопізнання.

У книзі «Архетипи і колективне несвідоме» К. Г. Юнг розглядає архетип Тіні як один із найважливіших елементів колективного несвідомого. На його думку, Тінь уособлює внутрішню фігуру, яка відображає ті риси, що свідомість не визнає або відкидає. Вона складається з рис, які не відповідають уявленням людини про себе або нормам соціуму — це можуть бути емоції, інстинкти,

бажання, що вважаються неприйнятними. Однак Тінь не є виключно негативною: вона містить прихований потенціал для розвитку, творчості та енергетичного зростання, який часто не реалізується через вплив соціальних або виховних обмежень. Юнг підкреслює, що невизнання Тіні спричиняє її проєкцію на інших людей, що породжує ворожість, критику та конфлікти. Саме тому інтеграція цього архетипу шляхом аналізу снів, мистецького самовираження чи психотерапії є кроком до особистісної цілісності [1, с. 164–175].

У своїх «Спогадах, снах, роздумах» Юнг описує досвід особистого зіткнення з Тінню як глибоко трансформуючий процес. Він зазначає, що Тінь містить усі риси, які людина намагається не помічати у собі — страхи, агресію, заздрість, потяг до влади або сексуальність. Перший контакт із Тінню, за Юнгом, викликає емоційне потрясіння, схоже на ініціацію, і потребує великої внутрішньої мужності. Внаслідок несвідомої дії Тіні люди часто бачать в інших, що їх оточують, те, чого не визнають у собі, що постає джерелом конфліктів і психологічної напруги. Прийняття Тіні, на думку Юнга, є першим етапом процесу індивідуації — руху до глибинної внутрішньої трансформації, гармонізації «Я» та цілісного буття [2, с. 168–296].

Мюррей Стайн у своїй праці «Юнгіанська психотерапія: основи теорії і практики» розкриває архетип Тіні як один із базових психічних елементів у структурі особистості. Він розглядає Тінь не лише як негативну складову, а як сукупність неприйнятих частин себе, які можуть мати цінний психологічний і творчий потенціал. Стайн підкреслює, що витіснення Тіні провокує міжособистісні проєкції, конфлікти й симптоми тривоги. З юнгіанської точки зору, психотерапія спрямована на виявлення цих прихованих аспектів особистості, їх усвідомлення та поступову інтеграцію в цілісну структуру «Я». Саме завдяки цьому в людини зростає ступінь контролю над власними емоціями, підвищується рівень саморефлексії та покращуються міжособистісні стосунки [3, с. 102–145].

Отже, архетип Тіні у юнгіанській психології виступає не лише символом витісненого чи «темного», але й ключем до глибшого розуміння природи

особистості. Усвідомлення й прийняття власної тіньової сторони дозволяє людині гармонізувати внутрішній світ, зменшити конфліктність у взаємодії з іншими та розширити простір для особистісного розвитку.

Література:

1. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. К.: Основи, 2002. С. 164–175.
2. Юнг К. Г. Спогади, сни, роздуми. Львів: Літопис, 2000. С. 168–296.
3. Стайн М. Юнгіанська психотерапія: основи теорії і практики. Київ: Сфера, 2021. С. 102–145.

Abstract: *this paper explores the concept of the Shadow archetype within Jungian psychology as a manifestation of repressed and unconscious aspects of the personality. Based on the works of Carl Gustav Jung and contemporary interpretation by Murray Stein, the study analyzes the psychological nature of the Shadow, its impact on behavior, emotional responses, and interpersonal relationships. Particular attention is paid to projection and integration as essential stages of personal development. The research highlights the importance of recognizing the Shadow in the process of individuation and achieving psychological wholeness.*

Keywords: *shadow archetype, Carl Jung, collective unconscious, repression, projection, self-awareness, individuation, Jungian psychotherapy, inner conflict, psychological wholeness.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
канд. філос. наук, ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв

ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШІ-АУДИТУ В ОБЛІКУ

ПИЛИПЕНКО Ярослава, здобувач вищої освіти
спеціальність 071 Облік і оподаткування
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Анотація: *Розглянуто можливості та виклики використання технологій штучного інтелекту в аудиті. Визначено сутність аудиту та роль ШІ як інструменту для автоматизації та глибокого аналізу даних. Акцентовано увагу на етичних та психологічних питаннях. Зроблено висновок, про успішне впровадження ШІ, що вимагає збалансованого підходу і поєднує технологічні інновації з високими стандартами професійної етики.*

Ключові слова: *штучний інтелект, аудит, автоматизація, етичні аспекти, психологічні наслідки.*

Розвиток ШІ відкриває перед українським бізнесом нові можливості, зокрема в сфері аудиту. Традиційні методи перевірки, що базуються на вибіркових перевірках і ручному аналізі, можуть бути замінені або доповнені інструментами ШІ, які здатні обробляти величезні масиви даних за лічені секунди. ШІ-аудит – це не просто автоматизація, а глибокий аналіз даних, що дозволяє виявляти відхилення, ризики та шахрайські схеми, що сприяє підвищенню ефективності та якості аудиторських перевірок. Однак впровадження таких технологій вимагає ретельного розгляду етичних норм та психологічних наслідків як для аудиторів, так і для співробітників компаній.

Аудит – це незалежна перевірка фінансової звітності та обліку підприємства, яка проводиться кваліфікованими фахівцями з метою формування висновку щодо їх достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству України. Це комплексна процедура, що допомагає керівництву, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам отримати об’єктивну оцінку фінансового стану компанії. Метою аудиту – є своєчасне виявлення та усунення порушень, аби згодом уникнути штрафних санкцій та інших негативних наслідків [1, с 176]. Крім того, аудит може надавати рекомендації щодо оптимізації бізнес-процесів і поліпшення системи управління.

Штучний інтелект в аудиті може виконувати низку завдань, які підвищують ефективність і точність перевірок, автоматизуючи рутинні процеси

та надаючи більш глибокі аналітичні можливості. Завдяки здатності обробляти великі обсяги даних, він може ефективно ідентифікувати нетипові закономірності та шахрайські операції, які залишилися б непоміченими під час традиційного аналізу. Завдяки алгоритмам машинного навчання, ШІ здатний прогнозувати тенденції, оцінювати ймовірність помилок у фінансовій звітності та надавати рекомендації щодо оптимізації аудиторських процедур. Крім того, ШІ, генеруючи аудиторські звіти, звільняє аудиторів для виконання більш складних, консультативних функцій, що вимагають професійного судження.

Використання штучного інтелекту в аудиті викликає значні етичні та психологічні питання. З етичної точки зору, першочерговим завданням є забезпечення прозорості алгоритмів ШІ: аудитори повинні розуміти, як система приймає рішення, щоб не покладатися на незрозумілі принципи роботи і нести відповідальність за кінцеві висновки. Також важливо гарантувати справедливість та неупередженість штучного інтелекту, оскільки його навчання на упереджених даних може призвести до хибних висновків щодо певних операцій. Захист конфіденційності даних також стає ключовим, оскільки ШІ обробляє величезні масиви чутливої інформації, і будь-який витік може мати серйозні наслідки. З психологічного боку, впровадження ШІ може викликати у аудиторів страх втрати робочих місць або зниження професійної цінності, оскільки багато рутинних завдань буде автоматизовано. Це вимагає від аудиторських компаній акцентувати увагу на розвитку нових навичок у фахівців, таких як аналіз результатів, стратегічне мислення та комунікація з клієнтами. Крім того, виникає питання довіри до технології: чи готові люди повністю покластися на висновки, зроблені машиною, яка, попри свою точність, не має інтуїції чи досвіду, що накопичується роками. Щоб отримати максимальну користь від ШІ, компанії повинні зважено оцінювати як можливості, так і ризики, пов'язані з його застосуванням. Такий збалансований підхід стане запорукою конкурентної переваги [2, с 86].

Отже, інтеграція штучного інтелекту в аудиторську діяльність є не просто автоматизацією, а стратегічним кроком до якісно нового рівня аналізу. ШІ

трансформує процес аудиту, дозволяючи за лічені секунди обробляти величезні обсяги інформації, виявляючи приховані ризики та аномалії з безпрецедентною точністю. Це звільняє аудиторів від монотонної роботи, дозволяючи їм зосередитися на комплексних, консультативних функціях. Водночас, ця технологічна революція вимагає відповідального підходу до етичних та психологічних аспектів. Необхідно забезпечити прозорість алгоритмів, гарантувати конфіденційність даних і вирішувати питання довіри до машинних висновків. Успішне майбутнє ШІ-аудиту залежить від гармонійного поєднання інноваційних технологій з високими стандартами професійної етики та людської експертизи.

Література:

1) Захарченко Т. С., Пристемський О. С. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку аудиту в Україні. *Обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємства*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Херсон, 24–25 листопада 2021 р.). Херсон, 2021. С. 176.

2) Здирко Н., Мулик Т. Використання технологій штучного інтелекту в аудиті. Обліково-аналітичний базис управління економічною безпекою в системі сучасних ризиків та загроз : зб. тез учасників наук.-пед. підвищення кваліфікації (01 жовт. – 12 листоп. 2024 р., м. Київ). Київ, 2024. С. 86.

Annotation:*This paper explores the opportunities and challenges of using artificial intelligence technologies in auditing. It defines the essence of auditing and the role of AI as a tool for automation and deep data analysis. The discussion focuses on ethical and psychological issues, concluding that the successful implementation of AI requires a balanced approach that combines technological innovation with high standards of professional ethics.*

Keywords: *artificial intelligence, audit, automation, ethical considerations, psychological consequences*

Науковий керівник - ПРИСТЕМСЬКИЙ Олександр
д.е.н, професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ

ПУДОВКІНА Яна, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *розкривається поняття психологічної адаптації в умовах сучасних соціальних змін, зокрема війни в Україні. Аналізуються психічні реакції людей на стрес, втрачені смисли, дезадаптацію та потребу у внутрішньому відновленні. Наголошується на важливості підтримки, розвитку адаптаційного потенціалу та психологічної допомоги.*

Ключові слова: *адаптація, розвиток, дезадаптованість, пристосування.*

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується прискореними та непередбачуваними змінами. До них належать інтенсивний технологічний прогрес, посилення міграційних потоків, а також виникнення конфліктів та пандемій. Сукупність цих чинників формує нові соціальні реалії, що вимагають від особистості та суспільства в цілому постійної адаптації.

Адаптація означає процес пристосування тварини, індивіда чи якоїсь системи до умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Таке тлумачення адаптації як природного процесу вперше було надано Ч. Дарвіном [2].

Психологічна адаптація – інтегральна психологічна характеристика. Підхід до адаптації як до комплексного психологічного явища зумовлює доцільність використання терміну «психологічна адаптація», який охоплює різноманітні психологічні якості, що обумовлюють, супроводжують і забезпечують ефективність процесу адаптації. До цього явище включають різні психологічні процеси та стани. Адаптація розглядається як особистісна якість, як психологічний процес і як психологічний стан, що включають емоційно-вольовий та інтелектуальний компоненти [1].

Адаптація – багаторівневий системний процес, що охоплює соціальну і психічну динаміку особистості. Вона визначає широкий спектр форм поведінки – від конструктивних до девіантних із системним взаємозв’язком «особистість-середовище» [3, с. 20].

Сьогодні українське суспільство переживає складний період, пов’язаний з війною, вимушеним переселенням, втратою рідних, житла, звичного способу життя. Ці зміни – не лише зовнішні. Найскладніше часто відбувається всередині – у психічному стані. Війна викликає розгубленість, пригніченість, різноманітні стресові розлади. Страждання, які викликала війна, охопили різноманітні верстви населення. Дезадаптованість як наслідок бойових дій стала проблемою для мешканців і прифронтових територій і для тих, хто перебуває далеко від лінії фронту. Люди оцінюють свій стан як небезпечний. До стресу, викликаного війною, дуже складно пристосуватися, його негативні наслідки вимагають від особистості додаткових зусиль, спрямованих на подолання. Чуття тривоги посилюють погані передчуття, фейкові новини, негативні емоції, які передаються через особисте спілкування, пресу та Інтернет. Вплив війни на особистість є поліфакторним. Адоптація населення до життя в таких умовах ставить вимогою активацію психологічного ресурсу, життєстійкості. але несприятливі зовнішні впливи можуть перевищувати індивідуальні можливості людини, і тоді відбувається травмування.

Психологічні виклики, з якими стикається українці сьогодні, дуже різні. Однак важливо розуміти: ці реакції – нормальні у ненормальних умовах. І саме визнання своїх емоцій – перший крок до внутрішнього відновлення. На сьогодні, українці дедалі більше звертаються до психологів, говорять про свої переживання, шукають підтримку. З’являється багато ініціатив – гарячі лінії, мобільні бригади психологів, онлайн-платформи підтримки.

Сучасний світ постійно знаходиться в процесі змін. Психологічна готовність до таких викликів спрямована та те, щоб дати впевненість та чуття контролю над становищем. Психологічна готовність допомагає ефективно пристосуватися до цих змін, знаходячи нові шляхи розвитку. Вона не є вродженим станом, а формується як навичка, яка розвивається та вдосконалюється.

Психологічна готовність до різких змін є важливим аспектом адоптації сучасних процесів. Вона допомагає пристосуватися до нових умов,

гармонізувати середовище та знаходити можливости виходу зі психологічно складних ситуацій.. Розвиток таких навиків надає стійкість та здатність досягати успіху у різноманітті життя.

Література:

1. Підчасов Є. В. Теоретичний аналіз основних підходів до проблеми адаптації особистості в психології. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.* 2012. № 42(1). С. 179–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2012_42(1)__21

2. Камбур А. В. Соціальна адаптація особистості. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 252 с. URL: https://surl.li/lvfugf

3. Ревасевич Ш. Психологічні концепції адаптації особистості у системному теоретичному обгрунтуванні. *Психологія і суспільство*. 2001. № 4. С. 16–40. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/29432

***Abstract**: The article reveals the concept of psychological adaptation in the context of modern social changes, in particular the war in Ukraine. The article analyses people's mental reactions to stress, lost meanings, maladjustment and the need for inner recovery. The importance of support, development of adaptive potential and psychological assistance is emphasized.*

***Key words:** adaptation, development, maladaptation, psychology.*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
канд. філос. наук, старший викладач кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

САБОДАШ Аліна, здобувач вищої освіти спеціальності 053 Психологія, Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *У роботі висвітлено суть тривожності, її основні прояви в студентському середовищі, окреслено можливості подолання тривожних станів засобами саморегуляції та психологічної допомоги.*

Ключові слова: *тривожність, емоційний стан, генералізований тривожний розлад, психопрофілактика, емоційна грамотність, саморегуляція.*

У сучасному соціокультурному просторі тривожність є однією з найпоширеніших форм психоемоційного напруження. Особливо гостро ця проблема проявляється серед студентської молоді, яка зіштовхується із численними викликами. До них належать академічне навантаження, процес соціальної адаптації, невизначеність у виборі професійного шляху та загальна нестабільність у суспільстві. Усі ці фактори створюють сприятливі умови для появи стану тривоги, що може бути як ситуативним, так і перерости в хронічний.

Тривожність є емоційним станом, який виникає через суб'єктивне передчуття небезпеки чи загрози. Вона може проявлятися як через видимі реакції, такі як тремтіння, пришвидшене серцебиття або знервованість, так і через внутрішні переживання – напруження, відчуття приреченості або безпорадності. Сучасні дослідження визначають тривожність як явище, що складається з трьох основних компонентів: афективного, когнітивного та фізіологічного. У випадку хронічних проявів вона може негативно впливати на мотивацію, ефективність у роботі, міжособистісні взаємини і навіть психосоматичне здоров'я [1].

У психодіагностиці здійснюється розрізнення тривожності як особистісної риси та ситуативного стану. Ситуативна тривожність зазвичай зумовлюється реакцією на зовнішні події та зникає після їх завершення, тоді як особистісна тривожність є тривалою характеристикою, що проявляється у підвищеній чутливості до стресових ситуацій та невизначеності. Ці два стани часто взаємно

впливають один на одного, що може поглиблювати симптоматику тривожних розладів.

Згідно з концепцією Керола Ізарда, тривога є результатом взаємодії основних емоцій, таких як гнів, сором і страх. У його трактуванні тривожність виникає як відповідь на втрату контролю або як наслідок розриву між очікуваннями та реальністю. Таке емоційне поєднання особливо характерне для молодих людей, які ще не напрацювали ефективних механізмів подолання психотравмуючих обставин.

З позиції психоаналітичної теорії Зигмунда Фрейда, тривога інтерпретується як сигнальний стан, що відображає внутрішній конфлікт між інстинктивними потягами та морально-ціннісними нормами. Фрейд виокремлював три основні типи тривоги: реалістичну, моральну та невротичну. Особливий акцент він робив на невротичній тривозі, яка виникає за відсутності об’єктивних загроз, проте має вагомий руйнівний вплив на поведінку та самосприйняття індивіда [2].

Альфред Адлер у межах своїх соціально-психологічних досліджень запропонував більш широкий аналіз тривожності, розглядаючи її як наслідок незадоволених потреб у соціальному визнанні, належності до групи та досягненні індивідуальних цілей. На його думку, формування середовища, що ігнорує або не визнає зусилля людини, сприяє появі почуття неповноцінності та внутрішньої напруги, які слугують важливими передумовами для розвитку тривожних станів.

Генералізований тривожний розлад (ГТР) представляє собою яскравий приклад хронічного психоемоційного захворювання. У студентів цей стан часто проявляється через постійне хвилювання щодо майбутніх подій, погіршення когнітивних функцій, проблеми зі сном, зниження апетиту, а також часті психосоматичні симптоми, такі як головний біль, біль у животі чи м’язове напруження. Основним діагностичним критерієм вважається нездатність контролювати тривожні думки протягом тривалого періоду часу, який перевищує шість місяців [3].

Профілактика тривожності має базуватися на багаторівневому підході. На індивідуальному рівні дієвими засобами є практики самодопомоги, такі як дихальні вправи, розумне планування часу, ведення щоденника емоцій та регулярна рефлексія. Важливо критично оцінювати тривожні думки, аналізувати їх реалістичність і розглядати ймовірність передбачуваних негативних подій. За дослідженнями, більшість тривожних сценаріїв не знаходять підтвердження у реальному житті, проте особа витрачає значні ресурси на подолання уявних загроз.

На міжособистісному рівні ключовим є створення культури підтримки, прийняття та усунення стигми щодо психічних розладів. У закладах вищої освіти варто реалізовувати тренінги з розвитку емоційної компетентності, організовувати заняття з психологічної просвіти та забезпечувати умови для конфіденційної психологічної допомоги. Значну роль відіграє психоедукація, яка включає навчання студентів виявляти симптоми тривожності, освоювати ефективні методи самодопомоги й розуміти, що звернення за допомогою є не проявом слабкості, а відповідальним кроком до підтримання власного психоемоційного стану [4].

Отже, тривожність серед студентів характеризується як складне явище, що формується під впливом взаємодії біологічних, психологічних і соціокультурних чинників. Її рання діагностика, належне реагування та впровадження як персоналізованих, так і системних профілактичних заходів можуть суттєво сприяти підтримці психічного здоров'я студентської молоді, розвитку стресостійкості та посиленню здатності до адаптації.

Література:

1. Як впізнати тривожність?.*Головна*. URL:https://fp.udu.edu.ua/kabinet-psykholohiia/111-materialy-shchodo-zberezhennia-psykholohichnoho-zdorovia-studentskoi-molodi-v-umovakh-voiennykh-dii/627-yak-vpiznaty-tryvozhnist(дата звернення: 12.07.2025).

2. INFORUM.IN.UA – ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ТРИВОГИ ТА ТРИВОЖНОСТІ ЯК СТАНУ ОСОБИСТОСТІ.*INFORUM.IN.UA – наукові інтернет-конференції*.

URL:https://www.inforum.in.ua/conferences/27/91/715 (дата звернення: 12.07.2025).

3. Тривога: види, лікування, профілактика, підготовка до відвідування лікаря | Блог | Complimed.*Complimed Одесса*. URL:https://complimed.com.ua/без-рубрики-uk/tryvoha-vydy-likuvannya-profilaktyka/(дата звернення: 12.07.2025).

4. Mental Health for Ukraine. Тривожишся? Дещо про тривогу // Mental Health for Ukraine. – URL:https://www.mh4u.in.ua/shukayu-dopomogu/tryvozhyshsya-deshho-pro-tryvogu/(дата звернення: 12.07.2025).

Abstract: *The paper highlights the essence of anxiety, its main manifestations in the student environment, and outlines the ways to overcome anxiety states through self-regulation and psychological assistance.*

Key words: *anxiety, emotional state, generalized anxiety disorder, psychoprophylaxis, emotional literacy, self-regulation.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
кандидат економічних наук,
доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ І САМОСПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

САДОВЕЦЬ Анастасія, здобувачка вищої освіти
спеціальність 051 Економіка
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Розглянуто *філософсько-психологічні аспекти впливу цифровізації на свідомість та самосприйняття людини.* Проаналізовано *основні підходи класичної та сучасної філософії щодо природи свідомості в умовах цифрової трансформації. Означено позитивні та негативні наслідки цифрового середовища.* Виявлено*, що цифровізація формує нові моделі ідентичності та впливає на міжособистісне сприйняття, змінюючи психологічні та життєві аспекти людського буття.*

Ключові слова: *філософія, психологія, людина, розвиток, свідомість, самосприйняття.*

Сучасна цифровізація ставить перед людством нові філософські питання про природу свідомості та самосприйняття. З давніх часів філософи намагалися зрозуміти, що таке свідомість і як людина усвідомлює себе у світі. Наприклад, **Рене Декарт** підкреслював, що свідомість є фундаментом людської істоти: «Cogito, ergo sum» – «Мислю, отже, існую» [4]. У цифрову епоху це твердження набуває нового значення, адже зовнішній цифровий вплив змінює способи мислення та сприйняття себе.

Іммануїл Кант розглядав свідомість як здатність людини структурувати досвід через категорії розуму та моральні принципи. Сучасні цифрові технології стають новим «середовищем досвіду», трансформуючи когнітивні рамки та змінюючи спосіб усвідомлення себе і світу. Філософи XX століття (**Мартін Гайдеггер**, **Жан-Поль Сартр)** акцентували увагу на автентичності буття та постійному самовизначенні людини через вибір і взаємодію зі світом [5].

Масштабна цифрова трансформація сучасного суспільства охоплює всі сфери життєдіяльності. Цифровізація не лише оптимізує соціальні та професійні практики, але й безпосередньо впливає на свідомість, поведінкові стратегії та самосприйняття особистості. З одного боку, вона забезпечує розширення доступу до інформації, формує нові моделі комунікації та відкриває можливості для самореалізації. З іншого — цифрове середовище створює ризики

інформаційного перевантаження, зниження якості міжособистісних контактів та виникнення поведінкових залежностей.

Філософія цифрової людини базується на взаємодії між людьми та цифровими технологіями. Цифрова людина існує у світі, де межі між реальністю та віртуальністю розмиті, доступ до інформація миттєвий, а ідентичність формується через соціальні мережі та цифрові платформи [1].

Соціальні мережі мають значний вплив на психічне здоров'я користувачів, спричиняючи підвищення рівня тривожності, стресових реакцій і викликаючи зниження впевненості в собі, особливо за умови надмірного перебування у віртуальному середовищі. Онлайн-платформи також сприяють постійному зіставленню власного досвіду з життєвими обставинами інших, що може провокувати емоційне виснаження та інші негативні психологічні наслідки [3].

За даними досліджень І. Гояна та Т. Данилової, схильність порівнювати себе з іншими користувачами соціальних мереж може бути пов'язана зі зниженим рівнем самооцінки та загостренням симптомів депресії [2].

Користувачі соціальних мереж зазвичай акцентують увагу на позитивних моментах власного життя, тоді як труднощі та невдачі залишаються поза межами публічного простору, що спричиняє формування ідеалізованого образу. Такий інформаційний дисбаланс зумовлює викривлене сприйняття дійсності іншими учасниками цифрової взаємодії, які, співвідносячи власний досвід із цими уявленнями, можуть переживати емоційне незадоволення, зниження самооцінки та відчуття особистої неспроможності. У результаті вплив соціальних мереж визначає специфіку міжособистісного сприйняття, що безпосередньо позначається на емоційному стані та самосвідомості особистості.

Тривале використання соціальних мереж може призводити до формування поведінкової залежності, коли постійний контроль за повідомленнями та реакціями стає пріоритетом і негативно впливає на психологічний стан користувачів. Інтенсивне занурення у віртуальне середовище сприяє розвитку «цифрової залежності» та формує альтернативну реальність, яка впливає на сприйняття світу та самоідентичність особистості.

Цифровізація впливає на свідомість і самосприйняття людини, одночасно створюючи нові можливості для розвитку, комунікації та самореалізації та породжуючи виклики, пов'язані з інформаційним перевантаженням і залежністю від віртуального середовища. Свідомість постає як динамічна система, що змінюється під впливом технологічних умов, а ідентичність формується на межі між реальним і цифровим досвідом.

Отже, цифровізацію слід розглядати не лише з позицій технічного прогресу, а й з соціально-філософських позицій, як явище, що трансформує психологічні та життєві аспекти людського буття.

Література:

1. Борисова Д. Є. ФІЛОСОФІЯ ЦИФРОВОЇ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. URL: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/0a33d91b-7cbd-4157-b952-eceec6bab37d/content

2. Гоян І., Данилова Т. Вплив соціальних мереж на психологічне функціонування особистості: до постановки проблеми. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». 2021. Том 12, № 4. С. 118–124. URL:https://humstudios.com.ua/web/uploads/pdf/Humanitarian%20Studios_Pedagogics,%20Psychology,%20Philosophy-12(4)_2021-100-106.pdf

3. Гречановська О.В., Мегем О.М., Потапюк Л.М. «Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді» (Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія, № 4 (73), 2023). URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2023/11.pdf

4. Раціоналізм і дуалізм філософських поглядів р.Декарта. URL: https://studfile.net/preview/7171406/page:5/

5. Філософське вчення І. Канта про мораль та пізнання. Реферат. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13002/

Abstract: *The philosophical and psychological aspects of the impact of digitalization on human consciousness and self-perception are considered. The main approaches of classical and modern philosophy to the nature of consciousness in the conditions of digital transformation are analyzed. The positive and negative consequences of the digital environment are characterized. It is revealed that digitalization forms new models of identity and affects interpersonal perception, changing the psychological and life aspects of human existence.*

Keywords: *philosophy, psychology, person, development, consciousness, self-perception.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ТА АГРЕСИВНІСТЬ: СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

САМОХВАЛ Дар'я, здобувачка вищої освіти
спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет,

Анотація: *У роботі проаналізовано сучасні українські емпіричні дослідження щодо взаємозв'язку між комп'ютерними іграми та агресивністю дітей і підлітків. Показано, що результати різних авторів варіюють від фіксації агресивних проявів під час взаємодії з іграми насильницького змісту до підкреслення когнітивного та соціального потенціалу ігрового середовища. Зроблено висновок про багатофакторний характер впливу і необхідність подальших цілеспрямованих досліджень.*

Ключові слова: *комп'ютерні ігри, агресія, агресивність, підлітки, аналіз емпіричних досліджень*

Упродовж останніх десятиліть комп'ютерні ігри стали невіддільною частиною життя молодого покоління. Їхня популярність серед дітей і підлітків зумовлює не лише культурний і соціальний феномен, а й потребу наукового аналізу наслідків такого дозвілля. Одним із найбільш дискусійних питань є зв'язок між ігровою активністю та проявами агресивності. В українському науковому просторі поступово накопичується низка емпіричних досліджень, що дозволяє розглядати проблему з урахуванням національного контексту. Мета дослідження – проаналізувати та викласти актуальні емпіричні дослідження зв'язку комп'ютерних ігор з агресією.

Під агресією в психологічному й соціальному контексті зазвичай розуміють поведінку, спрямовану на заподіяння шкоди або болю іншому суб'єкту, яка порушує соціальні чи моральні норми. За класичним тлумаченням, агресія означає «будь-яку форму поведінки з наміром завдати шкоди або образи тому, хто не бажає такого впливу». В свою чергу, агресивність розглядають як усталений стиль реагування – стабільну схильність до агресивних реакцій у різних ситуаціях [1]. Аналізуючи поняття «Комп'ютерна гра» сучасний дослідник відеоігр Юл Й. дав визначення: «Гра – це система, заснована на правилах, зі змінним і кількісним результатом, де різним результатам присвоюються різні значення, гравець докладає зусиль, щоб вплинути на результат, гравець відчуває емоційну прив'язаність до результату, а наслідки

діяльності обговорюються» [2]. У нашій культурі нерідко можна почути дискусійну ідею, що комп'ютерні ігри викликають агресію у дітей та підлітків через наявну в іграх жорстокість. В нашій роботі ми ставимо собі задачу на основі наявних емпіричних робіт дослідити, чи існує взаємозв'язок між зазначеними феноменами.

Значний внесок у розробку теми здійснила Проценко Я., яка у своїй роботі зосередилася на впливі комп'ютерних ігор та інтернет-залежності на особистість юнаків. Дослідниця виходила з гіпотези, що віртуальне середовище здатне не лише відволікати підлітків від реальності, а й формувати в них стійкі моделі поведінки, які можуть проявлятися у підвищеній агресивності. Методологія її дослідження базувалася на використанні стандартизованих психодіагностичних методик: опитувальників для визначення рівня інтернет-залежності, шкал агресивності Басса-Даркі та соціометричних тестів. Також було застосовано метод кореляційного аналізу для перевірки зв'язків між показниками. Результати засвідчили, що у студентів із високим рівнем інтернет-залежності спостерігалася тенденція до зростання агресивних реакцій, особливо у вербальній сфері, але частково і в поведінкових актах [3, с. 24-25]. Таким чином, робота Проценко показує, що ігри самі по собі не є прямим джерелом агресії, однак у поєднанні з залежністю вони стають значним чинником ризику, однак методологія спирається більше на дослідження інтернет-залежності, ніж ігрової залежності.

Інший аспект цієї проблеми розкрила Чекан О., яка акцентувала увагу на дошкільному віці. Її дослідження стало цінним, оскільки саме в цьому періоді закладаються основи особистісних і поведінкових патернів. Вона використала методи педагогічного спостереження та серію експериментальних завдань, у яких дітям пропонували різні типи комп'ютерних ігор. Поведінку дітей вона оцінювала за критеріями частоти проявів агресивності (вербальних і фізичних) та рівня співпраці з однолітками. Результати засвідчили, що насильницькі ігри провокували агресивні дії, такі як штовхання, крики, імітацію жорстоких дій, тоді як пізнавальні ігри з навчальним змістом або кооперативним компонентом навпаки знижували конфліктність і сприяли розвитку колективної взаємодії [4,

с. 210-211]. Важливою рисою методології Чекан було тривале включене спостереження, що дозволяло відстежити динаміку змін поведінки. Таким чином, її дослідження довело: не кожна гра несе ризик агресії, а вирішальним чинником є її зміст та умови використання.

Більш збалансовану перспективу запропонував Гордієнко А., який підійшов до теми з позицій амбівалентності. Він наголошував, що комп'ютерні ігри можуть не лише формувати агресивні реакції, а й мати значний розвивальний потенціал. Його методологія ґрунтувалася на комбінуванні кількісних та якісних підходів: анкетуванні підлітків щодо ігрових уподобань, тестуванні когнітивних здібностей (швидкості реакції, просторової уяви, пам'яті), а також інтерв'ю з учнями та їхніми батьками. У результаті автор виявив, що діти, які грають у динамічні жанри, демонструють вищу швидкість реакції та краще орієнтуються у складних завданнях, але водночас вони частіше виявляють нетерпимість у спілкуванні. Натомість стратегічні й командні ігри сприяли розвитку планувальних навичок і соціальної співпраці [5, с. 60]. Гордієнко підкреслив, що спрощене уявлення про ігри як про «джерело агресії» є методологічно хибним.

Важливим є внесок Волощук І., Загородька П. та Рубана В., які у своїй статті аналізували не просто ігрову залученість, а конкретні психічні та поведінкові прояви, зокрема випадки підвищеної дратівливості, емоційної лабільності та порушень концентрації уваги. Вони використали мультикомпонентну методологію: анкетування дітей та батьків, спостереження у природних умовах гри та психофізичні оцінки стану (наприклад, відчуття втоми, порушення сну). Дослідники виявили, що діти, які проводять більше часу за комп'ютерними іграми, частіше скаржаться на імпульсивність і неспокій в тих випадках, коли ігри містять елементи змагання або конфлікту [6, с. 14]. Зокрема, у підліткових групах спостерігались вищі показники агресивності в ситуаціях ігрової взаємодії (конкурентні ігри) порівняно з тими, хто грає у спільні чи колаборативні ігри.

Таким чином, можна прийти до таких висновків:

По-перше, вітчизняна наукова традиція у більшості випадків спирається на такі методи дослідження як опитувальники, анкетування та спостереження.

По-друге, у частини робіт простежуються методологічні обмеження: заявляється аналіз впливу саме комп'ютерних ігор на агресію, але фактично вивчається інтернет-залежність у ширшому сенсі, що зміщує акценти і не дозволяє зробити однозначні висновки про роль ігрового контенту.

По-третє, у тих роботах, де методологія більш чітко сфокусована на ігровій активності, простежується неоднозначність результатів. Одні автори фіксують кореляцію між іграми насильницького змісту та агресивними проявами у дітей і підлітків, тоді як інші підкреслюють потенціал ігор у розвитку когнітивних навичок, соціальної взаємодії та навіть у зниженні агресивності за умови правильного педагогічного супроводу та добору жанрового контенту.

Загалом можна зробити висновок, що вітчизняна наука лише перебуває на етапі накопичення емпіричного матеріалу, і наразі більш доцільно говорити не про однозначний причинно-наслідковий зв'язок між комп'ютерними іграми та агресією, а про складну взаємодію ігрового середовища з індивідуально-психологічними характеристиками дитини та соціальним контекстом. У подальших дослідженнях плануємо зосередитись на порівняння українських результатів із міжнародними практиками та підходами, а також на власному емпіричному дослідженні.

Література:

1. Дитяча агресія. Inclusive Space Developer. URL: https://inclusivespace.com.ua/education-center/korysni-statti/dytyacha-ahresiya/ (дата звернення 29.09.25)
2. Juul J. Half-Real : Video Games between Real Rules and Fictional Worlds. London : MTI Press, 2006.
3. Проценко Я. С. Вплив комп'ютерних ігор на особистість юнаків. Кривий Ріг : Криворізький державний педагогічний університет, 2023. 62 с.
4. Чекан О. І. Проблема взаємозв'язку між комп'ютерними іграми та дитячою активністю. *Херсонський державний університет. Збірник наукових праць "Педагогічні науки"*. Том 3. №74. 2016. 212 с.
5. Гордієнко А. В. Комп'ютерні ігри та їхні позитивні ефекти. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. Том 199. 2017. С. 58-62.

6. Волощук І. А., Загородько П. В., Рубан В. Р. Дослідження впливу комп'ютерних ігор на дітей. *Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах : зб. наук.-метод. Праць*. 2018. Вип. 4. С. 13-15.

Aannotation: *The paper analyzes contemporary Ukrainian empirical studies on the relationship between computer games and aggression in children and adolescents. The findings of different authors range from documenting aggressive manifestations during interaction with violent games to highlighting the cognitive and social potential of the gaming environment. The study concludes that the influence is multifactorial and emphasizes the need for further targeted research.*

Keywords*: computer games, aggression, aggressiveness, adolescents, analysis of empirical studies.*

Науковий керівник – ДЕПУТАТОВ Владислав,
д-р філософії в галузі психології,
доцент кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

СИСАК Яна, здобувачка вищої освіти
спеціальність 051 Економіка
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі досліджуються філософські аспекти екзистенційної кризи в умовах глобальної нестабільності. Проаналізовано витоки екзистенціалізму як напряму з акцентом на погляди давніх філософів щодо проблем пошуку сенсу буття. Відображено існування багатьох провокуючих факторів виникнення кризи в умовах війни та пандемії. Автор аналізує можливі шляхи подолання цього стану, зважаючи на філософський підхід.*

Ключові слова: *екзистенціалізм, екзистенційна криза, буття, свобода.*

Фактичним зародженням напряму екзистенціалізму вважають XIX–XX століття. Першим мислителем, який зосередив свою увагу на особистості та її моралі після Сократа, вважають данського філософа С. К'єркегора. Саме він розгорнуто дослідив питання внутрішніх переживань, страху й тривоги, пов'язаних із пошуком сенсу буття, що сьогодні називають екзистенційною кризою. Соціально-політичні проблеми призвели до того, що людина опинилася у замкненому середовищі своїх почуттів, втративши сенс існування та впевненість в собі. К'єркегор характеризував байдужість до власних емоцій як неуважність, присвятивши глибокі праці дослідженню пізнання себе, провини та тривоги [4, с. 274]. Центром аналізу екзистенціалістів постає внутрішній стан людини, відокремленої від байдужого Всесвіту. Їх праці та роздуми набувають значного сенсу в умовах сучасної глобальної нестабільності, де питання сенсу власного існування гостро постає майже не щодня.

Серед ключових постатей екзистенціалізму варто виділити погляди Ж.-П. Сартра та А. Камю. Згідно з філософією Жан-Поль Сартра: «Ми здатні сказати від початку, що під екзистенціалізмом ми розуміємо таке вчення, яке робить можливим людське життя та яке стверджує, що вся істина та будь-яка дія передбачають певне середовище та людську суб'єктивність». Він відіграв значну роль з усіх філософів, відзначаючи питання свободи особистості. Ідеї А. Камю, у свою чергу, зосереджені на тому, що світ є абсурдним. Його найсміливішою позицією є прийняття цього абсурду як даність [1, с. 14]. Уособленням такого світогляду є праця «Міф про Сізіфа», де він зобразив головного героя як образ

сили духу перед безглуздям. Саме у відмові здаватися екзистенційній кризі, Камю вбачає істинну свободу.

Глобалізація, яка охоплює різні сфери життя людини, у контексті психології та філософії створює передумови для внутрішнього конфлікту. Незважаючи на те, що екзистенціалізм не є новим феноменом, умови світової нестабільності породжують нові форми людських переживань. Вплив війни, пандемії та релігії набуває колективного масштабу проблеми, посилюючи невизначеність, втрату орієнтирів та сенсу буття. Таким чином. Екзистенційна криза постає не лише філософською категорією, але й соціально-психологічною проблемою.

З огляду на російсько-українську війну, подолання життєвих випробувань потребує філософського підходу переосмислення ідей свободи та відповідальності, які були запропоновані Жан-Поль Сартром. Це допоможе змінити орієнтир від зовнішніх факторів на самоусвідомлення. Розуміння власної цінності та внутрішнього вибору допоможе відкритися соціальним зв'язкам, уникнувши ізоляції у власних тривогах та переживаннях [3, с. 31-32]. Єдність народу стала надихаючим стимулом до боротьби з російською агресією, підтвердивши, що суспільство як цілісний елемент здатне змінити світ, якщо розпочне із внутрішньої психологічної кризи.

На сьогоднішній день є чимало чинників, які можуть спровокувати екзистенційну кризу: втрата близької людини, фінансова нестабільність, невпевненість у власних силах, втрата ідентичності тощо. З точки зору філософів, це є природним процесом. Занурення в проблему, переосмислення та прийняття є ключовими етапами проживання кризи. Екзистенціалісти вважали, що це є необхідним досвідом, важливим явищем усвідомлення себе, який стимулює до розвитку особистості та пошуку сенсів буття [2, с. 27].

Література:

6. Лисоколенко Т., Карпань І., Рогова О. Український екзистенціалізм: поміж філософією та літературою. Грані : Науково-теоретичний альманах, 2021. № 24.7-8. С. 13-20.

7. Ліннік Ю. В. Екзистенційна криза: філософські основи та сучасні інтерпретації // Гілея: науковий вісник. — 2025. — Вип. 203-204 (1-2). — С. 29-33.

8. Орденов С. Екзистенційна криза індивідуального і соціального у комунікативних практиках постмодерної епохи // Proceedings of the National Aviation University. Series Philosophy Cultural. — 2023. — Т. 39, № 1. — С. 56-61.

9. Стебельська, О. ОСОБЛИВОСТІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ КРИЗИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ / Вісник Львівського університету. Серія філос.-політол. студії. – 2024. – Вип. 52. – С. 273–279.

Анотація: *The article explores the philosophical aspects of the existential crisis in conditions of global instability. It analyzes the origins of existentialism as a movement, focusing on the views of ancient philosophers on the problems of searching for the meaning of life. It reflects on the existence of many factors that provoke the emergence of a crisis in conditions of war and pandemic. The author analyzes possible ways to overcome this situation, taking into account the philosophical approach.*

Ключові слова: *existentialism, existential crisis, existence, freedom.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
канд. філос. наук, ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ: ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ МИСЛЕННЯ КЕРІВНИКА І ПРАЦІВНИКІВ

СТЕПАНОВА Олександра, здобувачка вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі досліджено психологічні трансформації в менеджменті під час упровадження цифровізації організацій. Проаналізовано когнітивні процеси, адаптацію до нових технологій, трансформацію людських моделей, процеси прийняття рішень, мотивацію персоналу та вплив на організаційну культуру. Окреслено стратегії цифрової трансформації для психологічного благополуччя та швидкої адаптації до технологічних реалій.*

Ключові слова: *цифровізація, психологія менеджменту, когнітивні процеси, управлінн я мисленням, цифрова адаптація, організаційна підготовка, технологічна трансформація, мотивація персоналу.*

Випадкове бізнес-середовище характеризується інтенсивним упровадженням цифрових технологій, що кардинально змінює не лише технічні аспекти управління, а й психологічні процеси мислення науковців і практиків. Цифровізація перетворила традиційні моделі менеджменту, створивши нову парадигму управління, де людський фактор поєднується з технологічними ріше ннями у складних і динамічних комбінаціях. Актуальність підтверджується необхідністю вивчення психологічних механізмів адаптації персоналу до умов, що ставлять завдання формування стратегічно ефективних підходів управління в умовах технологічних трансформацій організацій.

Одним із найбільш значущих психологічних ефектів цифровізації є транс формація когнітивних процесів реальних людей. Швидкий доступ до великих м асивів структурованих даних через аналітичні платформи, системи штучного інтелекту та інструменти бізнес-аналітики формують перехід до нового типу управлінського мислення. Керівники отримують можливість швид кого аналізу числових показників, прогнозування тенденцій на основі алгоритмі чних моделей і ухвалення рішень у режимі реального часу. Цей процес сприяє формуванню гібридного інтелекту, коли традиційна інтуїція доповнюєть ся машинною логікою, створюються нові нейронні зв’язки та мозок адаптується до швидкої обробки цифрової інформації.

Психологічна адаптація в умовах цифровізації повинна проводитися з урахуванням різних категорій фахівців. Молодші спеціалісти демонструють природну схильність до швидкого освоєння нових технологій, проте саме вони часто стикаються з психологічними бар'єрами, пов'язаними з упевненістю у власній професійній компетентності. Керівники мають проявляти особистісні якості при впровадженні цифрових інновацій, розробляючи персоналізовані стратегії навчання та підтримки для кожної групи працівників.

Цифровізація постійно змінює комунікативні моделів організаціях. Систе ми обміну повідомленнями, відеоконференції, корпоративні соціальні мережі та спільні платформи створюють нові форми взаємодії між бізнес-партнерами. З одного боку, ці інструменти пришвидшують обмін інформацією, підвищують п розорість процесів і забезпечують ефективну координацію розподілених коман д. З іншого боку, інтенсивне використання цифрових каналів може зменшувати кількість міжособистісних контактів, послаблювати емоційний зв'язок і спрощу вати соціальні процеси, що відбуваються в колективі.

Трансформаційні процеси ухвалення рішень у контексті підвищення рівня цифровізації можуть мати глибокі психологічні наслідки. Традиційні ієрархічні моделі поступово змінюються на більш гнучкі структури, що дозволяють використовувати великі дані й алгоритмічні рекомендації. Керівники розвивають нові психологічні компетенції, включно з толерантністю до невизначеності, гот овністю швидко долати труднощі та постійно навчатися. Водночас виникають виклики, пов'язані з необхідністю обробки великих обсягів інформації та ухвал ення оперативних рішень.

Мотиваційні механізми працівників також відіграють важливу роль у процесі впровадження цифрових технологій. Гейміфікація робочих процесів, системи онлайн-візуалізації, персоналізовані програми розвитку кар'єри й цифрові платформи створюють нові стимули для роботи. Працівники отримують більше можливостей для самореалізації через участь у цифрових проєктах, осво єння нових технологічних навичок та взаємодію з інноваційними рішеннями. Водночас цифровізація породжує нові виклики для мотивації, серед яких-

автоматизація процесів та потреба у постійному підвищенні професійного рівня компетенцій.

Особливе значення має феномен цифрового виснаження, який негативно впливає на психологічне благополуччя персоналу. Постійна онлайн-присутність, інформаційне перевантаження та необхідність одночасного використання численних цифрових інструментів призводять до когнітивного перевантаження та зниження продуктивності. Керівники мають дотримуватися принципу балансу між використанням цифрових технологій і збереженням психологічного здоров'я команди.

Цифрові технології створюють нові можливості для моніторингу та оцінки ефективності фахівців. Системи відстеження активності, аналізу продуктивності через цифрові платформи та автоматизації процесів оцінювання результатів можуть підвищувати ефективність організації. Водночас потрібні підходи поро джують психологічні ризики, включаючи відчуття постійного контролю та зниження автономії працівників. Успішні компанії розробляють збалансовані системи, що поєднують технологічний контроль із підтримкою та довірою в колективі.

Організаційна культура також трансформується під впливом цифровізації, формуючи нові цінності та норми поведінки. Культурні ініціативи, спрямовані на підтримку навчання та розвитку, стають критично важливими для прискорен ня цифрової трансформації. Працівники мають розвивати психологічну стійкіст ь, критичність мислення та готовність до безперервного розвитку. Керівники ви конують роль каталізаторів цього процесу, демонструючи гнучкість і підтриму ючи інноваційність у командах.

Перспективи подальшого розвитку психології менеджменту пов'язані з інтеграцією штучного інтелекту у процес управління людськими ресурсами. Прогностичні алгоритми та системи машинного навчання допомагають точніше розуміти потреби й мотивацію працівників, персоналізувати підходи до управління та прогнозувати організаційні ризики. Водночас ці можливості потребують розробки нових етичних стандартів, забезпечення конфіденційності

персональних даних і балансу між технологічною ефективністю та людським виміром управління.

Цифровізація кардинально трансформує психологічний ландшафт сучасн ого менеджменту, створюючи як безпрецедентні можливості для підвищення ефективності управління, так і серйозні виклики для захисту людського фактора в організаціях. Успішна адаптація до нових умов вимагає комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації з урахуванням психологічних особливостей персоналу, розвитком цифрової культури та формуванням нових компетенцій п рацівників у сфері технологічного розвитку й лідерства.

Література:

1. Бриньолфссон Е. і Макафі А. (2017). Інша машинна епоха: робота, прогрес і процвітання в добу геніальних технологій.
URL: https://www.amazon.com/Second-Machine-Age-Prosperity-Technologies/dp/0393350649
2.Звіт про майбутнє робочих місць 2020.
URL: https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/
3. Newport, C. (2016). Глибока робота: Правила для зосередження успіху в світі, сповненому відволікань. URL: https://www.amazon.com/Deep-Work-Focused-Success-Distracted/dp/1455586692
4. Cascio, W. F., & Montealegre, R. (2016). Як технології змінюють роботу та організації. URL: https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091235

Abstract: *The paper explores psychological transformations in management during the implementation of digitalization of organizations. It analyzes cognitive processes, adaptation to new technologies, transformation of human models, decision-making processes, staff motivation, and impact on organizational culture. It outlines digital transformation strategies for psychological well-being and rapid adaptation to technological realities.*

Keywords: *digitalization, management psychology, cognitive processes, thought management, digital adaptation, organizational training, technological transformation, personnel motivation.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ

ТАРАСЕНКО Христина, здобувачка вищої освіти
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *у роботі здійснено філософське осмислення емоційного інтелекту як визначального фактору професійної самореалізації сучасної особистості. Проаналізовано ключові ідеї представників гуманістичної та екзистенціальної філософії (зокрема, Маслоу, Роджерса, Сартра, Фромма, Гайдеггера), а також феноменологічні підходи (Шелера), які розкривають фундаментальну роль емоцій у процесах пізнання та становлення особистості, Обґрунтовано, що емоційний інтелект слід розглядати не просто як психологічний інструментарій, а як духовно-ціннісний ресурс, котрий дає змогу індивіду долати кризу ідентичності, успішно адаптуватися до суспільних змін і досягати автентичного буття. У підсумку, розвиток емоційного інтелекту представляється як життєво важливий елемент для досягнення внутрішньої гармонії та повного вираження свого потенціалу в контексті сучасного світу, що змінюється.*

Ключові слова: е*моційний інтелект, самореалізація, філософське осмислення, гуманістична філософія, екзистенціальна філософія, автентичність, цінності, адаптивність, автентичне буття, становлення особистості.*

Сучасний світ - це вихор постійних змін, де суспільство, культура та інформація розвиваються стрімкими темпами. Це створює відчуття невизначеності, змушуючи людей боротися з «кризовою ідентичністю». Щоб орієнтуватися в цьому складному ландшафті та знайти внутрішній спокій, люди мають спиратися на свої внутрішні сили. Емоційний інтелект (ЕІ) виступає вирішальним фактором у цьому процесі. ЕІ представляє здатність долати розрив між логікою та емоціями, індивідом та колективом, сприяючи більш збалансованому та повноцінному життю.

У гуманістичній психології та філософії, яку пропагували такі постаті, як Абрахам Маслоу та Карл Роджерс, самоактуалізація представлена як найвища потреба людини, шлях до становлення «істинного «я». Маслоу наголошував, що реалізація власного потенціалу залежить від досягнення гармонії між внутрішніми бажаннями та зовнішніми обставинами. Емоційний інтелект виступає значущим «містком», що з'єднує внутрішній світ з реаліями суспільства.

Екзистенційна філософія, ключовими мислителями якої були Жан-Поль Сартр та Карл Ясперс, підкреслює, що справжня людська свобода недосяжна без визнання своїх емоцій та взяття на себе відповідальності за свій вибір. Відома цитата Сартра: «Людина приречена бути вільною» підкреслює, що ця свобода вимагає здатності конструктивно керувати емоційними імпульсами та

спрямовувати їх. Феноменологія, яку досліджував Макс Шелер, розглядає емоції як засіб розуміння цінностей. Емоції — це не просто суб'єктивні реакції; вони відкривають «світ значень» для особистості. Отже, розвиток емоційного інтелекту постає як процесом усвідомлення власної ієрархії цінностей, так і шляхом до свідомого втілення цих цінностей.

У нашому сучасному «суспільстві ризику», як його назвав Ульріх Бек, традиційні опори розчинилися, майбутнє здається дедалі невизначенішим. Простого володіння раціональними знаннями вже недостатньо; нам потрібна емоційна зрілість та здатність адаптуватися. Гайдеггер стверджував, що для того, щоб жити автентично, ми повинні розуміти свої емоції, страхи та бажання, використовуючи їх для формування себе. Отже ЕІ, гармонізуючи розум та емоції, допомагає нам наблизитися до справжнього існування. Еріх Фромм також наголошував, що справжня свобода перетинається з любов'ю та емпатією. Розвинений ЕІ допомагає нам вийти за межі егоцентризму, бачити інших цінними особистостями, що є основою гуманістичної етики. Тому емоційна компетентність має вирішальне значення для процвітання у світі, що змінюється, забезпечуючи як адаптивність, так і морально-етичне зростання.

У професійному світі ЕІ має вирішальне значення для продуктивного спілкування, вирішення конфліктів та мотивації команди. Однак філософська перспектива розкриває глибше значення ЕІ. Це не просто фактор досягнення зовнішнього «успіху», а й засіб подолання відчуження та сприяння особистісній цілісності. Справжня професійна самореалізація виникає, коли люди розуміють мету своєї роботи. ЕІ діє як місток, що поєднує особистий досвід із ширшим сенсом життя, наповнюючи роботу не лише економічною цінністю, але й глибоким екзистенційним значенням.

Отже, ЕІ постає як складний феномен, що має подвійний характер: він є водночас психологічною здатністю (набір навичок) і філософсько-ціннісним ресурсом (шлях до буття). Його ключова функція полягає у забезпеченні гармонізації між раціональним та емоційним вимірами людського існування, що є критично важливим для цілісності особистості. В умовах сучасної нестабільності, яку характеризує «суспільство ризику»,

розвинений ЕІ стає ключем до автентичності, духовної зрілості та успішної професійної самореалізації, оскільки дозволяє індивіду долати кризу ідентичності та гнучко адаптуватися до змін. Філософський аналіз розкриває ЕІ як шлях не просто до зовнішнього кар'єрного успіху чи інструментального управління конфліктами, а до глибинного пошуку сенсу життя та повного розкриття сутнісних сил особистості в її професійній та екзистенційній діяльності.

Література:

1. Заграй Л. Д. Емоційний інтелект як складник професійної компетентності менеджера. Прикладна психологія. Професійна й організаційна психологія. 2021. №6. С. 45–53. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=sntnvusp_2021_32(71)_6_10
2. Coronado-Maldonado I. et al. Emotional intelligence, leadership, and work teams. Frontiers in Psychology. 2023. Vol. 14. URL: https://wordpress.org/documentation/article/faq-troubleshooting/
3. Urquijo I., Extremera N., Azanza G. The Contribution of Emotional Intelligence to Career Success. Frontiers in Psychology. 2019. Vol. 10. P. 1–9. URL:https://www.researchgate.net/publication/337637680_The_Contribution_of_Emotional_Intelligence_to_Career_Success_Beyond_Personality_Traits
4. Ульріх Бек та «суспільство ризику» URL: https://economicsociology.org/2015/01/04/ulrich-beck-has-died-his-powerful-concept-of-risk-society-is-relevant-as-never-was-before/?utm_source=chatgpt.com
5. Ієрархія потреб Маслоу URL: https://www.simplypsychology.org/maslow.html?utm_source=chatgpt.com
6. Актуалізуюча тенденція Карла Роджерса URL: https://positivepsychology.com/rogers-actualizing-tendency/?utm_source=chatgpt.com
7. Екзистенціалізм - це гуманізм URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Existentialism_Is_a_Humanism?utm_source=chatgpt.com

Abstract: *this work provides a philosophical understanding of emotional intelligence as a determining factor in the professional self-realization of a modern individual. The key ideas of representatives of humanistic and existential philosophy (in particular, Maslow, Rogers, Sartre, Fromm, Heidegger) are analyzed, as well as phenomenological approaches (Scheler), which reveal the fundamental role of emotions in the processes of cognition and personality formation. It is substantiated that emotional intelligence should be considered not simply as a psychological toolkit, but as a spiritual and value resource that allows an individual to overcome an identity crisis, successfully adapt to social changes and achieve authentic existence. As a result, the development of emotional intelligence is presented as a vital element for achieving inner harmony and full expression of one's potential in the context of the modern, changing world.*

Keywords: *emotional intelligence, self-realization, philosophical reflection, humanistic philosophy, existential philosophy, authenticity, values, adaptability, authentic being, personality formation.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

СТРЕС ТА ВИГОРАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ТЕМПУ ЖИТТЯ

ТКАЧИК Дар'я, здобувачка вищої освіти
Спеціальність С4 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет,

***Анотація**:У доповіді аналізується поняття стресу, його причини та вплив. Розглядається феномен вигорання як наслідок тривалого хронічного стресу. Особлива увага приділена стресу в умовах війни. Підкреслюється необхідність комплексного підходу до управління стресом із урахуванням індивідуальних особливостей.*

***Ключові слова:** стрес, вигорання, психічне здоров'я, вплив війни, управління стресом.*

Стрес (від англ. stress — напруга, тиск) — неспецифічна реакція організму у відповідь на дуже сильну дію (подразник) зовні, яка перевищує норму, а також відповідна реакція нервової системи. В сучасних реаліях, коли повсюди стресові ситуації, починаючи від перенавантаження на навчанні та закінчуючи стресом внаслідок воєнних дій, дуже важко залишатися спокійним та зневажати на всі ці обставини. Стрес є постійним елементом повсякденного життя і може впливати на різні аспекти психічного та фізичного здоров'я.

Причинами розвитку стресових ситуацій можуть бути: умови життя, взаємовідносини з іншими, політичні та економічні фактори, надзвичайні ситуації й обставини [1, с. 71-72]. Багато психологів наголошують, що виникнення та переживання стресу варіюються залежно від внутрішніх характеристик кожної людини: мотивації, цілей, очікувань, оцінки ситуації та порівняння своїх сил. Тому, деякі люди можуть сприймати певну ситуацію як стресову, а інші можуть взагалі не виявляти жодних ознак стресу.

Вигорання, своєю чергою, розглядається як стан емоційного, психічного та фізичного виснаження, що спричинене тривалим хронічним стресом, з яким людина не змогла впоратись. Дослідження показують, що вигорання не тільки знижує продуктивність, але й значно знижує якість життя, що провокує розвиток депресивних розладів, тривожних станів та соматичних захворювань.

В умовах війни вплив стресу набуває особливої масштабності. Військові дії є потужним травматичним фактором, що спричиняє розвиток активних стресових реакцій, посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та тривалих адаптаційних

порушень [2, ст. 245]. Постійні загрози життю, порушення звичного способу життя, втрата близьких, переміщення та невизначеність щодо майбутнього створюють складний стресовий комплекс, який виснажує психічні та фізичні ресурси людини. Стрес війни впливає на всі сфери життя: від індивідуального до соціальних. Рівень агресії зростає, емпатія знижується, довіра руйнується, а міжособистісні проблеми посилюються. Ще одним важливим фактором є вплив на дітей та підлітків, які переживають військові події, що може мати довгострокові наслідки для їхнього розвитку та формування особистості.

У сучасному суспільстві, де стрес є неминучою частиною повсякденного життя, важливо розуміти, що ефективне управління стресом можливе лише завдяки комплексному підходу, який поєднує психологічні та фізіологічні методи. Ключовим є індивідуалізація методів: врахування особистих потреб і стилю життя кожної людини, що дозволить підібрати найбільш ефективні стратегії подолання стресу. Сучасні програми управління стресом мають багатокомпонентний характер, об'єднують когнітивно-поведінкову терапію, фізичні тренування та релаксаційні практики [3, с. 104]. Крім того, вкрай важливо постійно оцінювати ефективність обраного методу та швидко адаптувати його до змінних життєвих обставин.

Література:

1. Наугольник Л.Б. Психологія стресу : підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с. URL: https://surl.li/engluc.

2. Пиголенко І. В., Пиголенко Ю. А., Кукса К. М. Вплив воєнного конфлікту на психічне здоров'я українців. Габітус. 2023. Вип. 45. С. 243-248. URL: https://ela.kpi.ua/handle/123456789/56861

3. Бунас А., Агішева К., Суржикова М. Особистісний ресурс подолання стресу життєвої ситуації. Молодий вчений. 2020. № 4 (80). С. 102-106. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-23

Abstract: *The report analyzes the concept of stress, its causes, and effects. It examines the phenomenon of burnout as a consequence of prolonged chronic stress. Particular attention is paid to stress in wartime conditions. The need for a comprehensive approach to stress management, taking into account individual characteristics, is emphasized.*

Keywords: *stress, burnout, mental health, impact of war, stress management.*

Науковий керівник – МІРОШКІНА Наталія,
кандидат філософських наук, старший викладач
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

ХАМІТОВ Родіон, здобувач вищої освіти
спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *В роботі проаналізовано психологічні механізми адаптації молоді до цифрової трансформації, зосереджено увагу на самоефективності, саморегуляції та ідентифікації. Досліджено, що цифрова компетентність зменшує стрес від невизначеності, сприяючи адаптивним стратегіям. Вказано роль колективної агентності в подоланні викликів, таких як кібербулінг, та запропоновано освітні рекомендації.*

Ключові слова: *цифрова адаптація, самоефективність, саморегуляція, ідентифікація, психофізіологічний стрес*

Цифрова трансформація, прискорена кризами як пандемія та геополітичні конфлікти, змінює соціальні взаємодії молоді в добу цифризації. Адаптація – ключовий психологічний процес, що впливає на благополуччя та стійкість, інтегруючи ресурси для подолання дискомфорту від технологій [1]. Молодь швидко засвоює цифрові інструменти, але стикається з перевагами (доступ до мереж) і стресом від онлайн-присутності.

Теоретична база спирається на соціально-когнітивну теорію, де самоефективність буферує стрес, опосередковуючи нетерпимість до невизначеності (тривога від алгоритмів). Дослідження підтверджують, що вона зменшує навантаження на 25% у цифрових інтерфейсах [1]. У молоді це посилюється колективною ефективністю, що формує стійкість у кризах, як-от локдауни.

Адаптація молоді включає саморегуляцію для балансу між перевагами й ризиками трансформації. Вона проявляється в обмеженні часу на екранах та критичному оцінюванні контенту, зменшуючи тривогу. Дослідження 150 осіб 15–24 років показують кореляцію грамотності з підтримкою, де сім'я модерує стрес [2]. Надмірне використання посилює кібербулінг; копінг через рефлексію відновлює баланс [2].

Соціальна ідентифікація в цифровому просторі формує "я-концепцію", де бріколаж слугує самовираженням. Мережеві пабліки створюють ризики приватності, спонукаючи до управління враженнями. Кейс-стаді 12–21-річних

вказують на партиципативність, але й стереотипи без грамотності. Адаптація залежить від рефлексивного "я" [3].

Психофізіологічний вимір показує вплив трансформації на увагу та релаксацію через нейрозміни. ЕЕГ-дослідження на 16–75-річних виявляють навантаження в нових середовищах із піками стресу [1]. Кластерний аналіз виділяє "адаптивних лідерів" і "вразливих", потребуючи для молоді детоксу.

Соціалізація розкриває ідентифікацію з онлайн-моделями, формуючи якості, особливо для підлітків із проблемами здоров'я. Дослідження 244 осіб демонструють низьку самооцінку (68,4%) та тривожність (58%), де комунікація – ресурс, але без контролю – маніпуляція. Онлайн-взаємодія корелює з самосвідомістю [4].

Агентність молоді проявляється в самонавчанні онлайн, де ефективність забезпечує успіх. Колективна віра зменшує бар'єри, але освітні прогалини потребують програм.

Висновки наголошують на стратегіях: розвиток компетентності, саморегуляція для антистресу та ідентифікація для інтеграції. Молодь може використати трансформацію як ресурс за системної підтримки. Дослідження мають зосередитися на лонгітюдних ефектах.

Література:

1. Ronzhes O. E. Psychological, psychophysiological, and social adaptation of a person during the period of active transition to digital technologies : PhD thesis. Kharkiv : V. N. Karazin Kharkiv National University, 2025. 200 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/392763886_PhD_Thesis_Psihologicna_psihofiziologicna_ta_socialna_adaptacia_ludini_v_period_aktivnogo_perehodu_do_cifrovih_tehnologij_Psychological_psychophysiological_and_social_adaptation_of_a_person_during_the

2. Widiasih D. Digital Transformation and Younger Generational Mental Health: Benefits and Challenges / D. Widiasih, H. R. Dewi // International Journal of Multidisciplinary Research and Creative Innovation Ideas. 2025. Vol. 1, no. 2. P. 1–10. URL: https://journal.bizscript-studio.co.id/the-mir-journal/article/download/30/34

3. Buckingham D. Youth, Identity, and Digital Media / D. Buckingham (ed.). Cambridge, MA : MIT Press, 2008. 217 p. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/26085/1004001.pdf?sequence=1

4. Bandura A. Growing Primacy of Human Agency in Adaptation and Change in the Electronic Era / A. Bandura // European Psychologist. 2002. Vol. 7, no. 1. P. 2–16. URL: https://www.nursing-informatics.com/kwantlen/Bandura_N3141.pdf

Abstract: *The article analyzes the psychological mechanisms of youth adaptation to the digital transformation, focusing on self-efficacy, self-regulation, and identification. It is established that digital competence reduces stress from uncertainty, aiding adaptive strategies. The role of collective agency in overcoming challenges like cyberbullying is noted, with educational recommendations provided.*

Keywords: *digital adaptation, self-efficacy, self-regulation, identification, psychophysiological stress*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
канд. філос. наук, ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв

ВПЛИВ СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ПРАЦІВНИКІВ

ШАПОВАЛОВА Вікторія,
здобувачка вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація**:** *У роботі розглянуто основні стилі керівництва. Досліджено вплив стилю керівника на психологічний стан підлеглих. Проаналізовано взаємозв'язок емоційного стану індивіда та ефективності роботи усього колективу.*
Ключові слова**:** *керівник, стиль керівництва, психологічний стан, колектив, психологічний клімат.*

Приступаючи до виконання своїх функціональних обов'язків, будь-який керівник має визначитися та обрати той стиль управління, який забезпечить найбільш ефективну роботу усього трудового колективу. Це породжує питання, чому одним підприємствам удається успішно розвиватися та досягати поставлених цілей, а інші припускаються системних помилок і, з часом, мають проводити аналіз внутрішніх диспропорцій. Одним із факторів такого дисбалансу, виступає вплив стилю керівника на психологічний стан підлеглих.

У науковій літературі є значна кількість визначень поняття «стиль керівництва». Так, Стаднік Валентина описує стиль керівництва як характерну поведінку управлінця по відношенню до своїх працівників, що допомагає ефективно впливати на них та стимулювати колектив для досягнення поставлених цілей [1].

У момент, коли особа набуває статус керівника, у неї формуються особисті шаблони мислення для управлінської діяльності, що згодом застосовуються на практиці [2].

Психологічний стан колективу відображає рівень його соціального розвитку, наявність психологічних ресурсів, здатність до вдосконалення та реалізації максимальних показників праці. Від рівня психологічного стану колективу залежить і загальна соціально-політична та ідеологічна атмосфера в суспільстві. Одним із важливих показників психологічного стану колективу є

відчуття працівниками єдності, що проявляється у згуртованості, підтримці та взаємній відповідальності.

Відносини в колективах, враховуючи обмеження рамками посадових інструкцій, положеннями та іншими розпорядчими документами, формуються під впливом як зовнішніх обставин, так і з урахуванням внутрішніх факторів. Завдання формувати та покращувати психологічний стан колективу в першу чергу залежить від керівника та стилю його керівництва [3].

Одним із перших, хто дослідив питання стилів керівництва, був психолог Курт Левін у своїй праці 1938 р. «Експериментальний підхід до вивчення автократії та демократії» [4]. Він зазначив три стилі керівництва: авторитарний, демократичний і ліберальний.

Авторитарний стиль керівництва – жорсткий стиль, при якому здійснюється диференціація на керівника і підлеглого. Керівник виконує роль автократа, тобто має повну владу над співробітниками, приймає рішення одноосібно, не дає свободи дій та не прислухається до учасників колективу, монополізує всю інформацію для себе. Позитивні аспекти зазначеного стилю: чітка дисципліна у всьому колективі, оперативність, самоконтроль, сумлінність. До негативних слід віднести: централізоване управління владою, пригнічення ініціативи, погіршення психологічного стану в колективі, мала гнучкість.

Отже, авторитарний стиль керівництва суттєво впливає на психічний стан працівників. Через постійний контроль та страх покарання за можливі помилки виникає стрес і тривожність у колективі, що знижує мотивацію до роботи. Через те, що працівники нічого не можуть вирішувати у них з’являється відчуття певної безпорадності. Однак, деяким робітникам простіше працювати у строгих рамках, які допомагають організувати роботу.

Демократичний стиль цілком суперечить авторитарному. Керівник дає можливість висловлюватися іншим та враховує ідеї працівників, намагається не нав'язувати свою думку колективу, створює такий клімат, де працівники заохочують себе до праці. Турбується про стан колег та підбадьорює до ефективної роботи [5]. Переваги демократичного стилю: ініціативність

працівників, умотивованість, розвиток креативності. Недоліки: слабка дисципліна, ризик конфліктів через різні погляди та думки, повільне прийняття рішень через обговорення всіх учасників роботи.

Керівник із демократичним стилем підтримує психологічний клімат у колективі через заохочення та ініціативи. Усі учасники колективу можуть себе проявити та спокійно працювати не боючись допустити помилки чи отримати покарання, проте не слід забувати про мінімальну дисципліну та вміти приймати думки інших людей.

Ліберальний стиль – це стиль, де вся повнота влади надається працівникам. Керівник не бере участь в прийнятті рішень, тобто він фактично не впливає на керівництво та життя групи. Перевагами такого стилю є: розвиток креативності, самостійності, приязність до працівників, відкритість до критики, яку висловлюють підлеглі. Недоліками ліберального стилю слід уважати відсутність контролю, ініціативи, цілей з боку керівника, що призводить до конфліктів, апатії у працівників. Ліберальний стиль надає абсолютну свободу працівникам, яка може призвести до підвищення ефективності та покращення психологічного клімату, так само як і до хаосу та деструкції психічного стану працівників.

У результаті аналізу всіх стилів керівництва можна дійти висновку, що кожен із них чинить як позитивний так і негативний вплив на психічний стан підлеглих. Не можна обрати конкретний стиль та керуватися виключно ним. Слід поєднати різні методи та дійти до певної злагодженості між ними, для того щоб панувала дисципліна, але водночас сприятлива, невимушена атмосфера у колективі, щоб кожен співробітник міг пропонувати свої ідеї, проявляти зацікавленість і креативність у команді, не остерігаючись при цьому осуду з боку управлінця.

Отже, вибір і адаптація стилю керівництва є критично важливими для залученості працівників до роботи та довгострокової стабільності організації, що підкреслює необхідність гнучкого підходу, який враховує специфіку колективу та стратегічні цілі. Майбутнім керівникам слід усвідомлювати, що ефективне управління вимагає поєднання різних стилів для досягнення успіху всього

колективу з обов'язковою умовою щодо підтримання позитивного психологічного стану працівників.

Література:

1. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: посібник. Київ: Академвидав, 2003. 464 с.
2. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Психологічні особливості стилів керівництва. Вірт. навч. посібник, Вінницький національний технічний університет. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/1lesko_psiholog_upravlin_organizaciyi/322.html.
3. Холодницька А. В. «Оптимізація соціально-психологічного клімату в колективі в сучасних умовах». URL: https://ir.stu.cn.ua/server/api/core/bitstreams/36ba2d68-0c33-4273-85db-13cdcd41b2fb/content
4. Саврук О. Ю. Стилі керівництва: сутність та характерні риси / О. Ю. Саврук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 640: Проблеми економіки та управління. – С. 387-393. URL: https://vlp.com.ua/files/56_2.pdf
5. Managing Strategic Changes in Personnel Resistance to Open Innovation in Companies Bilichenko O., Tolmachev M., Polozova T., Aniskevych D., Mohammad A.L.A.K. / Journal of Open Innovation Technology Market and Complexity Open source preview, 2022, 8(3), 151

Abstract: *The paper examines the main leadership styles. The influence of the leader's style on the psychological state of subordinates is studied. The relationship between the emotional state of an individual and the efficiency of the entire team is analyzed.*

Keywords: *manager, management style, psychological state, team, psychological climate.*

Науковий керівник – БІЛІЧЕНКО Олександр,
канд. екон. наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет

ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

ШВАЮК Юліана, здобувачка вищої освіти
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі досліджено вплив інформаційного суспільства на ідентичність особистості, розкрито особливості співвідношення ipse- та idem-ідентичності у цифровому середовищі.*

Ключові слова: *ідентичність, інформаційне суспільство, вплив, інформаційно-комунікаційні технології, ipse- та idem-ідентичності.*

Проблема ідентичності особистості нині посідає провідне місце серед тем, які активно досліджуються в різних науках. До її аналізу долучаються представники філософії, соціології, психології, педагогіки, політології та інших напрямів. Такий широкий спектр поглядів зумовлений її винятковою актуальністю: у сучасному суспільстві ідентичність постає як життєво необхідною умовою існування, так і свідомим завданням кожної людини, будучи складовою її особистісного світу. Вона слугує містком між минулим та майбутнім, оскільки через зв’язок із власною і колективною історією визначає горизонти подальшого розвитку [1].

У соціально-психологічному контексті ідентичність постає як здатність людини до самореалізації та самоототожнення в конкретних соціальних обставинах. Філософія розглядає її як найвищий рівень процесу соціалізації, коли індивід вибудовує взаємини з суспільством через зіставлення себе з колективними цінностями, культурними традиціями чи історичними епохами. Завдяки цьому відбувається формування соціальних ролей і статусів, що відображаються в потребах, мотивах, установках і на зрілому щаблі розвитку — у сформованій системі цінностей.

У сучасному інформаційному світі відбувається оновлення підходів до розуміння ідентичності. З одного боку, Інтернет відкриває простір для комунікації та об’єднання людей різного походження, світогляду й освітнього рівня у певні спільноти. З іншого боку, проблеми анонімності та складність автентифікації користувачів ставлять під питання їхню здатність цілісно

усвідомлювати власне життя — як особисте, так і професійне — та керувати ним у віртуальному середовищі [2].

Цифрові комунікаційні системи та інтерактивні онлайн-додатки формують інноваційні способи людської взаємодії, що характеризуються амбівалентним впливом на ментальне здоров'я користувачів. Позитивний аспект полягає у можливості знаходити однодумців та отримувати моральну підтримку через віртуальні спільноти. Негативний бік виявляється у ризику формування залежності від інтернет-середовища, що може спричинити соціальну дезадаптацію та емоційні розлади, особливо коли люди схильні оцінювати власні досягнення крізь призму штучно створених успішних іміджів, які транслюють інші учасники цифрового простору [3].

У цифровому середовищі сучасна людина стикається з різними видами ідентичності, які трансформуються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій. **Ipse-ідентичність** відображає внутрішнє відчуття власного «я», тоді як **idem-ідентичність** формується під впливом зовнішніх обставин, соціального оточення та конкретних ситуацій. Сучасні інформаційні системи збирають дані про користувачів, створюють цифрові профілі і впливають на idem-ідентичність, часто без свідомої участі людини, що може позначатися на її ipse-ідентичності. Особистісний світ поступово занурюється у безособовий віртуальний простір, що призводить до втрати автономності свідомості та відстороненості від наслідків власної поведінки і взаємодії з інформацією. Сучасна суспільна установка передбачає, що інформаційне середовище повинно зміцнювати ipse-ідентичність, яка слугує основою для формування idem-ідентичності. Це водночас сприяє розвитку соціальної відповідальності щодо психічного та духовного здоров’я користувачів в умовах масового інформаційного впливу [4].

Інформаційне суспільство відіграє ключову роль у формуванні особистісної ідентичності. Завдяки цифровим технологіям і комп’ютеризації люди зазнають стрімких змін, проте це водночас обмежує їхню здатність до природного спілкування з іншими, до якого людський організм адаптований на фізичному, біологічному та психологічному рівнях [4].

Література:

1. Н. М. Дашенкова, О. А. Бакаленко. Ідентичність особистості в суспільстві «плинної сучасності»: між «Сцилою» соціальної типовості та «Харибдою» індивідуалізму. 1-2 с. URL: file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/2222-Article%20Text-4317-1-10-20150502%20(3).pdf (дата звернення: 22.09.2025)

2. О. В. Запорожченко. Ідентичність особистості в умовах інформаційного суспільства. 2020. 13 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8546ad50-0907-4f72-956b-bb9ed969723f/content (дата звернення: 22.09.2025)

3. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір». Лісовенко А. Ф., Карасені О. В. Ідентичність особистості у кіберспорті. Одеса. 2024. 107 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3eac0900-eac5-46b6-b950-cf880035b7a8/content (дата звернення: 22.09.2025)

4. Запорожченко О. В., Майданюк І. З., Гоян І. М., Петранюк А. І. Вплив інформаційного суспільства на формування ідентичності особистості: філософський аспект. 2023. 142 с. URL: https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/286/267 (дата звернення: 22.09.2025)

Annotation: *The work examines the influence of the information society on the identity of the individual, reveals the peculiarities of the ratio of ipse- and idem-identity in the digital environment.*

Key words: *identity, information society, influence, information and communication technologies, ipse- and idem- identities.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
к.філос.н., ст. викладач
кафедри українознавства та суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ

ЮХИМОВИЧ Євген, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У статті розглядається концепція мотивації як ключового чинника, що визначає людську поведінку. Проаналізовано змістовні теорії мотивації (А. Маслоу, К. Альдерфера, Д. МакКлелланда, Ф. Герцберга), котрі пояснюють дію через задоволення потреб. Наведено класифікацію потреб за різними критеріями (походження, сутність, важливість тощо) та окреслено їхню роль у формуванні активності. Окрема увага приділена внутрішній мотивації як ментальному ресурсу, що активізує цілеспрямовану поведінку. Описано практичні поради для її укріплення, зокрема розвиток самосвідомості, саморегуляції та позитивного мислення.*
Ключові слова: *спонукання, внутрішня ціль, саморозвиток, психологоія мотивації, потреби, мотивація.*

Слово “мотивація” застосовується в сучасній психології в двох сенсах: воно визначає систему факторів, що детермінують поведінку (сюди належать, зокрема, потреби, мотиви, цілі, наміри, прагнення та багато іншого), й характеристику процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певній межі.

Змістовні теорії мотивації пояснюють поведінку людини через її потреби. Вони класифікують внутрішні спонуки, що спонукають діяти, і допомагають менеджерам створювати умови для досягнення цілей організації через задоволення потреб працівників. Основні змістовні теорії: Теорія ієрархії потреб А. Маслоу, потреби людини мають п’ятирівневу структуру: фізіологічні (їжа, житло); безпека (стабільність, захищеність); приналежність (соціальні зв’язки); повага (визнання, статус); самореалізація (розвиток потенціалу). Задовольняються поступово: від нижчих до вищих. Недостатня мотивація пов'язана з незадоволеними потребами приналежності, поваги, самореалізації. Західні компанії стимулюють їх через поліпшення атмосфери, навчання, делегування повноважень. Теорія ERG К. Альдерфера, спрощує модель Маслоу до трьох категорій: Existence – базові потреби; Relatedness – соціальні зв’язки; Growth – розвиток і самореалізація. На відміну від Маслоу, задоволення може відбуватись не лише послідовно, а й регресивно: при блокуванні вищих потреб

людина повертається до нижчих. Теорія потреб Д. МакКлелланда, виділяє три основні потреби: успіху – бажання досягати та перевершувати стандарти; влади – впливати на інших; приналежності – мати дружні стосунки. Найбільшу ефективність у роботі показують люди з високою потребою досягнень і влади. Менеджери можуть стимулювати мотивацію, враховуючи переважаючий тип потреб. Теорія мотиваційної гігієни Ф. Герцберга розрізняє: гігієнічні фактори - умови праці, зарплата, політика організації (усувають незадоволення, але не мотивують); мотиваційні фактори – характер роботи, досягнення, відповідальність (справжні мотиватори). Для ефективної мотивації необхідно поєднувати обидва типи. Герцберг запропонував «збагачення праці»: робота має бути значущою, завершеною, відповідальною, з точним зворотним зв’язком [1].

Потреба – це стан індивіда, спричинений відчуттям браку в об'єктах, потрібних для його існування й розвитку і є джерелом його активності Спонукання – це відчуття нестачі в чомусь, що має певну спрямованість, воно є поведінковим проявом потреби та сконцентроване на досягненні мети. Потреби людини можна класифікувати за кількома ознаками. За походженням вони бувають природні, тобто ті, що зумовлені умовами, необхідними для життя, наприклад, потреба в їжі, воді, захисті від холоду чи спілкуванні з протилежною статтю. Окрім цього, існують культурні потреби, пов’язані з продуктами людської культури, як-от використання столових приборів. За своєю природою потреби поділяються на первинні, які є фізіологічними і зазвичай вродженими (потреба у воді, їжі, сні, повітрі), та вторинні, що мають психологічний характер і стосуються прагненням до успіху, визнання, прихильності чи влади. Залежно від предмета вони бувають матеріальні, коли людина потребує речей матеріального світу, наприклад одягу, житла, чи побутових предметів, та духовні, пов’язані з продуктами суспільної свідомості: бажанням спілкуватись, читати книги й газети, слухати музику, ділитися думками й почуттями. За рівнем усвідомлення потреби поділяються на усвідомлені, коли людина чітко розуміє, чого хоче і як цього досягти, та неусвідомленні коли відчувається лише брак чогось, але не зрозуміло чого саме. Важливим є і розподіл за значимістю:

домінуючі потреби витісняють інші та визначають головні напрямки поведінки, тоді як другорядні менш вагомі, але також впливають на людину. За віднесеністю до внутрішньої чи зовнішньої сфери розвитку потреби можуть бути індивідуальні, соціальні або ж мати змішаний характер. Серед властивостей потреб варто зазначити, що вони завжди предметні, спрямовані на щось конкретне, відзначаються різноманіттям і здатністю змінюватися й розвиватися, а також здебільшого мають циклічний характер, періодчино виникаючи знову [2].

У нинішньому світі конкуренції та стресу важливо знаходити внутрішню міць для досягнення цілей. Психологія мотивації роз'яснює механізми, що допомагають зберігати наполегливість і енергію. Внутрішня міць – це особистий ментальний ресурс, що активує нашу мотивацію, залежно від цінностей, потреб і переконань. Ключовим чинником мотивації є розуміння власних внутрішніх мотивів: бажань, цілей, зацікавлень. Це дає змогу створити реалістичні плани, зберігати фокус та долати труднощі. Мотивація зміцнюється через самосвідомість, саморегуляцію та віру у власні сили. Психологічні поради для зміцнення мотивації: Фокус на цілях – усвідомлюйте, що вас надихає. Планування – розбивайте цілі на кроки. Управління стресом – використовуйте релаксацію або фізичну активність. Соціальна підтримка – спілкуйтесь з мотивованими людьми. Візуалізація успіху – уявляйте досягнення результату. Також важливо відзначати свої успіхи та формувати позитивне мислення. Розвиток самодисципліни, самомотивації та саморозвитку відіграє вирішальну роль у стійкому русі до мети. Постійна праця над собою – запорука збереження внутрішньої міці й досягнення успіху [3].

Література:

1. Мотивація: теоретичні основи. *Освіта.UA*. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/management/15381/ (дата звернення: 28.06.2025)

2. Потреби як основа мотивації. *StudFiles*. URL: https://studfile.net/preview/5591853/page:23/ (дата звернення: 29.06.2025)

3. Психологія мотивації – знаходження внутрішньої сили досягати цілей URL: https://fact-news.com.ua/psixologiya-motivatsii-yak-znajti-vnutrishnyu-silu-dosyagati-tsilej-praktichni-poradi-vid-profesionaliv/ (дата звернення: 28.06.2025)

Abstract: *The article explores the concept of motivation as a key factor that determines human behavior. It analyzes content theories of motivation (A. Maslow, C. Alderfer, D. McClelland, F. Herzberg), which explain actions through the satisfaction of needs. A classification of needs is presented based on various criteria (origin, nature, significance, etc.), highlighting their role in driving activity. Special attention is given to intrinsic motivation as a mental resource that activates goal-directed behavior. Practical advice is provided for strengthening motivation, including the development of self-awareness, self-regulation, and positive thinking.*
Keywords: *Drive, intrinsic goal, self-development, psychology of motivation, needs, motivation.*

Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

Секція 15. Історія України: минуле та сучасність

ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ВТІЛЕННЯ ІМПЕРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ

АНДРЄЄВА Марія, здобувач вищої освіти,
спеціальність 211 Ветеринарна медецина
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *Звернемо увагу, що війна Росії та України є не випадковим актом агресії, а закономірним проявом тривалої імперської політики, яка простежується від часів Російської імперії до сучасності. У тезах розглянуто основні історичні паралелі, що демонструють спадковість колоніальної практики Росії стосовно України.*

Ключові слова*: імперська політика, війна, незалежність, колоніалізм, історична пам'ять, Україна.*

Війна росії проти України, яка розпочалася у 2014 році анексією Криму та поширення бойових дій на Донбасі, а у 2022 році набула вигляду повномасштабного вторгнення, не є ані спонтанним явищем, ані виключно наслідком політичної кризи в сучасній Європі. Це – логічне продовження багатовікової імперської політики Росії, спрямованої на підкорення українських земель, знищення національної ідентичності та інтеграцію України в «русский мир».

Ще від XVII століття московська влада поступово формувала ідеологію, що ґрунтувалася на концепції «Москва – Третій Рим». Згідно з нею, Росія мала нібито сакральне право стати спадкоємницею Візантії та центром православного світу. Це виправдовувало претензії на землі сусідніх народів, передусім українців та білорусів. Саме тому приєднання українських територій трактувалося не як акт загарбання, а як «повернення братніх народів», що насправді приховувало політику насильницької асиміляції [1].

У XVIII столітті відбувається систематичне згортання української автономії. Скасування гетьманства у 1764 році та знищення Запорозької Січі в 1775 році стали ключовими етапами ліквідації залишків державності. Від тоді українські землі остаточно сформувалися як провінція імперії, населення якої мало втратити політичну суб’єктність. Паралельно здійснювалися перші кроки

русифікації: обмеження діяльності Києво-Могилянської академії, впровадження російської мови в адміністративному та освітньому житті.

У XIX столітті імперська політика Росії щодо України досягла більшої інтенсивності. Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року офіційно заборонили друк більшості книг рідної мови, театральні постановки та навіть використання української мови у школах. Ці документи стали свідченням того, що імперія розглядала мову як ключ до самобутності народу, а тому намагалася знищити її, замінивши «малоросійську ідентичність» на «русскую». Така політика формувала уявлення, що українці – лише «гілка» єдиного «русского народа» [2].

XX століття не стало винятком. У радянський період імперські практики продовжили існувати в оновленій формі. Більшовицька влада спочатку використала ідею українізації як інструмент легітимізації, але вже у 1930-х роках цей курс був згорнутий. Голодомор 1932–1933 років, спрямований проти українського селянства, слід розглядати як один із найбільш трагічних проявів імперської політики – спробу зламати спротив народу шляхом фізичного винищення мільйонів людей [3]. Репресії проти української інтелігенції, знищення незалежної церкви, переслідування культурних діячів підтверджують, що росія у будь-якій своїй формі – царській чи радянській – послідовно прагнула позбавити українців можливості бути політичною нацією.

Сучасна російсько-українська війна є прямим продовженням цієї політики. Кремль активно використовує риторику, яка повторює імперські стереотипи: заперечення існування українського народу, твердження про «єдність» і «історичну місію Ррсії», спроби показати незалежність України як «штучний проєкт». Ці аргументи абсолютно тотожні до тих, що застосовувалися у XIX столітті для виправдання русифікації. Таким чином, розв’язана Росією війна проти України 2014 та 2022 років – це не нове явище, а закономірна історична подія тієї ж імперської логіки [4; 5].

Немало важливим показовим є те, що російська пропаганда систематично звертається до міфів минулого: спадщина Київської Русі привласнюється

виключно Москвою, перемога у Другій світовій війні подається як заслуга лише «русского народа», а сам факт існування української державності виставляється як загроза для російської ідентичності. Така політика свідчить, що імперська свідомість у росії не зникла навіть після розпаду СРСР. Навпаки, вона відродилася в нових формах, поєднавши старі колоніальні підходи з сучасними технологіями гібридної війни.

Російсько-українська війна стала точкою, у якій історичні паралелі особливо чітко проявилися. Від ліквідації Запорозької Січі та заборони української мови до анексії Криму і масованих обстрілів українських міст – усі ці події пов'язані спільною логікою: прагненням імперії позбавити українців історичного права на власну державу та незалежність. Саме тому розуміння історичного виміру цього конфлікту є ключем до усвідомлення його глибинних причин і можливостей для подолання.

Література:

7. Міносян А., Варипаєв О. Російська імперська політика і українське питання. *Національна пам'ять: зб. наук. праць*, вип. V. Харків, 2024.
8. Юрченко Л. Актуальні питання у сучасній науці. №4(22), 2024. DOI:10.52058/2786-6300-2024-4(22)-1194-1208.
9. Міносян А., Варипаєв О. Геноцид українського народу як визначальний фактор російської імперської політики. Харків, 2024.
10. Міносян А., Варипаєв О. Російська імперськість як екзистенційна загроза: український контекст. *State Biotechnological University*. Харків, 2024.
11. Імперська хвороба Росії. URL : https://www.ukrainer.net/imperska-khvoroba-rosii/
12. Імперське мислення Росії: як припинити війну в Україні. URL : https://ipress.ua/articles/imperske_myslennya_rosii_yak_prypynyty_viynu_v_ukraini__endryu_mihta_366452.html

***Annotation**: The war of Russia against Ukraine is not a spontaneous act of aggression but a logical continuation of a long imperial policy rooted in the past. The paper analyzes historical parallels that prove the continuity of Russian colonial practices towards Ukraine.*

***Key words**: imperial policy, war, colonialism, historical memory, Ukraine.*

Науковий керівник – МІНОСЯН Андрій,
канд. іст. наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ, ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

БІЛИК Ірина, здобувачка вищої освіти
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація*: Державотворення в Україні є тривалим і складним процесом, що охоплює періоди князівської доби, козацької державності, добу визвольних змагань ХХ століта сучасний етап незалежності. Цей процес відображає прагнення українського народу до самоврядування, збереження національної ідентичності та реалізації демократичних цінностей. Історичні етапи державотворення свідчать про послідовну боротьбу за політичну суб'єктність і територіальну цілісність. Особливу роль у сучасному державотворенні відіграє активна громадянська позиція, розвиток інституцій та правова держава. Українське державотворення є прикладом національної стійкості, що формує ідентичність народу та визначає його місце у світі.*

Ключові слова: *державотворення, незалежність, суверенітет, політична система, громадянське суспільство, національна ідентичність.*

Процес формування держави є ключовим у розвитку будь-якої нації. Для України державотворення стало не лише історичною необхідністю, а й моральним обов'язком перед попередніми поколіннями, які століттями виборювали право на самовизначення. Формування української державності розпочалося ще в епоху Київської держави, яка стала політичним, релігійним і культурним осередком давньоукраїнських земель.

У період Галицько-Волинського князівства традиції державності були збережені й адаптовані до нових викликів [6]. Пізніше, у добу козацтва, українці знову виявили прагнення до незалежного політичного устрою. Гетьманська держава Богдана Хмельницького стала прикладом козацької республіки, яка мала власне військо, адміністрацію, судову систему та дипломатичні зв'язки з європейськими країнами.

XIX століття в історії України було періодом культурного і національного відродження. Саме тоді сформувалося політичне мислення, засноване на ідеї національного самовизначення. Видатні діячі Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Іван Франко, закладали основи майбутньої політичної свідомості українців.

У XX столітті українське державотворення пережило справжню драму: з одного боку – проголошення незалежності УНР і ЗУНР, з іншого – жорстоке придушення більшовицькою владою. Радянський період був періодом формального існування УРСР у складі СРСР, але без реального суверенітету. Попри це, в умовах репресій і русифікації зберігалося прагнення до незалежності, яке реалізувалося лише у 1991 році.

Проголошення незалежності 24 серпня 1991 року стало ключовим моментом в історії державотворення [7]. Відтоді Україна розпочала новий етап свого розвитку як самостійна держава. Були прийняті Конституція, розпочато процес реформування економіки та політичної системи.

Окремо слід відзначити роль громадянського суспільства у зміцненні державності. Події Помаранчевої революції (2004 р.) та Революції Гідності (2013–2014 рр.) продемонстрували високий рівень політичної культури українців та їхнє прагнення до європейських цінностей. Українське суспільство стало активним учасником державотворчих процесів, вимагаючи прозорості, справедливості та ефективного управління.

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало черговим випробуванням для української державності. Проте саме в умовах війни проявилася консолідація суспільства, зросла довіра до державних інституцій, посилилася національна ідентичність. Україна продовжує вибудовувати армію, зміцнює дипломатичні позиції, впроваджує цифрові інструменти управління (наприклад, «Дія») та розширює міжнародне партнерство.

Таким чином, державотворення в Україні є не лише історичним, а й сучасним процесом, який триває. Він вимагає постійної участі кожного громадянина, зміцнення правової системи, економічної стабільності та збереження культурної спадщини. Лише за таких умов можливо побудувати міцну, демократичну й процвітаючу державу, що гідно представлятиме український народ у світовій спільноті.

Література:

1. Історична довідка про етапи українського державотворення [Електронний ресурс] // Бурштинська міська рада. 2023. URL: https://burshtyn-

rada.gov.ua/novyny/istorychna-dovidka-pro-etapy-ukrayinskogo-derzhavotvorennya (дата звернення: 20.09.2025)

2. Рудницький, О. Українська ідея та державотворення: історико-філософський аналіз [Електронний ресурс] / Олег Рудницький // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. 2022. № 86. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/1175 (дата звернення: 20.09.2025)

3. Етапи українського державотворення [Електронний ресурс] // Історія України. Підручники онлайн. URL: https://uahistory.co/book/dovidnik1/14.php (дата звернення: 20.09.2025)

4. Гринів, О. Традиції українського національного державотворення [Електронний ресурс] / Олег Гринів // Народний Рух України. 2021. URL: https://www.nru.org.ua/blogs/bloh-oleha-hryniva/2116-tradytsii-ukrainskoho-natsionalnoho-derzhavotvorennia (дата звернення: 20.09.2025)

5. Воробйов, А. М. Процеси державотворення незалежної України на матеріалах періодики першої половини 1990-х рр.: пояснювальна записка до дипломної роботи магістра: спеціальність 032 «історія та археологія» / А. М. Воробйов; наук. кер. Є. Ю. Захарченко. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2024. 97 с.

6. Побережець Г. Вплив Великого князівства Литовського на розвиток українських земель. Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 квітня 2024 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2024. 200 с. С. 163-165.

7. Побережець Г.С. Незалежність України у 1991 році та перехід до демократії. Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 53): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Ополе, Польща, 18 – 19 вересня 2023 р.). – Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 105 с. С. 95-98. ISSN 2617-2364.

8. Побережець Г.С., Левченко М.Г., Форостян А.Ф. Сучасні соціокультурні процеси в Україні та їх роль у розвитку національної свідомості. Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 47 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Г. П. Чміль, В. Г. Виткалов, П. Е. Герчанівська та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2023. 186 с. С. 89-97.

Abstract: *The paper explores the evolution of Ukrainian state-building as a foundation for modern national identity. It highlights key historical stages, from the formation of Kyivan Rus and the Cossack Hetmanate to the 20th-century independence struggles and the modern era. Particular attention is paid to the establishment of democratic institutions, the fight for sovereignty, and the development of civil society. The study emphasizes the resilience of the Ukrainian people in preserving statehood despite colonial oppression, totalitarian regimes, and military aggression. It also outlines the role of national consciousness, legal reforms, and European integration in shaping a modern, democratic Ukrainian state. Understanding the process of state-building is essential for analyzing Ukraine's political development and its place in the global arena.*

Keywords: *state-building, national identity, sovereignty, democracy, Ukraine, civil society.*

Науковий керівник – ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна
кандидатка історичних наук, доцентка
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ФІЛОСОФІЯ ПАМ'ЯТІ У КУЛЬТУРНОМУ ТУРИЗМІ: ОСМИСЛЕННЯ ІСТОРІЇ ЧЕРЕЗ ПОДОРОЖ

МАРЦИНЮК Карина, здобувачка вищої освіти
спеціальність 242 Туризм і рекреація
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *У роботі досліджується взаємозв'язок між філософією пам'яті та культурним туризмом як ефективним засобом конструювання та передачі історичного досвіду. Аналізуються функції місць пам'яті, меморіальних практик та історичних наративів у формуванні колективної ідентичності. Особлива увага приділяється активній ролі туриста, який у процесі осмислення минулого виступає не лише споживачем, а партнером у діалозі з історією. Визначено основні виклики та перспективи застосування філософських концепцій пам'яті для розвитку відповідального культурного туризму, що стимулює критичну рефлексію та збереження автентичності історичного досвіду.*

Ключові слова: *культурний туризм, філософія пам'яті, місця пам'яті, історична свідомість, ідентичність, етика репрезентації.*

Сьогодні культурний туризм дедалі частіше розглядають не лише як спосіб рекреації, а й як інструмент глибокого осмислення історичного досвіду. Як зазначає О.Кльоба, ця сфера є складним комунікативним процесом, у якому концепції філософії пам'яті стають основою для розуміння соціальних механізмів формування, збереження та інтерпретації колективної пам'яті [4, с. 256]. Подорожі набувають подвійного виміру — географічного та часово-концептуального, стаючи актами інтеграції в історичну свідомість туриста. В Україні приклади таких практик можна спостерігати під час відвідування Національного музею історії України, Меморіалу пам'яті жертв Голодомору в Києві або історичних центрів Львова.

Поняття «місця пам'яті» (lieux de mémoire), сформульоване П'єром Нора, означає символічні матеріальні чи нематеріальні елементи, які завдяки культурним практикам або історичному тиску набувають значення, що інтегрує спільноту [6, с. 5]. У сфері культурного туризму такими об'єктами є музеї, меморіали та історичні території, які несуть багатоаспектне смислове навантаження і виступають як «тексти», що пропонують різні історичні наративи [2, с. 34]. Основна мета полягає не просто в ознайомленні з об'єктами, а в залученні туриста до активної інтерпретації минулого. Наприклад, музейні експозиції у Львові або Чернігові пропонують інтерактивні карти та реконструкції, що допомагають відвідувачам усвідомлювати події минулого.

Культурний туризм формує ідентичності та сприяє пізнанню зовнішніх культур, одночасно допомагаючи особі усвідомити власну національну чи культурну спільність. Під час відвідування пам'яток турист вступає в діалог із символами спадщини, що сприяє глибшому розумінню історії [5, с. 124]. Бойко-Гагарін наголошує, що туристичні практики є інструментом відтворення культурного коду нації, роблячи історію доступною для широкого загалу [1, с. 75]. В Україні це реалізується через освітні екскурсії у Національному заповіднику «Софія Київська» чи тематичні маршрути історичних центрів міст.

Проблематика пам'яті органічно пов'язана з феноменом забуття, що створює складні етичні виклики. Це стосується вибору того, які історичні аспекти висвітлювати, а які замовчувати або маргіналізувати. Фігурська підкреслює, що музейна практика та туристичні маршрути часто віддають перевагу позитивним наративам, залишаючи поза увагою травматичні сторінки [7, с. 146]. Тому для відповідального культурного туризму важливий багатогранний, поліфонічний підхід, який враховує різні точки зору та історичні контексти.

У масовому туризмі існує ризик перетворення місць пам'яті на стандартизовані продукти, де справжній досвід замінюється імітацією. Полегшення історичних наративів для масового відвідувача може призводити до втрати смислової насиченості. Філософія пам'яті пропонує концепцію «повільного туризму», що фокусується на деталізованому зануренні, контекстуалізації та критичному аналізі минулого. Це дозволяє зберегти автентичність туристичного досвіду та зробити його більш осмисленим.

Культурний туризм, проаналізований крізь призму філософії пам'яті, є складною соціокультурною практикою, що несе етичну відповідальність за спосіб подання історії. Він допомагає долати історичне забуття та стимулює формування критично осмисленої історичної свідомості. Подальший розвиток галузі має базуватися на інтеграції освітніх, етичних і рефлексивних компонентів, перетворюючи туриста з пасивного споживача на активного учасника історичного діалогу. Важливо, щоб українські музеї та пам'ятки культури застосовували поліфонічний підхід, зберігаючи автентичність і багатогранність історичних наративів.

Література:

1. Бойко-Гагарін А. С. Культурний туризм як засіб популяризації історико-культурної спадщини України. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Історичні науки. 2018. Вип. 38. С. 72–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_ist_2018_38_10 (дата звернення: 17.09.2025).
2. Гунько О. В. Місця пам'яті у культурному ландшафті: теоретико-методологічний аспект. Український географічний журнал. 2016. № 4. С. 32–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ugj_2016_4_7 (дата звернення: 17.09.2025).
3. Заблоцька М. В. Меморіальні практики у просторі міста: соціокультурний вимір. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2019. Вип. 41. С. 84–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISoc_2019_41_14 (дата звернення: 17.09.2025).
4. Кльоба О. В. Філософсько-культурологічний аналіз феномену пам'яті у контексті історичної свідомості. Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 126. С. 255–259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_126_63 (дата звернення: 17.09.2025).
5. Лузан П. М. Туризм як чинник формування національної ідентичності. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Вип. 25. С. 122–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlup_2020_25_19 (дата звернення: 17.09.2025).
6. Сторожук С. В. Концепт «місць пам'яті» П'єра Нора у контексті дослідження історичної спадщини. Сумський історико-архівний журнал. 2018. № 28. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Shaj_2018_28_3 (дата звернення: 17.09.2025).
7. Фігурська Н. В. Етика пам'яті: проблеми репрезентації травматичного досвіду в музеях. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство. 2021. Вип. 44. С. 145–150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2021_44_25 (дата звернення: 17.09.2025).
8. Шевченко Н. Ю. Культурна спадщина в умовах глобалізації: виклики та перспективи для туристичної галузі. Економіка і суспільство. 2022. Вип. 36. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1082/1054 (дата звернення: 17.09.2025).

Анотація: *The paper explores the relationship between the philosophy of memory and cultural tourism as an effective means of constructing and transmitting historical experience. It analyzes the functions of places of memory, memorial practices, and historical narratives in the formation of collective identity. Particular attention is paid to the active role of the tourist, who, in the process of comprehending the past, acts not only as a consumer but also as a partner in dialogue with history. The main challenges and prospects for the application of philosophical concepts of memory for the development of responsible cultural tourism, which stimulates critical reflection and preservation of the authenticity of historical experience, are identified.*

Ключові слова: *cultural tourism, philosophy of memory, places of memory, historical consciousness, identity, ethics of representation.*

Науковий керівник – СУРІНА Ганна,
канд. філос. наук, ст. викладач
кафедри українознавства і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ НА ШЛЯХУ ДО СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

ПАСТЕРНАК Тетяна, здобувачка вищої освіти
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *Досліджено історичні передумови та ключові фактори, що зумовили проголошення незалежності України у 1991 році. Проаналізовано еволюцію прагнень до самовизначення, вплив політичних та громадських ініціатив, а також роль міжнародного середовища у формуванні української держави.*

Ключові слова: *державотворення, незалежність, суверенітет, історія України, політичні процеси.*

Державотворчі процеси мають фундаментальне значення для будь-якої нації, оскільки саме вони визначають її здатність до самостійного існування, захисту та розвитку. Для України, з її непростою історією боротьби за незалежність, це питання є життєво важливим. Шлях від Київської держави до сучасної держави, позначений козацькою епохою та національно-визвольними змаганнями, сформував політичну свідомість, національну ідентичність і прагнення до суверенітету, які є не лише основою сучасної української державності, але й запорукою її майбутнього.

Формування української держави має багатовікову історію, відправною точкою якої є Київська держава – перша централізована держава з власною системою управління та законів. Незважаючи на складні часи, ідея незалежності завжди жила в серцях українців. Це знаходило відображення у створенні Галицько-Волинського князівства, Запорозької Січі та Гетьманщини, які демонстрували прагнення до автономії або самостійності. Ключовим етапом стала Українська революція 1917-1921 рр., що виникла на руїнах Російської імперії. У цей час було засновано Українську Центральну Раду, УНР, Гетьманат і Директорію. Проголошення незалежності УНР (IV Універсал) та символічне об'єднання східних і західних земель (Акт Злуки) стали важливими віхами, хоча ці державні утворення й не змогли втриматися, їхній вплив на формування української політичної культури важко переоцінити [1].

До 1922 року українські території були поділені між Польщею, Румунією та Чехословаччиною. Згодом, більша частина України увійшла до складу Радянського Союзу як Українська РСР. Радянський період характеризувався наявністю формальних ознак державності, включаючи Конституцію, урядові структури та членство в Організації Об'єднаних Націй. Однак, фактичний контроль над політичними процесами здійснювався з центру. Важливим наслідком цього періоду стало формування національної еліти, завдяки індустріалізації та розвитку освіти, яка згодом відіграла значну роль у проголошенні незалежності України [2].

Перебудова, лібералізація та криза СРСР у 1980-х роках дали поштовх новому етапу державотворення України. Створення Народного руху України у 1989 році стало важливим кроком до суверенітету. Зростання національної свідомості, екологічні протести та мовне питання сприяли ухваленню Декларації про суверенітет у 1990 році та проголошенню Акту незалежності 24 серпня 1991 року, який був підтриманий на референдумі 1 грудня 1991 року абсолютною більшістю українців [4].

Незалежність України – це результат не лише зникнення СРСР, а й тривалого процесу внутрішнього розвитку, що включав зростання національної свідомості, активізацію громадянського суспільства та еволюцію політичного мислення. Значну підтримку надавала українська діаспора, яка зберігала та поширювала українську культуру та ідею незалежності. Після 1991 року було сформовано законодавчу базу, включаючи Конституцію, та створено ключові державні інститути. Започатковано демократичні принципи, ринкову економіку та правову систему, які стали основою української держави. Однак, боротьба за суверенітет не завершилася. Помаранчева революція, Революція Гідності, російська агресія та повномасштабна війна 2022 року – це важливі етапи у становленні української державності, які сприяють зміцненню політичної культури, вдосконаленню системи управління та посиленню позицій України на міжнародній арені [5].

Формування української держави – це безперервний процес, що спирається на історичний досвід і продовжується у сучасній боротьбі за незалежність [3]. Від часів Київської держави до сьогодення, українці прагнуть до самовизначення, що знайшло своє відображення у проголошенні незалежності у 1991 році. Сьогодні, в умовах зовнішньої агресії, державотворення набуває нового значення, зосереджуючись на утвердженні демократичних цінностей, гідності та європейського шляху розвитку.

Література:

1. Український інститут національної пам'яті. Історія України XX століття: Короткий курс. Київ, 2020. Режим доступу: https://uinp.gov.ua (дата звернення: 15.09.2025)

2. Електронна бібліотека НАН України. Яременко О. В. Державотворчі процеси в Україні: історичний аспект. 2022. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npuh/2022_23/45-52.pdf (дата звернення: 15.09.2025)

3. Побережець Г. Вплив Великого князівства Литовського на розвиток українських земель. Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 квітня 2024 р., м. Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2024. 200 с. С. 163-165.

4.Побережець Г.С. Незалежність України у 1991 році та перехід до демократії. Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 53): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Ополе, Польща, 18 – 19 вересня 2023 р.). – Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 105 с. С. 95-98. ISSN 2617-2364.

5.Побережець Г.С., Левченко М.Г., Форостян А.Ф. Сучасні соціокультурні процеси в Україні та їх роль у розвитку національної свідомості. Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 47 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Г. П. Чміль, В. Г. Виткалов, П. Е. Герчанівська та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2023. 186 с. С. 89-97.

Abstract: *The thesis examines the historical background and key factors that led to the declaration of independence of Ukraine in 1991. The evolution of aspirations for self-determination, the influence of political and public initiatives, as well as the role of the international environment in the formation of the Ukrainian state are analyzed.*

Keywords: *state-building, independence, sovereignty, history of Ukraine, political processes.*

Науковий керівник – ПОБЕРЕЖЕЦЬ Ганна
кандидатка історичних наук, доцентка
кафедри українознавства та суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ: ШЛЯХОМ ДЕМОКРАТІЇ, ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

СЛЮСАРЕНКО Валерія, здобувач вищої освіти
спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *У науковій праці розглянуто питання, пов'язане із вирішальною роллю Помаранчевої революції в розв'язані питань збереження української державності і європейського вектору в політиці. Акцент зроблено на зв'язок здобутих прав і свобод у житті українського суспільства з подальшим політичним і економічним курсом на міжнародну інтеграцію.*

Ключові слова: *незалежність, українська державність, демократія, європейські цінності, свобода, українська нація*

Помаранчева революція 2004 року — це не просто політичний протест, а справжня боротьба українців, яка засвідчила прагнення до демократії, верховенства права та європейських цінностей. Ця подія показала, що Україна є європейською державою не лише географічно, а й своїм вибором на користь демократичного розвитку. Вона вплинула на формування нового суспільного світогляду і символізувала відхід від радянського минулого, яке суперечило принципам прозорості та справедливості [1, с.119].

Політичні передумови революції полягали у кризі багатовекторної політики, що знизила довіру ЄС до України. Попри офіційні заяви про інтеграцію, влада дедалі більше схилялася до авторитарних практик і зближення з Росією. У Європі з'явився феномен «втоми від України». Водночас розширення ЄС у 2004 році зробило Україну ймовірним партнером Союзу й актуалізувало питання її майбутнього місця у Європі. Суспільство відчувало, що цей шанс не можна втратити, і саме тому вибори 2004 року стали символічним вибором між європейським та пострадянським шляхом розвитку [2, с.12].

Віктор Ющенко сприймався як виразник демократичних змін і партнер, орієнтований на Захід. Його опонент Віктор Янукович асоціювався з проросійським та олігархічним курсом. Спроба влади сфальсифікувати вибори на користь Януковича стала каталізатором масових протестів. У результаті революція вийшла за межі боротьби за політичне лідерство і стала символом цивілізаційного вибору України [3, с.4].

Реакція Європейського Союзу була активною. Високий представник Хав'єр Солана, а також президенти Польщі та Литви долучилися до переговорів. Європейські інституції не визнали сфальсифікованих результатів виборів і підтримали демократичні вимоги протестувальників. Це підтвердило, що Європа визнає український народ носієм європейських цінностей [1, с.121].

За результатами повторного голосування Україна відмовилася від багатовекторності та задекларувала курс на європейську інтеграцію. Створено інституції для координації політики, досягнуто визнання ринкової економіки, укладено угоди з ЄС у сферах енергетики, транспорту та візової лібералізації. Проте головне питання — перспектива членства — залишалося невирішеним. Європарламент висловлював підтримку, тоді як Єврокомісія займала більш обережну позицію – «двері не відчинені, але й не зачинені» [3, с.7]. Згодом ця невизначеність стала одним із чинників сучасної російсько-української війни [4, с.1202].

Незважаючи на ентузіазм перших місяців після революції, вже 2005 року стало зрозуміло, що темпи реформ не відповідають очікуванням. Корупція, політичні суперечки між президентом і прем'єром, відсутність системних змін у судовій та економічній сферах послаблювали позиції Києва. Водночас у самому ЄС існували розбіжності: одні країни підтримували інтеграцію України, інші — побоювалися Росії та перевантаження механізмів після розширення у 2004 році. У таких умовах практичний прогрес залишався обмеженим [2, с.28].

Помаранчева революція залишила глибокий слід у європейському суспільстві й політичних елітах. Вона показала, що українці готові боротися за демократію та права людини так само, як колись громадяни Центральної Європи. Для ЄС це був сигнал, що Україна належить до європейської спільноти цінностей. Водночас революція довела, що символічних жестів недостатньо – потрібні реальні реформи та чіткіша стратегія ЄС [1, с.123]. Особливо це відчувається нині, коли український народ у протистоянні з російським агресором відвойовує своє право на свободу та незалежність [5, с.93].

У підсумку, Помаранчева революція стала боротьбою за євроінтеграцію та право належати до демократичної спільноти. Вона не принесла повноправного членства, але започаткувала новий етап у відносинах з ЄС і стала прикладом для цивілізованого світу. Саме тоді суспільство вперше масово й відверто висловило свою волю, з якою мала рахуватися влада. Відлуння цих подій відчутне й через десятиліття, коли Україна продовжує шлях реформ та остаточно закріплює курс на інтеграцію [3, с.9].

Література:

1. Юрчак М. Вплив Помаранчевої революції на політику Європейського Союзу щодо України (2004–2005).

2. Неприцький О.А., Кельман В.В. Східна політика ЄС і Помаранчева революція в Україні. Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2022.

3. Ґромадзкі Ґ., Сушко О., Валь М., Волчук К., Волчук Р. Якими будуть плоди Помаранчевої революції? Взаємини між ЄС та Україною у 2005–2006 рр. Фонд ім. Стефана Баторія, Варшава, 2005.

4. Міносян А., Варипаєв О. Геноцид українського народу як визначальний фактор російської імперської політики. Харків, 2024.

5. Міносян А., Слюсаренко В. Геноцидні практики російського агресора в історичній ретроспективі. Харків, 2025.

Annotation*: The scientific work examines the issue related to the decisive role of the Orange Revolution in resolving the issues of preserving Ukrainian statehood and the European vector in politics. The emphasis is placed on the connection between the acquired rights and freedoms in the life of Ukrainian society and the subsequent political and economic course towards international integration.*

Key words*: independence, Ukrainian statehood, democracy, European values, freedom, Ukrainian nation*

Науковий керівник – МІНОСЯН Андрій,
канд. іст. наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ПОВЕРНЕННЯ ІСТОРІЇ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

ЧИЖОВ Вадим, здобувач вищої освіти
спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Державний біотехнологічний університет

Анотація: *проаналізовано тяглість національної пам'яті українців від часів Київської Русі до сьогодення як фундамент державності та опору зовнішній агресії. Показано, що системні спроби знищення мови, культури та історичної спадщини не змогли викорінити прагнення до свободи й самостійного розвитку. Наголошено на ролі мови, культури, козацьких традицій і сучасних збройних сил як носіїв колективної пам'яті та символів незламності. Висвітлено необхідність державної політики та міжнародної підтримки для збереження історико-культурної спадщини і зміцнення національної ідентичності.*
Ключові слова: *національна пам'ять, історія України, державотворення, культурна спадщина, національна ідентичність.*

В минулій та теперішній історії України є багато паралелей пов'язаних із систематичним намаганням підкорити, зламати та принизити український народ. Національна пам'ять що сформувалася ще з часів Київської Русі, коли Київ, головний символ Русі, був узятий після тривалої облоги військами хана Батия (в грудні 1240 року). Місто спустошили, населення значною мірою загинуло або було виведено в полон. Це стало одним із вирішальних моментів у розколі давньоруської цивілізації та формуванні подальших держав (Литовсько-Руської, Московії), але це і сформувало "ген українця" який і досі не дає можливості зупинитися у боротьбі з загарбниками та окупантами, це слугувало каталізатором прагнення до волі, боротьби з гнітом.

Держава не може існувати без нації, адже саме нація виступає її фундаментом. У її основі лежить своєрідний «генетичний код» — система ознак та цінностей, які не піддаються штучному викоріненню. Усвідомлення себе як спільноти з власною мовою, що є унікальним інструментом культури, суспільним та соціальним явищем. Мова функціонує, розвивається лише у суспільстві і є найнеобхіднішою умовою сутності людини [2, с. 352]. Не менш важливі культура, традиції та колективне бачення минулого, віра у майбутнє формує почуття гордості й належності. Ці особливості закарбовуються у творах літератури, народних піснях, історичних переказах, звичаєвих порадниках і

передаються з покоління в покоління, в'їдаючись у генотип та формуючи соціальну думку і єдину структуру суспільства.

Саме задля збереження цієї культурної та історичної спадщини, а також для захисту власної ідентичності, нація вибудовує державу. Прагнення до державотворення є свідченням її зрілості й усвідомлення власної відповідальності перед теперішнім, а насамперед перед майбутніми поколіннями. Не випадково завойовники впродовж історії намагалися знищити підкорені нації саме через руйнування їхньої культурної пам'яті, мови та традицій.

У цьому контексті національна пам'ять постає ключовим чинником опору будь-яким агресивним впливам. Вона забезпечує спадкоємність і стійкість нації, стає джерелом сили у протистоянні зовнішнім загрозам, які червоною ниткою тягнуться крізь віка. Ось за часів козацтва, яке дослідники вважали «сміливою і неприборканою нацією», Україна також опиняється в центрі уваги [3, с. 110] як символ військової демократії, захисту православної віри й національних інтересів. У теперішньому вимірі сучасна українська армія та добровольчі формування часто сприймаються як спадкоємці козацького незламного духу. Найвідоміші козацькі гасла: «За віру і волю!», «Воля — козацька доля», «З нами Бог і правда!» і тепер у світі російської агресії та загарбницької політика мають актуальність, бо є невід'ємною частиною духу Українського, бо головна цінність будь-якої людини це її воля.

Протягом багатьох століть Україна виборювала своє історичне право на існування власної держави, самостійного політичного, економічного і культурного розвитку [5, с. 51]. У всьому часовому та історичному просторі і навіть тепер, відчуваючи силу та міць, високу духовність та розвинену культуру нашої держави, збережену крізь віка мовну ідентичність, та непохитність в умовах тиску, менш розвинені та агресивні "сусіди" тривалий час намагалися знищити нашу націю та державу. Довготривалий час головним завданням російської держави була боротьба з українством, як суспільним явищем тобто руйнація української культури, історії, народної пам'яті.

Перетворення українців на малоросів відбувалося шляхом заборони книгодрукування українською мовою, закриття українських шкіл, театрів, неможливість друкування нот українських пісень [5, с. 52], а зараз те саме відбувається на окупованих територіях, де ведеться активне фальшування понять та історичних фактів, з метою викорінювання всього українського і культивування ненависті до свого ж народу та культури. Протягом кількох століть Україна, долаючи чисельні труднощі і перешкоди, шляхом важкої боротьби, втрат і випробувань намагається реалізувати споконвічне право на існування самостійної держави [3, с. 111].

Русифікації мав служити навіть відкритий в 1834 р. Київський університет ім. св. Володимира. Цар Микола I з цього приводу заявив: «Університет – це мій твір, але я перший покладу на нього руку, якщо покажеться, що він не відповідає своєму призначенню і добрим планам уряду. А призначення університету – поширювати російську культуру і російську народність у спольщеній західній Росії» [5, с. 52]. Назва Україна, навіть не фігурує у цій промові, наче нема тієї досить древньої та величної держави зі столицею у місті Київ, так само і зараз, “велика Росія” приміряє на себе роль засновниці Русі, намагаясь підмінити історичні факти вигадками та пропагандою. Знову і знову знецінюючи та заперечуючи історичні факти, літописи та гравюри.

Так само і зараз, заходячи на новий оберт історичної спіралі ми знову опинилися в умовах необхідності боротьби та намагання збереження історико-культурної спадщини пращурів. Минуле й сучасне поєднує незламне прагнення українців бути господарями на своїй землі. Боротьба за свободу — це довічний стрижень української історії, що не зламний й сьогодні. І хоча, на перший погляд, експериментальне дослідження минулого здається обмеженим через те, що ми не можемо безпосередньо спостерігати за подіями, які відбулися [4, с. 162], та все ж данні про ці події, їх вплив на сьогодення, циклічне повторення в історичному вирі веде до більш глибокого осмислення себе як українця, більш детального погляду у середину національної розбудови, більш уважного відношення до усіх деталей в історичному контексті, та запобігання у

майбутньому повторення, або принаймні максимальної уваги до тих маркерів що позначають нашу національну ідентичність, щоб зберегти найголовніше для нащадків. Звідси випливає необхідність формування та практичної реалізації державної політики збереження історико-культурної спадщини як однієї з підвалин існування й повнокровного функціонування держави. Також необхідною є міжнародна підтримка в цій площені [1, с. 151]. Важливим є не лише масове знання фактів про історичне минуле, а й усвідомлення його як спадщини — матеріальної та духовної цінності. Тривалий час у суспільній свідомості історія України постає переважно як послідовність трагічних подій, у яких український народ ніби то виступав беззахисною жертвою сильнішого ворога, зрад чи непереборних обставин. Таке бачення минулого є небезпечним стереотипом нав’язаним ворогами про нібито неспроможність українців самостійно творити історичний поступ, впливати на розвиток держави та міжнародні процеси. Зараз, як ніколи, важливо декларувати інші установи, підкріплюючи їх історичними фактами. Україна, народ її є сильною, вольною, мудрою, нацією з високорозвиненою культурою, та відважною дружиною, так було, є та, маю сподівання, буде, саме такий меседж треба нести мировому суспільству для більшого розуміння сенсу нашої боротьби з агресором сьогодні, і вимаганні підтримки та визнання нас, як історичну величну державу Європейського континенту.

Сьогодні Україна повертається до своїх витоків, відроджує національну культуру, освіту. Цей процес був і залишається надзвичайно складним і суперечливим, але лише завдяки йому ми зможемо зберегти духовність, народну пам'ять, завершити розбудову держави, цивілізовано співіснувати разом з іншими розвинутими країнами [5, с. 53]. Саме сьогодні твориться історія, що має вплинути на майбутнє і вивести нашу країну із замкненого кола історичних подій.

Література:

1. Дрогомирецька, Л. Р., Чернікова, І. В., Тарангул, Л. М. (2024). Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. Культурологічний альманах, Вип. 1 (9).

2. Міляєва, К. (2024). Українська мова: проблеми і виклики сьогодення. Державний біотехнологічний університет. Науковий керівник – Варипаєв О. М., к. ф. н., доцент.

3. Міносян, А., Варипаєв, О. (2024). Російська агресія та українська ідентичність: екзистенційний вимір. У Національна пам'ять (на вшанування жертв тоталітаризму): збірник наукових праць (Вип. VII, с. — 172). Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького.

4. Сандугей, Боровков, Є. Т., Міносян, А. (2014). Історія та наука: проблематика взаємодії. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право, Вип. 25, с. 55–63.

5. Minosian, A. (2011). Cultural and Educational Policy in Ukraine in Historical Retrospective. Rossica Olomucensia, Vol. L(1). Olomouc.

Abstract: *The article examines the continuity of Ukrainian national memory from the era of Kyivan Rus to the present as a foundation for statehood and resistance to external aggression. It highlights how persistent attempts to suppress language, culture, and historical heritage have failed to eradicate the nation's drive for freedom and independent development. The role of language, culture, Cossack traditions, and modern armed forces is emphasized as carriers of collective memory and symbols of resilience. The study underscores the need for state policy and international support to preserve historical and cultural heritage and to strengthen national identity.*

Keywords: *national memory, history of Ukraine, state formation, cultural heritage, national identity.*

Науковий керівник - МІНОСЯН Андрій,
канд. іст. наук, доцент, професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін.
Державний біотехнологічний університет

ЗМІСТ

Секція 1. Соціально-економічний розвиток держав світу	6
ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНО-РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ***ЖУКОВ Володимир***	6
КРЕДИТУВАННЯ ПРОЄКТІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ ***ЗАЯЦЬ Олександр***	8
ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФЛЯЦІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕБІГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ УКРАЇНИ ***ФЕДЧЕРОВА Єлізавета***	11
НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ***ЦАПИК Дар'я, СОЛОГУБ Любов***	14
ПІСЛЯВОЄННА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ ***ЯКИМЕНКО Герман***	17
Секція 2. Інноваційні рішення та процеси у сферах й галузях економіки	21
РОЛЬ ЛІДЕРСТВА В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ***БАРАБАЛАТ Ауріка***	21
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ***БОНДАРЕНКО Дар'я***	25
ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ***ДЗЮБА Маргарита***	28
СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ***КОРНЬОВА Вікторія***	31
ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ У ДЕПОЗИТНІЙ ПОЛІТИЦІ БАНКІВ: ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ФІНТЕХ-РІШЕННЯ ***РУДЬ Натан***	34
РОЗВИТОК КІБЕРСТРАХУВАННЯ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ ***САІТГАРЕЄВА Вікторія***	37
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ***СЕНЧІНА Єлизавета***	40

Секція 3. Розвиток сфер діяльності за сучасних технологій, штучний інтелект	44
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ***ЗАСЯДЬВОВК Аліна***	44
СПОЖИВЧИЙ КОШИК ЯК ГОЛОВНИЙ ПОКАЗНИК ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ***ЗЮКІНА Юлія***	47
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ БАНКІВСЬКОГО КОНТРОЛЮ ТА КОМПЛАЄНСУ ***ІВАНЕНКО Денис***	50
СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ: ВНЕСОК БІЗНЕСУ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ КОМПАНІЙ ***КОРНЬОВА Вікторія***	53
ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ УКРАЇНИ ***МОЩУК Петро***	57
ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ***НЕСТЕРЧУК Тетяна***	60
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІТ-ІНФРАСТРУКТУРИ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ ***ПОРТНА Анастасія***	63
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ***ЧЕПУРА Єлизавета***	66
Секція 4. Бізнес-ідеї та новітні технології у галузях економіки	69
ЖІНКИ У БІЗНЕСІ ТА СОЦІАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ ***АСМОЛОВА Тетяна***	69
СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ МОЛОДИМИ ПІДПРИЄМЦЯМИ ***ВОЗНЮК Анна***	73
РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У ФОРМУВАННІ ВВП УКРАЇНИ ***КАН Олена***	77
КРЕДИТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ***МИХАЛЬЧЕНКО Віта***	81

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СТРУКТУРИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ***ХАМІТОВ Родіон***	84
Секція 5. Інтеграція освіти, науки і бізнесу – вимоги сучасного світу	87
ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ ТА АКАДЕМІЧНОЇ НАУКИ ***ЛЕЙФУРА Олександра***	87
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕНЕДЖЕРА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ***ШЕВЧУК Денис***	91
НАВЧАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ УСПІШНОГО БІЗНЕСУ ***ЯНОВСЬКИЙ Володимир***	94
Секція 6. Трансформаційні процеси, розвиток аграрного сектора та сільських територій	97
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ ***ДЕРГАЧ Яна***	97
ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДЖИВЛЕННЯ РЕДИСКИ ПОСІВНОЇ В АГРОБІОЦЕНОЗАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ ***ПАВЛЮК Владислав***	100
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ***ПШЕНИЧНИЙ Ілля***	103
Секція 7. Облік, аудит і оподаткування: сучасні тенденції та виклики	106
ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ФАКТОР МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ***АМБРОСІМОВА Олена***	106
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ***АНДРІЄШ Наталія***	109
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РЕМОНТІВ І МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ***БАРСУКОВА Марина***	113
ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІЙНИЙ АПАРАТ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ***БАРТА Регіна Летісіа***	116

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ***БЕГЕРУСЬ Артем***	121
АУДИТ КІБЕРЗАХИСТУ В СТРУКТУРІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ***БЛАНАР-ДУБІНІНА Поліна***	124
АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ***БОЙКО Катерина***	127
РОЛЬ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ В АУДИТІ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД ***БОНДАРУК Діана***	130
ДОХОДИ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ***БОРОВЕЦЬ Анна***	133
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ***ВОЙТЕНКО Дарина***	137
ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЦІВ ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ ***ВОЙЧАК Катерина***	140
ВАЖЛИВІСТЬ ОБЛІКУ ДОХОДІВ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ***ГЕЛЕЙ Максим***	143
ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ***ГРАВЧЕНКО Лідія***	145
СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ***ГРИДІН Даніїл***	148
ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРИ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ПАЛЬНИМ НА АЗС ***ГРИЩУК Олександра***	152
ЕВОЛЮЦІЯ ОСНОВНИХ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ***ДЕРЕВИЦЬКА Поліна***	156
ВІДОБРАЖЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ЗВІТНОСТІ МІКРОПІДПРИЄМСТВА ***ДОВЖУК Вікторія***	159
ЕЛЕКТРОННІ СЕРВІСИ ДПС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ***ДУБРОВІНА Юлія***	163

ВПЛИВ НЕТОВАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ***ДУДНИК Ольга***	167
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКО-ПРОДУКЦІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОБЛІКУ ***ЗАДОРОЖНЯК Валентина***	170
ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ***ІВАЩЕНКО Володимир***	173
РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ ***КАПІТУЛА Олена***	176
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ***КАРПЕНКО Катерина***	180
ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ***КОЖОКАРЬ Олена***	185
КРИТЕРІЇ РИЗИКОВОСТІ ПЛАТНИКА ПДВ ***КОСТЮКОВИЧ Анастасія***	188
ПОДАТКОВА КОМПЛАЄНС-КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ***КУЧЕРЕВСЬКИЙ Антон***	191
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРВІСНОЇ ВАРТОСТІ ОБ'ЄКТІВ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ***МАЛЮТА Василина***	194
ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ***МАНЮК Володимир***	197
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ Й ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ***МЕЛЬНИКОВА Марія***	200
ОБЛІК ТА ОЦІНКА ЗАПАСІВ ЗА МСБО 2 «ЗАПАСИ»: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ***МЕХЕДЬКО Максим***	203
РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА ***МИХНЮК Олександра***	206
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ ***МОКАНУ Іван***	209
РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ: ВИМОГИ ДО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЗМІННОГО СЕРЕДОВИЩА ***МУРАВЙОВА Марина***	212

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ ***НЕСЕН Володимир***	216
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ***НІКІТІНА Діана***	219
ОБЛІКОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ***НОВОСАД Юлія***	222
ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ***ОВЧИНИКОВА Наталя***	225
ОБЛІК ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ***ОЛІЙНИК Максим***	227
ОСОБЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ ***ОХРІМЕНКО Олександр***	230
ПРОБЛЕМИ ЗАРПЛАТИ В «КОНВЕРТІ» ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ***ПАВЛІК Катерина***	233
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НА 2025–2029 РОКИ ***ПЕНЬКІВСЬКИЙ Родіон***	236
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ***ПЕРШИКОВА Валерія***	240
ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ***ПЕТРИШИНА Дар'я***	243
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ АУДИТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ***ПІРОГОВА Наталя***	246
МІСЦЕ АНАЛІТИКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ***ПОЛІТІКІНА Інна***	249
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ ***ПОЦІЛУЙКО Владислав***	252
ОПТИМІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЗА РОЗРАХУНКАМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ***ПУДЛА Владислав***	255
ПРОБЛЕМИ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ***РАБЕНКО Дарія***	258

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ЗАПОБІГАННІ ШАХРАЙСТВУ ТА КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ ***САДОВЕЦЬ Анастасія***	261
ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ МЕТОДУ НАРАХУВАННЯ АМОТИЗАЦІЇ ***СЕМЕНЮК Олександра***	264
ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ***СОЛОДУХА Анна***	267
ВИКЛИКИ ДЛЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ***СТЕПАНОВА Олександра***	269
АУДИТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА НАДІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ***СТРОЇЧ Софія***	273
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ***ТЕРЯНІК Діана***	276
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ***ЧЕРНЕГА Віра***	279
ОРГАНІЗАЦІЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ У ПЕРІОД ВОЄННОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ***ЧЕЧЕЛЬ Наталія***	282
ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ***ШОКУН Ангеліна***	285
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА РОЗРАХУНКАМИ ІЗ ФОНДАМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ***ШУРДУК Ірина***	288
ОБЛІК, АУДИТ І ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ ***ЯНЧУК Юлія***	292
Секція 8. Публічні закупівлі як простір ефективної співпраці держави і бізнесу	295
PROZORRO MARKET ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ***КРИЖОВА Вікторія, ПОЛІТІКІНА Інна***	295
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ ***МАРКЕВИЧ Єлизавета***	298
РОЛЬ ПРОЗОРОСТІ І ВІДКРИТОСТІ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ ***МИКИТЮК Вікторія, ПЕЛИПЕНКО Вероніка***	301

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ***ОРЕШКО Ангеліна, ГОРЬКА Людмила***	304
ЕВОЛЮЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У НІМЕЧЧИНІ: ВІД НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ДО ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ ***ПІРОГОВА Наталя***	306
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ***ПІСТРУЙ Антоніна, ТАЛЮТА Ірина***	309
ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТІЙКОСТІ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ***ЦАПОВ Мирослав***	312
Секція 9. Національна безпека держави. Продовольча, інформаційна, енергетична та екологічна безпека територій та регіонів світу	316
РОЛЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЦІ ***БОБОВИК Володимир***	316
СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У ПИТАННЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІЙ ***КУЧЕРЕВСЬКИЙ Антон***	319
309РОЛЬ СИСТЕМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ ***ОВЧАРЕНКО Поліна***	324
ЗНАЧЕННЯ БЖД ДЛЯ ЗАХИСТУ ТА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ ***ПЕРЕПАДА Ксенія***	327
ЗАХИСТ ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ***ХОМКО Дарія***	330
Секція 10. Інтелектуальна власність. Інтелектуальний капітал: вплив на економічне зростання, суспільство, споживання	333
ІНВЕСТИЦІЇ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ***КОЖОКАРЬ Олена***	333
ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ***ОДРОБИНСЬКА Олександра***	336
Секція 11. Глобалізм та глобальне партнерство	339
ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ***ДУБІНКА Єлизавета***	339
ЧИ МОЖЕ ЛЮДСТВО УНИКНУТИ САМОЗНИЩЕННЯ? ***ІВАНЕНКО Владислав***	343
РОЛЬ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ФОРМУВАННІ ФОНДОВОГО РИНКУ ТА ІНШИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ***МОСКАЛЕНКО Ярослав***	346

ГЛОБАЛІЗМ ТА ГЛОБАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ***МОЩУК Петро***	349
Секція 12. Студентське самоврядування та ініціативи молоді у розвитку науки та бізнес-середовища	353
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УНІВЕРСИТЕТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ФІЙЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ***ВОЗНЮК Анна***	353
РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОВЕДЕННІ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ТА ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ В УНІВЕРСИТЕТІ ***ГРОСУ Андрій***	357
МОТИВАЦІЯ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДІ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ***ОРЛОВА Ксенія***	361
ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНІ ЕСТАФЕТИ ТА КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ ЯК ФОРМА ПАТРИОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ***ОХВАТ Євгеній***	365
РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ У СТУДЕНТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ ***СТІЛЬНИК Юлія***	369
Секція 13. Створення новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції для потреб держави. Європейська інтеграція	372
РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ***ВОРОШИЛОВА Людмила***	372
Секція 14. Психологічні аспекти розвитку сучасності	374
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ КЕРІВНИКА ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ***АЛІЄВА Анастасія***	374
ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ***АНДРЄЄВА Марія***	379
ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВІРТУАЛЬНА БЛИЗЬКІСТЬ І РЕАЛЬНА САМОТНІСТЬ ***АСМОЛОВА Тетяна***	382
ВПЛИВ РЕГУЛЯРНИХ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ НА ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ ***БЕЗУШКО Олена***	385
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ***БІЛИК Ірина***	388

ВПЛИВ ВОЄННИХ ПОДІЙ НА ПСИХІКУ ОСОБИСТОСТІ: РИЗИКИ ТА ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ***БУГА Руслан***	390
РОЗВИТОК ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ ***ВІЛЬХОВАТСЬКА Владислава***	393
КОМУНІКАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА ТА КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ***ДУБІНКА Єлизавета***	397
ВПЛИВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ 8-10 РОКІВ ***ЄМЧИЦЬКА Аліна***	400
ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ***КОВАЛЬ Олександра***	403
ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ***КРАСНОЩОК Олександр***	406
ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ВОЄННИЙ ЧАС ***КУЧМА Даніл***	409
ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ***ЛУКОВИЧ Катерина***	413
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ***МАКЕЄВ Владислав***	416
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ: РОЛЬ РОДИНИ ТА ОСВІТИ ***МУДРИК Аліна***	419
СТРЕС І АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ***НИКИТЮК Ніка***	422
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ***НІКІТІНА Діана***	426
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОСТІ В ТУРИЗМІ ***НІКОЛЕНКО Анастасія***	430
ЯК ВПЛИВАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ ***НОВИЦЬКА Ксенія***	434
РОЛЬ ЛІДЕРА В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ***ОНОПРІЙЧУК Денис***	437
ПСИХОЛОГІЯ БУЛІНГУ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ***ОРЛОВА Ксенія***	440

АРХЕТИП ТІНІ: ВИТІСНЕНЕ «Я» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ОСОБИСТОСТІ ***ПАШКОВСЬКА Анастасія***	443
ЕТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШІ-АУДИТУ В ОБЛІКУ ***ПИЛИПЕНКО Ярослава***	446
ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН: АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ ***ПУДОВКІНА Яна***	449
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ***САБОДАШ Аліна***	452
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ І САМОСПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ***САДОВЕЦЬ Анастасія***	456
КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ТА АГРЕСИВНІСТЬ: СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ***САМОХВАЛ Дар'я***	459
ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ КРИЗИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ***СИСАК Яна***	464
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ: ЯК ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІНЮЮТЬ МИСЛЕННЯ КЕРІВНИКА І ПРАЦІВНИКІВ ***СТЕПАНОВА Олександра***	467
РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ ***ТАРАСЕНКО Христина***	471
СТРЕС ТА ВИГОРАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ТЕМПУ ЖИТТЯ ***ТКАЧИК Дар'я***	474
ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ***ХАМІТОВ Родіон***	476
ВПЛИВ СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ПРАЦІВНИКІВ ***ШАПОВАЛОВА Вікторія***	479
ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ***ШВАЮК Юліана***	483
ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ ***ЮХИМОВИЧ Євген***	486

Секція 15. Історія України: минуле та сучасність	490
ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ВТІЛЕННЯ ІМПЕРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ ***АНДРЄЄВА Марія***	490
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ, ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ***БІЛИК Ірина***	493
ФІЛОСОФІЯ ПАМ'ЯТІ У КУЛЬТУРНОМУ ТУРИЗМІ: ОСМИСЛЕННЯ ІСТОРІЇ ЧЕРЕЗ ПОДОРОЖ ***МАРЦИНЮК Карина***	496
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ НА ШЛЯХУ ДО СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ***ПАСТЕРНАК Тетяна***	499
ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ: ШЛЯХОМ ДЕМОКРАТІЇ, ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ***СЛЮСАРЕНКО Валерія***	502
ПОВЕРНЕННЯ ІСТОРІЇ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ***ЧИЖОВ Вадим***	505
Зміст	510

Наукове електронне видання

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

01-02 жовтня 2025 рік

м.Миколаїв, Україна

Технічний редактор: СТАМАТ Вікторія
Комп’ютерна верстка: СТАМАТ Вікторія

Відповідальність за надані матеріали несуть здобувачі вищої освіти та керівники. Усі учасники освітнього процесу попереджені про необхідність дотримання академічної доброчесності. Матеріали збірника сформовано за алфавітним порядком.

Миколаївський національний
аграрний університет, 2025